

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

ROLE K. H. FRANKA V BYROKRATICKÉM APARÁTU
PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

Vedoucí práce: doc. PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Autor práce: Bc. Lukáš Mužík

Studijní obor: Historie navazující

Ročník: 2

2018

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 9. května 2018

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat doc. PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za vedení mé kvalifikační práce, výbornou spolupráci, skvělou komunikaci a udělení cenných a podnětných rad. Jsem moc vděčný, že jsem s ním mohl navázat na předchozí zkušenost při vytváření mé bakalářské práce. Rovněž jsem vděčný NA Praha a SOKA Rokycany, které mi poskytly nezbytné materiály, díky nimž mohl být můj výzkum zrealizován. Můj dík patří rovněž mé rodině a přítelkyni za neustálou podporu a trpělivost. Také děkuji Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích za skvělé zázemí, ve kterém jsem svou práci vytvořil.

Anotace

Kvalifikační práce nejprve hovoří o politické kariéře a osobním životě Karla Hermanna Franka, bývalého státního tajemníka a německého státního ministra pro území protektorátu. Poté je zevrubně popsána jeho role ve správním systému česko-moravského prostoru, pro který byla typická dvojkolejnost ztělesněná říšskými a autonomními orgány. Frankovo postavení bylo zkoumáno i mimo rámec tohoto státu ve vztahu k úřadům bývalého československého pohraničí, NSDAP a čelním místům v Berlíně. Tento rozbor byl uskutečněn nejen na základě odborné literatury v českém, anglickém a německém jazyce, ale rovněž na základě zvolené úřední korespondence K. H. Franka. Vznikl tak výzkum, který potvrdil, případně vyvrátil, a značně obohatil to, o čem v minulosti bádali historikové v této dějinné oblasti.

Klíčová slova: Československo 1918-1939; protektorát Čechy a Morava 1939-1945; nacionální socialista; Karl Hermann Frank 1898-1946; státní tajemník; německý státní ministr; vyšší velitel SS a policie

Annotation

The qualifying work first talks about the political career and personal life of Karel Hermann Frank, a former state secretary and a German state minister for the territory of the Protectorate. His typical double-role of the Reich and the Autonomous authorities of the administrative system of the Czech-Moravian space is described in detail. Frank's position was also investigated outside of this state in relation to the offices of the former Czechoslovak border, the NSDAP and the leading posts in Berlin. This analysis was carried out not only on the basis of professional literature in the Czech, English and German languages, but also on the basis of the chosen official correspondence of K. H. Frank. This has led to research that has confirmed, or overturned, and has greatly enriched what historians have been researching in this historical area.

Keywords: Czechoslovakia 1918-1939; Protectorate of Bohemia and Moravia 1939-1945; national socialist; Karl Hermann Frank 1898-1946; State Secretary; German State Minister; Higher SS and Police Leader

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1. Osobní život a kariéra Karla Hermanna Franka	11
1.1. Mládí a politické angažmá v rámci Sudetoněmecké strany	11
1.2. Protektorát Čechy a Morava - K. H. Frank u politické moci	15
1.3. Konec Třetí říše a německého státního ministra	21
1.4. Pokus o vlastní záchranu	23
1.5. K. H. Frank před soudem a osud jeho rodiny	24
2. Německá a autonomní správa protektorátu Čechy a Morava	27
2.1. Úvod	27
2.2. Bývalé československé pohraničí a vojenská správa Čech a Moravy	28
2.3. Základní charakteristika německé a autonomní správy protektorátu	30
2.4. Reorganizace autonomní vlády, její klíčová ministerstva a reforma protektorátní správy	34
2.5. K. H. Frank a říšští protektoři po dni 27. května 1942	38
2.6. Situace v Praze během válečných let	40
2.7. Kompetenční spory nejvyšších německých úřadů s NSDAP	41
2.8. Policejně-bezpečnostní aparát a soudnictví	43
2.9. Hospodářství protektorátu v letech 1939-1945	45
2.10. Německý přístup vůči české inteligenci, rasová politika a cenzura	48
2.11. Národní souručenství a pravicová opozice	53
3. Rozbor úřední korespondence K. H. Franka a dalších pramenů	56
4. Vztah s představiteli autonomní správy protektorátu Čechy a Morava	59
4.1. Korespondence se státním prezidentem E. Háchou a jiné prameny	59
4.2. Písemná forma komunikace s členy protektorátní vlády a jiné prameny	64
4.3. Shrnutí	75
5. Vztah s představiteli říšské správy protektorátu Čechy a Morava	77
5.1. Korespondence s říšskými protektory a zastupujícími říšskými protektory	77
5.2. Komunikace s nejvyššími představiteli bezpečnostního aparátu	87
5.3. Spolupráce s R. Giesem	90
5.4. Korespondenční styk s odděleními úřadu říšského protektora a německého státního ministerstva	94
5.5. Shrnutí	98
6. Vztah s úřady územní správy čtyř žup a orgány NSDAP	100

6.1.	Písemné prameny vážící se k osobě M. Bormanna.....	100
6.2.	Spolupráce s K. Henleinem.....	104
6.3.	Korespondence s H. Jurym a s jinými župními vedoucími a jiné prameny ...	107
6.4.	Shrnutí.....	109
7.	Vztah s představiteli správy Třetí říše působících mimo území protektorátu a čtyř sousedních žup.....	110
7.1.	Korespondenční styk s H. Lammersem	110
7.2.	Písemná komunikace se subjekty spadajícími do hospodářského rezortu	114
7.3.	Spolupráce s H. Himmlerem	123
7.4.	Úřední písemný styk s E. Kaltenbrunnerem	134
7.5.	Korespondence s ostatními představiteli správy Třetí říše	139
7.6.	Shrnutí.....	147
8.	Ostatní prameny související s osobou K. H. Franka.....	149
8.1.	Korespondence úředního charakteru s nižším stupněm říšské správy a jinými subjekty.....	149
8.2.	Archivní materiál dokládající Frankovo mimořádné postavení v politickém aparátu protektorátu Čechy a Morava.....	154
8.2.1.	Žádosti o audienci u K. H. Franka a jeho podepsanou fotografii	154
8.2.2.	Ministrovy kondolence a vánoční blahopřání pozůstalým	157
8.2.3.	Dary, blahopřání a pozvání na společenské akce pro státního tajemníka a od něho pocházející	158
8.2.4.	Projevy odporu i podpory adresované K. H. Frankovi.....	165
8.3.	Shrnutí.....	168
	Závěr	169
	Seznam použitých pramenů a dalších zdrojů.....	172
	Seznam obrazových příloh.....	178
	Obrazové přílohy	179

Seznam použitých zkratek

ČSR	Československá republika
DAF	Deutsche Arbeitsfront
DNSAP	Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei
DStM	Deutscher Staatsminister
DTV	Deutscher Turnverband
FS	Freiwilliger Schutzdienst
Gestapo	Geheime Staatspolizei
KLV	Kinderlandverschickung
Napola	Nationalpolitische Erziehungsanstalt
NS	Národní souručenství
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
RM	Reichsmark
RSHA	Reichssicherheitshauptamt
SD	Sicherheitsdienst
SdP	Sudetendeutsche Partei
SHF	Sudetendeutsche Heimatfront
SS	Schutzstaffel
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	The United States of America

Úvod

Prvotním úkolem této diplomové práce je nastínění osudu Karla Hermanna Franka s důrazem na klíčové momenty a zlomy v jeho životě. Tato část bude rozdělena na tři samostatné celky. První úsek se bude věnovat Frankovu mládí a jeho postavení v Sudetoněmecké straně. Druhý celek bude časově ohraničen lety 1939 a 1945, kdy se K. H. Frank mohl pyšnit pozicí nejmocnějšího muže v protektorátu Čechy a Morava. V tomto prostoru zastával významnou funkci státního tajemníka a vyššího velitele SS a policie a od srpna 1943 jeho vliv stoupl jmenováním německým státním ministrem pro česko-moravské území. Třetí a zároveň závěrečná část bude sledovat Frankův osud po válce až do jara 1946, kdy byl shledán mimořádným lidovým soudem v Praze vinným a následně popraven na pankráckém nádvoří. Této problematice jsem se již v minulosti věnoval, a proto budu moci využít svých nabytých poznatků a zkušeností.

Až po splnění tohoto cíle bude možné se soustředit na hlavní náplň kvalifikační práce, a to ozřejmění Frankovy role a pozice v německém systému a politice v rámci protektorátu, ale i mimo hranice tohoto území ve vztahu k orgánům čtyř žup obklopujících oblast Čech a Moravy a nejvyšším říšským úřadům v Berlíně. Tuto část rozdělím na více celků, abych sledoval proměnlivost německého byrokratického aparátu v koexistenci s autonomní správou česko-moravského prostoru. Samotnou správní soustavu mám v plánu sloučit s naplňováním jednotlivých sektorů říšské politiky, aby mohla být forma administrativy doplněna i o její obsah, tedy o skutkovou podstatu jejího působení. Celý tento text rozdělím do několika menších kapitol, aby mohlo být docíleno lepší přehlednosti a logické návaznosti informací. Obdobně, i když ne s takovou detailností, budu přistupovat i k české správě země.

Důležitou podmínkou bude čerpání z české i cizojazyčné literatury, abych mohl porovnat náhled ostatních historiků a zahraničních badatelských center. Zde využiji zejména textů anglických a německých odborníků díky své jazykové vybavenosti. Poznatky získané z literatury představovanou zejména Küpperovou monografií o K. H. Frankovi, Maršálkovou knihou věnující se protektorátnímu správnímu systému a Brandesově publikaci hovořící o totožném tématu s důrazem na uplatňovanou politickou linii doplním o informace načerpané z dobového i současného tisku a prostudovaných sbírek zákonů a nařízení pro období 1938-1945. Klíčovým zdrojem

informací budou fondy *Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě a Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu* shodně uložené v Národním archivu Praha. S tímto archivním materiálem budu pracovat zejména pro teoretickou část mé práce, avšak jeho obsah jistě neopomenou ani v ostatních kapitolách. Předpokladem ke kvalitnímu zpracování dat bude přínos nových informací, které ještě nezazněly v pasáži věnované Frankovu životu. V teoretické části využiji hlavně přímou, ale i nepřímou metodu v kombinaci s progresivní a komparativní metodou.

Druhá část mé diplomové práce je založena na přístupu k danému tématu, jenž badatelé většinou opomíjejí. Dosud čerpali potřebné informace především z právních norem a nařízení. Já jsem se rozhodl, že k zodpovězení otázky Frankova postavení ve střední Evropě využiji úřední korespondence. Takovým pramenům dosud žádný historik nepřikládal takový význam, aby na nich stálo těžiště výzkumu. Po zvolení vhodného vzorku, jak do velikosti, tak do relevantnosti, ho analyzuji a rozdělím do několika skupin, aby byla umožněna větší přehlednost. Vybrané dopisy se nesoustředí pouze na jednu osobnost či právní subjekt, ale rovnoměrně procházejí celým byrokratickým aparátem říšské správy v protektorátu Čechy a Morava ve vztahu k německé a autonomní správě, orgánům a svazům NSDAP v jednotlivých příhraničních župách a nejvyšším říšským úřadům, které zasahovaly do záležitostí říšského protektora a německého státního tajemníka. Na základě studia archivního materiálu se pokusím objasnit Frankovu pozici v byrokratickém aparátu, způsoby jejího upevnování, jeho kompetenční záběr a s kým přicházel do úředního styku.

Výsledkem mé snahy bude shrnující kapitola, která komparuje informace získané z autentické korespondence a odborné literatury. Mé poznatky potvrdí teze předních historiků, ale rovněž je doplní o konkrétní případy právních úkonů a jednání. Rovněž je mým úmyslem zachytit takové momenty, jež zatím nebyly zdůrazněny v prostudovaných publikacích. V posledním úseku výzkumu lze dle mého názoru vidět něco nového a neotřelého a skutečný přínos historické vědě. V praktické části budu pracovat s metodou přímou, nepřímou, induktivní, deduktivní, kvantitativní a komparativní s diachronním přístupem. Rovněž svůj výzkum zkombinuji s metodologií historické antropologie.

1. Osobní život a kariéra Karla Hermanna Franka

1.1. Mládí a politické angažmá v rámci Sudetoněmecké strany

Karl Hermann Frank se narodil dne 24. ledna 1898 v lázeňských Karlových Varech. Jeho otec Heinrich pracoval jako učitel a jeho matka Paula se starala o chod domácnosti. K. H. Frank byl jejich nejstarším dítětem, později jeho rodiče přivedli na svět ještě dva Frankovy bratry Ernsta a Waltera.¹

Volba Frankova křestního jména nebyla náhodná. O jeho výběru rozhodl otec, který se ztotožňoval s ideologií Karla Hermanna Wolfa (1862-1941). Jednalo se o politika a stoupence německého nacionalismu. Největšího vlivu se mu dostávalo v období před první světovou válkou, kdy byl pro mnoho Němců vzorem. Povědomí o jeho osobě se rozrostlo zejména v souvislosti s Badeniho jazykovými nařízeními. Jeho návrh posléze stáhli, a dokonce došlo k duelu mezi K. H. Wolfem a ministerským předsedou, který byl při něm postřelen.²

Následně se vzdělával na obecné škole a poté na gymnáziu, kde neměl příliš dobré výsledky. Po získání maturitního vysvědčení roku 1916 se přestěhoval do hlavního města Prahy, kde po dobu dvou let neúspěšně studoval práva na Karlo-Ferdinandově univerzitě. V tomto období rovněž pracoval jako preceptor dvou dětí. V roce 1918 ovšem zaznamenal úspěch, když s vyznamenáním dokončil jednoletý kurz na obchodní akademii.³

V dětství si K. H. Frank zranil pravé oko, které bylo v roce 1918 vyjmuto a vystřídáno náhradou vyrobenou ze skla.⁴ Některá literatura ovšem někdy jako příčinu mylně uvádí konflikt s českými studenty, který vyvolal, což sám po válce dementoval.⁵ Kvůli této indispozici se nemohl osobně zúčastnit první světové války, i když o to čtyřikrát zažádal. Dokončil pouze předvojenské cvičení. Boj mu vynahradila příslušnost ke spolku *wandervogel* a svou kondici si udržoval v *Deutscher Turnverband*.⁶

¹ Ladislav TUNYS, *K. H. Frank. Noc před popravou*, Praha 2010, s. 9-10.

² Emil HRUŠKA, *Pán protektorátu. K. H. Frank známý a neznámý*, Praha 2015, s. 7-8.

³ René KÜPPER, *Karl Hermann Frank (1898-1946). Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*, München 2010, s. 26.

⁴ *Právo*, 24. 5. 2003.

⁵ Jana DIVIŠOVÁ, *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*, Praha 2010, s. 6.

⁶ E. HRUŠKA, *Pán*, s. 8.

Roku 1919 vstoupil do Deutsche Nationalsozialistische Arbeiterpartei, jejíž první pobočky spoluzaložil na Ostravsku a Opavsku. I přesto, že byl jejím aktivním členem, ji o čtyři roky později opustil. Od roku 1918 do roku 1921 působil K. H. Frank jako úředník *Vítkovických železáren*. Následující dva roky pracoval u karlovarské železnice. Poté zamířil do zahraničí, konkrétně do německého Hartensteinu, kde se vzdělával jako knihkupec a nakladatel. Po svém návratu do ČSR na sklonku roku 1925 získal oprávnění založit si vlastní živnost v tomto oboru a zůstal alespoň prozatím politicky neangažovaný. Jeho podnikání v Lokti skončilo roku 1931 vyhlášením bankrotu. Ze svého nezdaru se ale nepoučil a stejný osud jej čekal i v jeho rodišti.⁷

Z osobního hlediska nebyl K. H. Frank nikdy příliš družný. Neměl mnoho přátel a příliš nenavazoval vztahy s dívkami. Ke zlomu došlo roku 1925, kdy vstoupil do manželství s Annou Müllerovou. Tu se k tomuto kroku snažil přesvědčit už v předchozím roce. Jejich patnáctiletý svazek přivedl na svět dva syny, Haralda a Gerharda.⁸

Z dluhů mu pomohla *Sudetendeutsche Heimatfront*, jež převzala jeho podnik. Do tohoto uskupení vstoupil K. H. Frank krátce po jeho ustanovení a v říjnu 1933 založil jeho první pobočku v Karlových Varech. V čele stál Konrad Henlein (1898-1945), jehož nejbližší kolegové byli zadrženi, a tak jejich místo zaujal právě K. H. Frank. Od počátku roku 1934 začal rovněž působit ve stranickém časopise *Rundschau*, kde měl postupem času důležité postavení. V témže období se navíc začal starat o propagaci SHF a agitaci.⁹

Na jaře 1935 probíhaly volby do Národního shromáždění, v nichž zvítězila právě SHF, která změnila v průběhu tohoto roku název na Sudetendeutsche Partei. V čele jejího parlamentního klubu stanul K. H. Frank¹⁰ z Henleinova podnětu, který ani nekandidoval do poslanecké sněmovny. Uvnitř Sudetoněmecké strany se utvořily dvě frakce, kdy jedna volala po splynutí československého území v Německu, druhá ho zcela odmítala. K. H. Frank byl osobně přítomen jednání o příměří mezi dvěma stranami. Po nabytí silného vlivu SdP v zemi se do jejího nitra postupně přihlašovali členové DNSAP, která byla již roku 1933 zakázána. Koncem roku 1936 byla publikována Frankova kniha

⁷ R. KÜPPER, *Karl*, s. 34-38.

⁸ *Právo*, 24. 5. 2003.

⁹ E. HRUŠKA, *Pán*, s. 14-18.

¹⁰ *Právo*, 24. 5. 2003.

„*Sudetendeutschum in Kampf und Not*“, která rozvášnila celé Národní shromáždění svými provokativními stanovisky.¹¹

Dne 14. prosince 1935, kdy T. G. Masaryk (1850-1937) s definitivní platností abdikoval, začala Sudetoněmecká strana podporovat Bohumila Němce (1873-1966), jenž kandidoval na post prezidenta. Jeho protivníkem ve volbách byl Edvard Beneš (1884-1948). Názor SdP sdíleli agrárníci i ľudáci, kteří nakonec obrátili. B. Němec 3 dny po odchodu T. G. Masaryka z úřadu odvolal vlastní kandidaturu, a tak E. Beneš neměl žádného opravdového soupeře. Henleinova strana za účelem ukázat vlastní odmítavý názor vůči československé vládě odevzdala pouze prázdné hlasovací lístky.¹²

Díky aféře Waltera Branda (1907-1980),¹³ jenž byl přítelem K. Henleina ve straně i v životě, měl K. H. Frank stále blíže k předákovi SdP, se kterým často jednal a od něhož dostával prakticky jen pozitivní reference. Ovšem proti Frankovu strmému vzestupu bylo mnoho jeho kolegů, neboť byl na rozdíl od jiných předních mužů strany nevzdělaný a chyběla mu jistá kultivovanost. Proto se K. H. Frank rozhodl odejít z předsednické pozice parlamentního klubu, aby uklidnil situaci.¹⁴ Ovšem již roku 1937 zastával druhou nejdůležitější funkci, neboť jej zvolili Henleinovým zástupcem.¹⁵ Za svou neúnavnou činnost byl následně odměněn. Samotný vůdce jej společně se třemi dalšími straníky pozval do Norimberku, kde se konal sjezd Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei.

Rok 1938 představoval vrchol dosavadní Frankovy politické kariéry. Zasloužil se o destabilizaci celého Československa prostřednictvím své propagandy, řečnictví, publicistiky, vyjednávání s menšinami v zemi, vyzrazování státních informací a zejména častého působení jako prostředník mezi Sudetoněmeckou stranou a Berlínem. V důsledku anšlusu Rakouska se probudila dosud pasivní německá menšina v ČSR a připojila se k Henleinovu hnutí. Počet členů SdP se během jarních měsíců téměř

¹¹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 49-60.

¹² Věra OLIVOVÁ, *Dějiny první republiky*, Praha 2000, s. 200-201.

¹³ Walter Brand (1907-1980) byl v průběhu jara 1936 SdP označen za zrádce národa a strany, což vedlo k jeho mocenskému ústupu. Vedle svého působení v Sudetoněmecké straně se rovněž přátelil s K. Henleinem, kterého Brandovo odsunutí zaskočilo a ranilo. I díky tomu se uvolněného místa později ujal K. H. Frank.

¹⁴ Miloslav MOULIS – Dušan TOMÁŠEK, *K. H. Frank. Vzestup a pád karlovarského knihkupce*, Praha 2003, s. 57-68.

¹⁵ *Rundschau*, 16. 1. 1937.

zdvojnásobil na hodnotu 1.047.178. Proto není překvapující, že v obecních volbách v květnu a červnu téhož roku obdržela Sudetoněmecká strana více než 80 % hlasů pro kandidáty německé příslušnosti. Strana navíc dala vzniknout vlastním ozbrojeným jednotkám známým jako *Freiwilliger Schutzdienst*, které se zodpovídaly K. H. Frankovi.¹⁶

Na sjezdu Sudetoněmecké strany dne 24. dubna 1938, který byl uspořádán ve Frankově rodišti, prezentoval vedoucí SdP a jeho zástupce tzv. karlovarské požadavky, které mimo jiné požadovaly oddělení československého pohraničí a vznik samosprávy.¹⁷ K. H. Frank po válce k tomuto období poznamenal: *„Prohlašuji, že výzva Konrada Henleina z Říše byla podle platných zákonů Československé republiky velezradou. Souhlasil jsem s ním. Henlein si byl vědom svého zrádcovství, a proto přešel přes hranice a zdržoval se v nejmenovaném zámku v Bavorsku a odtud dával pokyny své straně do Československa.“*¹⁸

Vláda uskutečnila dne 20. května 1938 částečnou mobilizaci v souvislosti s tíživou situací a uvalila cenzuru na tisk Sudetoněmecké strany a některá česká periodika.¹⁹ Smír mezi sudetskými Němci a československou vládou měl zprostředkovat britský diplomat Walter Runciman (1870-1949). Jeho mise trvající v srpnu a září nebyla úspěšná, z čehož on sám vinil především K. H. Franka a K. Henleina. Je zarážející, že i přesto později vyslovil sympatie vůči jejich snahám o sebeurčení. FS v polovině září útočilo na český bezpečnostní aparát v pohraničí, aby zemi ještě více vystavilo tlaku. Útvarům velel K. Henlein zastupovaný K. H. Frankem.²⁰

Dne 23. září proběhla tento rok již druhá mobilizace československé armády jako reakce na nepokoje v pohraničí a hrozící nebezpečí ze strany Německa.²¹ Ani tento

¹⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 69-72.

¹⁷ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 83-86.

¹⁸ J. DIVIŠOVÁ, *Vzestup*, s. 10-11.

¹⁹ Monika GLETTLER – Lubomír LIPTÁK – Alena MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei 1938-1945: Reichsgau Sudetenland, Protektorat Böhmen und Mähren, Slowakei*, Essen 2004, s. 68.

²⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 77-78.

²¹ *Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Ročník 1938*, Praha 1938, s. 863 (Vyhláška o vstupu státu do branné pohotovosti).

krok nezabránil následnému přijetí Mnichovské dohody prezidentem E. Benešem dne 30. září, kdy bylo stvrzeno odtržení Sudet a jejich připojení k Třetí říši.²²

Na počátku října 1938 uskutečnil vůdce triumfální cestu skrze nově získané území. Součástí jeho trasy byla rovněž zastávka v Karlových Varech. Zde jej uvítal zdejší občan a v té době nejpopulárnější rodák K. H. Frank.²³ Dne 19. října byl K. Henlein určen vedoucím nové župy Sudety, kterého již tradičně zastupoval K. H. Frank. Oba měli umožnit převedení jejich strany do NSDAP. K. H. Frank převzal velké množství Heinleinových úkolů, a tak v některých ohledech téměř úplně naplnoval funkci K. Henleina. Měl na starost stranickou agendu, organizační stránku manifestací a doplňujících voleb do Reichstagu a potvrzování příchodu bývalých příslušníků DNSAP do NSDAP. Navíc se stal říšským poslancem a členem nové strany NSDAP, v jejímž středu se SdP téměř rozplynula. Vedle toho se snažil K. H. Frank schvalovat a prosazovat co nejvíce žádostí jednotlivých obcí o jejich územní přijetí do Třetí říše, přestože se kvůli tomu dostával do střetu s ministerstvem zahraničí. Navíc odesílal do Berlína interní informace, jejichž odhalení přímo ohrožovalo zájmy Česko-slovenské republiky.²⁴ Na počátku roku postoupil do vyšší hodnosti SS-Brigadeführera.²⁵

1.2. Protektorát Čechy a Morava - K. H. Frank u politické moci

Obsazení Moravy započalo již dne 14. března 1939 ještě před Háchovým příjezdem do Berlína a jeho nuceným souhlasem s okupací. Na zbylou část československého území pronikaly německé jednotky druhého dne ráno.²⁶ Spolu s wehrmachtem se do Čech přemísťoval vlakem i samotný vůdce. K němu se připojil K. H. Frank při Hitlerově zastávce v České Lípě. Následně společně v automobilech pokračovali až k Pražskému hradu. V čele jízdy byl právě K. H. Frank, pro kterého to byla obrovská čest.²⁷ Třetí říše tak získala zbývající část Čech a Moravy, aniž by k tomu vedla násilná ozbrojená akce.²⁸

²² Vladimír NÁLEVKA, *Světová politika ve 20. století. První díl*, Praha 2000, s. 149.

²³ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 126-135.

²⁴ R. KÜPPER, *Karl*, s. 79-83.

²⁵ *Právo*, 24. 5. 2003.

²⁶ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 53.

²⁷ Lukáš BEER, *Hitlerovi Češi*, Brno 2014, s. 154.

²⁸ John CONNELLY, *Nazis and Slavs. From Racial Theory to Racist Practice*, Central European History 32, 1999, s. 22.

O den později vešel v platnost vůdcův výnos, jímž byl právně ukotven akt vzniku nového státního útvaru v česko-moravském prostoru. Třetí říše se zavázala k vykonávání ochrany nad tímto územím, které však mělo garantovanou vlastní autonomii a jehož zahraniční politika měla být v souladu s německým protějškem. Toto ujednání však nebylo v plné míře nikdy dodržováno, jak ukázaly nadcházející roky.²⁹

Nejvyšší funkci v říšské správní linii v Čechách a na Moravě zastával Konstantin von Neurath (1873-1956). Jednalo se o německého diplomata, kterého v roce 1933 vůdce jmenoval ministrem zahraničí. Jeho pozice říšského protektora byla omezena státním tajemníkem K. H. Frankem. Pod tímto dvojvládním se nacházel ještě Kurt von Burgsdorff (1886-1962) působící jako státní podtajemník.³⁰ Frankův vliv byl navíc posílen dosazením do funkce vyššího velitele SS a policie v protektorátu.³¹ Jeho novým sídlem se stal Černínský palác, jenž do té doby fungoval jako residence ministerstva zahraničí. Oba čelní protagonisté říšské politiky se poprvé sešli s Eliášovou protektorátní vládou dne 3. května téhož roku.

Kladenský policista Wilhelm Kniest (?-1939) byl dne 7. června 1939 zastřelen českým studentem.³² Všední vražda se stala pro K. H. Franka příležitostí ukázat, jakou mocí jeho úřad oplývá. Státní tajemník pro tuto oblast vyhlásil stanné právo, na město uvalil půlmilionovou pokutu a občanům znemožnil vycházku během noci. Rovněž sto osob přemístil do koncentračních táborů a dalších dvě stě nechal zadržet. Působnost zdejších kin, divadla, restauračních podniků a školy ukončil úplně. Česká složka kladenského policejního aparátu byla odzbrojena.³³

Od Třetí říše obdržel státní tajemník odměnu v podobě plavby po Severním moři trvající jeden měsíc, která započala dne 6. července 1939.³⁴ Po svém návratu zahájil svou agresi namířenou proti legionářům. Během šesti let okupace nechal zadržet 9.723 jejich členů, z nichž 4.531 zemřelo. To vyvolalo negativní, ale i pozitivní reakce

²⁹ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 373-376 (Výnos o Protektorátu Čechy a Morava).

³⁰ Patrick CROWHURST, *Hitler and Czechoslovakia in World War II. Domination and Retaliation*, London 2013, s. 113-114.

³¹ NA Praha, ÚRP-ST, kart. 5, inv. č. 81, sign. 109-1/87.

³² Student Jan Smudek (1915-1999) byl členem Obrany národa. Před zatčením uprchl z protektorátu. Při svém návratu zastřelil dva policisty. Rovněž bylo odhaleno, že zavraždil kladenského strážmistra W. Kniesta.

³³ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 178-196.

³⁴ NA Praha, ÚRP-ST, kart. 12, inv. č. 206, sign. 109-2/107.

u protektorátních občanů.³⁵ Dne 28. října 1939 Češi zorganizovali pražskou demonstraci, aby si připomněli význam tohoto dne a dali najevo svou nespokojenost s kurzem, který Němci zavedli v protektorátu.³⁶

O probíhající události a o případných Hitlerových opatřeních osobně informoval K. H. Frank odpoledne téhož dne státního prezidenta Emila Háchu (1872-1945), protože K. von Neurath to udělat nemohl kvůli své nepřítomnosti v Praze. Při potlačování nepokojů, kterým osobně vzdoroval i státní tajemník, bezpečnostní složka zabila dělníka Václava Sedláčka (1917-1939) a zranila mnoho osob včetně postřeleného studenta Jana Opletala (1915-1939) a 400 jich zadržela. Demonstrace se vyhnuly ostatním střediskům protektorátu vyjma Brna a Moravské Ostravy. Neurathovo stanovisko vůči Frankovým krokům během jeho indispozice bylo z počátku skeptické, avšak po přečtení zprávy vedoucího bezpečnostní policie a SD o průběhu nepokojů zcela obrátil.³⁷

Dne 7. listopadu 1939 byl státní tajemník vůdcem jmenován SS-Gruppenführerem. Opletalův pohřeb se uskutečnil dne 15. listopadu. Při jeho příležitosti zorganizovali čeští vysokoškoláci další vzpoury. Proto státní tajemník druhého dne odcestoval s K. von Neurathem za vůdcem, který rozhodl o ukončení činnosti českých vysokých škol do roku 1942. Po třech letech zákazu ale univerzity svou činnost neobnovily.³⁸ Spolu s tím nakázal exekuci devíti původců nepokojů a transport jejich kolegů do Sachsenhausen-Oranienburgu, kde se nacházel jeden z mnoha koncentračních táborů. K. H. Frank se osobně zasloužil o realizaci Hitlerových pokynů.³⁹ Státní tajemník sice nechal některé studenty propustit, ale více než tisíc jich strávilo většinu války v zajetí. K. von Neurathovi se to ovšem zdálo příliš kruté, a tak na K. H. Franka dál působil, aby následovalo další uvolňování z vazby.⁴⁰

Německý přístup k obyvatelstvu protektorátu po manifestacích demonstruje Frankův projev ze sklonku roku 1939, ve kterém zaznělo: „*Odynějška budeme bez jakékoli*

³⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 272, sign. 109-4/14.

³⁶ *Lidová demokracie*, 26. 3. 1946.

³⁷ Detlef BRANDES, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*, Praha 1999, s.101-108.

³⁸ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. a, 1938-1945*, Praha 2006, s. 338-343.

³⁹ *Lidová demokracie*, 4. 4. 1946.

⁴⁰ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 125.

výstrahy zasahovat těmi nejtvrďšími prostředky. Kdo není s námi, je proti nám. Kdo je proti nám, bude rozdrcen.“⁴¹

Rok 1940 byl pro K. H. Franka z osobního hlediska jak smutný, tak radostný. Po půl druhé dekádě dospělo jeho nepřilíživé šťastné manželství s A. Müllerovou ke konci. Avšak již o pouhé dva měsíce později měl státní tajemník při svém boku novou choť Karolu Blaschek.⁴²

K. von Neurath byl dne 24. září 1941 dočasně odvolán ze zdravotních důvodů. Pravou příčinou byl ovšem jeho příliš umírněný způsob uplatňování říšské politiky v protektorátu. Na jeho místo určil Adolf Hitler (1889-1945) Reinharda Heydricha (1904-1942). Způsobem uvažování, svými názory, praktikami a kurzem protektorátní politiky se velmi podobal K. H. Frankovi, ale výrazně se od něj odlišoval svou kultivovaností, vzdělaností, atletickými dovednostmi a árijským vzezřením. O tři dny později vyhlásil výjimečný stav, čímž si R. Heydrich zajistil rozšíření svých kompetencí o možnost zavedení stanného práva kdykoliv z vlastní iniciativy.⁴³ Téhož dne nechal zatknout Aloise Eliáše (1890-1942). Ministerský předseda byl odsouzen k smrti, ale provedení poprav bylo odsunuto. K. H. Frank s tímto krokem nesouhlasil a marně požadoval okamžitou popravu. Rozsudek byl naplněn až dne 19. června 1942.⁴⁴

Vůdce udělil státnímu tajemníkovi dne 4. listopadu válečný kříž I. stupně s mečí jako důkaz vděčnosti a spokojenosti. Příští rok dne 19. ledna přestalo platit stanné právo, kdy se počet popravených během jeho naplňování zastavil na hodnotě 486 a číslo 2.242 bylo s definitivní platností určující pro občany nacházející se nově v koncentračním táboře. Téhož dne se státní tajemník a říšský protektor seznámili s novou vládou.⁴⁵ Přes prezidentův nesouhlas se jejími členy stali Walter Bertsch (1900-1952) a Emanuel Moravec (1893-1945), kteří K. H. Frankovi sdělovali všechny cenné informace. Týž den nahradil Jaroslav Krejčí (1892-1956) A. Eliáše na pozici premiéra.⁴⁶ O půl roku později dali Němci vzniknout *Kuratoriu pro výchovu*

⁴¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 118.

⁴² Karel VYKUSA (ed.), *Zpověď K. H. Franka*, Praha 1946, s. 9-10.

⁴³ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 137-138.

⁴⁴ *Právo*, 28. 12. 1996.

⁴⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

⁴⁶ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 243-247.

mládeže. V této organizaci měl vůdčí postavení právě E. Moravec, který kontroloval poněmčení nových členů protektorátní společnosti.⁴⁷

Tíživá situace v zemi vyústila dne 27. května 1942 v provedení atentátu na zastupujícího říšského protektora, který při útoku utrpěl vážné zranění. Státní tajemník byl pověřen vedením úřední agendy do doby, než byl jmenován Heydrichův nástupce. Proto K. H. Frank signoval zavedení nového výjimečného stavu.⁴⁸ Uprázdňené místo vůdce zaplnil hned druhého dne Kurtem Daluegem (1897-1946), což se nepozdávalo státnímu tajemníkovi, neboť tento krok bral jako nepotřebný a jako projev pochybovačnosti vůči němu.⁴⁹

Z rozkazu státního tajemníka byla stanovena prémie ve výši deseti milionů korun za informace vedoucí k zatčení pachatelů. Tato částka byla v poslední květnový den navýšena na rovný dvojnásobek.⁵⁰ Zastupující říšský protektor však zemřel dne 4. června, což napjatou situaci v protektorátu ještě umocnilo. Druhého dne se uskutečnila schůzka Heinricha Himmlera (1900-1945) spolu s K. H. Frankem, kterému říšský vůdce SS ještě jednou schválil tvrdá opatření namířená proti českému obyvatelstvu.⁵¹ U příležitosti Heydrichova pohřbu v Berlíně dne 9. června proběhla schůzka za přítomnosti K. H. Franka. Podle všeho zde právě on zmínil Lidice jako úkryt atentátníků, proto A. Hitler rozhodl o zásahu proti obci následujícího dne. Všechny muže zde potkala smrt, ženy byly transportovány do koncentračních táborů a vybrané děti byly dány do německých rodin za účelem úplné germanizace.⁵²

Pátrání po atentátnících bylo ukončeno dne 18. června. Identitu hledaných a místo jejich azylu v kostele Karla Boromejského v Praze prozradil jejich přítel Karel Čurda (1911-1947). Po boji proti stonásobné přesile s mizivou šancí na přežití všichni zemřeli. Ani to však neodvrátilo další represálie. Dne 24. června stihl po Lidicích stejný osud i Ležáky, kde všechno zdejší dospělé obyvatelstvo zastřelili. Během výjimečného

⁴⁷ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 1332-1333 (Nařízení o výstavbě Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě).

⁴⁸ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 172.

⁴⁹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

⁵⁰ Jan KAPLAN – Callum MACDONALD, *Praha ve stínu hákového kříže. Pravda o německé okupaci 1939-1945*, Praha 1995, s. 79.

⁵¹ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 141.

⁵² M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 269-272.

stavu probíhajícího do dne 3. července 1942 bylo zadrženo 3.188 Čechů a téměř každý druhý z nich byl popraven. Jeho naplňování organizoval K. H. Frank.⁵³

Po smrti R. Heydricha začal K. H. Frank úřad říšského protektora při vyřizování každodenní agendy upozadovat. Tento trend byl nastaven již dříve za působení K. von Neuratha, jen Heydrichovo silné a neochvějné postavení tento proces pozastavilo.⁵⁴

Z důvodu šíření informací mezi lidmi o prvním neúspěchu Třetí říše ve válce z kraje roku 1943 K. H. Frank a Joseph Goebbels (1897-1945) iniciovali dočasné ukončení činnosti zábavních podniků, ve kterých by měli možnost protektorátní občané slavit.⁵⁵ Státní tajemník rovněž dne 10. března téhož roku rozhodl o demontování krátkovlnných zařízení z radiopřijímačů či jejich úplném zničení a zakázal poslech rozhlasu vysílaného v zahraničí.⁵⁶ Frankova práce byla následně dne 30. června 1943 znovu oceněna, neboť byl povýšen do hodnosti SS-Obergruppenführera.⁵⁷

Dne 20. srpna 1943 došlo ke klíčovému zlomu v protektorátní správě. K. H. Frank se stal německým státním ministrem pro česko-moravské území a byl postaven na roveň členů vládního kabinetu ve Třetí říši. Téhož dne byl Wilhelm Frick (1877-1946) dosazen do pozice nového říšského protektora, jehož úkoly a pravomoci byly silně zredukovány.⁵⁸ K tomu se ještě navíc tento funkcionář skoro vůbec nezdržoval v Praze. Tato změna neunikla ani exilové vládě, která správně shledala W. Fricka zcela bezvýznamným, oproti tomu na K. H. Franka nazírala jako na muže číslo jedna v protektorátu.⁵⁹ Tento krok představoval dovršení správní reformy započaté po příchodu R. Heydricha do úřadu zastupujícího říšského protektora. Cílem této revoluce v administrativě bylo co největší odlehčení a zjednodušení systému.⁶⁰

⁵³ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 141-147.

⁵⁴ Pavel MARŠÁLEK, *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*, Praha 2002, s. 73.

⁵⁵ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 294-295.

⁵⁶ NA Praha, ÚRP-ST, kart. 93, inv. č. 1739, sign. 109-4/1494.

⁵⁷ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 40.

⁵⁸ *Národní práce*, 27. 8. 1943.

⁵⁹ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 31-33.

⁶⁰ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 148-149.

1.3.Konec Třetí říše a německého státního ministra

Postupně došlo k obrovskému obratu ve druhé světové válce, ve který ještě před dvěma lety nikdo nedoufal. Třetí říše již nebyla neporazitelná a začala si připisovat těžké rány. Itálie v září 1943 signovala vlastní kapitulaci a vojska Sovětského svazu mířila postupnými krůčky až do srdce Evropy.⁶¹ Německý státní ministr publikoval na konci roku 1943 svou druhou knihu nesoucí název „*Böhmen und Mähren im Reich*“. Proklamoval zde své celoživotní stanovisko, podle kterého Češi postrádají právo na svou nezávislost.⁶² V únoru 1944 byly jeho kompetence rozšířeny o území župy Sudety, kde zastával funkci vyššího velitele útvarů SS a policie.⁶³

Od vítězství SSSR u Stalingradu K. H. Frank otevřeně osočoval ideje bolševismu. Již od počátku okupace takto vystupoval vůči osobě E. Beneše. V politice antikomunismu jej podporovalo mnoho farářů z důvodu obav z příchodu Sovětského svazu, který rozsáhlý vliv církve odmítal.⁶⁴

Dne 20. července mělo dojít k rozpoutání vzpoury v rámci Třetí říše. Atentátem na vůdcovu osobu, odstraněním nacistického vedení a uzavřením míru měla být ukončena druhá světová válka. A. Hitler však útok přežil, a tak nebyla revoluce naplněna. Německého státního ministra měl zadržet Ferdinand Schaal (1889-1962), který měl ale v plánu se s K. H. Frankem čestně dohodnout, že on sám by měl v rukou exekutivní moc, avšak německý státní ministr by dál úřadoval. Chystaný převrat by mu tedy tolik škody nezpůsobil. I to demonstruje Frankovo jisté a pevné postavení.⁶⁵

Od vypuknutí Slovenského národního povstání v srpnu 1944 se zejména na Moravě rozšířilo partyzánské hnutí, které dělalo Němcům velké starosti a problémy. Proto se K. H. Frank rozhodl ode dne 15. září téhož roku úplně uzavřít slovensko-protektorátní hranici, jejíž překročení bylo trestáno smrtí.⁶⁶

⁶¹ Werner HILGEMANN – Hermann KINDER, *Encyklopedický atlas světových dějin*, Praha 1999, s. 485-495.

⁶² M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 314-317.

⁶³ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁶⁴ R. KÜPPER, *Karl*, s. 301-305.

⁶⁵ Tamtéž, s. 317-318.

⁶⁶ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 47-48.

K. H. Frank osobně velel protipartyzánské operaci v Beskydech probíhající v druhé polovině listopadu 1944. Jednalo se o první podobnou akci v jeho životě. Frankova jednotka se skládala ze 17.000 vojáků, kteří představovali stonásobek svého nepřítele. V rámci boje byla obec Zubří, kde měli partyzáni pobývat, prohledána. Jedno stavení Němci vypálili a některé občany zadrželi. Akce skončila absolutním fiaskem, neboť nepřinesla de facto žádný výsledek.

Kniha „*Řeči a články K. H. Franka z let 1939-1944*“, která byla publikována jen v sedmi exemplářích, představovala pro německého státního ministra ideální dárek k jeho 47. narozeninám.⁶⁷ Dne 19. února dal K. H. Frank vzniknout dvěma vojenským sborům, jednomu pro území Čech a druhému pro Moravu, které měly bránit protektorát před blížícími se nepřáteli. O osm dní později pak dal K. H. Frank pokyn k ustanovení stanných soudů.⁶⁸

Naposledy navštívil státní tajemník A. Hitlera dne 4. dubna 1945. Informoval jej o svém záměru ochránit německé civilní obyvatelstvo předáním vlády do česko-slovenských rukou a uzavřením kapitulace se spojenci. To však vůdce zamítl. Svolení k jednání K. H. Frank dostal až od Joachima von Ribbentropa (1893-1946) a Alberta Speera (1905-1981).⁶⁹ Jeho snahy o zachránění nepříznivého vývoje postupně selhaly při pokusech o spolupráci s *Mezinárodním červeným křížem*, Vatikánem a německo-českou delegací vyslanou k západním mocnostem.⁷⁰

Prvního květnového dne vypuklo protiněmecké povstání v Přerově, odkud se šířilo do celého česko-moravského prostoru, o čtyři dny později pak zachvátilo i hlavní město. Vyostřenou situaci se nepodařilo ukončit Frankovou iniciativou dohodnout se s Českou národní radou. Boje postupně ustávaly ode dne 8. května, kdy byla podepsána dohoda o ústupu německých vojáků z Prahy Rudolfem Toussaintem (1891-1968).⁷¹

⁶⁷ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 129-130.

⁶⁸ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 359-360.

⁶⁹ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 205.

⁷⁰ *Právo*, 24. 5. 2003.

⁷¹ Rudolf Toussaint (1891-1968) zastával od listopadu 1941 do května 1945 funkci zmocněnce wehrmachtu při úřadu říšského protektora. Toussaintovo působení přerušil roční pobyt v Římě, kde fungoval jako generál u německé armády. Pro svou funkci byl proto zcela kompetentním podepsat úmluvu o odchodu wehrmachtu z hlavního města protektorátu Čechy a Morava.

Po příchodu Rudé armády o den později se vzdali i poslední bojující z řad gestapa a SS.⁷²

1.4. Pokus o vlastní záchranu

Dne 9. května 1945 již bývalý německý státní ministr usoudil, že se svou manželkou a třemi dětmi uprchne směrem k Plzni. Jeho úmyslem bylo zajetí americkými vojáky, kteří by s ním jednali jako s politickým zajatcem. Tento plán sdílelo dalších 20.000 německých příslušníků wehrmachtu, což mu mohlo jen pomoci. V rozsáhlém šiku mohli lépe splynout a případně on sám mohl zůstat mimo vězení a žít na svobodě.⁷³ Někdejší německý funkcionář si rovněž oblékl uniformu, aby jeho odhalení bylo ještě obtížnější.⁷⁴

Frankovi nejbližší unikali ve čtyřech automobilech. On seděl v pořadí druhém voze a jeho rodina nasedla do auta hned za ním. Na samém konci kolony jeli osobní strážci. Při přestávce v Holoubkově nedaleko města Rokycany, kdy K. H. Frank naposledy hovořil s dětmi a jejich matkou, byl identifikován a jeho pozice včetně popisu byla poslána dál.⁷⁵

Před jednou hodinou odpolední dorazili do Rokycan. Následovala krátká honička k jatkám na kraji města, kde byl jejich postup Američany zastaven.⁷⁶ Po několikahodinovém pobytu v místních kasárnách byl odpoledne téhož dne K. H. Frank odvezen do nedaleké Plzně. Zde přespal a poté jej přemístili do německého Wiesbadenu, kde s ním byl dále veden výslechový protokol.⁷⁷ V polovině května 1945 mu bylo sděleno, že s ním bude právně zacházeno jako se zločincem a ne jako s válečným zajatcem. Československo reprezentované generálem justiční služby Bohuslavem Ečerem (1893-1954) intervenovalo o jeho návrat do Prahy, kde měl být postaven před soud. Jeho snahy nevyšly nadarmo a dne 7. srpna se již K. H. Frank stěhoval do pankrácké věznice. Jedenáctý den v pražském zajetí odeslal psaní ministru

⁷² Pavel BĚLINA, *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*, Praha 1992, s. 235.

⁷³ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 210.

⁷⁴ SOA Plzeň, SOKA Rokycany, MěNV Rokycany, inv. č. 376.

⁷⁵ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 133.

⁷⁶ SOA Plzeň, SOKA Rokycany, MěNV Rokycany, inv. č. 376.

⁷⁷ *Plzeňský deník*, 9. 5. 2005.

spravedlnosti Jaroslavu Stránskému (1884-1973), v němž prosil o právo dožít na svobodě.⁷⁸

Po přesunu do Československa následovaly od konce září 1945 do dne 15. února příštího roku intenzivní a zevrubné výslechy. Během té doby prodělal obtíže tělesného a psychického charakteru. Zatěžkávaly jej deprese, nechutenství a neschopnost dostatečně se vyspat. Jeho hmotnost do konce září poklesla na hodnotu 62 kg, ve zbylém období pak značně kolísala. Dne 16. března 1946 byl obžalovanému určen obhájce Kamill Resler (1893-1962), který měl na připravení taktiky a argumentů skutečně málo času. Hlavní soudní přelíčení bylo zahájeno již dne 22. března a obžalovací spis bývalý státní tajemník obdržel jen o sedm dní předtím.⁷⁹

1.5.K. H. Frank před soudem a osud jeho rodiny

Mimořádnému lidovému soudu, který měl rozhodnout o Frankově osudu, předsedal Vladimír Kozák. V první řadě byl přečten návrh žaloby Jaroslavem Drábkem (1901-1996), jenž měl prokázat obžalovanému vinu, neboť zastával funkci veřejného žalobce. Následně Frankův obhájce sdělil výhrady někdejšího německého státního ministra. K. H. Frank znevažoval způsobilost tribunálu pro jeho případ, rovněž se dovolával imunity příslušníka *Národního shromáždění*. Jeho výtky však neměly právní podstatu, neboť mandát poslance pozbyl platnosti dnem 1. října 1938, kdy souzenému bylo uděleno říšské občanství.⁸⁰ Na to reagoval žalobce podrobnějším popsáním jednotlivých důvodů procesu s K. H. Frankem. Když dokončil jejich četbu, promluvil i samotný obžalovaný, avšak Frankův monolog byl utnut V. Kozákem kvůli jeho rozvleklosti.

Proces se nepohyboval chronologicky po časové linii, nýbrž postupoval dle řazení odstavců retribučního zákona.⁸¹ Po zkoumání období před okupací Československa se tribunál zabýval podzimními nepokoji roku 1939 a jejich potíráním.⁸² Následně se na řadu dostala citlivá záležitost. Jednalo se o zlikvidování Lidic a povraždění drtivé většiny jejího obyvatelstva. Frankovu situaci ztížily její bývalé obyvatelky hovořící

⁷⁸ Karel ZAJÍČEK (ed.), *Český národ soudí K. H. Franka*, Praha 1947, s. 14-17.

⁷⁹ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 143-150.

⁸⁰ *Rudé právo*, 23. 3. 1946.

⁸¹ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 157-165.

⁸² K. ZAJÍČEK (ed.), *Český národ*, s. 99-104.

o svých strastech. Stejně později jednali i J. Krejčí a Harald Wiesmann (1909-1947), který velel kladenské pobožce tajné policie, kde se objevil Frankův pokyn k zásahu namířenému proti zmíněné obci.⁸³

Poté K. Resler četl text od K. H. Franka, jenž mu měl vylepšit renomé před českým národem i světem. Svým jednáním totiž neměl v česko-moravském prostoru jen škodit, ale i pomáhat zdejšímu obyvatelstvu. Následně předstoupilo několik podstatných svědků. Někdejší šéf SD Walter Jacobi (1909-1947) a Josef Kalfus (1880-1955), bývalý protektorátní ministr, shodně sdělili, že souzený pouze plnil úkoly čelních říšských míst. Heinrich Wilhelm Jöckl (1898-1946), velitel Terezína během války, však Frankovu pozici ještě o něco zhoršil, neboť dosvědčil, že rozkazy k exekucím vydával někdejší státní tajemník.⁸⁴ Obrovskou vzpruhou pro veřejnost ve zdlouhavém jednání bylo předvolání K. Dalugeho. Svědek i obžalovaný veřejně demonstrovali vzájemné nepřátelství.⁸⁵ Na závěrečnou část procesu předstoupili před tribunál znalci, kteří popisovali a vyčíslili újmy v jednotlivých rezortech způsobené Německem během šesti válečných let Čechám a Moravě.⁸⁶

Nakonec veřejný žalobce navrhl popravu souzeného.⁸⁷ Na to zareagoval K. H. Frank vlastní obhajobou, která jen shrnovala jeho argumenty, jež byly zmíněny již v předchozích týdnech.⁸⁸ Po něm dostal slovo jeho advokát, jenž mimo jiné sdělil seznam provinění, ke kterým se bývalý německý státní ministr doznal. Obviněný potvrdil, že byl národním socialistou a toto ideové hnutí rovněž schvaloval a šířil, příslušel k SS a byl aktivní v NSDAP a SdP, nesl část viny na přičlenění ČSR k Třetí říši, připravil více lidí o svobodu, podílel se na usmrcení některé osoby, na agresí vůči majetku patřícímu jiné osobě a odcizení peněz jedincům i celému československému státu. Po jeho řeči mohlo být dne 27. dubna celé jednání uzavřeno.⁸⁹ Do soudní síně se však K. H. Frank zase brzy vrátil jako svědek v souvislosti s procesem s příslušníky bývalé vlády, jenž se rozběhl jen o dva dny později.⁹⁰

⁸³ *Lidová demokracie*, 10. 4. 1946.

⁸⁴ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 176-188.

⁸⁵ *Rudé právo*, 13. 4. 1946.

⁸⁶ *Rudé právo*, 26. 4. 1946.

⁸⁷ *Passauer Neue Presse*, 30. 4. 1946.

⁸⁸ *Svobodné Československo*, 28. 4. 1946.

⁸⁹ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 189-200.

⁹⁰ *Svobodné Československo*, 4. 5. 1946.

Po dlouhém čekání byl K. H. Frank dne 21. května 1946 V. Kozákem prohlášen vinným, ale ne ve všech bodech obžaloby, neboť mu nebyla prokázána účast na daných zločinech. I přesto soud potvrdil dostatečné množství podkladů pro odsouzení k smrti. Druhého dne byl K. H. Frank veřejně oběšen na pankráckém nádvoří.⁹¹ Svůj osud se pokoušel ještě zvrátit nabídkou své doživotní internace ve vězení a žádostí o prominutí trestu adresovanou prezidentu E. Benešovi. V obou případech mu nebylo vyhověno.⁹²

Frankovi příbuzní rovněž pykali za jeho životní chyby, kterých se dopustil. Přestože se ničím neprovinili, byli i oni internováni na Pankráci. Jeho bratr Walther zde pobýval dokonce deset let. Jeho sestřenice zde jako vězenkyně měla na starost stravu a její manžel zde dokonce zemřel. Frankův druhý bratr Ernst se věznění vyhnul úprkem, a tak mohl následně vydat životopis svého slavnějšího sourozence.⁹³ Karola Franková byla vězněna přibližně rok v Ljubljance a následujících deset let strávila v kazašském táboře. O Frankově osudu se dozvěděla až poté. Její dva synové a dcera mezitím dospívali v nových rodinách. K. Frankové trvalo čtyři roky, než svoje děti opět našla.⁹⁴

⁹¹ J. KAPLAN – C. MACDONALD, *Praha*, s. 202.

⁹² *Mittelbayerische Zeitung*, 24. 5. 1946.

⁹³ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 144-145.

⁹⁴ J. DIVIŠOVÁ, *Vzestup*, s. 180.

2. Německá a autonomní správa protektorátu Čechy a Morava

2.1. Úvod

Dne 14. března 1939 bylo v Bratislavě vyhlášeno samostatné a nezávislé Slovensko. Zároveň započala vojenská anexe Podkarpatské Rusi ze strany Maďarska. Zdejší sněm vyhlásil samostatnost dne 15. března, ale o den později ji obsadilo Maďarsko a učinilo z ní autonomní území Karpatsko. Budoucí protektorát se tak skládal z okleštěného území Čech a Moravy.⁹⁵

Do noci prvního dne okupace probíhala porada vůdce s J. von Ribbentropem a Wilhelmem Stuckartem (1902-1953), jejímž výsledkem byl výnos zřizující protektorát Čechy a Morava. Právní akt pocházel od W. Stuckarta a již dlouho před vydáním byla připravena jeho koncepce, která nečerpala z Frankovy vidiny členění území na několik celků.⁹⁶ V preambuli tohoto dokumentu se nacházelo odůvodnění zásahu Třetí říše do českého a moravského prostoru. Německu šlo v první řadě o udržení míru v Evropě a zavedení pevného řádu. Jednalo se o pouhá propagandistická prázdná slova využívající vlastní chápání dějin a úpravu historie.

Protektorát vznikl jako samosprávný a autonomní stát. Němci zde žijící získali německou státní příslušnost a podléhali německé jurisdikci, naopak z Čechů se stali protektorátní občané.⁹⁷ Správní instituce a orgány okupační moci měly za úkol organizovat a kontrolovat autonomní správu na všech úrovních a prosazovat tak německou politiku v protektorátu.⁹⁸ Podoba definitivního uspořádání česko-moravského prostoru měla být určena až po konci války, do té doby měla být zachována autonomie. Jeho finální podobou mělo být několik žup, obdobných jako ty, které Čechy a Moravu obklopovaly.⁹⁹ Sovětský svaz, Francie, Velká Británie a USA v nejbližších dnech

⁹⁵ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 206-207.

⁹⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 129-131.

⁹⁷ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 373-376 (Výnos o Protektorátu Čechy a Morava).

⁹⁸ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 206.

⁹⁹ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 197.

postupně vyjádřily svá odmítavá stanoviska vůči německým krokům proti českému národu a okupování jeho území.¹⁰⁰

Dne 12. května 1939 bylo rozhodnuto o politickém postavení protektorátu na mezinárodním poli. Říše zastupovala a zajišťovala obranu našeho území. Smlouvy uzavřené Třetí říší se měly automaticky týkat i česko-moravského prostoru, a to i bez potvrzení protektorátní vlády a bez zmínění jejího státu v textu dokumentu.¹⁰¹ V říšské správě byla využívána striktně němčina jako úřední jazyk, u autonomních orgánů byla praktikována dvoujazyčnost, kdy byl německý jazyk jasně upřednostňován.¹⁰²

2.2. Bývalé československé pohraničí a vojenská správa Čech a Moravy

V období od 1. do 20. října 1938 měla na starost v českém obsazeném pohraničí exekutivní moc armáda, jejíž pověřenci organizovali práci všech správních orgánů. Území bylo příliš rozsáhlé a izolované, aby z něho mohl vzniknout celistvý správní útvar. Proto se jihočeská a jihomoravská oblast spolu s Hlučínskem přičlenily k sousedním župám a ze zbývajících teritorií se vytvořila nová župa Sudety. Jako celek byl prostor členěn na 53 venkovských a 5 městských okresů, mezi které patřily Cheb, Karlovy Vary, Liberec, Ústí nad Labem a Opava a v jejichž čele stál vrchní starosta. Venkovské okresy dále tvořily úřady oberlandrátů. Do tohoto uspořádání dále patřili okresní radové.¹⁰³

Druhý subjekt ve správě představovali tři vládní prezidenti, jejichž úřady sídlily v Karlových Varech, Ústí nad Labem a Opavě. Třetí sféru reprezentoval úřad říšského místodržitele, jenž se transformoval z říšského komisaře pro odstoupené území. Orgán sídlil v Liberci a na starost jej měl K. Henlein, který byl zároveň i vedoucím župy

¹⁰⁰ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 17-25.

¹⁰¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 49-50.

¹⁰² P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 64.

¹⁰³ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989, s. 477-478.

NSDAP. Úřad se dále štěpil na státní a župní samosprávu při říšském místodržitelství. K. Henleina v čele župní samosprávy zastupoval župní hejtman.¹⁰⁴

Úřady vrchních finančních prezidentů v Opavě a Karlových Varech představovaly nejvyšší subjekt ve finanční správě. Karlovarský úřad v roce 1942 zanikl a jeho agenda přešla na příslušné orgány v Norimberku a Drážďanech. Nejvyšším soudem v pohraničí byl vrchní zemský soud sídlící v Litoměřicích, při kterém navíc existoval soud dědičných statků. Další úroveň představovaly zemské soudy vzniklé z bývalých krajských soudů. Nejnižším stupněm soudnictví byly úřední soudy. Některé z nich spolupracovaly ještě s rasovým, zdravotním, oddlužovacím či dědičným soudem a s úřadem zemských desek. Dále ještě existovaly pracovní a zvláštní soudy.¹⁰⁵

V době trvání vojenské správy protektorátního území počínající dnem 15. března 1939 spravoval Čechy generál Johannes Blaskowitz (1883-1948) jako velitel armádního sboru 3 a moravský prostor měl ve své jurisdikci generál Wilhelm List (1880-1971) velící armádnímu sboru 5. V čele české civilní správy stanul K. Henlein a obdobnou funkci na Moravě zastával Josef Bürckel (1895-1944). Dočasná německá správa dohlížela na svůj český protějšek. Bez jejího povolení se nemohla vláda sejít, a když už získala svolení, jejím rozhovorům aktivně přihlížel vládní prezident Friedrich Bachmann (1884-1961). Zevrubné kontrole byly podřízeny i dopisy zemských prezidentů určené všem stupňům správy.¹⁰⁶

Správní šéfové nacházející se u každého ze sedmi velitelství armádní skupiny představovali druhý stupeň civilní správy v zemi. Nejnižšího postavení v soustavě se pak dostávalo úřadům oberlandrátů. Ty kontrolovaly ve svém obvodu českou správu. Teoreticky se zodpovídaly K. Henleinovi a J. Bürckelovi, ale v praxi byly podřízeny správním šéfům. V Čechách se nacházelo 23 těchto orgánů a na Moravě jich bylo o jedenáct méně. Byly faktickými pány svého obvodu, mohly dokonce anulovat nařízení pocházející od okresních hejtmanů a místo něho vydat vlastní. Oberlandráti tak

¹⁰⁴ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 403.

¹⁰⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 404-405.

¹⁰⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 30-31.

dohlíželi prakticky na všechny významné sektory a spolupracovali zejména s armádou, bezpečnostní službou a tajnou policií.¹⁰⁷

Vojenská správa byla ukončena dne 16. dubna 1939, exekutivní moc poté byla převedena na říšského protektora a částečně na české úřady.¹⁰⁸ Kvůli možnému chaosu i nadále fungovala organizace civilní správy, kdy úřady jejích šéfů působily jako filiálky říšského protektora s označením Skupina Čechy a Skupina Morava. Česká sekce však zanikla v červenci 1939 a její agendu převzal úřad říšského protektora. Moravské oddělení navíc plnilo velkou část úkolů oberlandrátů a brněnského vedoucího civilní správy. Skupina Morava v březnu 1940 přišla o svou klíčovou roli dohlížejícího nad českým zemským úřadem v Brně. Útěchou jí byla skutečnost, že měla na starost od počátku téhož roku politiku německví na celé Moravě. Ve svých funkcích zůstali rovněž oberlandráti a druhý stupeň zanikl.¹⁰⁹

2.3. Základní charakteristika německé a autonomní správy protektorátu

Nejvýše postavenými představiteli německé správy v protektorátu Čechy a Morava po uplynutí období vojenské nadvlády byli říšský protektor a státní tajemník.¹¹⁰ Říšský protektor byl zmocněncem říšské vlády a jediným zástupcem A. Hitlera, jehož směrnice měl uplatňovat v česko-moravském prostoru, a měl dohlížet, aby je i ostatní v zemi dodržovali a řídili se jimi. Zodpovídal se pouze a přímo vůdci. Byl oprávněný potvrzovat členy vlády s tím, že toto schválení mohl vzít zpět. Disponoval právem vědět o všech vládních opatřeních a namítat proti nim a udělovat vládě rady. Kdykoliv mohl vydávat nařízení při hrozbě z prodlení. Žádné právní a později ani správní normy nemohly být uvedeny v platnost bez jeho souhlasu.¹¹¹

Říšský protektor měl pro plnění svých úkolů k dispozici osobní štáb, jehož podobu a personální složení si volil sám. Skládal se z osobního referenta, adjutanta, vyslance ministerstva zahraničí a zmocněnce německé armády. Dále se mu zodpovídal státní

¹⁰⁷ Stanislav ŠISLER, *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*, in: Stanislav Šisler (ed.), *Sborník archivních prací*, Praha 1972, s. 184-187.

¹⁰⁸ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 47.

¹⁰⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 39-40.

¹¹⁰ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 373-376 (Výnos o Protektorátu Čechy a Morava).

¹¹¹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 406.

tajemník, kterého zastupoval státní podtajemník, jemuž podléhaly odbory.¹¹² Říšský protektor se měl ve státních a personálních otázkách radit s Hansem Lammersem (1879-1962), vedoucím říšské kanceláře, a v odborných záležitostech s W. Frickem, říšským ministrem vnitra.¹¹³ Do fungování protektorátu Čechy a Morava postupně začal zasahovat i W. Stuckart, jenž vedle své funkce státního tajemníka říšského ministerstva vnitra měl na starost vedení nové Ústředny pro Čechy a Moravu, se kterou měly komunikovat nejvyšší říšské úřady o záležitostech týkajících se protektorátu. Tento orgán byl často prostředníkem ve sporech o pravomoci mezi říšským protektorem a nejvyššími říšskými úřady.¹¹⁴ Říšský protektor musel měsíčně posílat zprávy o hospodářském a politickém stavu věcí říšskému ministerstvu vnitra a říšské kanceláři. Pro jejich vyhotovení používal i pravidelných zpráv oberlandrátů, kteří je zasílali jemu a rovněž šéfům oddělení I a II úřadu říšského protektora, státnímu tajemníkovi a podtajemníkovi.¹¹⁵

K. von Neurath rozdělil svým výnosem ze dne 18. září 1940 úřad říšského protektora na čtyři oddělení. První řešilo otázky týkající se správy, soudnictví a výuky, druhé fiskální sekce a hospodářství, třetí dopravy a zbylé čtvrté se soustředilo na kulturní politiku.¹¹⁶

K. H. Frank se ve své politice opíral o jemu podřízené gestapo, SD a pořádkovou policii, které musely poslouchat jeho rozkazy jakožto vyššího velitele SS a policie v zemi. Těsně spolupracoval s velitelem bezpečnostní policie a SD Erwinem Weinmannem (1909-1949), šéfem SD v Praze W. Jacobim a velitelem gestapa v Praze Ernstem Geschkem (1907-?). Dále byl státní tajemník v častém kontaktu s Robertem Giesem (1902-1966), vedoucím Frankova sekretariátu, Martinem Wolfem (1908-?), šéfem kulturně-politického oddělení německého státního ministerstva, a Ferdinandem Fischerem (1907-?), expertem na národnostní otázky.¹¹⁷

Po válce Horst Böhme (1909-1945) tvrdil, že státní tajemník věděl o plánovaném zániku obce Lidice s minimálně denním předstihem. To K. H. Frank dementoval a

¹¹² D. BRANDES, *Češi*, s. 40.

¹¹³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 49-52.

¹¹⁴ D. BRANDES, *Češi*, s. 42-43.

¹¹⁵ Stanislav ŠISLER, *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*, in: Stanislav Šisler (ed.), *Sborník archivních prací*, Praha 1972, s. 208.

¹¹⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 39.

¹¹⁷ R. KÜPPER, *Karl*, s. 300.

následně ozřejmil nacistickou praxi při předávání pokynů: „*Böhme se musel zmylit. Ve služebním styku bylo naprosto běžné, že se místo názvu služebního místa uvádělo jméno dotyčného odpovědného vedoucího. Mé jméno bylo v tomto smyslu určitě tisíckrát použito, aniž bych o tom měl potuchy.*“¹¹⁸

V popředí české autonomní správy stála protektorátní vláda spolu se státním prezidentem E. Háchou, který nahradil již za druhé republiky E. Beneše, jenž podal demisi dne 5. října 1938.¹¹⁹ Na něho se často obracel s požadavky říšský protektor, kdy ve většině případů došlo k dohodě. Oproti tomu K. H. Frank jednal s ministry. Ti měli skrze svého právního zástupce Jiřího Havelku (1892-1964) výhodu nad státním tajemníkem díky jeho znalostem a schopnostem.¹²⁰

Po 17. listopadu 1939 státní prezident a několik členů vlády nabídlo svou demisi, ta však nebyla přijata. I přes své zhoršující se zdraví E. Hácha bojoval za propuštění studentů, dále za zrušení *Vlajky* a proti zavedení celní unie. Jeho úsilí bylo ovšem odměněno jen dílčími úspěchy. V důsledku Eliášova arestu napsal státní prezident žádost o abdikaci, kterou však neodeslal. Naopak E. Hácha spolu s ministry začal veřejně vystupovat proti exilové vládě a vydávat nařízení, která ještě v letních měsících dementoval. To vše pod výhrůzkami a opatřeními R. Heydricha. Jejich ochota se ještě více zvýraznila po atentátu na zastupujícího říšského protektora.¹²¹

V době Frankova jmenování německým státním ministrem sepsal E. Hácha vlastní politický testament, ve kterém zvolil svým nástupcem tehdejšího předsedu vlády J. Krejčího, v případě jeho indispozice ministra zemědělství Adolfa Hrubého (1893-1951). Se zhoršující se situací Německa ve válce klesala spolupráce protektorátní vlády s okupační mocí, to platilo zejména pro vystupování na veřejnosti. Jediným stále aktivním politikem v německých službách byl E. Moravec. Za své činy se mu K. H. Frank odvděčil pozemkem, zařídil mu byt při příležitosti jeho třetí svatby a vedle mzdy ministra dostával navíc rentu ve výši 3.000 RM z Frankova fondu.¹²² Háchova žalostného stavu využíval vrchní představitel kuratoria utvářením projevů a

¹¹⁸ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 183.

¹¹⁹ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 201-204.

¹²⁰ D. BRANDES, *Češi*, s. 57.

¹²¹ Tamtéž, s. 255-257.

¹²² Tamtéž, s. 344-345.

prohlášení státního prezidenta. Ten byl internován mimo hlavní město z Frankova rozkazu, čímž docílil jeho absolutní izolovanosti a snadné manipulace s ním.¹²³

Nejvyšším představitelem exekutivní moci byla vláda, jíž tvořilo celkem devět členů. Jejím předsedou byl A. Eliáš a místopředsedou J. Havelka, který vedl nově rovněž ministerstvo dopravy po svém předchůdci A. Eliášovi. Ten měl do dne 1. července 1939 na starost ještě agendu ministerstva vnitra. Po něm do úřadu nastoupil Josef Ježek (1884-1969). Ve svých funkcích zůstali J. Kalfus jako ministr financí, Jan Kapras (1880-1947) jako ministr školství, J. Krejčí jako ministr spravedlnosti, Vlastimil Šádek (1893-1961) jako ministr obchodu, Dominik Čipera (1893-1963) jako ministr veřejných prací, Ladislav Feierabend (1891-1969) jako ministr zemědělství a Vladislav Klumpar (1893-1979) jako ministr sociální a zdravotní správy. Úplně odešel Karol Sidor (1901-1953) jakožto člen vlády nespravující agendu žádného ministerstva, neboť přijal místo ve vládě Slovenského štátu.¹²⁴ Výraznou změnu představoval zánik ministerstva zahraničních věcí a národní obrany. Dne 26. dubna 1939 se dosavadní ministr zahraničí František Chvalkovský (1885-1945) stal vyslancem protektorátu v Berlíně.¹²⁵

Vláda začala oficiálně úřadovat dne 28. dubna 1939. Její možnosti byly omezené, neboť musela odevzdávat K. von Neurathovi a těm, kteří jej v úřadu nahradili, protokoly z vlastních schůzí. S parlamentem již nespolupracovala, neboť už ode dne 21. března 1939, kdy rozhodl E. Hácha o jeho zrušení, neexistoval.¹²⁶

Během prvního měsíce okupace vzniklo mnoho nových právních norem. Často ani nebyly předloženy ke kontrole protektorátní vládě, která se o nich dozvěděla až s určitou prodlevou, a mnohé nebyly oficiálně publikovány. Německé výnosy a nařízení pro území Čech a Moravy se vyznačovaly stručností. Nejdůležitější vycházela z pera samotného vůdce, říšského sněmu a vlády. Legislativní moc v protektorátu z autonomní správy náležela státnímu prezidentovi, vládě a jejím ministrům, na regionální úrovni pak okresním a zemským orgánům. E. Hácha však své výsady de facto neužíval. Protektorátní vláda vytvořila mnoho předpisů, jež však musely před vlastním právním

¹²³ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 88.

¹²⁴ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 121.

¹²⁵ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 484-485.

¹²⁶ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 57-59.

zakotvením projít německou kontrolou, zejména ze strany říšského protektora. Tato pravomoc však zanikla při rozpuštění jejího kolegia v rámci reformy vlády v lednu 1942. Od reorganizace správy byla normotvorba plně v německých rukou.¹²⁷

Územní samospráva byla značně změněná a okleštěná. Vybraná okresní zastupitelstva zanikla a jejich agenda přešla do rukou okresních hejtmanů. Jejich obecní obdoba byla rozpuštěna tam, kde pobývala německá minorita. Zde byli do čela obce dosazeni vládní komisaři. Nový systém úplně zlikvidoval zemská zastupitelstva v roce 1940, která nahradily zemské správní komise. Avšak již o rok později přešly pravomoci zemských výborů na zemské prezidenty a zemské komise substituovaly zemské rady působící jako poradní orgán zemského prezidenta.¹²⁸

2.4.Reorganizace autonomní vlády, její klíčová ministerstva a reforma protektorátní správy

Již na počátku roku 1940 navrhl E. Hácha reorganizaci vlády přijetím dvou členů *Vlajky*, což K. von Neurath i K. H. Frank odmítali. Ovšem po emigraci ministra zemědělství L. Feierabenda a předsedy *Nejvyššího úřadu cenového* Jaromíra Nečase (1888-1945) změnili názor. Na přelomu ledna a února 1940 došlo k vystřídání V. Šádka Jaroslavem Kratochvílem (1901-1984) na postu ministra obchodu a L. Feierabenda nahradil Mikuláš z Bubna a Litic (1897-1954). Pozici místopředsedy vlády převzal od J. Havelky ministr spravedlnosti J. Krejčí.¹²⁹

Skutečná změna struktury kabinetu byla projednávána v červnu 1941 A. Hitlerem a K. von Neurathem. Personální, kompetenční a strukturální úprava a obměna byla dokončena dne 19. ledna 1942. Klíčové bylo dosazení Němce W. Bertsche na post ministra práce a hospodářství. Kvůli jeho jazykové bariéře musela vláda přezkoumávat jednotlivé otázky striktně v němčině. Vzhledem ke své nečinnosti a vyčkávací taktice byl z postu ministra vnitra propuštěn J. Ježek a nahrazen Richardem Bienertem (1881-1949), kterého doporučoval R. Heydrich i K. H. Frank.¹³⁰ Rovněž došlo ke zrušení předsednictva vlády. Členové dřívějšího kabinetu již nemohli zasedat, pouze jim bylo umožněno radit a rozmlouvat. Od nynějška měly být všechny záležitosti

¹²⁷ Tamtéž, s. 91-99.

¹²⁸ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 412-414.

¹²⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 121.

¹³⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 231-237.

říšského protektora a vlády řešeny mezi jednotlivými ministerstvy a skupinami úřadu říšského protektora.

Působnost ministerstev veřejných prací a sociální a zdravotní správy úplně zmizela. Jejich agenda přešla na ostatní vládní sektory. Nově vzniknuvší *Úřad lidové osvěty* měl na starost propagandu spolu se šířením proněmecké myšlenky a později se z něho stalo samostatné ministerstvo. Po reorganizaci vlády zde existovala ministerstva vnitra, zemědělství a lesnictví, spravedlnosti, financí, školství a národní osvěty, hospodářství a práce a dopravy a techniky.¹³¹ Agendu rezortu zemědělství měl nově na starosti A. Hrubý.¹³²

Každý představitel určitého ministerstva nově získal svého německého zástupce, jenž měl stejné kompetence jako ministr a příslušnou agendu mohl vykonávat i bez toho, že by o tom vedoucí vládního sektoru věděl. Zastupujícími se stali vedoucí oddělení úřadu říšského protektora. Tímto krokem se rovněž podstatně snížil početní stav tohoto říšského orgánu. Možnosti protektorátní vlády se tak značně omezily.¹³³

Velké množství úkolů ministerstva vnitra převzal po vzniku protektorátu říšský bezpečnostní aparát, ovšem do jeho kompetencí přešly vyživovací otázky Čech a Moravy. Rovněž získalo pravomoci zaniklého předsednictva a byly na něho převedeny i některé povinnosti ve zdravotnictví od ministerstva sociální a zdravotní správy.¹³⁴

Ministerstvo hospodářství a práce bylo klíčové nejen pro ekonomický chod protektorátu, ale i pro vedení války Německem. Tomu odpovídala i jeho rozsáhlá agenda. Po reorganizaci vlády převzalo některé kompetence ministerstva sociální a zdravotní péče a ministerstva průmyslu, obchodu a živností, která zanikla.¹³⁵ Vedle toho dala okupační moc vzniknout novým organizacím, mezi nimiž prim hrál *Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu*. Později byla zřizována obdobná uskupení, a to v oblasti obchodu, řemesla, dopravy, peněžnictví, soukromého pojištění a cizineckého ruchu.

¹³¹ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 75-82 (Vládní nařízení o nové organizaci některých ústředních úřadů).

¹³² L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 170.

¹³³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 69.

¹³⁴ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 486.

¹³⁵ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 75-82 (Vládní nařízení o nové organizaci některých ústředních úřadů).

V důsledku tohoto procesu se stávaly méně důležitými obchodní a živnostenské komory.¹³⁶

Ministerstvo zemědělství a lesnictví mělo v kompetenci zejména otázky zásobování po vypuknutí druhé světové války. Pro účely dohledu nad rolníky a správné usměrnění živočišné a rostlinné výroby vzniklo osm trhových svazů s povinným členstvím pro zemědělce. Při ministerstvu byl zřízen roku 1942 *Svaz zemědělství a lesnictví*.¹³⁷

Ministerstvo dopravy a techniky získalo na jedné straně přirozeně agendu ministerstva dopravy, rovněž pak převzalo působnost zaniklého ministerstva veřejných prací. Tento sektor měl podobně jako v Německu na starost veškerou infrastrukturu a dopravu.¹³⁸ Během okupace vznikly důležité podniky *Pošta Protektorátu Čechy a Morava* a *Dráhy Protektorátu Čechy a Morava*, které měl na starost generální ředitel. S přibývajícimi válečnými roky získalo Německo kompletně pod dohled a kontrolu toto ministerstvo.¹³⁹

Ministerstvo školství a národní osvěty bylo zejména od ledna 1942 využíváno ke germanizaci a odpolitizování. Ve stejném období zanikly zemské školní rady a jejich agenda přešla na zemské úřady. O rok později byly zrušeny i jejich místní pobočky, dále rovněž okresní a místní školní výbory. Při reorganizaci vlády byly otázky týkající se kultury a politiky přiřknuty novému *Úřadu lidové osvěty*, jehož činnost řídil E. Moravec.¹⁴⁰ Ministr lidové osvěty byl v čele také nového *Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě*, jež vedlo osoby ve věku od 10 do 18 let k proříšské myšlence. Germanizace schopná část mladistvých měla být následně vybrána pro nasazení v Německu.¹⁴¹ Organizace získala sokolská cvičební zařízení, neboť byl tento spolek již dne 12. října 1942 kompletně zrušen. Svou averzi vůči tomuto tělovýchovnému spolku demonstroval státní tajemník v květnu 1943, kdy vyžadoval vydání nařízení, které by rušilo pojmenování budov, ulic a dalších objektů, jež v sobě nesla slovo „*Sokol*“.¹⁴²

¹³⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 411-412.

¹³⁷ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 488.

¹³⁸ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 75-82 (Vládní nařízení o nové organizaci některých ústředních úřadů).

¹³⁹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 68.

¹⁴⁰ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 413.

¹⁴¹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 230-231.

¹⁴² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 9, inv. č. 171, sign. 109-2/73.

Na postu předsedy vlády vystřídal zadrženého A. Eliáše J. Krejčí, jemuž zůstal přidělen i rezort ministerstva spravedlnosti.¹⁴³ Dne 19. ledna 1945 rozhodl německý státní ministr o poslední změně v této pozici za dobu okupace. Novým ministerským předsedou byl určen R. Bienert.¹⁴⁴

Z válečných důvodů bylo nezbytné orgány říšské správy značně personálně omezit. K srpnu 1941 bylo nasazeno v česko-moravském prostoru 6.320 německých úředníků včetně policejně-bezpečnostního aparátu. Proto bylo nutné, aby si celý systém prošel reformou, která probíhala od Heydrichova nástupu a definitivně byla ukončena až v polovině roku 1943. V rámci personálních škrťů bylo uvolněno 1.146 byrokratů, kteří prostoupili autonomní správou. V německé správě jich pak zůstalo jen 1.884. Celkem 738 pracovníků německé příslušnosti přišlo o agendu úplně bez jakékoliv náhrady a přemístilo se na jiné území Třetí říše. Zbylá část zůstala v sektoru ozbrojených sil.¹⁴⁵

Nejdůležitějšího postavení z řad Němců v rámci autonomní správy dosahovali viceprezidenti při okresních úřadech a u policejního orgánu to byli policejní ředitelé a okresní hejtmani. Těmito kroky de facto zanikla dvojkolejnost protektorátní správy.¹⁴⁶ V září 1944 si následně prošla autonomní správa další vlnou zjednodušování právních úkonů, když byly převedeny úkoly a agenda vyšších orgánů na jim podřízené úřady.¹⁴⁷

Reorganizace postihla i nižší stupeň německé správy. Dne 23. května 1942 byly změněny sídla a obvody oberlandrátů. Téměř polovina těchto úřadů zanikla, územní působnost přeživších orgánů se pak někdy i zdvojnásobila.¹⁴⁸ Důsledkem toho téměř úplně ztratily podíl na rozhodování. Většina jejich agendy a některé povinnosti úřadu říšského protektora se totiž převedly na autonomní úřady okresního a policejního charakteru. K plnění úkolů jim byli přiděleni němečtí úředníci povolání zejména

¹⁴³ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 170.

¹⁴⁴ M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 55.

¹⁴⁵ R. KÜPPER, *Karl*, s. 235-237.

¹⁴⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 407.

¹⁴⁷ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 82.

¹⁴⁸ Stanislav ŠISLER, *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*, in: Stanislav Šisler (ed.), *Sborník archivních prací*, Praha 1972, s. 203.

do čelních pozic, aby mohli řídit činnost zaměstnanců nižšího postavení a převážně české národnosti.¹⁴⁹

2.5.K. H. Frank a říšští protektoři po dni 27. května 1942

Po atentátu na R. Heydricha zvolil vůdce novým zastupujícím říšským protektorem K. Daluegeho. K. H. Frank to bral jako vyjádření nedůvěry a samotný Daluegeho úřad považoval za nadbytečný. Panující rozpory mezi dvěma čelními představiteli říšské správy v česko-moravském prostoru byly způsobeny zejména boji o moc a kompetence, v další řadě se jednalo rovněž o osobní konflikty. Státní tajemník byl nespokojen se svou rolí až druhého nejvýznamnějšího funkcionáře v protektorátu. Jeho pozice byla více omezena následným dosazením generálního inspektora správy působícího při úřadu říšského protektora, kterého jmenoval právě K. Daluege. V říjnu 1942 se pak K. H. Frank snažil situaci marně zvrátit ve svůj prospěch tím, že chtěl přesvědčit H. Himmlera, aby byl říšský protektor zproštěn své pozice. Své stanovisko ohledně omezení až zrušení Daluegeho úřadu, kdy by se on pak fakticky chopil moci, zasílal rovněž H. Lammersovi a Martinu Bormannovi (1900-1945). Frankův návrh následně zamítlo říšské kancléřství.¹⁵⁰

Státní tajemník se změny stavu věcí ve svůj prospěch dočkal až o rok později dne 20. srpna 1943, kdy byl dosavadní říšský protektor odvolán na vlastní žádost kvůli potížím se srdcem. Funkce byla odňata i K. von Neurathovi, o jehož návratu vůdce již ani neuvažoval. Nově jmenovaný W. Frick¹⁵¹ se od svých předchůdců lišil tím, že jeho úřadu A. Hitler upravil pozici, agendu a pravomoci. Podobně jako dříve dával souhlas ke jmenování členů vlády a určoval německé úředníky, případně je odvolával. Měl rovněž privilegium o přiřčení milosti a možnost ukončit řízení. Ovšem vládní úkoly týkající se ochrany zájmů Třetí říše spolu s pokyny Hitlerova výnosu, jenž zřizoval protektorát, měl nyní na starost K. H. Frank jakožto německý státní ministr pro Čechy a Moravu. Důležitým dodatkem byla skutečnost, že jeho pozice byla na stejné úrovni jako postavení říšských ministrů. Na něho rovněž přešlo právo vydávat různá nařízení a vyhlášky na území protektorátu.¹⁵²

¹⁴⁹ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 482.

¹⁵⁰ D. BRANDES, *Češi*, s. 322-324.

¹⁵¹ *Český deník*, 26. 8. 1943.

¹⁵² R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

Zároveň zaniklo ústřední místo pro naše území při říšském ministerstvu vnitra. Oficiální styk s vůdcem měl být veden H. Lammersem. W. Frick hlavní město opustil na sklonku roku 1943 a správa země přešla na K. H. Franka.¹⁵³ Boje o kompetence ovšem neustaly. Říšský protektor nejspíš uvažoval o pověření Frankovou funkcí státního tajemníka K. von Burgsdorffa. Tomuto aktu se postavil H. Himmler a SD kvůli případným neshodám mezi W. Frickem a K. H. Frankem.¹⁵⁴

K. H. Frank se tak stal téměř neomezeným pánem Čech a Moravy, jeho konkurenty byli jen vrchní představitelé v Berlíně a NSDAP. Německé státní ministerstvo nebylo prakticky ničím jiným než pokračovatelem úřadu říšského protektora. W. Frick už byl jen reprezentantem vůdce a Třetí říše a většinu jeho agendy a pravomocí převzal právě K. H. Frank.¹⁵⁵ Jeho mimořádně silnou pozici potvrzuje i skutečnost, že vůdce rozhodl po atentátu na R. Heydricha, že K. H. Frank bude mít z bezpečnostních důvodů kolem sebe komando složené ze dvou velitelů a dvanácti jim podřízených mužů. Usnesení ze srpna 1943 bylo jen vyústění toho, k čemu se již delší dobu schylovalo.¹⁵⁶

Na sklonku roku 1943 se K. H. Frank stal permanentním zastupujícím říšského protektora a měl právo signovat právní dokumenty i při protektorově pobývání v hlavním městě. V témže období rozhodl o navýšení mzdy českých úředníků o více než čtvrtinu, aby si zajistil jejich lepší spolupráci. V dubnu 1944 pak přešla vybraná agenda německého státního ministra na většinu autonomních ministerstev, která při plnění těchto úkolů podléhala přímo K. H. Frankovi.¹⁵⁷ K. H. Franka samotného v případě jeho nepřítomnosti jako německého státního ministra zastupoval W. Bertsch. Ovšem v policejně-bezpečnostních otázkách jeho zájmy hájili E. Weinmann a Ernst Hitzegrad (1889-1976).¹⁵⁸

Ode dne 7. září 1943 do konce války mohl K. H. Frank využívat zvláštního zacházení neboli Sonderbehandlung představujícího exekuci bez rozsudku soudu. Tuto výsadu si vyžádal u H. Himmlera, který mu bez problémů vyhověl.¹⁵⁹ Díky tomu nechal K. H. Frank ještě dne 1. května 1945 popravit 24 přerovských občanů a o den později

¹⁵³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 74.

¹⁵⁴ D. BRANDES, *Češi*, s. 327.

¹⁵⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 408.

¹⁵⁶ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 190.

¹⁵⁷ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 73-81.

¹⁵⁸ NA Praha, NSM, kart. 2, inv. č. 13, sign. 110-1/15.

¹⁵⁹ *Lidová demokracie*, 2. 4. 1946.

53 vězňů nuceně pobývajících v Terezíně.¹⁶⁰ Jeho akt byl i v očích německého práva protizákonný, neboť v té době byl již Sonderbehandlung zakázán Ernstem Kaltenbrunerem (1903-1946).¹⁶¹

Frankovy morální zásady se projeví na samém konci války. Dne 19. března 1945 vydal vůdce tzv. Nerónův rozkaz. Podobně jako kdysi římský císař se nyní měli nacisté uchýlit k principu spálené země. Mělo se tak předejít skutečnosti, že by nepřátelé získali cenný materiál a zásoby. Německý státní ministr se ovšem rozhodl neuposlechnout Hitlerova nařízení.

Při vyklízení oblastí, které brzy měly padnout do rukou soupeřů Třetí říše, se na organizaci podílela přirozeně armáda, ale i K. H. Frank, který měl na starost civilní oblast tohoto úkolu. V rámci své kompetence proto nařídil evakuovat německé ženy a děti počínaje dnem 19. dubna 1945, aby je ochránil před příchodem Rudé armády.¹⁶² Ohraničení válečných území bylo stanoveno velitelem armády v souladu s Frankovým názorem. Velitel vojska v této zóně přebral veškerou exekutivu, a tak se sféra působnosti německého státního ministra postupně zmenšovala.¹⁶³ Tato tendence vygradovala v noci 25. dubna 1945, kdy byla jeho nařizovací moc převedena na Ferdinanda Schörnera (1892-1973) a velení policejně-bezpečnostnímu aparátu na Richarda Hildebrandta (1897-1952). Německému státnímu ministru tak zbyl jen titul definovaný formou a postrádající obsah.¹⁶⁴

2.6. Situace v Praze během válečných let

Josef Pfitzner (1901-1945) zosobňoval důrazné prosazování německé politiky v protektorátu. Dne 17. března 1939 byl dosazen do pozice náměstka primátora hlavního města. Mohl spolupodepisovat usnesení primátora a v době jeho indispozice přebíral jeho agendu. Od roku 1940 pravidelně informoval o všem podstatném K. H. Franka formou svých situačních zpráv, ve kterých si mu často stěžoval

¹⁶⁰ *Svobodné Československo*, 2. 4. 1946.

¹⁶¹ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 88.

¹⁶² R. KÜPPER, *Karl*, 381-387.

¹⁶³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 86-88.

¹⁶⁴ *Lidová demokracie*, 30. 3. 1946.

na nespolupráci a neochotu českých úředníků a navrhoval odstranění primátora.¹⁶⁵ Frankův údajný konkurent Rudolf Jung (1882-1945) chtěl tuto pozici obsadit svou osobou. K tomu však nemělo dojít, neboť se to přičilo právě státnímu tajemníkovi, za kterého se postavil A. Hitler.¹⁶⁶ Tuto skutečnost jsem však vyvrátil na základě analýzy archivního materiálu. Její výsledky jsem následně prezentoval v kapitole věnující se Frankově korespondenci s M. Bormannem.¹⁶⁷

Primátor Otakar Klapka (1891-1941) byl dne 9. července 1940 zadržen gestapem kvůli své spolupráci s odbojem. Jeho odchod z magistrátu doprovázeli i jiní čeští úředníci. Klíčové pozice obsadili němečtí příslušníci, a tak neměl nový primátor Alois Říha (1875-1945) prakticky žádný vliv. V září 1941 zahájená reforma správy v protektorátu se nevyhnula ani Praze. Ode dne 1. listopadu 1941 se podřizovaly primátorovi spolu s náměstkem čtyři decernáty v oblastech správy, financí, podniků městského zásobování a stavebnictví. Decernátům pak podléhaly služební místa magistrátu a místní a celoměstské orgány. Během následujícího roku ovládli Němci všechny rozhodující pozice v Praze. V letech 1944-1945 se však v první řadě soustředili na řešení otázky uprchlíků pobývajících v protektorátu a na maximální využití podniků, závodů a financí hlavního města pro válku.¹⁶⁸

Samotný J. Pfitzner se zasloužil o ideologické přeučení pražských průvodců, podporoval a inicioval odstranění některých pražských pomníků a prosazoval dehonestaci odkazu T. G. Masaryka. Dal vzniknout komisi, jejímž úkolem bylo vytvořit nový znak Prahy. Ve Pfitznerově návrhu pak figurovala říšská orlice. Navíc dohlížel na dostatečné zásobování svých německých soukmenovců.¹⁶⁹

2.7. Kompetenční spory nejvyšších německých úřadů s NSDAP

Území Čech a Moravy bylo obklopeno čtyřmi říšskými župami Sudety, Bavorská východní marka a Horní a Dolní Podunají. Vedoucí těchto stranických útvarů, které zastřešoval Hugo Jury (1887-1945), zasahovali do otázek týkajících se protektorátu. Ovšem jakékoliv přímé ovlivňování či omezování politiky orgány, sdruženími a svazy

¹⁶⁵ M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 53-55.

¹⁶⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 327.

¹⁶⁷ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

¹⁶⁸ M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 59-66.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 54-57.

NSDAP bylo zakázáno Rudolfem Hessem (1894-1987) od samého počátku. Jejich úkolem bylo hájení zájmů protektorátních Němců a jejich správná výchova. Ke zlepšení spolupráce protektorátní a župní správy mělo dojít dne 30. ledna 1940 vznikem orgánu NSDAP u úřadu říšského protektora, který měl na starost H. Jury. Ani tento právní subjekt nemohl přijít do přímého kontaktu s českými orgány.¹⁷⁰ To však situaci příliš neuklidnilo. Zejména vrchní představitel NSDAP M. Bormann často proti K. H. Frankovi ostře vystupoval a kritizoval jej za mírný kurz vůči Čechům a obviňoval jej ze separatismu.¹⁷¹ Frankovu svízelnou situaci částečně ulehčovala Hitlerova a Himmlerova podpora jeho politické linie, a tak bylo dosaženo kompromisu ve většině případů.¹⁷² Tuto skutečnost doložila dohoda mezi německým státním ministrem a H. Jurym, v níž byly přesně zaneseny hranice jejich sfér vlivu. Tím měly skončit veškeré konflikty mezi nimi.¹⁷³

Dosah svých pravomocí K. H. Frank rozšířil dne 15. února 1944, kdy se mu jako vyššímu veliteli SS a policie v protektorátu podřídila župa Sudety. O měsíc později pod něho spadaly rovněž útvary zbraní SS.¹⁷⁴ Spory se následně vyostřily během řešení otázky totálního válečného nasazení. K. H. Frank měl v této problematice vůdčí roli, ale musel vše podstatné konzultovat s kontaktním úřadem NSDAP. Německý státní ministr při povolávání nerozlišoval Čechy a Němce, avšak NSDAP chtěla německým občanům poskytnout jistá privilegia.¹⁷⁵ Na konci roku 1944 byli pověřeni vedoucí jednotlivých žup agendou evakuace a výstavby opevnění. Při plnění úkolů však měl rozhodující slovo K. H. Frank, což bylo v rozporu s Hitlerovým rozhodnutím. Důvodem byla mimořádná znalost poměrů státního tajemníka na rozdíl od nekompetentních župních šéfů. K. H. Frank a NSDAP se přeli o kompetence a sféry vlivu až do samého závěru války.¹⁷⁶

¹⁷⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

¹⁷¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1900, sign. 109-5/128.

¹⁷² M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 34-35.

¹⁷³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 175, inv. č. 2718, sign. 109-14/20.

¹⁷⁴ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

¹⁷⁵ D. BRANDES, *Češi*, s. 328-331.

¹⁷⁶ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 86-88.

2.8. Policejně-bezpečnostní aparát a soudnictví

Osamocené a soběstačné postavení měla armáda. Její zájmy hájil zmocněnec branné moci při úřadu říšského protektora, který se zodpovídal vrchnímu velení branných sil. Měl za úkol starat se o tisk a propagandu, vojenské hospodářství, infrastrukturu, zásobování, potírání špionáže a úkoly spjaté s říšskou civilní obranou. Vedle toho i radil říšskému protektorovi ve vojenských záležitostech.¹⁷⁷

V česko-moravském prostoru operovala rovněž německá policie, skládající se z klíčové bezpečnostní policie tvořené gestapem, bezpečnostní službou a kriminální policií. Německá bezpečnostní policie hledala a likvidovala jedince a uskupení ohrožující zájmy Třetí říše. Kriminální policie navíc kontrolovala svůj český protějšek. Příkazům řídicích míst v Praze a Brně a jejich poboček ve větších městech byly podřízeny úřady oberlandrátů. Ty naopak dohlížely na okresní a místní úřady policie a na policejní ředitelství.¹⁷⁸ Policejně-bezpečnostní aparát byl tvořen také pořádkovou policií, jež se dále členila na policejní sbor a uniformovanou službu reprezentovanou zejména četníky. Úkolem policejního sboru bylo obstarávání pořádku a klidu v zemi a dohled nad protektorátní policií.¹⁷⁹

Velitel pořádkové policie a šéf bezpečnostní policie a SD podléhali bezprostředně K. H. Frankovi, protože nebyli součástí úřadu říšského protektora. Státní tajemník byl podřízen H. Himmlerovi a mohl policejně-bezpečnostním složkám rozkazovat neomezeně bez zřetele na Berlín. Státní policie podléhala říšskému protektorovi a mohla ve státně-policejních otázkách instruovat oberlandráty.¹⁸⁰

Nejnehumánnějšími německými zásahy namířenými proti českému obyvatelstvu byly ochranná vazba představující nucený pobyt v koncentračním táboře po delší dobu, Sonderbehandlung a odvetné opatření založené na kolektivní vině a postihující větší počet osob. Dle pojmenování nevzbuzovala takovou hrůzu, ale po odkrytí jejich názvu celý protektorát pochopil jejich drastickou podstatu.¹⁸¹

¹⁷⁷ D. BRANDES, *Češi*, s. 41.

¹⁷⁸ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 409.

¹⁷⁹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 149-150.

¹⁸⁰ D. BRANDES, *Češi*, s. 47.

¹⁸¹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 105.

Autonomní linie byla vybavena vládním vojskem, které spravoval premiér a jehož velení měl na starost státní prezident.¹⁸² Síla čítající necelých 7.000 mužů ale zastávala pouze pořádkovou, strážní a pomocnou agendu. Nepředstavovala tedy skutečný bojeschopný oddíl. Navíc v květnu 1944 kvůli možnému riziku protiněmeckého odporu nechal K. H. Frank 80 % vládních vojáků přesunout do Itálie.¹⁸³ O tři měsíce déle dal až na pistole odzbrojit české četníky.¹⁸⁴

O protektorátní policii se hovoří od roku 1942, kdy proběhla její reorganizace. Byl užíván nový termín vládní policejní úřad místo dřívějšího státní policejní úřad, který se dále členil na policejní prezidia a ředitelství. Představení těchto dvou orgánů se zodpovídali ministru vnitra a zemskému prezidentovi.¹⁸⁵

Potírána byla rovněž bývalá vůdčí vrstva této společnosti. K. von Neurath již dne 25. srpna 1939 nechal zaniknout *Národní sjednocení legionářské* a veřejnou službu jich 8.000 až 10.000 nuceně opustilo do následujících dvou let a odešlo na povinného důchodu. K anulování jejich privilegií nařízením K. H. Franka došlo dne 2. října 1941.¹⁸⁶

V protektorátu Čechy a Morava vzniklo čtrnáct úředních soudů a dva zemské soudy v Praze a Brně, u kterých v poslední čtvrtině roku 1941 vznikly stanné soudy po příchodu R. Heydricha, proti jejichž rozhodnutí se nedalo odvolat. V hlavním městě protektorátu se ještě nacházel vrchní zemský soud. Při každém soudu zřídila Třetí říše státní zastupitelstvo. V Praze nově existovala německá advokátní a notářská komora. Vedle tohoto justičního aparátu fungovalo ještě pět zvláštních soudů, u nichž se uskutečňovala zkrácená řízení.¹⁸⁷

V květnu 1939 byly zavedeny dva soudy branné moci. Wehrmacht mohl soudit i příslušníky protektorátu, šlo-li o záležitosti týkající se přímo německé armády, např. ničení vojenského vybavení, propaganda dezerce či vojenská vlastizrada.¹⁸⁸ V roce 1941 vznikl navíc soud SS a policie pro česko-moravský prostor. Občané

¹⁸² *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 709-710 (Vládní nařízení, jímž se zřizuje vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava).

¹⁸³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 86.

¹⁸⁴ NA Praha, NSM, kart. 82, inv. č. 1030, sign. 110-10/34.

¹⁸⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 411.

¹⁸⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 206-230.

¹⁸⁷ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 484.

¹⁸⁸ D. BRANDES, *Češi*, s. 50.

protektorátu se rovněž zodpovídali Lidovému soudnímu dvoru a říšskému soudu. V průběhu let trvání okupace docházelo zejména ke změnám a úpravám sídel a jim přidělených obvodů a rovněž v otázce agendy. Samotný soudní proces byl značně okleštěný o formality a obecně zjednodušen.¹⁸⁹ Dne 1. října 1943 se z mnoha úředních soudů staly pouhé pobočky ostatních soudů.¹⁹⁰

Definitivní rozhodnutí českého soudu mohlo být nahrazeno rozsudkem německého protějšku jen na základě práva veta říšského protektora. Jakmile se německá justice rozhodla, že se chce přímo zabývat nějakou konkrétní záležitostí, české soudnictví bylo povinno jí ji postoupit.¹⁹¹

2.9. Hospodářství protektorátu v letech 1939-1945

Směnný kurz koruny a říšské marky, 10:1, neodpovídal skutečné hodnotě peněz a byl značně nevýhodný pro české obyvatelstvo. Dluh českého státu se díky německé okupaci více než zdvojnásobil na částku 105 miliard korun. Jeho obrovský růst byl způsobený především každoročně navyšovaným matrikulárním příspěvkem říši, který v průběhu šesti let vzrostl z 2 miliard korun na 15. Postupně výrazně vzrůstaly ceny za zboží a potraviny, které doprovázelo nedostačující navyšování platů. Spotřeba na osobu u základních potravin klesala, ale výdaje rostly. Ovšem pozitivním německým výdobytkem bylo vytvoření podpory v nezaměstnanosti, zkvalitnění starobního a jiného pojištění a péče o nezaměstnané.¹⁹² Při prvním pohledu bylo skvělou zprávou snížení nezaměstnanosti v prvních měsících okupace na 19.000 ze svého březnového téměř pětinasobku. Tuto statistiku ovlivnilo zejména nasazování dělníků do říše.¹⁹³ Vystavování povolovacích listů k všeobecnému pracovnímu nasazení a případné jejich zrušení či odložení měly na starost úřady práce vzniknuvší v červenci 1939.¹⁹⁴ Všechny svazy odborového charakteru se sloučily do *Ústředí veřejných zaměstnanců* a do *Národní odborové ústředny zaměstnanecké*.¹⁹⁵ K plánovanému zrušení celní hranice a zavedení jednotné unie říší došlo dne 1. října 1940. Do té doby v zemi mohli platit

¹⁸⁹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 56.

¹⁹⁰ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 405.

¹⁹¹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 105-106.

¹⁹² D. BRANDES, *Češi*, s. 179-189.

¹⁹³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 190.

¹⁹⁴ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 623-624 (Vládní nařízení o úřadech práce).

¹⁹⁵ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 206.

říšskými markami jen členové wehrmachtu, poté tohoto privilegia užívali všichni ostatní. I přes vznik unie byly z protektorátu vyváženy nedostatkové produkty v říši, což vedlo ke strmému nárůstu cen a vysoké inflaci.¹⁹⁶

Nespokojení čeští dělníci si ve svých dopisech adresovaných E. Moravcovi stěžovali na špatné poměry v závodech a ubytovnách. O potřeby pracujících v říši včetně zahraničních posil se starala *Deutsche Arbeitsfront*. Ministr jejich psaní předával K. H. Frankovi. Státní tajemník na jejich základě postavení českého pracujícího výrazně zlepšil. Své argumenty založené především na rasové kvalitě Čecha zasílal Robertu Leyovi (1890-1945), šéfovi *DAF*, a M. Bormannovi. Proti větší vstřícnosti vůči protektorátnímu dělníkovi byl W. Stuckart. I přesto se Frankovy návrhy prosadily.¹⁹⁷

Pro německé válečné hospodářství hrály české zásoby nerostných surovin menší roli. Většího významu dosahovaly naopak protektorátní průmyslové podniky zpracovávající toto přírodní bohatství. Razantní změnu oproti předchozímu období představoval obrovský nárůst uhelné těžby, který doprovázel pětinnový pokles výkonu. Výjimečná role pochopitelně připadla zbrojnímu průmyslu, kde rovněž produktivita pracovníka klesala. Klíčové byly *Škodovy závody*, *Zbrojovka Brno* a zbrojovka ve Strakoniciích. Úkoly jednotlivým podnikům již od prvního válečného roku zadávala zbrojní inspekce sídlící v Praze. Ta se později rozštěpila na hospodářskou a zbrojní inspekci. Hospodářská část byla na počátku roku 1943 nahrazena branně-hospodářským důstojníkem spadajícím pod zbrojní inspekci. Jeho kompetence se týkaly ochranných a obranných úkolů. Do jeho agendy zasahoval i *Ústřední svaz průmyslu pro Čechy a Moravu*, který částečně plnil obdobné úkoly. Její prezident Bernard Adolf (?-1977) se zodpovídal A. Speerovi, W. Bertschovi a skrze něj i K. H. Frankovi. Celkově sice hospodářství protektorátu zaznamenávalo vzestup, stav v jednotlivých odvětvích byl přesto rozdílný. Množství dělníků značně přibývalo v chemickém, dřevozpracujícím a kovodělném průmyslu, oproti tomu ztrátové bylo zejména textilní odvětví.¹⁹⁸

Od jara 1942 byl úřad říšského protektora podřízen rozkazům Hermanna Göringa (1893-1946) jakožto pověřence pro čtyřletý plán a zplnomocněnci pro pracovní

¹⁹⁶ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1940*, Praha 1940, s. 879-882 (Nařízení o úpravě cen v důsledku změny daně z obratu a zrušení celní hranice).

¹⁹⁷ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 572-585.

¹⁹⁸ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

nasazení Fritzi Sauckelovi (1894-1946). O rok později po 18. únoru 1943¹⁹⁹ mohl říšský ministr hospodářství přidělovat podnikům v protektorátu úkoly.²⁰⁰ V září téhož roku pak jeho agenda v oblasti materiálu a výroby přešla na ministra pro výzbroj a municí A. Speera. Ten mohl přikazovat podnikům a úřadům, aniž by musel předtím obdržet souhlas od K. H. Franka či říšského protektora. V praxi se však snažil najít kompromis s německým státním ministrem. Spolu rozhodovali i o tom, které závody a podniky byly nepodstatné pro vedení války, aby mohla být jejich činnost zastavena a aby jejich materiální a personální zásoby mohly být cíleny na klíčová místa.²⁰¹

K. H. Frank vedl úspěšný boj za redukci podílu Čechů odváděných do říše v rámci pracovního nasazení, kvótu snížil dokonce čtyřikrát. Avšak povolání ročníku 1924 a částečně 1925 zabránit nedokázal ani on, ani W. Bertsch. Situace se pak v posledních válečných měsících horšila, kdy ani německý státní ministr silný odliv pracovních sil neodklonil. Chod válečného hospodářství narušovaly stále častější letadlové útoky na průmyslová centra. Proto Třetí říše přemísťovala své podniky do protektorátu, který byl až do poloviny roku 1944 ušetřen těmito výpadům. Poté v česko-moravském prostoru začaly být budovány podzemní závody, které měly být v bezpečí. Jednalo se o prostory Macochy, Berounského údolí a pražských a královéhradeckých odstřelených skal.²⁰²

Říše protektorát zásobovala především tukem, naopak česko-moravské území Německu dodávalo především cukr. Obecně během válečných let v protektorátu Čechy a Morava poklesla rostlinná výroba u obilí, chmele, luštěnin a píce. Produkce se navýšila hlavně u olejnin. Stav hovězího se lehce snížil na rozdíl od prasat a koz, u nichž došlo k nárůstu. Zejména produkce ovcí se rozrostla, konkrétně o více než 500 %.²⁰³ V roce 1942, kdy byla mimořádně úspěšná zemědělská sezóna, se v protektorátu na popud K. Daluegeho a pražské zbrojní inspekce navýšil přiděl masa spolu s chlebem. K. H. Frank dosáhl pouze ponechání dosavadního zásobování tukem. Bezohledné zacházení s českými přírodními zdroji se nacházelo na svém vrcholu především v posledních dvou letech existence protektorátu.²⁰⁴ Zemědělská produkce byla

¹⁹⁹ Dne 18. února 1943 vyhlásil J. Goebbels totální válečný stav ve Třetí říši.

²⁰⁰ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 75-78.

²⁰¹ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

²⁰² L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 202-203.

²⁰³ D. BRANDES, *Češi*, s. 375-379.

²⁰⁴ R. KÜPPER, *Karl*, s. 287.

podporována *Svazem zemědělství a lesnictví*, který byl v tomto směru zaúkolován příslušným protektorátním ministerstvem. Všichni protektorátní rolníci byly povinně členy tohoto uskupení, aby mohla být řízena jejich činnost. Agrární pracovníci byli stále důkladněji kontrolováni a byly přesně stanoveny ceny a povinné dodávky.²⁰⁵

Přesto se rolníkům a dělníkům se obecně dařilo lépe než řadovým pracovníkům. Zejména zaměstnanci působící na potřebných místech pro válečné hospodářství byli odměňováni speciálními dávkami alkoholu, cigaret a ovoce z jižních oblastí. Navíc měli možnost se za své zásluhy rekreovat v lázních a jiných zařízeních. Ze zvláštní nadace pojmenované po říšském protektorovi W. Frickovi byli podporováni především zúčastnění všeobecného pracovního nasazení a nouzové technické pomoci a pracující ve zbrojním průmyslu.²⁰⁶

V rámci říšské správy vznikl klíčový úřad vrchního finančního prezidenta. Autonomní úřady měly na starost vnitřní území protektorátu, oblast pohraničí pak spadala pod orgány Německa. V česko-moravském prostoru existovaly hlavní celní úřady, pod nimiž byly celní úřady rozdělené do tří tříd a jejich kontrolu zajišťovali okresní celní komisaři spolu s celní dozorčí službou. Celní úřady určovaly výši cel a spotřební daně a jejich výběr. Tím se omezila agenda ministerstva financí a zemských a okresních finančních ředitelství. Posledně jmenovaný orgán byl dokonce roku 1943 úplně zrušen.²⁰⁷

2.10. Německý přístup vůči české inteligenci, rasová politika a cenzura

V těsné návaznosti obsazení Čech a Moravy proběhla akce *Mříže* představující zatčení pravděpodobných německých odpůrců, obdobná akce s označení *Albrecht I.* se uskutečnila po vypuknutí druhé světové války. Mezi zadrženými bylo i velké procentuální zastoupení inteligence, která měla být vůdčí skupinou zastávající nepřátelské postoje vůči Třetí říši.²⁰⁸ Důležitou roli v ní měli představovat mladí žáci, což se potvrdilo při demonstraci ve výroční den československé samostatnosti i

²⁰⁵ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 79.

²⁰⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 206-208.

²⁰⁷ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ, *Dějiny*, s. 489.

²⁰⁸ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 120.

následně při nepokojích dne 15. listopadu 1939, které byly výlučně z popudu českého studentstva.²⁰⁹

Od srpna 1939 byly německé vysoké školy pod správou říše, oproti tomu mělo české ministerstvo školství stále na starost ostatní německé školy, které se rozrůstaly.²¹⁰ Ovšem český vzdělávací systém a výzkum zachvátila těžká krize. Od června 1939 byly redukovány počty tříd a žáků na obecních a městských školách.²¹¹ Navíc o necelý půlrok později ukončilo svou činnost všech deset vysokých škol v Praze, Brně, Olomouci a Příbrami. Do konce roku 1942 bylo uzavřeno 70 % středních a 60 % základních škol. V důsledku těchto opatření přišla více než třetina českých učitelů o zaměstnání.²¹² Alespoň torzo vědecké práce bylo uskutečňováno v klinikách, galeriích, knihovnách, muzeích, archivech a závodech. Přesto v období války a německé okupace vzniklo několik významných a průlomových monografií a studií.²¹³

Českým studentům bylo postupně v menší míře umožněno vzdělávat se na vysokých školách ve staré říši. Žáci ovšem museli splňovat rasové předpoklady, znát německý jazyk, být kontrolováni příslušnými německými orgány a rozptýleni po více školách. Výběr vyvolených měl být výsadou NSDAP, což vyostřilo vztahy mezi stranou a říšským protektorem. Dne 24. dubna 1941 začal semestr prvním 36 českým studentům, kteří z omezeného výběru oborů působili jako lékaři a technici. O rok později byla situace příznivější. Celkem 380 mladých Čechů mohlo studovat obory zemědělství, přírodní vědy, hornictví, národní hospodářství a hudbu spolu s výtvarným uměním. K. H. Frank to přesto považoval za nedostačující a požadoval navýšení kvóty. Další rok bylo zrušeno výběrové řízení kvůli pozastavení imatrikulace absolventů z důvodu vyhlášení totálního válečného nasazení.²¹⁴

V roce 1942 se začal formovat Himmlerův a Frankův plán zajištění rozkvětu české mládeže. Zvolení chlapci by působili na internátních školách *Napola* určených pro elitu nacionálně-socialistického národa. Dokonce se dva příslušné instituty nacházely

²⁰⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 107-109.

²¹⁰ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 63.

²¹¹ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 603-604 (Vládní nařízení o nejvyšším počtu dětí ve třídě obecné nebo měšťanské školy).

²¹² P. CROWHURST, *Hitler*, s. 125-126.

²¹³ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 247.

²¹⁴ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 539-550.

v Kutné Hoře a Roudnici nad Labem. Nasazení prvních zástupců protektorátního dorostu bylo plánováno na školní rok 1945/1946, čemuž zabránil konec války.²¹⁵

Po roce okupace se nacházelo v protektorátu Čechy a Morava 189.000 Němců a na ně jasně převažující většina 7.25 milionu Čechů. To se však v budoucnosti mělo změnit. Navíc panovala obrovská nevraživost mezi říšskými a sudetskými, respektive českými Němci, ke kterým protějškové ze staré říše chovali nesympatie a někdy až nenávisť.²¹⁶ Hned po zřízení protektorátu stáli Židé mimo zbylou část Čechů v důsledků nových nařízení, kterých v zemi žilo přibližně 118.000. Zákony je poškozující vydával říšský protektor pro česko-moravský prostor sám v důsledku neochoty vlády legislativně podchytit tuto rasovou diskriminaci. R. Heydrich ihned po svém uvedení do funkce nařídil řádné označování židovských příslušníků, zadržení osob sympatizujících s nimi a z jeho rozkazu se z Terezína stalo židovské ghetto. Jeho lokaci navrhl K. H. Frank, což po válce potvrdil Adolf Eichmann (1906-1962). Vyznavači judaismu sem proudili nejen z Čech a Moravy, ale i ze staré říše a jiných podrobených oblastí Německem. V letních měsících 1944 měl K. H. Frank za úkol zkontrolovat Terezín z důvodu inspekce představitelů *Mezinárodního červeného kříže*. Zdejší podmínky byly výrazně vylepšeny, a tak německý státní ministr mohl přivítat delegaci.²¹⁷

V létě 1942 započalo komplexní přemísťování židovského obyvatelstva do rozsáhlých ghatt a systematická deportace do koncentračních táborů. Jednalo se o naplnění ujednání při konferenci ve Wansee, které předsedal právě zastupující říšský protektor. K. H. Frank na ní sice přítomen nebyl, ale již o pět dní později se dozvěděl její skutkovou podstatu.²¹⁸ Seznam zakázaných knih byl tvořen všemi, které napsala nebo publikovala osoba židovského původu, dále některými, které pocházely od příslušníků komunistického hnutí. Tabu byla automaticky všechna literární díla hanobící fašismus. Uzavírání manželství mělo být povoleno jen po předchozím rasovém přezkoumání, na což dohlížela policie.²¹⁹

Aby byla možná realizace konečného řešení české otázky, rozhodl R. Heydrich o evidenci obyvatelstva z národnostního a rasového hlediska. Populaci dělil

²¹⁵ Tamtéž, s. 555-557.

²¹⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 190-191.

²¹⁷ R. KÜPPER, *Karl*, s. 178-189.

²¹⁸ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 18.

²¹⁹ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 129-135.

na tři skupiny. První tvořili lidé požadované rasy a myšlení, ty bylo podle něj reálné bez problému germanizovat. Tuto možnost zavrhl u osob přesného opaku, které bylo nutné absolutně zlikvidovat. Poslední kategorie, která byla středním typem těchto dvou zmíněných skupin a která se musela podrobit zevrubnému přezkoumání, se skládala z Čechů závadného myšlení s kvalitní rasou a lidí proněmeckého uvažování, ale z hlediska rasy nechtěných. Této části obyvatelstva by byla přidělena práce v říši a zajištěna její sterilizace. U skupiny škodného uvažování, kdy by nebyla uskutečnitelná její germanizace, by následovalo její usmrcení.²²⁰

Již v srpnu vytvořili K. H. Frank a K. von Neurath dvě téměř totožná, avšak na sobě nezávislá memoranda, která se shodovala s Heydrichovým plánem. Pouze tajemníkova verze byla zevrubněji sepsaná se všemi detaily a nástroji germanizace.²²¹ Jednalo se o jejich reakci na odlišné záměry NSDAP. H. Jury i ostatní župy okolo protektorátu toužili po rozdělení česko-moravského území a jeho přičlenění k vlastnímu teritoriu. Jejich argumentem bylo znovuzavedení jednoty ekonomiky, krajiny a infrastruktury, kterou narušila Mnichovská dohoda a vznik protektorátu.²²²

H. Himmler byl říšským komisařem pro upevňování německého národního živlu a roku 1941 jmenoval svým protektorátním zástupcem K. H. Franka. R. Heydrich toužil po tom, aby tuto funkci zastával on sám. Pro byl W. Stuckart, negativní stanovisko vůči tomuto kroku zastávalo NSDAP. V této funkci však setrval K. H. Frank. V březnu 1941 byly vyhotoveny průkazy pro osm ročníků, které musely pro jejich zisk vyplnit otázky národnostně-rasového charakteru. Následujícího měsíce pak rentgenem umístěným ve vlacích a autobusech zkoumali české školáky kvůli odhalení jejich rasy. Oficiálním důvodem však byla ochrana vůči tuberkulóze.²²³

Uprázdňené místo v protektorátní společnosti mělo být brzy zaplněno. Heydrichovým zapříčiněním ztratili šlechtici dne 12. února 1942 70.000 ha statků, které měly být využity pro osídlerce z Německa. Rovněž se do protektorátu přemístilo *Německé osídlovací sdružení*. Vše bylo umožněno na základě vyslovení věrnosti šlechtou exprezidentu E. Benešovi roku 1938. Těsně před Heydrichovým nástupem se začalo

²²⁰ Tamtéž, s. 139.

²²¹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 162-167.

²²² D. BRANDES, *Češi*, s. 152-155.

²²³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 241-244.

s vysídlováním Čechů ze Sudet, proti jejichž přijetí se stavěly říšské úřady.²²⁴ *Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu* měl od roku 1942 za úkol odebírat českou půdu a předávat ji Němcům. Jeho silná pozice byla podepřena skutečností, že byl svým postavením roven členům vlády.²²⁵

Na území protektorátu byla cenzura uplatňována *Tiskovou dozorcí službou* již ode dne 16. března 1939. Do *České tiskové kanceláře* byli povoláni Němci, kteří realizovali zákaz šířit nežádoucí informace. Kontrola periodik probíhala ve třech stupních – v textu psaném rukou, ve stránkovém obsahu a v oficiální podobě tisku před jeho odesláním. Organizování českých novin a časopisů dostal za úkol Wolfgang Wolfram von Wolmar (1910-1987) působící ve Skupině tisk při úřadu říšského protektora. Pro udávání pokynů a kritiku nedostatků se pravidelně konaly tiskové konference. Jeho orgán využíval československý systém cenzury z období ohrožení republiky na podzim 1938, který měl na starost Zdeněk Schmoranz (1896-1942). Ten rozšířil řady kontrolorů členy zaniklé československé armády, kteří cenné informace posílali mimo území protektorátu. Avšak tato síť byla brzy odhalena a zlikvidována.²²⁶

Důležitým datem pro český tisk bylo 17. září 1939, kdy pro něj byly vydány přesně dané instrukce. Německých periodik se toto nařízení netýkalo, neboť byly řízeny jednotlivými oberlandráty. Při týdenících a denících působili dva čeští kontroloři dle pokynů Skupiny tisk. Problematické pasáže zasílali na přezkoumání do Ústředí tiskové dozorcí služby. Německé orgány však ve svých sděleních prohibici šíření tabuizovaných témat porušovat mohly. Celkem bylo za války popraveno 112 českých redaktorů, kteří se o podobnou věc pokusili.²²⁷

V průběhu roku 1941 přešlo kontrolování plakátů, letáků a podobného materiálu spolu s knihami, brožurami a hudebními útvary na tiskový odbor předsednictva ministerstva vnitra. Kompetence tohoto orgánu po reorganizaci vlády v lednu 1942 byly převedeny pod E. Moravce, který cenzuru vykonával často ve spolupráci s K. H. Frankem. Úsek tiskového odboru sloučeného s ministerstvem lidové osvěty měl od října téhož roku na starost Jindřich Dobiáš (1886-?). Cenzura byla tak důsledně vykonávána, že

²²⁴ D. BRANDES, *Češi*, s. 285-287.

²²⁵ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 1091-1092 (Vládní nařízení o pozemkovém úřadu pro Čechy a Moravu).

²²⁶ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 70-74.

²²⁷ Tamtéž, s. 74-80.

z 2.125 periodik jich 1.887 zaniklo. Přesto se v posledních letech války teror uklidnil i díky kolaborantům v redakcích a opatrnosti ostatních.²²⁸

2.11. Národní souručenství a pravicová opozice

Dne 21. března 1939 zanikl z Háchova podnětu senát i poslanecká sněmovna a zároveň státní prezident určil 50 osob do výboru *Národního souručenství*, který zastřešoval společně s jeho předsedou A. Hrubým. Ostatní politická uskupení prohlásil za protizákonná. Nové monopolní společenství se mělo zabývat záležitostmi českého národa, nikoliv státnickými otázkami, které příslušely vládě. Členství v *NS* potvrdilo téměř veškeré protektorátní obyvatelstvo.²²⁹

Důležitého postavení v organizaci se dostávalo agrárikům, sociálním demokratům a příslušníkům živnostensko-obchodnické strany. Krajská, okresní a místní uskupení se formovala na základě prvorepublikových většinových poměrů. *Vlajka* vstoupila do *NS* na popud Radoly Gajdy (1892-1948), avšak její nespokojená radikální část dne 31. července 1939 opustila organizaci.²³⁰

Národní souručenství do počátku roku 1940 zkoncipovalo vlastní program, který kvůli jeho kontroverznosti K. von Neurath nemohl oficiálně schválit. To nezabránilo organizaci během následujících let v podpoře odboje a finanční pomoci rodinám emigrujících či zadržených. Olomoucká a pražská pobočka *NS* byla dokonce rozpuštěna kvůli napojení na odbojářskou síť. Dne 5. července 1940 po předešlé protektorově kritice *NS* rozpustil státní prezident výbor a na jeho místo povolal provizorní pod vedením Josefa Nebeského (1889-1966). K. von Neurath roku 1940 vyhostil organizaci z bývalé budovy parlamentu, protože ji nepovažoval za jeho náhradu.²³¹

Na jaře 1941 proběhla reorganizace celého *Národního souručenství* a prostoupení kolaboranty jím. Do popředí *NS* byl dne 6. října 1942 jmenován proněmecky vystupující Tomáš Krejčí. To vedlo k ukončení politické činnosti organizace v květnu 1943 a k uchýlení se k úkolům kulturního a osvětového charakteru. Její dosavadní povinnost vést Čechy k řádné výchově a chránit je před nežádoucími vlivy

²²⁸ Tamtéž, s. 83-86.

²²⁹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 109-114.

²³⁰ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 122-123.

²³¹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 109-126.

převzala *Veřejná osvětová služba*. Poslední důležitou organizační změnou v NS bylo nasazení Roberta Rychtrmoe (1875-1946) do popředí uskupení na samém závěru války.²³²

Již za existence Česko-slovenské republiky měly agresivita a touha po moci radikálních pravicových organizací stoupající tendenci, které byly podpořeny snahou o německou spolupráci ze strany Syrového vlády.²³³ Deziluze a chaosu březnových dnů 1939 chtěla využít *Národní obec fašistická* pučem a následným převzetím kontroly. Dne 14. března se konaly manifestace, na nichž byl vznesen hlavní požadavek týkající se předání vlády jejich předákovi R. Gajdovi. V témže období byla u E. Háchy *Vlajka*, jež chtěla mít podíl na exekutivě. Při prezidentově audienci v Berlíně žádal R. Gajda německé vyslance, aby umožnili převzetí moci jeho stranou. Stejný záměr měl nově vzniknuvší *Český národní výbor*. Tato organizace se poté spojila s R. Gajdou, jenž se stal jejím předsedou. Jejich snahy byly pasé po dnu 17. března, kdy J. Blaskowitz uznal dosavadní vládu jako legitimní.²³⁴

V říjnu 1939 se pravicová opozice sloučila v organizaci *Český národně socialistický tábor*. I přes její formální jednotu ji nechtěla německá okupační moc více podporovat. Odboj a protektorátní i exilová vláda však jejich pevnější pozice rázně zeslabovaly letáky a kupováním si pravicových vůdců. E. Hácha navíc několikrát marně žádal K. von Neuratha o rozpuštění *Vlajky*. To nechtěl učinit ani K. H. Frank, protože v opozici viděl možného spojence. V únoru 1940 se ale pravice protektorátu rozpadla na menší části.²³⁵

V souvislosti se Smudkovým případem zorganizovala *Vlajka* na jaře 1940 manifestace, kterými měla ublížit *Národnímu souručenství* a celé vládě. Její aktivitu podporoval K. H. Frank svým nařízením zákazu cenzury jejího časopisu a negativního nahlížení na ní v protektorátních novinách.²³⁶ Frankova náklonnost ovšem ustala po dni 8. srpna 1940, kdy *Vlajka* společně s ozbrojenci SS zaútočila na sídlo *Národního souručenství*, které chránilo české četnictvo. Tato akce nepřinesla žádný podstatný výsledek, pouze pravicové opozici uškodila a omezila její vliv. Státní tajemník

²³² Tamtéž, s. 127-131.

²³³ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 204.

²³⁴ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 109-114.

²³⁵ D. BRANDES, *Češi*, s. 122-124.

²³⁶ Tamtéž, s. 130.

dementoval opakování podobných zásahů, které by měly proběhnout bez jeho vědomí a souhlasu.²³⁷

Na základě Moravcovy stížnosti K. H. Frank dne 21. dubna 1942 po tři měsíce zakázal činnost *Vlajky*. Na počátku roku 1943 pak ustala úplně politická aktivita tohoto uskupení, což vedlo k jeho zániku. Avšak byly tu i jiné významné organizace prosazující německou politiku až do konce války. Jednalo se zejména o *Český svaz pro spolupráci s Němci*, *Český svaz válečníků*, *Českou ligu proti bolševismu*, *Národní árijskou kulturní jednotu*, *Kuratorium pro výchovu mládeže* a *Veřejnou osvětovou službu*. Dále v předě kolaborace stáli jedinci E. Moravec, Josef Kliment (1901-1978), Emanuel Vajtauer (1892-?) a Otto Bláha (1881-1946).²³⁸

²³⁷ P. MARŠÁLEK, *Protectorát*, s. 115.

²³⁸ Tamtéž, s. 124-131.

3. Rozbor úřední korespondence K. H. Franka a dalších pramenů

Mou pramennou základnu představují dva fondy Národního archivu Praha,²³⁹ ve kterých se nachází cenné prameny vážící se k úřadu státního tajemníka a německého státního ministra pro Čechy a Moravu. Prvořadým úkolem bylo vybrat všechny dokumenty, které byly adresované K. H. Frankovi nebo ty, jejichž odesílatelem byl přímo on sám. Z tohoto širokého souboru jsem zvolil 463 relevantních dopisů, protokolů jednání a právních úkonů zaslaných poštou, díky nimž jsem mohl definovat Frankovu roli v rámci Třetí říše ve vztahu k nejvyšším říšským úřadům nacházejícím se v Berlíně a jiných centrech dobytých území, NSDAP a autonomní a říšské správě protektorátu Čechy a Morava. Tento rámeček, jak geografický, tak i věcný, jsem v několika případech záměrně opustil z důvodu cennosti pramenů.

Vyjma výhružných dopisů adresovaných K. H. Frankovi protektorátními občany byla veškerá zvolená korespondence v německém jazyce. Jejich překlad někdy komplikovala skutečnost, že se jednalo o němčinu používanou před více než sedmdesáti lety. Proto se v korespondenci často nacházely složeniny a slovní spojení, jež se již dnes běžně neuvžívají. Přeložení konkrétního slova neusnadnily ani někdy se objevující překlady. Ztížení orientace se v myšlence pisatele představovaly často užívané dlouhé věty, které obsahovaly mnoho přístavků či vložených vět. Z tohoto důvodu jsem si musel stanovit jasnou strategii, jak při četbě dopisů postupovat, aby mohl být cíl mé práce splněn.

Ve většině zvolené korespondence se jednalo o text psaný na stroji, tudíž jsem nemusel řešit paleografické obtíže, se kterými se mohou setkat badatelé pracující se staršími prameny. Největší problém v této otázce představovala identifikace podpisů některých politiků a úředníků, u nichž chyběly údaje o jménu odesílatele, respektive adresáta. V takovém případě jsem postupoval vyhledáním jména v odborné literatuře po přibližném přečtení podpisu, určením osoby pomocí její hodnosti nebo postavení, studiem adresy příjemce či odesílatele nebo odvozením totožnosti na základě obsahu dopisu či dokumentu.

²³⁹ Národní archiv Praha, Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM); Národní archiv Praha, Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP-ST).

Korespondence byla po formální stránce v zásadě stejná jako ta dnešní. Skládala se z data sepsání dopisu, často z jména jeho autora a jeho hodnosti, dále z oslovení adresáta, samotného sdělovaného textu, rozloučení a podpisu odesílatele. K. H. Frank si často v úředních dopisech určených jemu nebo jemu se zodpovídajícím osobám podtrhával důležité body a na znamení jejich přečtení na ně napsal parafu „f“ odkazující na jeho příjmení. Stejným způsobem signoval korespondenci pocházející od něho. Po uplynutí relevance dopisů byly uloženy a ne skartovány, proto s nimi můžeme dnes pracovat. Samozřejmě by nebylo správné spoléhat na východisko, že pracuji s veškerou korespondencí Frankova úřadu, neboť na sklonku války a na konci režimu obecně byla běžná praxe zničit co nejvíce ožehavých dokumentů, které by mohly někoho z nacistického systému více zkompromitovat nebo dokázat jeho vinu. Proto lze očekávat, že výchozím materiálem bylo pouhé torzo skutečného množství úředních dopisů. I přesto lze dokázat, jak říšský systém fungoval.

Podstatou mého výzkumu nebyl pouhý překlad korespondence do českého jazyka a sepsání v ní se nacházejících informací. Zohlednil jsem dobu reakce na dopis tam, kde to bylo možné. Tedy jak dlouho trvalo, než adresát odepsal na text jemu odeslaný. Dále jsem studoval, s kým K. H. Frank udržoval písemný úřední styk a v jaké pozici se v tomto pracovním vztahu oba nacházeli. Pochopitelně hlavní těžiště výzkumu leželo v samotném textu. Mým cílem bylo postihnout celý obsah dopisu, abych zjistil, které záležitosti s kým K. H. Frank řešil. Na to jsem vždy navázal úvahou, jakou roli v dané problematice někdejší státní tajemník hrál, zda si prosadil své stanovisko, či se přizpůsoboval vyšší moci, jestli pouze plnil a přijímal rozkazy, nebo se rovněž vzpouzel pravidlům a případně používal neetických způsobů, aby vyhověl svým vlastním zájmům.

Pozornost jsem věnoval také způsobu a stylu, v jakém byl dopis sepsán. Zda byl delší, nebo jeho odesílatel použil pouze jedné či několika strohých vět. Klíčové bylo poznamenat rovněž vývoj vztahu mezi dvěma osobami. Jeho proměny se projevovaly motivací napsání dopisu, kdy se objevovaly i otázky osobního rázu. Dalším hlediskem byl přechod od vykání k tykání, který musel být zohledněn stupněm správního systému, na kterém se nacházel, tedy zda se jednalo o styk s podřízeným, se sobě rovným, nebo s některým vysoce postaveným říšským úředníkem.

Poslední samostatný okruh představovalo oslovení. I to definovalo vztah mezi dvěma státníky, zvláště pokud v průběhu válečných let došlo k jeho proměně. Cílem bylo vydobýt si statut „*Kamerad*“ či „*lieber XY*“²⁴⁰ a zbavit se tak pracovního oslovení pomocí hodnosti v rámci SS, funkce v říšské správě či jen celého jména v kombinaci se stranickou příslušností. Zde jsem sledoval, jakou zvolil strategii k získání tohoto privilegia. Zda přikročil k častému písemnému styku, darům, pozváním na různé společenské akce, propagaci vlastní osoby či ke zcela odlišnému způsobu. I toto mohlo být využito jako nástroj získání přízně vlivné osoby a s tím spojený postup na společenském žebříčku. K tomu mohla některým posloužit i osoba K. H. Franka. Ve zmíněném badatelském přístupu lze hledat jistou paralelu s problematikou „*pánů a přátel*“, kterou se zabývají zejména medievalisté a historikové studující raný novověk.

Až po položení těchto otázek a vytěžení pramenů jsem mohl odpovědět, v jakém postavení se K. H. Frank nacházel uvnitř říšské správy protektorátu, ale i celého Německa. Při uspořádání praktické části této kvalifikační práce jsem vycházel z řazení kapitol teoretické části. Proto jsem druhou polovinu mé práce rozdělil na pět základních celků, které se následně členily na jednotlivé menší kapitoly. První se věnuje autonomní správě protektorátu, druhá říšské správě téhož území, třetí územní správě čtyř žup obklopující protektorát Čechy a Morava a orgánům NSDAP, čtvrtá vztahu k nejvyšším říšským úředníkům sídlícím v Berlíně a jiných centrech Třetí říše a poslední pátá část čerpala z poznatků nacházejících se v korespondenci utříděné dle jejího charakteru.

²⁴⁰ V překladu „*kamaráde*“; „*milý XY*“.

4. Vztah s představiteli autonomní správy protektorátu Čechy a Morava

Tato kapitola se věnuje osobě státního prezidenta a členům protektorátní vlády, se kterými přicházel K. H. Frank do písemného a osobního styku. Korespondenci s jinými příslušníky autonomní správy jsem ve fondech Národního archivu Praha nenalezl, z čehož vyplynul logický závěr, že státní tajemník a později německý státní ministr přicházel v tomto sektoru do kontaktu pouze s nejvyššími českými orgány.

4.1. Korespondence se státním prezidentem E. Háchou a jiné prameny

Nejprve jsem se soustředil na kontakty s E. Háchou²⁴¹ formou ne tolik zatíženou jejich úřadem a s určitým přesahem do osobního života. Dne 11. července 1941 gratuloval K. H. Frank státnímu prezidentovi k jeho narozeninám s přáním zdraví a síly, což mohlo představovat čistě frázi,²⁴² nebo se mohlo jednat o přímý odkaz na Háchův každým rokem se zhoršující stav.²⁴³ V každém případě dopis postrádal jakékoliv emoce. Oslovení se skládalo z formálního a pro Němce typického „*Sehr geehrter*“ doplněné o „*Herr Staatspräsident*“.²⁴⁴ To bylo pro jejich styk typické, stejně jako způsob Frankova rozloučení se slovy „*mit dem Ausdrucke meiner vorzüglichen Hochachtung*“.²⁴⁵ Markantní rozdíl v jejich přístupu byl v Háchově přání šťastného Nového roku státnímu tajemníkovi ze dne 27. prosince 1943. Už jen datum odeslání se odlišovalo, neboť státní prezident psal čtyři dny před předmětem blahopřání a K. H. Frank jen pouhý den předem. Podobně jako u státního tajemníka byla i Háchova forma oslovení po dobu války stejná, kdy užíval ustáleného spojení „*eure Exzellenz*“.²⁴⁶ Při komparaci samotného sdělovaného textu byla vidět jejich největší vzájemná odlišnost. Frankův stručný dopis odpovídal prezidentově jedné blahopřejné větě, kterou ovšem následoval rozsáhlý odstavec o vzájemné spolupráci doplněný žádostí o její

²⁴¹ P. BĚLINA, *Dějiny*, s. 201-204.

²⁴² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 155, inv. č. 2442, sign. 109-12/87.

²⁴³ Dušan TOMÁŠEK – Robert KVAČEK, *Causa Emil Hácha*, Praha 1995, s. 150.

²⁴⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 155, inv. č. 2442, sign. 109-12/87.

²⁴⁵ V překladu „*vážný pane státní prezidente*“; „*s projevem mé hluboké úcty*“.

²⁴⁶ V překladu „*vaše excelence*“.

pokračování a o poděkování za Frankovo ochotu. Háchovo psaní se vyznačovalo patrnou podřízeností.²⁴⁷

Prezidentovu svízelnou situaci, kdy se zvláště od příchodu R. Heydricha musel podvolovat více a více vůli Němců,²⁴⁸ lze doložit jeho dopisem ze dne 26. ledna 1942. O týden dříve proběhla tvorba nové protektorátní vlády. Tímto právním aktem bylo zasaženo do jejich pravomocí nejvíce za celou dobu okupace. Vládní kabinet jako takový zanikl, některá agenda ministerstev byla převedena a navíc se jejími členy stal W. Bertsch a E. Moravec.²⁴⁹ Přesto státní prezident děkoval R. Heydrichovi a K. H. Frankovi, že se s ním sešli a umožnili vytvoření nové podoby vlády. Navíc vyslovil dík přímo státnímu tajemníkovi za zrušení výjimečného stavu a propuštění mnoha zadržených,²⁵⁰ k čemuž došlo téhož dne.²⁵¹

Háchova vstřícnost a podřízenost s koncem války částečně vyprchala. Alespoň to bylo možné nalézt v jeho dopisu ze dne 16. března 1945. Státní prezident v něm stručně a bez emocí děkoval německému státnímu ministrovi za jeho gratulaci k šestému výročí vzniku protektorátu z předešlého dne. K. H. Frank přál blaho a dobrou budoucnost českému národu, což E. Hácha přijal jako čest pro jeho osobu. Samozřejmě i zde bylo možné se setkat se splněním jistých společenských a úředních konvencí jejich písemného styku, ovšem změna přístupu byla patrná.²⁵²

Dne 10. února 1941 se E. Hácha obrátil na státního tajemníka v reakci na prohlášení říšského protektora, které dříve dal K. H. Frank protektorátním ministrům. R. Heydrich se v něm zmiňoval o přestavbě systému výživy a zásobování a začlenění *Národního souručenství* do těchto úkolů. Iniciativa pro tuto úpravu se již v minulosti objevila. Proto se zakladatel NS a jeho nejvyšší představitel obrátil na K. H. Franka, který hájil německé zájmy. Samotný prezidentův text byl neobvykle rozsáhlý, neboť se skládal ze šesti stran. Navíc zvolil netradičního oslovení a rozloučení, kterých užíval vždy státní

²⁴⁷ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1217, sign. 110-12/43.

²⁴⁸ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 122-123.

²⁴⁹ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 243-247.

²⁵⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

²⁵¹ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 170.

²⁵² NA Praha, NSM, kart. 49, inv. č. 702, sign. 110-4/553.

tajemník ve své korespondenci. E. Hácha promyslel všechny faktory a způsoby spolupráce.²⁵³

Výsledkem jeho úvah byla komise pro zásobování, v jejímž čele byl zástupce předsedy výboru NS a jejíž fungování zajišťovaly pobočky s okresní a krajskou působností spolu se starosty, pracovníky a rolníky. Rovněž se uskutečnily konference pod kuratelou krajských vedoucích a denní tisk uveřejnil informace pro rolníky, obchodníky, živnostníky a všechny další osoby zainteresované do vyživovacích otázek. V budoucnosti by dle E. Háchy bylo možné, že by se do úkolů zapojily i zemědělské svazy. Závěrem státní prezident žádal, aby si K. H. Frak dopis přečetl a srozuměl se s jeho záměry.²⁵⁴ Prezidentovo úsilí bylo pouhou reakcí na špatné zásobování a produkci zemědělství v česko-moravském prostoru, což negativně ovlivňovalo protektorátní obyvatelstvo.²⁵⁵

Aby E. Hácha zdůraznil svou touhu po větším podílu na důležitých rozhodnutích, napsal státnímu tajemníkovi o týden později. V reakci na jejich vzájemnou poradou, která proběhla osobně, kvůli čemuž se mu nepodařilo najít její písemnou podobu, slíbil, že *Národní souručenství* uspořádá systematickou akci pro výchovu českého národa. Na těch, co proběhly, se projednávaly již uskutečněné manifestace glorifikující věrnost říši, dále přednášky NS a *Českého svazu pro spolupráci s Němci*, ideový kurz vysoce postavených členů NS, povinné výstupy členů výboru NS o rasových otázkách, základech národně-socialistických států a německé politice. Rovněž se řešila záležitost objednání protizidovského řečníka Miloše Grusse a uspořádání litografické sbírky pro přípravu přednášky. I v tomto dopisu žádal státní prezident K. H. Franka o srozumění se s tímto textem.²⁵⁶ Využitím *Národního souručenství* pro alespoň povrchní ovlivnění občanů v duchu proříšské myšlenky, což vycházelo z úkolu organizace ideově vychovávat své obyvatelstvo, chtěl zjevně podpořit svou předchozí snahu zlepšit zásobování.²⁵⁷

Na tyto dvě prezidentovy urgencye odpověděl státní tajemník se značným zpožděním až dne 17. dubna 1941 a svou pozornost věnoval zejména již proběhnutým manifestacím

²⁵³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 74, inv. č. 1497, sign. 109-4/1251.

²⁵⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 74, inv. č. 1497, sign. 109-4/1251.

²⁵⁵ D. BRANDES, *Češi*, s. 375-379.

²⁵⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 74, inv. č. 1497, sign. 109-4/1251.

²⁵⁷ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s.109-114.

Národního souručenství. To bylo zcela logické, neboť se jednalo o hlavní prostředek této organizace ovlivňování myšlení a postoje protektorátních občanů. K. H. Frankovi vyhovoval program události dne 13. října 1940, ovšem její ohlas u lidí byl chladný. Jeho kritika směřovala ke shromáždění v Plzni, kde se objevilo jen 860 z 1.200 pozvaných osob a výstup členů vlády trval jen deset minut. Největší zklamání pro něho představovala manifestace v Chotiboři, kde se z očekávaných 2.000 osob objevila jen pětina. V závěru dopisu uvedl svou domněnku, že si Češi mysleli, že záměrem *Národního souručenství* byla pouze propagace říšské myšlenky. Přitom on sám doufal, že si lidé utvoří i pomocí těchto akcí pozitivní vztah k říši.²⁵⁸ Frankova odpověď dokázala, že většině protektorátních ministrů se přičila větší spolupráce s Němci a veřejná podpora jejich politiky. Podobné smýšlení platilo i pro většinu Čechů, kteří se na tom rovněž nechtěli podílet a netoužili ani po zmanipulování a postupné demagogii.²⁵⁹

Frankovu dobrou informovanost prokázal dopis ze dne 7. září 1942 jemu určený od jeho referenta R. Giese, který mu sdělil Háchův úmysl pozvat v té době zastupujícího říšského protektora K. Daluegeho do Lán na naháňku.²⁶⁰ Následně navíc Augustin Popelka (1887-1951), šéf kanceláře státního prezidenta, sdělil jeho úřadu i konkrétní zvěř, která by měla být lovena. Jednalo se o daňky, jeleny a muflony.²⁶¹

Specifický pramen představoval itinerář Frankovy návštěvy Lán dne 28. července 1943, která trvala od osmi hodin ráno do tří hodin odpoledne. Vrcholy události byla projížďka na koních, koupání v rybníce, snídaně a prohlídka místního zámeckého parku a skleníku v tomto chronologickém pořadí. Před zasednutím k jídlu se konala krátká porada státního tajemníka se státním prezidentem. Seznam zúčastněných bylo možné odvodit ze dvou variant zasedacího pořádku. V obou případech seděl v čele E. Hácha, pravděpodobně kvůli své hostitelské roli, a kolem něho seděli vždy K. H. Frank, R. Gies, J. Krejčí, A. Popelka a další čtyři pozvaní. Jediný rozdíl představoval J. Kalfus, který se objevil jen v jedné verzi. Motivaci takového složení bylo však obtížné odhalit a s největší pravděpodobností to bylo i nemožné. V souvislosti s touto událostí dne 6. srpna 1943 psal R. Gies A. Popelkovi. K. H. Frank prostřednictvím zprávy svého

²⁵⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 74, inv. č. 1497, sign. 109-4/1251.

²⁵⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 255-257.

²⁶⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 52, inv. č. 1173, sign. 109-4/927.

²⁶¹ Jiří PERNES, *Až na dno zrady. Emanuel Moravec*, Praha 1997, s. 178.

referenta děkoval za přípravu programu předešlé návštěvy Lán. R. Gies užil stejného oslovení a rozloučení jako německý státní ministr při komunikaci s vládou a státním prezidentem. I tato skutečnost potvrdila, že celý německý systém měl jasně danou formu a podobu své úřední korespondence.²⁶² Lány, trvalá rezidence E. Háchy,²⁶³ byla zjevně využívána jako místo formálního a neoficiálního setkávání českých a německých politiků podobně jako Pražský hrad.

Prostřednictvím Popelkova textu byl K. H. Frankovi v příloze doručen děkovný dopis státního prezidenta ze dne 2. října 1943. E. Hácha jako hlava národa dával najevo svůj vděk za propuštění dvou profesorů Františka Weyra (1879-1951) a Jana Krčmáře (1877-1950) z vazby na základě Frankovy přímluvy. Tato korespondence prokázala pevné postavení německého státního ministra, kdy stačila jeho intervence k osvobození vězňených osob. Zajímavé bylo, že státní prezident jednal skrze A. Popelku a ne přímo, ale to samozřejmě lze vysvětlit i tím, že jednoduše určitou agendu od něho přebíral A. Popelka podobně jako R. Gies u K. H. Franka.²⁶⁴ Dle Weyrových pamětí bylo minimálně jeho zadržení neopodstatněné, neboť se o současnou politickou situaci nezajímal. Navíc byl dlouhou dobu upoután na lůžko kvůli předchozí operaci štítné žlázy a srdečnímu infarktu. Důvodem výsledků bylo jeho údajné vlastnění Benešových dokumentů, což se nezakládalo na pravdě. Ve stejný den byl zatčen i jeho kolega J. Krčmář, jehož internace ve vazbě pravděpodobně rovněž nevycházela ze současného práva a s nímž na Pankráci nebyl v kontaktu. Za jejich propuštění od prvního dne intervenovali E. Hácha a J. Krejčí, kteří v minulosti aktivně praktikovali právo a jejichž úsilí přineslo výsledek o měsíc později.²⁶⁵

Skutečnost, že pod státního prezidenta spadalo vládní vojsko,²⁶⁶ vyplynula z Háchova dopisu K. H. Frankovi ze dne 23. října 1943. Informoval jej o žádosti šestnácti obcí vyškovské oblasti, které měly být vyklizeny za účelem rozšíření cvičišť. Ta dříve sloužila pro české vojáky. Zástupce těchto obcí jednal s A. Popelkou a žádal jej, aby přetlumočil jejich prosbu o odklad termínů. Pro oba státníky byla čest se takového úkolu zhostit, což opět prokázalo jejich postavení v područí Třetí říše zastoupené

²⁶² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 133, inv. č. 2186, sign. 109-9/10.

²⁶³ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 150.

²⁶⁴ NA Praha, NSM, kart. 96, inv. č. 1162, sign. 110-11/100.

²⁶⁵ František WEYR, *Paměti III. Za okupace a po ní (1939-1951)*, Brno 2004, s. 32-36.

²⁶⁶ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 709-710 (Vládní nařízení, jímž se zřizuje vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava).

říšským protektorem a právě státním tajemníkem. K této záležitosti se K. H. Frank vrátil dne 8. července 1944, kdy psal A. Popelkovi v reakci na jeho dopis ze dne 31. března téhož roku. Ten se mi sice nepodařilo dohledat, ovšem více než výmluvným byl jen časový odstup mezi jeho sepsáním a odepsáním na něj. Bylo patrné, že otázku vyklizení obcí skutečně řešil s A. Popelkou, kterému byl úkol svěřen. Proces měl proběhnout ve třech etapách a prostor pro vysídlenec měl být již zajištěn. Důležitější ovšem bylo, že státní tajemník se i zde držel svého úzu, neboť A. Popelku oslovoval a loučil se s ním úplně ve stejném duchu jako se státním prezidentem.²⁶⁷ Toto opatření bylo pravděpodobně reakcí na válečný stav, kdy se Německo pomalu přibližovalo k vlastní porážce.²⁶⁸

4.2. Písemná forma komunikace s členy protektorátní vlády a jiné prameny

Z prostudované korespondence a úředních protokolů vyplynulo, že byl státní tajemník a německý státní ministr v nejčastějším pracovním kontaktu s ministrem lidové osvěty E. Moravcem.²⁶⁹ Podařilo se mi zajistit body rozhovoru mezi ním a K. H. Frankem ze dne 6. února 1942. Tento pramen obsahoval pouze témata jejich osobní porady, nebylo jej tak možné podrobit analýze jejich vztahu, způsobu komunikace a vzájemného přístupu. Přesto archivní materiál umožnil zjistit otázky, kterými se oba dva zabývali v období zimy a jara 1942 a samotnou podstatu itineráře jejich setkání. Zaměřili se na vytvoření plánu propagandy, který obsahoval několik problematických záležitostí, které museli společně vyřešit. Jednalo se o působení zahraniční propagandy, prostředky dosažení spokojenosti Čechů s politickou situací a problematiku republiky jako státního útvaru. Rovněž zde byly zahrnuty Moravcovy jednotlivé záměry jako zaměstnání jistého Honolky v jeho Úřadu pro lidovou osvětu, vydávání více protibolševicky zaměřených článků, předvolání školního inspektora a silnější vliv rozhlasové propagandy.²⁷⁰ Jen na základě tohoto pramenu je patrné, že E. Moravec zcela přimknul k německému systému, v jehož službách působil.²⁷¹

²⁶⁷ NA Praha, NSM, kart. 63, inv. č. 839, sign. 110-7/1.

²⁶⁸ W. HILGEMANN – H. KINDER, *Encyklopedický atlas*, s. 485-495.

²⁶⁹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 413.

²⁷⁰ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 339, sign. 110-4/185.

²⁷¹ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 243-247.

Obdobný materiál pocházel z jejich setkání dne 26. března 1943. Společně debatovali o válečných svazech, přeměně národních a kulturních rad, zacházení s českým dělníkem v říši jako s cizincem, uniformách pro protektorátní mládež a ministry a o odvolání Moravcova rozhodnutí propagandistického využití bývalého ministra vnitra Josefa Černého (1885-1971), který byl po válce obviněn z kolaborace. Oba protokoly potvrdily, že E. Moravec jednal se státním tajemníkem striktně o propagandistických, osvětových a kulturních záležitostech, které zcela spadaly pod jeho kuratelu. Protektorátní ministr přicházel s velkým množstvím nástrojů realizace jejich úvah.²⁷² To dokázalo, že E. Moravec se snažil vždy vyhovět říšským zájmům a sám inicioval změny uvnitř systému. Rozhodně se tak nepřidal mezi skupinu ministrů, kteří se snažili bojkotovat nebo alespoň brzdit německé snahy podmanit si zcela protektorátní občany.²⁷³ Dokument byl zaslán veliteli kulturně-politického oddělení, pravděpodobně úřadu říšského protektora, který měl být s jejich vývody obeznámen a samotný protokol se měl zřejmě stát podkladem pro další jednání.²⁷⁴ Důvodem zaobírání se problematikou postavení českého pracovníka ve staré říši byly stížnosti dělníků zaslané ministru lidové osvěty, který je následně tlumočil K. H. Frankovi. Státní tajemník poté jejich pozici opravdu vylepšil díky své intervenci.²⁷⁵

Skutečnost, že jejich vztah opustil rámeček čistě pracovního poměru, dokázala korespondence z července 1944. Konkrétně dne 11. července se obrátil E. Moravec na R. Giese s pozváním K. H. Franka na představení opery „*Der Rosenkavalier*“ a R. Gieseho na slavnostní koncert u příležitosti Háchových 72. narozenin. Oslovil jej se slovy „*Sehr geehrter*“,²⁷⁶ čímž využil německé formy namísto Háchovy ustálené varianty. Již druhého dne mu státní tajemník poděkoval za pozvání a potvrdil, že se on spolu s E. Hitzegradem zúčastní této události. Použil stejného oslovení jako při písemném styku se státním prezidentem, což dokázalo, že užíval jednotného stylu pro nejvyšší představitele autonomní správy. Frankovu jistou pozici rovněž bylo možné vidět ve vztažení pozvání i na další osobu, se kterou se představení zúčastnil, aniž by v pozvánce byla uvedena možnost doprovodu. Následně K. H. Frank rozhodl, že žádný jiný německý funkcionář nemohl na události přijít. Dopisy rovněž doložily, že se

²⁷² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 49, inv. č. 1084, sign. 109-4/838.

²⁷³ D. BRANDES, *Češi*, s. 344-345.

²⁷⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 49, inv. č. 1084, sign. 109-4/838.

²⁷⁵ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 572.

²⁷⁶ V překladu „vážený“.

minimálně v oblastech ne přímo se vážících k pracovním povinnostem E. Moravec obracel na Frankova referenta, oproti tomu K. H. Frank jednal přímo s ministrem, nikoliv přes prostředníka. Časová vzdálenost od dopisů byla nulová, proto lze usuzovat, že Frankův a Moravcův význam jednoho pro druhého byl mimořádný. Milník v prezidentově životě byl využit k uspořádání společenské akce, která měla dokázat spolupráci Čechů a Němců. V tomto směru spolu jejich nejvyšší představitelé v zemi nejednali jako se soukromými osobami, ale jako se subjekty říšské a autonomní správy.²⁷⁷

Třetí významný pramen se týkal rozhovoru ze dne 13. května 1942, který proběhl nejen mezi K. H. Frankem a E. Moravcem, ale i za přítomnosti J. Krejčího, který si rovněž vybudoval pevný vztah se státním tajemníkem. Oba žádali o audienci u K. H. Franka, protože se považovali za vůdčí politiky vlády. Nejprve se J. Krejčí tázal, zda práce ministrů odpovídala německým představám, a dále sdělil, že od jmenování nové vlády došlo k uklidnění situace v zemi. Vedle toho se E. Moravec zeptal, zda přibýlo sabotáží od jeho příchodu mezi ministry a jestli by mohl zmizet název „*politická strana*“, protože už žádná neexistovala a nebyla povolena. Následně zahájili debatu ohledně postavení E. Háchy jako státního prezidenta. Chtěli, aby bylo vyjasněno, zda byl zodpovědný za ministry, české orgány a národ, nebo jestli představoval pouhý symbol a o podstatných záležitostech rozhodovala vláda. Prezidentova představa byla taková, že měl na starost *Národní souručenství* a dělal důležité volby.²⁷⁸

V prostoru, který oba ministři dostali, se shodně zajímali zejména o míru uspokojení německých požadavků a o jejich vlastní pozici v protektorátní správě. Po nich se dostal ke slovu rovněž K. H. Frank, aby zodpověděl jejich dotazy a okomentoval jejich připomínky. Tvrdil, že po reorganizaci vlády obdrželi ministři velké množství úkolů. Vedle toho zmínil W. Bertsche, který měl plnit nepopulární opatření v hospodářství. Se sabotážními akcemi se ve svém rezortu setkal R. Bienert.²⁷⁹ Státní tajemník rovněž uvedl, že proběhne proměna policie a četnictva, k jejichž reorganizaci následně skutečně došlo. Od té doby bylo možné hovořit o protektorátní policii.²⁸⁰ Také měly vymizet střední školy nahrazené základním stupněm vzdělání, což bylo jen do konce

²⁷⁷ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1208, sign. 110-12/34.

²⁷⁸ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 339, sign. 110-4/185.

²⁷⁹ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 339, sign. 110-4/185.

²⁸⁰ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny*, s. 411.

roku 1942 zrealizováno ze 70 %.²⁸¹ Při zmínění této otázky se ministerský předseda zeptal, zda se otevřou české vysoké školy. K. H. Frank odpověď neposkytl, ale ministry ujistil, že česká mládež bude moci po válce studovat na říšských vysokých školách, což bylo rovněž založeno na pravdě, neboť takové opatření bylo uplatňováno již od minulého roku.²⁸² Zde bylo patrné, že i když ještě neuplynula tříletá lhůta uzavření českých univerzit, říšské orgány již pravděpodobně měly rozhodnuto, že k obnově jejich činnosti nedojde. To bylo možné odvodit i z Frankova komentáře, že nálada Čechů se nezměnila a protektorátní inteligence je nepoučitelná. Ze statistického hlediska měl v zásadě pravdu, neboť odbojná činnost i přes zásahy německých bezpečnostních orgánů stále na protektorátním území působila.²⁸³ Vedle toho kladl důraz na význam úkolů prezidenta a vlády. *Národní souručenství* podle něho nemělo žádný vliv, státní prezident fungoval pouze jako symbol a hlavními cíli bylo odpolitizování národa a spolupráce pravicových skupin. K Háchově osobě a jeho organizaci se vyjádřil velice upřímně, když vezmeme v potaz, že jednal s představiteli české správy a nikoliv se subjekty říšské linie. V zásadě ovšem shrnul to, co dával již delší dobu najevo a co ostatně již bylo všem jasné. K Moravcově návrhu na zákaz zmíněného slovního spojení se vyslovil kladně.²⁸⁴

Z Frankova komentáře vyplynulo, že se německý přístup za necelé tři roky prakticky nezměnil. Cíle byly stanoveny stále stejné a pouze se upevňovaly.²⁸⁵ Druhého dne E. Moravec a J. Krejčí osobně sdělili státnímu prezidentovi výsledky pohovorů. Bylo pravděpodobné, že mu to podali v jiném duchu, než v jakém se státním tajemníkem jednali. Jistě záležitost Háchova postavení prezentovali citlivěji, zdali vůbec. K. H. Frank dle zajištěného materiálu komunikoval skutečně zejména s protektorátní vládou a dílčími ministry, kteří pak závěry porad sdělili státnímu prezidentovi.²⁸⁶

Frankův mimořádný vliv zejména v druhé polovině války doložil J. Krejčí dopisem ze dne 18. ledna 1943. Žádal v něm o zmírnění trestu pro svého švagra mlynáře Jaroslava Dudu. V příloze se nacházel rovněž protokol jeho kriminální minulosti. Zjevně se nejednalo o všední záležitost, neboť až dne 15. června téhož roku psal šéf

²⁸¹ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 125-126.

²⁸² L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 539-550.

²⁸³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 120-123.

²⁸⁴ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 339, sign. 110-4/185.

²⁸⁵ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 187-189.

²⁸⁶ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 339, sign. 110-4/185.

právního oddělení, pravděpodobně úřadu říšského protektora, K. H. Frankovi, že J. Dudovi byla udělena milost říšským ministrem spravedlnosti. Tento úřad zastával Otto Thierack (1889-1946). Daná otázka se tedy řešila v Berlíně a ne pouze v rámci protektorátu. Krejčího švagr byl přemístěn do standardní věznice na dobu čtyř let, musel zaplatit pokutu 150.000 korun a rok po propuštění měl okresní hejtman spravovat Dudův mlýn. Bohužel z dochované korespondence nebylo možné zjistit, čím se provinil. Avšak okolnosti řešení sporu naznačily, že se nejednalo o žádný banální problém.²⁸⁷

Přestože se K. H. Frank dozvěděl rozsudek již v polovině června, ministerskému předsedovi jej oznámil až dne 28. června 1943, kdy odcitoval jeho přesné znění. J. Krejčího oslovil stejným způsobem jako jiné představitele autonomní správy. Již dne 1. července mu J. Krejčí poděkoval a zmínil, že jako právník rozuměl složitosti dané záležitosti, která pro něho byla životně důležitá. Frankovým zapříčiněním bylo předsedově prosbě vyhověno a trestní stíhání jeho švagra ukončeno.²⁸⁸ Ministerský předseda při ocenění tajemníkůvých zásluh uvedl vlastní předpoklad k jeho hodnocení, neboť v minulosti působil u ústavního soudu a rovněž na pražské univerzitě jako profesor.²⁸⁹

Podobně jako u E. Moravce se J. Krejčí s německým státním ministrem dostával v písemném styku do kontaktu i mimo okruh pracovních povinností. Dne 25. listopadu 1944 pozval K. H. Franka na koncert k pátému výročí Háchovy volby státním prezidentem konaném o pět dní později. Německý státní ministr dne 27. listopadu odmítl svou účast z důvodu služebních povinností. Dopis byl napsán ve třetí osobě, a tak je pravděpodobné, že jej vytvořil někdo z Frankovy kanceláře a on pouze podepsal.²⁹⁰ Frankovo zaneprázdnění lze vysvětlit jeho osobní účastí při bojích s partyzány, jejichž síť se nebezpečně rozšiřovala na moravském území.²⁹¹

Dne 2. května J. Krejčí prostřednictvím svého referenta nabídl K. H. Frankovi večeri v reprezentačních prostorách ministerstva dopravy a techniky. Předseda protektorátní vlády dokonce nechal svého hosta vybrat ze čtyř termínů. Skutečnost, že se mělo jednat

²⁸⁷ NA Praha, NSM, kart. 15, inv. č. 210, sign. 110-4/56.

²⁸⁸ NA Praha, NSM, kart. 15, inv. č. 210, sign. 110-4/56.

²⁸⁹ J. PERNES, *Až na dno*, s. 176.

²⁹⁰ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1211, sign. 110-12/37.

²⁹¹ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 129-130.

o událost mimořádného významu, dokládaly i další zúčastněné osoby protektorátního věhlasu. Šlo o herce a herečky Lídu Baarovou (1914-2000), Vlastu Buriana (1891-1962), Elen Tanasco (narozenu 1919), Věru Skálovou (1921-2015) a Stellu Májovou (1923-2009). Právě jejich přítomnost byla pro K. H. Franka důvodem k zákazu společenské akce, neboť jejich působení ovlivňovalo české obyvatelstvo. Přestože se jedná jen o malý vzorek, je patrné, že státní tajemník měl větší ochotu přijmout pozvání ministra lidové osvěty než ministerského předsedy.²⁹²

Dalším členem vlády, se kterým dle prostudované korespondence přišel K. H. Frank do styku, byl ministr vnitra J. Ježek. Ve zkoumaném případě s ním však jednal zejména pro jeho funkci generála četnictva.²⁹³ Z Giesových poznámek vyhotovených dne 11. prosince 1941 vyplynulo, že státní tajemník neschvaloval chování policistů před jeho domem a žádal jejich potrestání. K události, která měla být podnětem k jeho stížnosti, mělo dojít o dva dny dříve. Záležitostí se zabýval právě protektorátní ministr vnitra, který napsal dne 13. prosince 1941 poměrně rozsáhlý čtyřstránkový dopis K. H. Frankovi. Nejprve jej oslovil stejnou formou, kterou užíval právě státní tajemník, což potvrdilo, že česká strana skutečně napodobovala způsob zahájení dopisů dle německého vzoru. Poté mu sdělil informace, které obdržel jeho adjutant od R. Giese a osvětlil celý incident. Policisté dovolili dvěma ženám vstoupit do Frankova domu a navíc jim měli předat jistou zprávu. J. Ježek nechal přezkoumat celou událost a vyslechnout stráž domu. Zjistil, že se jednalo o Miladu a Jaroslavu Všetickovy. Obě vypověděly, že jim policista žádné údaje nepodal. Závěrem dopisu J. Ježek požádal státního tajemníka o možnost i nadále střežit jeho vilu.²⁹⁴

K. H. Frank ministroví vnitra odepsal hned o tři dny později, tedy dne 16. prosince 1941, což dokázalo, že se jednalo o záležitost skutečně důležitou pro státního tajemníka. To je logické, neboť šlo o bezpečí jeho rodiny. Odpověď měla stejnou formální stránku jako jeho předchozí korespondence s členy autonomní vlády. Sdělil mu, že jakékoliv zkoumání bylo pro něho bezcenné, neboť strážný neměl oprávnění vodit ženy do jeho domu. Proto byl pro státního tajemníka bezvýznamný další vývoj šetření. Věcí, která mu opravdu vadila, bylo, že policista prozradil, že se jedná právě o jeho dům. Tím skončila celá záležitost, kdy K. H. Frank ani neodpověděl na ministrovu žádost dále

²⁹² NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1206, sign. 110-12/32.

²⁹³ J. PERNES, *Až na dno*, s. 176.

²⁹⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 160, inv. č. 2494, sign. 109-12/141.

střežit tajemníkův dům. Ozřejmilo se ovšem, že do té doby jej hlídali čeští policisté a nikoliv jednotky SS, SD nebo jiné složky německého bezpečnostního aparátu. Rovněž z šetření vyplynulo, že za jejich jednání zodpovídal ministr vnitra, a proto řešil policejní prohřešky s K. H. Frankem.²⁹⁵ Otázkou je, proč se státní tajemník již dříve neobrátil na ochranu svého domu na německé orgány, které sídlily v Bubenči, kde se nacházela i jeho vila.²⁹⁶

Posledním ministrem, u kterého bylo možné alespoň částečně definovat jeho pozici a vztah s K. H. Frankem, byl A. Hrubý. Ministr zemědělství a lesnictví²⁹⁷ se dne 2. února 1942 obrátil na K. H. Franka s delším dopisem v rozsahu tří stran. Oslovil jej ve stejném duchu jako státní prezident a šéf jeho kanceláře.²⁹⁸ Podstatné bylo samotné datum sepsání dopisu, které odpovídalo jen dvěma týdnům po reorganizaci vlády a uvedení A. Hrubého do úřadu.²⁹⁹ Ministr poukazoval na právě proběhnuté změny, kdy přešla některá agenda jeho rezortu na ministerstvo školství a národní osvěty. Toto opatření mělo zasahovat do Hrubého činnosti a mělo mít za následek neuspokojivé výsledky zásobování a zbrojení. Bylo potřeba zdokonalení agrární výroby. Rovněž převedení zemědělských škol pod kuratelu Moravcova ministerstva považoval za chybné a byl toho názoru, aby tato část vzdělávacího systému zůstala pod jeho jurisdikcí. Proto požádal K. H. Franka, aby věnoval svou pozornost této problematice a informoval o ní i R. Heydricha. To, že měl být do této otázky zapojen i zastupující říšský protektor, dokázalo, že A. Hrubý měl skutečně velký zájem na tom, aby bylo jeho urgenci vyhověno.³⁰⁰

Státní tajemník ministru odpověděl již o čtyři dny později a oslovil jej stejně jako v případě ostatních ministrů a státního prezidenta. Bylo tak potvrzeno, že K. H. Frank po formální stránce jednal se všemi představiteli nejvyšších autonomních úřadů ve stejné formě, alespoň tedy v písemném styku. A. Hrubý ve svém dopisu udělal na státního tajemníka dojem, že nový ministr měl v úmyslu bránit již schváleným nařízením svého předchůdce Mikuláše z Budna a Litic. Dle K. H. Franka reorganizace vlády všem možným problémům zabránila a nepřinesla žádné komplikace. Proto jej

²⁹⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 160, inv. č. 2494, sign. 109-12/141.

²⁹⁶ K. VYKUSA (ed.), *Zpověď*, s. 11.

²⁹⁷ D. BRANDES, *Češi*, 344-345.

²⁹⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

²⁹⁹ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 243-247.

³⁰⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

překvapilo, že A. Hrubý přišel s prosbou o další změnu. Státní tajemník se dle svého vyjádření zřejmě zdráhal provést další zásah do autonomní správy v krátkém časovém horizontu.³⁰¹ Uskutečněná reorganizace měla ve všech ohledech zcela podmanit vládu německým zájmům, proto bylo logické, že K. H. Frank na takovém stavu věcí nebude chtít nic měnit. Navíc by se jednalo o zpětné převedení dílčích kompetencí z Moravcovy jurisdikce, což by nebylo v souladu s Frankovými zájmy. Pokračování tohoto právního sporu se mi nepodařilo nalézt, proto se naskytla možnost, že tím bylo Hrubého snažení konec a definitivně tak zůstalo u ustanovených změn dne 19. ledna 1942.³⁰²

Poslední pramen představující soubor protokolů jsem záměrně umístil až na závěr této kapitoly, neboť se týká osob, kterým jsem se věnoval podrobněji v oblasti kontaktu nejvyšších autonomních úřadů se státním tajemníkem. Proto, než jsem ho mohl představit, musel jsem nejprve nastínit pozice dílčích ministrů a státního prezidenta. Tento soupis jednotlivých porad byl K. H. Frankovi předán dne 18. února 1943. Skládal se ze tří témat. Prvním okruhem byla otázka nasazení vládního vojska na východní frontě. Ohledně této záležitosti proběhlo celkem osm rozhovorů.³⁰³

První porada byla mezi státním tajemníkem a E. Moravcem dne 26. ledna 1943. Její zápis byl ze všech prostudovaných nejrozsáhlejší, neboť zabíral pět stran textu. Ministr školství a národní osvěty přišel na pokyn E. Háchy, který jej přesně instruoval. Bohužel z protokolu nebylo možné zjistit, proč státní prezident nejednal sám a nechal se zastupovat. Takové jednání však nebylo v jeho případě žádnou výjimkou. E. Hácha chtěl prosadit amnestii pro zadržené ke dni 30. ledna téhož roku. E. Moravec však prezidentův plán u K. H. Franka záměrně znevažil, když sdělil svou domněnku, že pro takový krok nebyl vhodný čas. Dále ministr nabídl Háchovým jménem povolání vládního vojska na východní frontu, což K. H. Frank dle záznamu překvapilo a zároveň potěšilo. K této pobídce byl ovšem velice skeptický, proto vybídl E. Moravce, aby se zeptal státního prezidenta, zda svá slova myslel vážně a uvědomoval si všechny důsledky, zejména využití takové akce českými i zahraničními médii. Po potvrzení tohoto stanoviska E. Háchou by K. H. Frank záležitost předložil A. Hitlerovi. Jednalo se

³⁰¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

³⁰² *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942*, Praha 1942, s. 75-82 (Vládní nařízení o nové organizaci některých ústředních úřadů).

³⁰³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

tedy o rozhodnutí, které nemohl učinit sám státní tajemník.³⁰⁴ Pravděpodobně i proto, že německá politika v protektorátu byla nastavena tak, že Češi měli být využiti pro válečné hospodářství a nikoliv pro boj.³⁰⁵ V případě vůdcova souhlasu by dále E. Hácha jednal s říšským protektorem a ne s K. H. Frankem. S takovou variantou ale vůbec nepočítal, neboť prezidentovo jednání považoval za „*Kuhhandel*“.³⁰⁶ Propuštění zadržených bylo dle něho také nepravděpodobné kvůli přetrvávajícím nepřátelským postojům Čechů k říši. E. Moravec se měl následně sejít se státním prezidentem a ministerským předsedou.³⁰⁷ Důvodem amnestie mělo být desetileté výročí Hitlerova jmenování říšským kancléřem.³⁰⁸ K ní však nedošlo, takže nebylo navázáno na předešlou vlnu uvolňování z vazby za K. von Neuratha.³⁰⁹

K. H. Frank státnímu prezidentovi nevěřil a uměl jej dobře odhadnout. Jeho prozíravé jednání nesnižovalo ani Háchovo naivní uvažování, kdy nabídnutí vládního vojska bylo zjevně motivováno dosažením amnestie pro zadržené Čechy. Přesto návrh okamžitě nezamítl, ani jej rovnou nepředal vůdci, ale dal možnost E. Háchovi svá slova podpořit, nebo dle Frankova očekávání je dementovat. Frankův úsudek byl jistě ovlivněn Moravcovým jednáním, který hájil zájmy Německa a často jednal v neprospěch Čechů, jak bylo patrné i z tohoto zápisu.

Následně spolu jednali R. Gies a A. Popelka dne 30. ledna, jejichž rozhovor jsem bohužel mezi dostupnými prameny nenalezl. Přesto lze usuzovat, že oba jako šéfové kanceláře státního prezidenta a tajemníka spolu hovořili o podkladech pro další setkání K. H. Franka s E. Háchou. Jejich porada proběhla druhého dne, kdy státní prezident navštívil K. H. Franka v jeho pracovně. Státnímu tajemníkovi předal text se stanoviskem k záležitosti nasazení vládního vojska ve válce, které bylo téměř jistě souhlasné vzhledem k tomu, že následný průběh rozhovoru měl být v rozporu s tím, co bylo napsáno v jeho předkládaném sdělení. E. Hácha řekl, že takový krok by byl nepraktický a že by bylo velice složité něco takového vysvětlit národu.³¹⁰ Zde se protnulý dvě Háchovy role velitele vládního vojska a nejvyššího reprezentanta českého

³⁰⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³⁰⁵ Miroslav KÁRNÝ – Jaroslava MILOTOVÁ – Margarita KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*, Praha 1991, s. 10.

³⁰⁶ V překladu „*vypočítavé jednání*“.

³⁰⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³⁰⁸ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 166.

³⁰⁹ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 125.

³¹⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

lidu.³¹¹ K. H. Frank nepovažoval záležitost za uzavřenou, neboť se státním prezidentem se chtěl ještě třikrát sejít. Svou složitou a psychicky náročnou situaci E. Hácha podtrhl tím, že promluvil o svém úmyslu spáchat sebevraždu, což ovšem bylo zcela v rozporu s jeho katolickým vyznáním. Dle jeho slov nebyl schopen se zastřelit kvůli své nejisté ruce, proto by zvolil cestu otravy. Pro K. H. Franka byl státní prezident nesmírně důležitý pro jeho propagandistické využití jako symbolu a pro jeho snadnou manipulovatelnost. I proto se E. Háchovi snažil sáhnout si na vlastní život rozmluvit. Nevolil ovšem existenční ani náboženské argumenty, záměrně použil zodpovědnost k národu jako důvod k sebezáchově.³¹²

Aby se K. H. Frank ujistil, v jakém stavu se reálně E. Hácha nacházel a zda skutečně hrozila ztráta ideální osoby na postu státního prezidenta, sešel se ještě téhož dne s Adolfem Maixnerem (1877-1957), Háchovým osobním lékařem,³¹³ a A. Popelkou. Státní tajemník jim sdělil prezidentovy úmysly a vyžádal si informace o jeho zdravotním stavu. Z Maixnerových slov vyplynulo, že E. Hácha trpěl arteriosklerózou a hypertrofií srdce, které bylo jinak zcela zdravé. Rovněž trpěl problémy s pamětí. Na rozdíl od T. G. Masaryka zde pro K. H. Franka možnost jeho abdikace neexistovala. Obával se možného propagandistického využití prezidentovy sebevraždy zahraničním tiskem a rozhlasem. Oba pozvaní však opravdový úmysl sáhnout si na život odmítali. Osobní lékař připomenul Háchův podobný plán již rok a půl starý a jeho občasné hysterické záchvaty zděděné po matce. Tento rozhovor přesně definoval Háchův stav, který v žádném případě neodpovídal stavu žádaného pro hlavu celého státu. Přesto K. H. Frank neuvažoval o jeho odvolání z důvodu možného zdiskreditování německého systému. Háchovo zdraví přesně popsali jeho každodenní kolegové, kteří tím mohli sledovat dva úmysly. Jedním bylo uspišení prezidentovy náhrady někým, kdo by německým zájmům aktivněji vzdoroval, nebo se jednalo o pouhé poskytnutí pravdivých informací státnímu tajemníkovi ze strachu či touhy po spolupráci.³¹⁴ Háchovo předchozí úvahy o vlastní dobrovolné smrti pravděpodobně způsobil Heydrichův rázný nástup do úřadu zastupujícího protektora.³¹⁵

³¹¹ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939*, Praha 1939, s. 709-710 (Vládní nařízení, jímž se zřizuje vládní vojsko Protektorátu Čechy a Morava).

³¹² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³¹³ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 167.

³¹⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³¹⁵ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 137-138.

Dne 8. února 1943 se K. H. Frank sešel s H. Lammersem, se kterým prodiskutoval možnost začlenění vládního vojska do wehrmachtu a bojů na frontě. Shodli se, že A. Hitler byl v tomto období příliš vytížený, a proto mu nemohli předložit Háchovu nabídku. Domnívali se, že by to bylo zbytečné, neboť jeho názor na Čechy se nezměnil. Proto se dohodli, že toto odmítavé stanovisko předloží E. Háchovi. Státního prezidenta navštívil K. H. Frank v Lánech dne 15. února. Státní tajemník jej informoval, že se H. Lammers a K. Dalugee rozhodli o nepředložení jeho návrhu vůdci z důvodu jeho vytížení a přednosti jiných důležitějších otázek. K. H. Frank si tedy dovolil hovořit za A. Hitlera a pravděpodobně i za K. Dalugeeho, neboť kdyby s ním státní tajemník skutečně jednal, nacházel by se jejich rozhovor mezi K. H. Frankovi zaslánými protokoly. Pokud si něco takového mohl dovolit, musel mít skutečně silnou a neochvějnou pozici v protektorátu.³¹⁶ To následně eskalovalo o půl roku v jeho jmenování německým státním ministrem, kdy se de facto stal nejmocnějším funkcionářem v Čechách a na Moravě.³¹⁷ Podstatnějšími záležitostmi A. Hitlera byla Paulusova nedávná kapitulace a porážka u Stalingradu.³¹⁸

Při rozhovoru se státním prezidentem navrhl, aby E. Hácha uzavřel další průmyslové závody a uvolnil tak pracovní sílu, pokud skutečně toužil po své popularizaci. K. H. Frank tak chtěl opět využít státního prezidenta k dosažení německých cílů touto nezastřenou pobídkou. E. Hácha mu poděkoval za návštěvu a za nepřijetí svého návrhu. Frankova skepse se tímto potvrdila, neboť Háchova koncepce představovala pouhé gesto, které nebylo seriózním plánem. Prezidentovy možné neústupnosti chtěl takticky využít pro zefektivnění protektorátního hospodářství v zájmu vítězství ve válce.³¹⁹

Druhý okruh protokolů zasláných K. H. Frankovi představoval záznam setkání dne 12. února 1943 mezi státním tajemníkem a E. Moravcem, J. Krejčím a A. Hrubým, kterého měl pokárat. Bohužel se mi nepodařilo zajistit tento pramen, avšak jen personální složení porady napovědělo, že státní tajemník skutečně nejčastěji jednal s ministerským předsedou jako nejvyšším představitelem vlády a ministrem školství a

³¹⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³¹⁷ *Národní práce*, 27. 8. 1943.

³¹⁸ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 168.

³¹⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

národní osvěty. Důvod, proč udělil ministrovi zemědělství a lesnictví výtku, jsem však objasnit nemohl kvůli nedostatku potřebných informací.³²⁰

Třetí oblast rozhovorů tvořil protokol, kdy státní tajemník přijal celou vládu vyjma J. Kalfuse³²¹ a informoval jí o zapojení všech sil do totálního válečného nasazení. Postavení ministra financí bylo nejspíše skutečně odlišné, pokud odkážu na již zmíněný itinerář Frankovy návštěvy Lán dne 28. července 1943, kdy se jako jediný z pozvaných nacházel jen v jedné variantě zasedacího pořádku při snídani. Zde však musel být jiný důvod než pracovní či osobní nesympatie, neboť projednávaná záležitost se týkala i jeho rezortu. Proto rozhodnutí nepřijmout, či nepozvat J. Kalfuse na audienci protektorátní vlády bylo motivováno jinou skutečností. Svě logické domněnky jsem ale nemohl podepřít o informace nalezené v tomto pramenu, neboť ani tento záznam rozhovoru se nenacházel v inventáři prostudovaných fondů Národního archivu Praha.³²² Ministry omezené možnosti vyústily z jeho odtažitosti, neochoty spolupracovat a malého projevu loajality ke Třetí říši. Takto jej alespoň hodnotil E. Moravec.³²³

4.3. Shrnutí

Průzkum dostupné korespondence a dalších pramenů potvrdil, že byl E. Hácha v kontaktu s K. H. Frankem kvůli záležitostem spjatým s jeho úřadem. Společně jednali o pozici *Národního souručenství*, jejíž vliv a sféru působnosti se státní prezident pokoušel posílit. Dále ztělesňoval velitele vládního vojska, jehož cvičiště měla připadnout německým ozbrojeným složkám, a český národ. Tyto tři subjekty státní prezident zastupoval a hájil jejich zájmy. Archivní materiál rovněž dokázal Háchovu velmi složitou situaci v zemi umocněnou jeho zhoršujícím se zdravotním stavem, který měl vést k Háchově izolaci v Lánech a k úmyslům spáchat sebevraždu.

Z vládního kabinetu státní tajemník nejvíce spolupracoval s E. Moravcem, jehož podvatnou a proříšskou politiku jsem doložil na konkrétních případech. Ministr školství přicházel s vlastními návrhy opatření, jež měly vést k výchově českého národa k německé myšlence. S K. H. Frankem jednal zejména o propagandistických, osvětových a kulturních záležitostech, jejich vztah se však prohluboval i na soukromé

³²⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³²¹ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 121.

³²² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1902, sign. 109-5/130.

³²³ J. PERNES, *Až na dno*, s. 191.

úrovni v rámci společenských akcí. To samé platilo i pro ministerského předsedu J. Krejčího, jehož osud ovlivnil německý státní ministr při úspěšném dojednání mírnějšího trestu pro jeho švagra. K neshodám naopak dospěla Frankova komunikace s generálem četnictva a zároveň ministrem vnitra J. Ježkem, ministrem zemědělství a lesnictví A. Hrubým a J. Kalfusem, ministrem financí, jenž záměrně stál mimo důležité porady. Podnětem ke konfliktům byla zejména jejich nedostatečná spolupráce a odlišné názory.

5. Vztah s představiteli říšské správy protektorátu Čechy a Morava

V této části hovořící o německé správě česko-moravského území byly jednotlivé subjekty této linie seřazeny sestupně dle jejich postavení v právním systému. Proto byla pozornost věnována nejprve písemnému styku s říšskými protektory uspořádanými dle chronologického sledu jejich funkčních období. Následně se v centru mé pozornosti nacházeli K. H. Frankovi se zodpovídající členové policejně-bezpečnostního aparátu. Poté jsem analyzoval pozici tajemníka sekretáře, jenž plnil nejrůznější agendu a velice často s ním přicházel do kontaktu. V posledním sledu jsem se soustředil na úředníky, s nimiž jednal v pozici státního tajemníka a německého státního ministra a kteří se přímo jemu zodpovídali.

5.1. Korespondence s říšskými protektory a zastupujícími říšskými protektory

Vyjma skutečně velkého množství dopisů s R. Heydrichem jsem pracoval s malým souborem pramenů. Pro nedostupnost korespondence mezi K. von Neurathem a K. H. Frankem nemohlo dojít k analýze jejich vztahu v profesní či osobní rovině, periodicity vzájemných písemných kontaktů ani záležitostí, kterým se společně věnovali během prvních dvou let existence protektorátu Čechy a Morava. Jejich dochovaný písemný styk představuje pouze Frankovo oznámení, které se nachází na pomezí úředních povinností.

Státní tajemník mu dne 18. srpna 1941 oznámil narození své dcery Eddy. Jako oslovení použil „*eure Exzellenz*“,³²⁴ které vždy volil E. Hácha ve své korespondenci. Důvod by bylo možné vidět ve dvou možnostech, buď tak učinil kvůli Neurathově nejvyšší pozici v zemi, nebo pro jeho šlechtický původ. Důležitější je ovšem skutečnost, že státní tajemník nevyčkal protektorovy gratulace, jak tomu bylo u většiny případů, ale okamžitě jej informoval o novém potomkovi. Neurathovo následné blahopřání či potvrzení přijetí zprávy jsem nenalezl, ale lze očekávat, že existovalo. Přesto se naskýtá teze, že jejich profesní vztah musel být odlišný od jiných, neboť státnímu tajemníkovi

³²⁴ V překladu „*vaše excelence*“.

nejprve poblahopřáli například R. Heydrich, J. Goebbels i R. Gies.³²⁵ Jedná se tedy o částečné a dosti povrchné potvrzení odborné literatury, která uvádí, že ke skutečnému názorovému i osobnímu souznění došlo u K. H. Franka až v případě Neurathova zástupce.³²⁶

Formování Frankova vztahu s R. Heydrichem započalo mnohem dříve než po jeho uvedení do funkce zastupujícího říšského protektora, jak vyplynulo z jejich korespondence. Jejich styk byl poměrně hojný, což bylo logické vzhledem k jeho pozici šéfa RSHA a SD.³²⁷ V prvním objeveném dopisu ze dne 13. září 1939 mu K. H. Frank děkoval za Himmlerovu fotografii a žádal ho, aby veliteli SS vzkázal, že ho tím potěšil. V této době zahajoval dopisy určené R. Heydrichovi oslovením za pomoci jeho hodnosti u SS. Stejně tomu bylo i v jeho textu ze dne 24. října 1939, v němž jej informoval, že u H. Himmlera ujednali, že při nepřítomnosti státního tajemníka a říšského protektora je zastupoval státní podtajemník. Vedle toho byli jmenováni i velitelé pořádkové a bezpečnostní policie. V budoucnu se měly ovšem ještě vyřešit otázky rozpočtu. Závěrem R. Heydricha žádal, aby mu odpověděl.³²⁸ Z tohoto textu vyplynula zejména hierarchie v říšské správě, kdy byl K. von Burgsdorff třetím mužem v zemi a že se ještě po půl roce existence protektorátu stále řešily personální otázky na ústředních místech říšských orgánů. Tedy i na pozicích, kdy se dané osoby zodpovídaly K. H. Frankovi i R. Heydrichovi. Archivní materiál rovněž doložil formování tajemníkovy vztahu s H. Himmlerem, kterému podléhal jako vyšší velitel SS a policie.³²⁹

Následující dopis, který mu K. H. Frank odeslal dne 14. prosince 1939, dokázal, že právě na počátku druhé světové války došlo k proměně jejich přístupu. Jednalo se o první zaznamenaný případ, kdy jej oslovil „*Lieber Heydrich*“.³³⁰ V tomto duchu pak spolu jednali až do atentátu v květnu 1942.³³¹ Nyní mu posílal kopii Himmlerovy zprávy k otázce členění území Čech a Moravy mezi čtyři župy a žádal jej o jeho názor. Ten jsem však nezjistil, neboť jsem Heydrichovu odpověď nenalezl.³³² Motivací sepsání

³²⁵ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

³²⁶ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 137-138.

³²⁷ M. KÁRNÝ – J. MILOTOVÁ – M. KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika*, s. 5.

³²⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³²⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 47.

³³⁰ V překladu „*milý Heydrichu*“.

³³¹ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 172.

³³² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

dopisu byla zřejmě Frankova nelibost v dělbě protektorátního území mezi další orgány říšské správy, čímž mu ubývaly kompetence. Z této prostorové organizace vyústilo mnoho sporů mezi NSDAP a státním tajemníkem.³³³

Heydrichovo přání rychlého uzdravení po Frankově úrazu při lyžování ze dne 8. ledna 1940 představovalo první náznak, že oba nacističtí funkcionáři opustili čistě pracovní rovinu a jednali spolu i o osobních záležitostech. V tomto duchu pokračoval o čtyři dny později K. H. Frank, kdy mu děkoval za dar v podobě knihy geologa Hanse Meyera (1858-1929) „*Böhmisches Porzellan und Steingut*“. Důkazem, že došlo ke skutečnému sblížení, byl způsob rozloučení slovy „*mit kameradschaftlichen Dank*“.³³⁴ Předmětem dopisu bylo tajemníkově oznámení nástupu do úřadu příštího týdne.³³⁵

V další korespondenci po Frankově návratu řešili opět úřední záležitosti. Státní tajemník dne 23. ledna 1940 R. Heydrichovi oznámil svůj záměr přemístit Südinstitut věnující se jihovýchodní otázce z Vídně do Prahy, kde se pro něho nacházelo mnoho reprezentativních budov po uzavření českých vysokých škol. Institut mohl být dle K. H. Franka rovněž financován německou Karlovou univerzitou. Geopoliticky se dle jeho názoru Praha nacházela na stejné úrovni jako Vídeň. Státní tajemník se zjevně snažil posílit pozici hlavního města a celého protektorátu pomocí instalace nového institutu v zemi. K uskutečnění plánu měla přispět řada argumentů, které v textu zmínil. Na tuto Frankovu iniciativu odpověděl R. Heydrich až dne 19. února 1940. Státnímu tajemníkově sdělil, že žádný takový institut neexistoval, přestože byl v minulosti zájem o jeho zřízení. Jeho zamýšlený vedoucí měl nyní vést zahraničně-vědeckou fakultu berlínské univerzity. Aby nebyla Frankova žádost úplně zamítnuta a on byl alespoň z části spokojen, slíbil mu R. Heydrich, že se touto otázkou budou ještě zabývat. Pravděpodobně se jednalo o prázdná slova, neboť dle dostupných informací se o této záležitosti již spolu nebavili. Napovídala tomu i Heydrichova odpověď zasláná se značným zpožděním, což mohlo odkázat na menší zájem o zřízení tohoto institutu a jeho nepotřebnost.³³⁶

³³³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

³³⁴ V překladu „*s přátelským poděkováním*“.

³³⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³³⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

Státní tajemník ve svém dopisu ze dne 25. ledna 1940 děkoval R. Heydrichovi za zaslání zprávy hovořící o homosexualitě v župě Sudety a měl v plánu si o této otázce ještě promluvit.³³⁷ Tento problém toužila Třetí říše vykořenit ze svých základů a očividně tomu chtěla učinit přítrž i na nově získaném území.³³⁸ K. H. Frank rovněž zmínil, že předchozího dne hovořil s K. Henleinem, který se s ním chtěl setkat soukromě. Říšského místodržitele znepokojovala stávající situace a vyhrožoval vyhnáním všech sudetských příslušníků z tohoto území. Rovněž měl v plánu propustit svého náměstka Fritze Köllnera (1904-1986) a nahradit jej politikem ze staré říše. Jeho odchod mělo následovat ještě několik dalších úředníků. Závěrem K. Henlein žádal, aby o jejich rozhovoru informoval H. Himmlera. K. H. Frank očividně svého přítele podpořil i u R. Heydricha a demonstroval tak spolupráci mezi protektorátem Čechy a Morava a sousedící župou Sudety. Situace v tomto prostoru ze správního hlediska měla zjevně daleko do ideálu, což se mohlo promítnout i do spolupráce se státním tajemníkem.³³⁹

Dne 2. února 1940 informoval K. H. Frank R. Heydricha, že 19. ledna téhož roku proběhla porada na říšském ministerstvu financí, kde bylo za souhlasu K. von Neuratha ujednáno nerovné postavení velitelů bezpečnostní a pořádkové policie. Státní tajemník považoval takové rozhodnutí za neúnosné a žádal, aby se proti tomu postavil a jejich pozice zrovnoprávnil. Tímto dopisem se K. H. Frank otevřeně stavěl proti stanovisku říšského protektora, jehož politiku znevažil místo toho, aby jej podpořil jakožto vykonavatele společné politické linie.³⁴⁰ Projevilo se tak samostatné postavení vyššího velitele SS a policie a říšského protektora, což bylo zcela v protikladu Frankova přístupu při působení jako státní tajemník.³⁴¹ K odbočení do soukromého sektoru v rámci formální administrativy došlo dne 5. března 1940, kdy státní tajemník stručně popřál R. Heydrichovi k narozeninám.

Poslední vlákno jejich úředního písemného styku před uvedením R. Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora představuje Heydrichův dopis ze dne 7. května 1940, kdy státnímu tajemníkovi posílal v příloze dvě zprávy věnující se

³³⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³³⁸ Peter LONGERICH, *Holocaust. The Nazi Persecution and Murder of the Jews*, New York 2010, s. 50-51.

³³⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³⁴⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³⁴¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 47.

zahraničnímu obchodu Sovětského svazu a rusko-anglickým vztahům v průběhu dějin. Za jejich zaslání mu K. H. Frank poděkoval dne 15. května 1940.³⁴² V připojeném materiálu bylo možné spatřovat pomalou přípravu na přepadení Sovětského svazu Třetí říší v červnu následujícího roku, kdy bylo nutné znát svého protivníka³⁴³ a jeho vazby na jinou nepřátelskou zemi Velkou Británií, jejíž vojenské napadení proběhlo již v srpnu 1940.³⁴⁴

Necelý měsíc před příchodem R. Heydricha do Prahy mu státní tajemník děkoval za blahopřání k narození své dcery Eddy a jeho ženě za zaslání květiny pro svou manželku. Toto vřelé gesto K. H. Frank podepřel oslovením „*Lieber Kamerad Heydrich*“.³⁴⁵ Samotnou gratulaci se mi nepodařilo odhalit, proto jsem ji nemohl podrobit mé analýze, ani jsem se nemohl zabývat časovým odstupem tajemníkovy odpovědi.³⁴⁶

Jedinou korespondenci s R. Heydrichem z jeho působení jako zastupující říšský protektor představovaly pouze dva dopisy úředního charakteru. V prvním jej nejprve státní tajemník oslovil familiárním pozdravem „*Lieber Heydrich*“,³⁴⁷ z čehož plynulo, že ve svém přátelském vztahu pokračovali i po Heydrichově příchodu do protektorátu. Dále mu oznámil, že mu H. Böhme doručí kopii Frankovy zprávy pro H. Himmlera o politické situaci v protektorátu ode dne 15. března do dne 10. dubna 1941. Nabízely se dvě možnosti, proč R. Heydrichovi zasílal tento materiál. Buď v tomto období nebyl zastupující říšský protektor v Čechách, a proto bylo dobré jej o událostech při jeho nepřítomnosti zpravit, nebo se text pro H. Himmlera týkal důležité záležitosti, o níž by měl R. Heydrich vědět.³⁴⁸

Ve druhém psaní ze dne 19. ledna 1942 mu K. H. Frank zaslal v příloze návrhy formulace zpráv pro tisk o přijetí nové vlády u E. Háchy a o schůzi protektorátních ministrů a státního prezidenta. Materiál nebyl součástí mnou prostudované

³⁴² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

³⁴³ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 111.

³⁴⁴ Kol., *Druhá světová válka. Stručné dějiny*, Praha 1985, s. 31-33.

³⁴⁵ V překladu „*milý kamaráde Heydrichu*“.

³⁴⁶ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

³⁴⁷ V překladu „*milý Heydrichu*“.

³⁴⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

korespondence, ale je jisté, že K. H. Frank se velice staral o postoj českého národa a způsob, jakým mu byla prezentována říšská a autonomní linie správy.³⁴⁹

Po smrti R. Heydricha byl státní tajemník v písemném kontaktu s Linou Heydrich (1911-1985), vdovou po zastupujícím říšským protektorovi.³⁵⁰ Té zasílal texty do Panenských Březan, kde zjevně pobývala celou dobu od září 1941 do konce války, přestože už její manžel neměl na starost česko-moravský prostor. Jejich kladný vztah dokazovala i jejich neformální oslovení „*Liebe Frau Heydrich*“ a „*Lieber Herr Frank*“.³⁵¹ Dle dostupné korespondence lze usuzovat, že společně jednali o nejrůznějších záležitostech osobní povahy. Nejprve jí dne 20. května 1943 K. H. Frank psal, že měl v úmyslu vyexpedovat pro její koně podkovy a že ji bude informovat o dalším průběhu. O šest dní později L. Heydrich v reakci na předešlý dopis sdělil, že se svou žádostí uspěl u W. Bertsche, který pro ní zajistí dvě podkovy. Státní tajemník jí byl dle dopisu ze dne 11. července 1944 vždy k dispozici, neboť jí v něm sděloval rozpis svého úřadování, který se pravděpodobně lišil od toho předešlého. V pracovní dny jej mohla zastihnout v jeho kanceláři do 13:00 hodin, v sobotu a státní svátky byl k dispozici nejpozději do 13:00 hodin předešlého dne. Z tohoto plánu jsem zjistil, že K. H. Frank byl ve své kanceláři šest dní v týdnu a zcela volno od svého úřadu měl pouze v neděli.³⁵²

O Frankově dobré informovanosti, neomalenosti a zároveň starostlivosti vypovídala jejich korespondence ze září 1944. Německý státní ministr jí dne 13. září 1944 napsal, že mu vlaková služba sdělila možnou hrozbu pro ní v souvislosti s velkým balíkem zaslaným do Panenských Březan. Proto L. Heydrich požádal, aby zabalila veškeré stříbrné předměty a zaslala je na území staré říše. Její rozezlení nad Frankovým netaktním jednáním bylo možné nepřímou nalézt v její odpovědi hned druhého dne, kdy státnímu tajemníkovi popsala veškerý obsah zásilky, kterou jí zaslal otec a v níž se nacházela pravděpodobně pozůstalost po jejím manželovi. Nacházelo se zde album s fotografiemi R. Heydricha, pánský oblek, šest pánských košilí, pánský župan, pánské pyžamo, dvanáct kapesníků a některé dopisy od jejích rodičů. K. H. Frank jí svým dopisem ze dne 22. září 1944 poděkoval za objasnění stavu věcí a slíbil jí, že osoby

³⁴⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 457, sign. 109-4/202.

³⁵⁰ M. KÁRNÝ – J. MILOTOVÁ – M. KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika*, s. 265.

³⁵¹ V překladu „*milá paní Heydrich*“; „*milý pane Franku*“.

³⁵² NA Praha, NSM, kart. 93, inv. č. 1128, sign. 110-11/66.

šířící nepravdivé informace požene k zodpovědnosti. Avšak za toto nedorozumění mohl především on sám.³⁵³

I přes tuto nepříjemnou epizodu dala L. Heydrich na Frankův úsudek. Dne 25. října 1944 se ve svém dopisu ptala, zda by měla přijmout pozvání od průmyslníka Hanse von Ringhoffer (1885-1946) na jeho revír. Rovněž mu sdělila svůj záměr uspořádat lov bažantů na zámku v Panenských Březanech, jehož součástí měl být Hermann Knaus (1892-1970), jenž příslušel k SdP a později NSDAP a s L. Heydrich byl pravděpodobně ve spojení pro své znalosti ženské medicíny a gynekologie. Profesor však odmítl z důvodu jistého Frankova nařízení. Proto německého státního ministra požádala o povolení jeho účasti a o rychlou odpověď. S tou K. H. Frank přišel dne 30. října 1944, kdy se kladně vyjádřil k baronově pozvání na lov i ke Knausově přítomnosti na její vlastní naháňce, pokud to bylo stále aktuální. Přestože prosila o okamžitou reakci, K. H. Frank odepsal až o pět dní později, přestože, jak jsem se již přesvědčil, odpovídal některým funkcionářům i hned druhého dne.³⁵⁴

Jejich poslední písemný styk představoval Frankův dopis L. Heydrich ze dne 3. dubna 1945. Napsal jí, že byl srozuměn s jejím plánem odjet s dětmi do tábora na jihozápadě protektorátu. Rovněž odvolal přípravu útěku na ostrov Fehmarn ležícím v Baltském moři, kde se nacházel její rodný dům. Jednalo se o jeden z posledních kontaktů mezi nimi ze samého konce války, kdy měla L. Heydrich v úmyslu uprchnout z Čech s více než měsíčním předstihem před příchodem amerických a sovětských vojsk. Přesto jí již nyní bylo jasné, že Třetí říše vyjde z konfliktu poražena.³⁵⁵

Z dopisu ze dne 5. července 1943 vyplynulo, že se K. H. Frank staral o celou rodinu po zastupujícím říšským protektorovi. Státní tajemník nechal vyhotovit u firmy *Bredel* pohár, na který nechal vyrýt věnování pro Lininu dceru Martu Heydrich (narozena 1942) u příležitosti jejích prvních narozenin. Rovněž si nechal vystavit doklad o pořízení, z čehož lze usuzovat, že náklady na dar hradil z vlastních financí. Výrobek si objednal s předstihem více než dvou týdnů před oslavou, tudíž mu na včasném doručení velice záleželo.³⁵⁶

³⁵³ NA Praha, NSM, kart. 93, inv. č. 1128, sign. 110-11/66.

³⁵⁴ NA Praha, NSM, kart. 93, inv. č. 1128, sign. 110-11/66.

³⁵⁵ NA Praha, NSM, kart. 93, inv. č. 1128, sign. 110-11/66.

³⁵⁶ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1198, sign. 110-12/24.

Špatný a až nepřátelský poválečný vztah mezi K. Daluegem a K. H. Frankem je všeobecně znám a oba bývalí němečtí funkcionáři ho demonstrovali i u Mimořádného lidového soudu, který využil Daluegeho svědectví v procesu se státním tajemníkem.³⁵⁷ Ze získané korespondence vyplynulo, že minimálně na počátku úřadování zastupujícího říšského protektora se pokoušeli mít vzájemný profesionální a přátelský pracovní poměr. Dne 27. srpna 1942 K. H. Frank děkoval K. Daluegemu za dar v podobě tří bažantů. Navíc dne 9. září 1942 zastupující říšský protektor zval státního tajemníka s jeho manželkou na Pražský hrad. Ke společnému setkání mělo dojít v 20:00 hodin dne 15. září a Frankovi měli být jeho hosty. Z místa konání soukromé akce lze usuzovat, že sídlo českých králů a prezidentů alespoň k podobným událostem využívaly i říšské orgány.³⁵⁸

Dne 17. srpna 1942 státní tajemník gratuloval K. Daluegemu k zisku německého stříbrného kříže skrze jednu delší větu. Přání se tak jevilo pouze jako splnění společenské konvence. Zastupující říšský protektor odpověděl podobně stroze až posledního srpnového dne 1942, tedy se značným časovým odstupem. Dne 15. října 1942 státní tajemník opět psal K. Daluegemu, aby mu poblahopřál k narozeninám. I v tomto případě se jednalo o velmi krátký dopis, na který se mi ve zkoumaných fondech Národního archivu Praha nepodařilo nalézt Daluegeho odpověď.³⁵⁹

Jejich vztah se z pohledu oslovení v průběhu studovaného období nezměnil. K. Daluege dopisy určené státnímu tajemníkovu zahajoval se slovy „*Lieber Frank*“,³⁶⁰ což značilo jeho vstřícný přístup. Právý opak představoval Frankův postoj, neboť zastupujícího říšského protektora častoval „*Oberst-Gruppenführer*“. K. H. Frank opustil svou zásadu oslovovat osoby, s nimiž měl čistě profesní vazbu, pomocí funkce. V Daluegeho případě užíval jeho hodnosti v SS, čímž netaktně dával jasně najevo svou nespokojenost s poměry v zemi.³⁶¹

Bylo tedy zřejmé, že v tomto okamžiku se zejména K. Daluege pokoušel najít způsob, jak společně nekonfliktně vycházet. Ovšem K. H. Frank jeho jmenování zastupujícím

³⁵⁷ *Rudé právo*, 13. 4. 1946.

³⁵⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 47, inv. č. 1014, sign. 109-4/767.

³⁵⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 52, inv. č. 1173, sign. 109-4/927.

³⁶⁰ V překladu „*milý Franku*“.

³⁶¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 52, inv. č. 1173, sign. 109-4/927.

říšským protektorem považoval za zbytečné³⁶² a v tomto duchu s ním i většinou jednal. Kdy došlo ke zlomu v jejich vztahu a přístupu nebylo možné zjistit kvůli malému množství článků jejich korespondence, která pocházela pouze z prvních měsíců Daluegeho pobytu v Praze. Okolnostem a záležitostem služebních povinností jsem se rovněž nemohl věnovat, neboť dopisy, které jsem našel, se týkaly pouze osobních otázek v rámci formální administrativy.

Poslední osobou, která zastávala pozici říšského protektora, byl W. Frick.³⁶³ Většinu získané korespondence mezi ním a K. H. Frankem tvořily dopisy osobní povahy spadající do formální agendy. Dne 20. prosince 1943 děkoval říšskému protektorovi za pozdravy z jeho dovolené a přál mu Veselé Vánoce a šťastný Nový rok. K textu byl přiložen i jistý balík, v němž měla být dle kontextu obsažena určitá dekorace. O dva dny později odeslal W. Frickovi práci z minulého století o městských erbech Českého království jako dárek. Dne 25. prosince 1943 říšský protektor poděkoval K. H. Frankovi za publikaci, jež obohatila jeho knižní sbírku a rovněž mu popřál šťastný Nový rok. Z toho vyplynulo, že státní tajemník pravděpodobně dobře znal Frickovy záliby, a proto zvolil takový dar. Již z tohoto případu bylo patrné, jak moc se lišil jeho přístup k W. Frickovi a ke K. Daluegemu.³⁶⁴

Dne 12. března 1944 K. H. Frank odeslal říšskému protektorovi obraz svým jménem a jménem pracovníků v jeho německém státním ministerstvu. Motivací daru byly nedávné Frickovy narozeniny. Skutečnost, že jeho vztah se státním tajemníkem byl na dobré úrovni, byla patrná z toho, že W. Frick své poděkování sepsal již druhého dne a bylo rozsáhlejší než Frankova gratulace přiložená k výtvarnému dílu. Delší dopis odeslal K. H. Frank dne 6. dubna 1944, kdy říšskému protektorovi přál poklidné a šťastné Velikonoce, za které mu W. Frick projevil dík o čtyři dny později. K Frickovým narozeninám blahopřál státní tajemník dne 7. března 1945 velice stručným způsobem.³⁶⁵ Na gratulaci zareagoval říšský protektor dne 14. března téhož roku, kdy mu a jeho ženě poděkoval. Zahrnutí Frankovy manželky podepřelo tezi jejich těsnějšího vztahu.³⁶⁶

³⁶² R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

³⁶³ *Národní práce*, 27. 8. 1943.

³⁶⁴ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1190, sign. 110-12/16.

³⁶⁵ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1214, sign. 110-12/40.

³⁶⁶ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1224, sign. 110-12/50.

Dle probádané korespondence lze pevně konstatovat, že alespoň formální vazba K. H. Franka a W. Fricka byla velice vřelá, kdy německý státní ministr vzpomínal na říšského protektora při příležitosti církevních svátků. Navíc několikrát přiložil i dar v podobě historické četby či obrazu. Ve většině případů byly dopisy adresované říšskému protektorovi do Kemfenhausenu u Starnbergu,³⁶⁷ což potvrdilo informace z odborné literatury, že se W. Frick po většinu svého funkčního období nezdržoval v Praze.³⁶⁸ K. H. Frank jej ve všech případech písemného styku oslovoval ustáleným způsobem, kdy zmiňoval jeho pozici v říšské správě, čímž nenavázal na do jisté míry provokativní texty K. Daluegemu. Oproti tomu říšský protektor začínal slovy „*Lieber Frank*“, pouze pro poslední analyzovaný dopis použil spojení „*Lieber Parteigenosse*“.³⁶⁹ Bylo velice obtížné naleznout důvod této změny, avšak lze usuzovat, že jejich vztah zůstal stejný.³⁷⁰

Pro úřední styk mezi K. H. Frankem a W. Frickem jsem našel dvě vlákna, obě vycházející z definice kompetencí a postavení německého státního ministra. Ani jedno se tedy netýkalo projednání určité záležitosti ani vydání právní normy. První se zakládalo na Frankově zprávě ze dne 29. ledna 1944, kdy říšskému protektorovi s předstihem sděloval, že mu nově podléhala župa Sudety jako vyššímu veliteli SS a policie. Za informaci mu W. Frick poděkoval s více než měsíčním zpožděním dne 3. března 1944 i proto, že se ho tato změna vůbec nedotkla.³⁷¹ Dne 4. února 1944 pak K. H. Frank sdělil říšskému protektorovi, že v případě jeho indispozice jako německého státního ministra jej zastupoval W. Bertsch vyjma oblastí, které spadaly pod něho jakožto velitele pořádkové policie, kde jeho pozici dočasně zastával W. Weinmann. V otázkách patřících do kompetencí vyššího velitele SS a ostatní policie působil E. Hitzegrad. Motivací sepsání tohoto dopisu mohlo být jeho předchozí vyžádání W. Frickem, nebo se mohlo jednat jen o pouhé Frankovo informační sdělení.³⁷²

³⁶⁷ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1214, sign. 110-12/40.

³⁶⁸ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 31-33.

³⁶⁹ V překladu „*milý Franku*“; „*milý stranický kolego*“.

³⁷⁰ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1214, sign. 110-12/40.

³⁷¹ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

³⁷² NA Praha, NSM, kart. 2, inv. č. 13, sign. 110-1/15.

5.2. Komunikace s nejvyššími představiteli bezpečnostního aparátu

V protektorátu se nacházely složky SS, SD, bezpečnostní policie a pořádkové policie, s jejichž veliteli přicházel K. H. Frank do písemného kontaktu. Tyto subjekty se mu zodpovídaly ne jako státnímu tajemníkovi, nýbrž jako vyššímu veliteli SS a policie. Jeho působnost pro protektorátní území Čech a Moravy se v únoru 1944 rozšířilo i o župu Sudety.³⁷³

Nejprve jsem se věnoval osobě šéfa SD v Praze W. Jacobimu,³⁷⁴ který dne 16. července 1943 psal Frankovu referentovi R. Giesovi ohledně záležitosti, o níž se sám státní tajemník zajímal. W. Jacobi jej a tedy i K. H. Franka informoval, že byl starosta Mostu Alois Ott odvolán na vlastní žádost. Jeho případ si měl získat tajemníkovu pozornost v době, kdy Ottovi zemřela manželka a on se jako vdovec musel sám starat o svých devět dětí. Z textu vyplynulo, že svou funkci měl ztratit zejména kvůli této skutečnosti, kdy by pravděpodobně neměl dostatek prostoru pro vedení úřadu kvůli péči o své potomky. Po jeho propuštění se o jeho další vývoj K. H. Frank dále nezajímal. Z textu bylo patrné, že státní tajemník zasahoval i do sféry obecní správy.³⁷⁵

Ve svém dopisu ze dne 4. dubna 1944 se německý státní ministr obracel na W. Jacobiho se sdělením, že byla zahrnuta župa Sudety do Frankovy jurisdikce. Součástí textu byla i příložená zpráva, která měla vedoucímu SD ozřejmit důsledky takového kroku. Doplňující materiál jsem nenalezl, a tak jsem nemohl vysvětlit tajemníkovy vyvozené závěry. Jednalo se dle mého úsudku o složitější změny, neboť jejich ukotvení zabralo přes měsíc a půl od jmenování K. H. Franka vyšším velitelem SS a policie pro území Sudet. Přeci jen se jednalo změnu ve vztahu NSDAP a německého státního ministra, tedy dvou subjektů, které si konkurovaly v boji o moc. Minimálně to však naznačilo složitou administrativu říšského systému v Čechách a na Moravě a okolí. Změna správy se dotýkala i W. Jacobiho, proto jej K. H. Frank o této záležitosti informoval.³⁷⁶

K jasnému propojení vzájemných vazeb i v přátelské rovině došlo v posledních dvou letech války, což dokázal Frankův dopis ze dne 2. července 1944, kdy adresáta

³⁷³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 149-152.

³⁷⁴ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 176-188.

³⁷⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 58, inv. č. 1298, sign. 109-4/1052.

³⁷⁶ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

familiárně oslovil „*Lieber Kamerad Jacobi*“³⁷⁷ a popřál mu k narozeninám. Volba daru se zakládala na dlouhé rozvaze, neboť se jednalo o listinu kláštera Pforta datovanou k roku 1732, která měla sloužit jako podklad pro studium dějin Jacobiho rodiny. Za gratulaci a dárek poděkoval velitel SD v Praze hned druhého dne ručně psaným dopisem. Státního tajemníka neoslovil jeho pozicí v protektorátu, ale netradičně jeho hodností v rámci SS, čímž odkazoval na své podřízení K. H. Frankovi jakožto vyššímu veliteli SS a policie a nikoliv německému státnímu ministrovi.³⁷⁸

Dalším mužem z této sféry správy, s nímž K. H. Frank přišel do písemného styku, byl velitel bezpečnostní policie a SD E. Weinmann.³⁷⁹ I s ním očividně státní tajemník dobře vycházel, což vyplynulo i z jeho blahopřání k Weinmannovým narozeninám ze dne 5. července 1943. Nejprve jej oslovil familiárně „*Lieber Kamerad Weinmann*“³⁸⁰ a následně po gratulaci zmínil dar, který představovala česká sklenice, jež měla zhmotnit dík za jeho práci. Z věnovaného předmětu lze usuzovat, že K. H. Frank měl o něco vřelejší vztah k W. Jacobimu než k E. Weinmannovi, ale to by bylo přílišné zobecňování. Dne 12. října 1943 se velice stručným způsobem státní tajemník a jeho žena obrátili na Weinmannovu manželku, které gratulovali k narození syna Dietricha. V tomto blahopřání opomenuli E. Weinmanna, ale přesto z něho plynulo, že státní tajemník měl kladný vztah k celé jeho rodině.³⁸¹

Vedle soukromé sféry byly pochopitelně v kontaktu i profesně. To dokázala Weinmannova zpráva ze dne 15. listopadu 1943. Četník Johann Pardus byl za určité provinění uvězněn, což se mělo změnit, neboť měl K. H. Frank přání zrušit zatykač a navrátit J. Parduse do úřadu v Praze. Záležitost ještě nebyla uzavřena, neboť se E. Weinmann měl dozvědět od státního tajemníka další pokyny. Jednalo se o další případ, kdy se K. H. Frank zasazoval o zrušení trestu pro nějakou osobu, což dokázalo, že měl postavení ovlivnit rozsudek, přestože to bylo v zásadě v rozporu s říšským systémem v protektorátu.³⁸² J. Pardus se zjevně provinil vůči německému právu, v opačném případě by se státní tajemník obrátil na generála četnictva J. Ježka.³⁸³

³⁷⁷ V překladu „*milý kamaráde Jacobi*“.

³⁷⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 452, sign. 109-4/197.

³⁷⁹ R. KÜPPER, *Karl*, s. 300.

³⁸⁰ V překladu „*milý kamaráde Weinmanne*“.

³⁸¹ NA Praha, NSM, kart. 22, inv. č. 311, sign. 110-4/157.

³⁸² NA Praha, NSM, kart. 48, inv. č. 695, sign. 110-4/546.

³⁸³ J. PERNES, *Až na dno*, s. 176.

K. H. Frank rovněž jednal s H. Böhmem, který měl na starost bezpečnostní policii a gestapo v prvních letech existence protektorátu.³⁸⁴ Právě z tohoto období pocházelo jediné vlákno korespondence mezi ním a státním tajemníkem. K porozumění projednávané záležitosti mi posloužily Giesovy poznámky ze dne 30. října 1941. Johann Jaksch, řidič Frankova automobilu, v průběhu večera, kdy státní tajemník navštívil představení II. symfonie v Rudolfinu, opustil vůz, a když měl K. H. Frank v úmyslu odjet domů, nemohl, neboť J. Jaksch nebyl k nalezení. Po uplynutí dvaceti minut využil státní tajemník vozu gestapa. Za porušení svých povinností žádal exemplární trest pro J. Jaksche. Dne 13. listopadu 1941 H. Böhme napsal K. H. Frankovi, že za událost ze dne 16. října měl v plánu udělit J. Jakschemu varování, což považoval za dostačující trest. V souvislosti s tím žádal státního tajemníka o souhlas s takovým krokem. Frankovu odpověď se mi nepodařilo nalézt, neboť ve studované korespondenci se nenacházela, avšak bylo patrné, že Böhmeho představa postupu se zcela odlišovala od Frankovy.³⁸⁵

Z přiložené kopie protokolu vyplynulo, že J. Jakschemu sdělil portýr, že představení bude probíhat alespoň do 22:00 hodin, proto v 21:00 hodin odešel na večeři, a když o půl hodiny dorazil k vozu, zjistil, že K. H. Frank již odjel. Ze zápisu se tedy Jakscheho pochybení jeví jako nevinné a lehkovážné. Téhož dne H. Böhme odeslal Frankovu řidiči varování za nesplnění své povinnosti a v případě dalšího pochybení by následoval trest. Velitel bezpečnostní policie a gestapa tedy nevyčkal na Frankovo potvrzení a jednal tak, jak sám uznal za vhodné. Proto svou žádost o schválení svých kroků myslel patrně jen pro formu.³⁸⁶

Svým charakterem stály stranou dva prameny, které představovaly specifický a o to cennější materiál. Prvním byl šestistránkový itinerář Frankovy již vykonané inspekční cesty po pobočkách koncentračních táborů nacházejících se na území župy Sudety a kontroly pracovního tábora Mirošov. Tuto pracovní povinnost si německý státní ministr plnil ve dnech 10. a 11. srpna 1944, tedy v období, kdy do jeho jurisdikce patřilo necelý půlrok území Sudet, což vysvětlovalo, proč se pohyboval právě po tomto teritoriu. Všechny zastávky v táborech byly doplněny stručným textem, který ovšem neměl žádnou vypovídající hodnotu pro můj výzkum. K. H. Frank podrobil osobní kontrole

³⁸⁴ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 183.

³⁸⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 43, inv. č. 885, sign. 109-4/638.

³⁸⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 43, inv. č. 885, sign. 109-4/638.

prvního dne v čase 9:30 Lovosice, v 10:15 Litoměřice, v 12:30 německý Seifhennersdorf, v 16:30 Ostrov a následujícího dne v 9:30 Novou Roli, v 12:00 hodin Svatavu, v 16:00 hodin Teplice a Holýšov a v 18:00 hodin již zmíněný tábor v Mirošově. Z časových údajů vyplynulo, že inspekce probíhala velice zrychleně a musela být předem řádně přichystána, aby nedošlo k narušení plánu. Na cestě K. H. Franka doprovázel rovněž E. Weinmann, který mu zjevně pomáhal s některou agendou. Materiál doložil další složku Frankovy jurisdikce vyššího velitele SS a policie, kterou představovalo zaštiťování těchto táborů.³⁸⁷

Posledním zdrojem informací pro oblast policejně-bezpečnostních orgánů byl seznam velitelů útvarů SS v protektorátu Čechy a Morava a župě Sudety zodpovídajících se vyššímu veliteli SS a policie K. H. Frankovi ke dni 18. září 1944. Zmíněný jmenný soupis s hodnotami zaslal německý státní ministr šéfovi personálního oddělení SS s nejvyšší pravděpodobností za evidenčním účelem. K září 1944 K. H. Frankovi podléhalo 31 mužů v hodnosti SS-Standartenführer, pět SS-Oberführerů, devět SS-Brigadeführerů a pět SS-Gruppenführerů. Tento materiál jen podtrhával Frankovu mimořádně silnou pozici v Čechách, na Moravě a v Sudetech, kdy se jeho pokyny řídilo velké množství vysokých hodnostářů SS.³⁸⁸

5.3. Spolupráce s R. Giesem

Z prostudované korespondence Frankova sekretáře, v níž přímo i nepřímo vystupoval státní tajemník, vyplynulo, že záběr záležitostí, kterými se musel zabývat, byl skutečně pestrý. Z dostupného vzorku bylo patrné, že se nejčastěji věnoval otázkám, které mohl vyřešit on sám, nebo jejichž vyřízení postupoval K. H. Frankovi, kdy k nim předtím vyhotovoval přesně dané podklady. Ve většině případů se tedy nejednalo o korespondenci mezi těmito dvěma funkcionáři. Soubor pramenů, se kterými jsem pracoval, se rozprostíral do celého období existence protektorátu Čechy a Morava, proto jsou vyvozené závěry komplexní a celistvé, neboť jsem se nesoustředil pouze na jeden časový úsek či problematiku.

První dva na sobě nezávislé dopisy se týkaly oblasti intervence ve prospěch třetí osoby. Dne 1. srpna 1940 se R. Gies obrátil na jistého profesora Strausse v reakci na jeho dopis

³⁸⁷ NA Praha, NSM, kart. 79, inv. č. 996, sign. 110-9/12.

³⁸⁸ NA Praha, NSM, kart. 62, inv. č. 836, sign. 110-6/29.

ze dne 21. června 1940 týkající se vily Waldes. Sekretář se s ním chtěl osobně sejit a byl toho názoru, že není nutné, aby o tom informoval K. H. Franka. Jednalo se tedy o záležitost, na níž nebyla nutná účast státního tajemníka, což na základě vlastních zkušeností posoudil referent. Opačný případ představoval Giesův text zasláný dne 8. listopadu 1940, kdy K. H. Frank prostřednictvím svého sekretáře oslovil profesora Eichholze, kterého žádal o místo soudní přisedící v Chebu nebo v Karlových Varech pro Marii Hollub. V případě, že by jeho urgenci nemohl vyhovět, měl státní tajemník v úmyslu se s ním krátce sejit a promluvit. Tím se pravděpodobně K. H. Frank snažil naznačit, že pokud nedosáhne svého cíle, prosadí si jej při osobní konfrontaci. Při obou případech R. Gies užil ustáleného oslovení „*Sehr geehrter*“.³⁸⁹

Další skupinu pramenů představovaly dvě Giesovy situační zprávy zasláné K. H. Frankovi do Krakova. V obou státního tajemníka oslovoval jeho hodností v SS, proto lze usuzovat, že se mu R. Gies zodpovídal především jako vyššímu veliteli SS a policie a jeho pozice státního tajemníka byla až na druhém místě. V dopisu ze dne 23. června 1941 informoval K. H. Franka o náladě českého národa, jež se dle oberlandrátů, velitele bezpečnostní policie a SD a zmocněnce wehrmachtu zvedala, ovšem tuto tendenci narušil jugoslávský puč. Aby se situace nevyhrotila, přišel E. Hácha s plánem vystoupit a vyzvat lid k plnění úkolů. Večer téhož dne se měl rovněž vrátit říšský protektor do Prahy. Podle zprávy z následujícího dne se situace v Čechách a na Moravě stále vyznačovala stabilitou a žádné zvláštní události nebyly hlášeny. Dne 27. června téhož roku se měl státní prezident sejit s K. von Neurathem, který se rovněž zúčastnil porady s W. Stuckartem. Kopii jejich konverzace slíbil R. Gies K. H. Frankovi dodatečně zaslat.³⁹⁰ Rušivým elementem se jevily události na Balkánském poloostrově motivované vstupem Sovětského svazu do válečného konfliktu. Boj mocného protivníka Třetí říše mohl vyvolat nejen v Jugoslávii, ale i v Čechách a na Moravě euforii.³⁹¹

Zmíněné dva dopisy popisující situaci v zemi potvrdily několik skutečností. Z jejich obsahu je patrné, že situace v zemi byla sice klidná, ale objevovaly se podněty, které ji destabilizovaly. Státní prezident se proto ve spolupráci s Němci snažil český národ vést k loajalitě. Samotná existence textů doložila, že K. H. Frank byl v době své indispozice

³⁸⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 139, inv. č. 2230, sign. 109-11/31.

³⁹⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 104, inv. č. 1868, sign. 109-5/96.

³⁹¹ Kol., *Druhá světová válka*, s. 55-60.

o všem podstatném denně informován svým sekretářem, který mu poskytoval nejen informace, ale rovněž důležité materiály.³⁹²

Dne 16. července 1941 poslal oberlandrát R. Giesovi sdělení o finančním hospodaření Prahy a reorganizační zprávu, která byla určena státnímu tajemníkovi. Toho také informoval, že tou dobou probíhalo personální snižování a přizpůsobování poměrů k říšskému vzoru. Závěrem K. H. Franka žádal, aby mu umožnil se s ním osobně sejit.³⁹³ Z toho bylo zjevné, že v letních měsících skutečně probíhala reorganizace správy i v hlavním městě protektorátu, což dokazoval i původ zprávy, kterou vyhotovil nově zřízený finanční decernát, jenž do té doby v Praze nepůsobil. Ovšem v odborné literatuře se objevil den 1. listopad 1941 jako počátek fungování decernátů, což prostudovaný archivní materiál vyvrátil.³⁹⁴

Samostatný okruh Giesových povinností představovalo přijímání a přidělování finančních příspěvků Frankovým jménem. V této části jsem se zabýval zejména původem peněz, tedy od koho pocházely a které organizaci či jakému uskupení byly určeny. Dalším bodem mého výzkumu této dílčí problematiky byla výše částky. Dne 12. prosince 1941 Frankův sekretář oznámil čtyři peněžité dary. Nejprve K. H. Frank předal šek na 1.000 RM veliteli strážních jednotek, stejnou částku měl obdržet rovněž velitel pražské vojenské nemocnice, 1.000 RM získal i Frankův blízký spolupracovník H. Böhme pro příslušníky bezpečnostní policie a SD, kterým velel. Částku stejné výše přidělil také veliteli oblasti XXXIX pro jednotky SS a wehrmacht. Dne 18. prosince 1941 sekretáři děkoval zmocněnec *KLV*³⁹⁵ za dar 5.000 RM. Všechny příspěvky byly vedeny jako vánoční dar a jejich adresáti si šek měli vyzvednout u příslušného inspektora P. Schicketanze. Ze vzorku vyplynulo, že alespoň v tomto období směřoval K. H. Frank peněžitou pomoc především do oblastí ozbrojených sil a ústavů pečujících o ně, které byly důležité pro vedení války a kontrolu území protektorátu Čechy a Morava. Z hodnoty šeků vyplynulo, že po výběru obdarovaných

³⁹² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 104, inv. č. 1868, sign. 109-5/96.

³⁹³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 41, inv. č. 833, sign. 109-4/584.

³⁹⁴ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 59-66.

³⁹⁵ *Kinderlandverschickung* (zkráceně *KLV*) představoval projekt Třetí říše, jenž organizoval a poskytoval venkovský ozdravný pobyt určený především mládeži žijící ve městech.

orgánů žádný z nich nezvýhodňoval vyšší přidělenou částkou vyjma mimořádně vysokého příspěvku pro *Kinderlandverschickung*.³⁹⁶

Dne 12. prosince 1941 děkoval R. Gies rovněž Frankovým jménem za zvláště vysoké peněžité dary v hodnotě 5.000 RM. Jednalo se o dva příslušníky, což vyplynulo ze způsobu oslovení. V prvním případě se záležitost týkala P. Schicketanze, který šeky vystavoval, proto se nabízela možnost, že byl pouze v roli prostředníka, nikoliv dárce. To ovšem z pramene nebylo možné potvrdit, ani vyvrátit.³⁹⁷ Druhým adresátem děkovného dopisu byl jistý Adolf, kdy se pravděpodobně jednalo o prezidenta zbrojní inspekce Bernarda Adolfa (?-1977).³⁹⁸ Z důvodu malého souboru pramenů nebylo možné výsledky jakkoliv paušalizovat.

V září 1943 měl R. Gies za úkol zařídit organizační stránku setkání K. H. Franka s vyšším velitelem SS a policie Walterem Krügerem (1890-1945). Krügerův adjutant se dne 22. září obrátil na Frankova sekretáře s úmyslem svého nadřízeného navštívit německého státního ministra. Druhého dne mu R. Gies sdělil dva dny, kdy byl K. H. Frank k zastížení a požádal o přesné časy setkání. Dne 24. září polská strana Frankovu sekretáři sdělila termín 18:00 hodin dne 25. září. Téhož dne R. Gies posunul setkání na 20:00 hodin a stanovil místo setkání na *Presseclub*. V den návštěvy ovšem Krügerův adjutant napsal, že kvůli zubnímu zákroku jeho nadřízeného se událost musela posunout. Z korespondence vyplynulo, že R. Gies si musel někdy procházet různými úředními obtížemi jako běžný sekretář v soukromé i státní sféře. Předmětem jejich diskuze měla být totožná oblast působnosti v rámci ozbrojených složek a možnost spolupráce.³⁹⁹

Dne 17. srpna 1944 posílal sekretář novin *Die Zeit* R. Gieovi výtisk článku, který si jeho úřad vyžádal. Jednalo se o otištěný rozhovor s K. H. Frankem, který hovořil o podílu protektorátu Čechy a Morava na vedení války. Adjutant byl opět v pozici prostředníka, neboť měl předat přílohy dopisu německému státnímu ministrovi, nebo měl nechat archivovat Frankovo interview.⁴⁰⁰ Téměř jistě deklaroval maximální hospodářské

³⁹⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 66, inv. č. 1431, sign. 109-4/1185.

³⁹⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 66, inv. č. 1431, sign. 109-4/1185.

³⁹⁸ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

³⁹⁹ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1315, sign. 110-12/141.

⁴⁰⁰ NA Praha, NSM, kart. 105, inv. č. 1295, sign. 110-12/121.

využití česko-moravského prostoru ve prospěch vítězství Třetí říše, na kterém se protektorátní občané neměli podílet přímou účastí na bojišti.⁴⁰¹

5.4. Korespondenční styk s odděleními úřadu říšského protektora a německého státního ministerstva

Nejprve jsem se věnoval Frankově spolupráci s kontaktním orgánem a dílčími odděleními úřadu říšského protektora a poté paralelními úseky jeho vlastního německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu, jež byly kontinuálním pokračovatelem úřadu říšského protektora, jehož pravomoci přešly na ministerstvo zřízené v srpnu 1943 s faktickým zánikem silné pozice říšského protektora s příchodem W. Fricka do protektorátu.⁴⁰² Celou korespondenci jsem chronologicky seřadil.

Dne 22. března 1943 se na státního tajemníka obrátil kontaktní úřad říšského úřadu pro odbory v Čechách a na Moravě. Sděloval mu, že byl Frankův rozkaz proveden. Zásilka 6.000 cigaret značky *Viktoria* byla dne 5. března téhož roku doručena 550 českým dělníkům pracujícím v berlínském *Siemensu*. Za tento dar projevovali K. H. Frankovi vděčnost a v blízké budoucnosti mu měli odeslat děkovný telegram.⁴⁰³ Tento dopis prokázal, že se státní tajemník skutečně zasazoval o zlepšení podmínek Čechů pracujících ve staré říši. To se mu skutečně podařilo, neboť na ně přestalo být nahlíženo na národ čtvrtého sledu. Proto se obrátil na příslušný orgán úřadu říšského protektora sídlící v Praze a ne na *DAF*, jež pečovala mimo jiné i o české dělníky nasazené v Německu a jejíž fungování kritizoval. Podnětem k jejich podpoře měly být stížnosti dělníků, které se přes E. Moravce dostaly až ke státnímu tajemníkovi.⁴⁰⁴

Další oblastí, do které K. H. Frank dle prostudované korespondence zasahoval, bylo přejmenování objektů, ulic či správních celků za účelem propagandy a zničení některých nežádoucích českých tradic. V takovém případě se obracel na M. Wolfa, vedoucího kulturně-politického oddělení úřadu říšského protektora. Konkrétně dne 29. června 1942 mu K. H. Frank prostřednictvím svého sekretáře sdělil, že se s ním chce sejít ohledně přejmenování některých ulic, náměstí a staveb v zemi

⁴⁰¹ M. KÁRNÝ – J. MILOTOVÁ – M. KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika*, s. 10.

⁴⁰² R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

⁴⁰³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 27, inv. č. 551, sign. 109-4/298.

⁴⁰⁴ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 572-586.

po R. Heydrichovi,⁴⁰⁵ na kterého byl o měsíc dříve spáchán atentát.⁴⁰⁶ O tři dny dříve se státní tajemník o této záležitosti zmínil ve svém dopisu oddělením I až VI, adjutantovi zastupitelstva říšského protektora, úřadu státního tajemníka, velitelům pořádkové policie a bezpečnostní policii, kontaktnímu úřadu NSDAP a zmocněnci wehrmachtu. Tento soubor adresátů představoval široké spektrum subjektů říšské správy Čech a Moravy z toho důvodu, že chystané změny mohly narušit organizaci a administrativu jejich povinností. Závěrem zmínil, že se jednalo o jeho vlastní nařízení, které sám vydal.⁴⁰⁷ Z toho vyplynulo, že ještě před dnem 20. srpna 1943 disponoval alespoň omezenou normotvornou činností, která následně získala větších rozměrů po vydání *Věstníku nařízení německého státního ministra*, kde byla jeho opatření publikována.⁴⁰⁸

V podobné záležitosti se K. H. Frank opět prostřednictvím R. Giese obrátil na M. Wolfa i později. Sekretář jej informoval o tajemníkově přání nepoužívat slovo „*Sokol*“ jako označení náměstí, budov a podobných objektů. Rovněž vznesl požadavek vymizení pojmu z německého úředního jazyka. Za tímto účelem chtěl, aby jeho oddělení vypracovalo příslušné nařízení, které by mohl K. H. Frank podepsat. Tento text potvrdil, že státní tajemník v této oblasti skutečně vydával svým jménem nařízení, jejichž právní ukotvení zadával příslušnému orgánu úřadu říšského protektora.⁴⁰⁹ Dílčí útok na *Sokol* byl součástí jeho rozsáhlého plánu zcela zničit základy této tělovýchovné organizace, který realizoval již delší dobu.⁴¹⁰

Písemný kontakt hospodářského oddělení s K. H. Frankem doložil velice zdvořilý dopis úseku specializujícího se na hornictví v rámci tohoto úřadu. Dne 15. prosince 1943 zaslal státnímu tajemníkovi album s fotografiemi z filmu „*Unsere Bergknappen*“. K tomuto kroku existují dvě velice pravděpodobná vysvětlení. K. H. Frank si ho předem vyžádal z důvodu vlastního zájmu a případného propagandistického využití, nebo mu ho zaslalo toto oddělení z vlastní iniciativy kvůli tematické blízkosti Frankových kompetencí a možné zálibě. Zmíněný snímek rovněž přibližoval dílčí úseky a celkový význam havířské práce.⁴¹¹

⁴⁰⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 56, inv. č. 1280, sign. 4/1034.

⁴⁰⁶ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 150.

⁴⁰⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 56, inv. č. 1280, sign. 4/1034.

⁴⁰⁸ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 106-107.

⁴⁰⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 9, inv. č. 171, sign. 109-2/73.

⁴¹⁰ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 170.

⁴¹¹ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

Státní tajemník spolupracoval i se všemi ostatními sekcemi, což dokázal dopis vedoucího oddělení V pečujícího o protektorátní průmysl ze dne 19. srpna 1944. Jeho prostřednictvím se obracel na K. H. Franka ohledně potřeby pracovní síly pro protektorátní zbrojní výrobu. Autor textu informoval o svém důrazném rozhovoru s předsedou zbrojní komise, jehož předmětem byla nová dělba dělníků v oblasti průmyslu vyrábějícím válečnou techniku. Vedoucí oddělení byl proti její brzké aplikaci z důvodu probíhajících odborných kontrol personálního stavu důležitých závodů příslušného odvětví. V tomto období se dle jeho slov uskutečnila revize pražské firmy *Letov*, z jejíž řad bylo shledáno 2.000 pracovníků z 10.000 evidovaných přebytečnými. V následujících dnech měla proběhnout kontrola *ASAP*, druhého největšího závodu firmy *Škoda*, v Mladé Boleslavi. Tento plán sám vedoucí považoval za zbytečný, přesto měl K. H. Franka v budoucnu informovat o jeho výsledku. Vysoké požadavky na uvolnění sil dokládalo očekávání předsedy zbrojní komise o poskytnutí 40.000 pracovníků, ke kterému mělo dojít do konce září 1944. Jeho představu shledal vedoucí oddělení V přemrštěnou a toto své stanovisko sdělil Karlu Hernekampovi (1896-1965), předsedovi zbrojní komise.⁴¹²

Z této korespondence bylo patrné, že Frankův expert z oddělení V německého státního ministerstva se snažil zabránit dalšímu odlivu dělníků z důležitých podniků v protektorátu, který by snižoval soběstačnost a efektivitu země. Nejvíce povolání úředníci Frankova úřadu se proto proti těmto opatřením stavěli na odpor stejně vehementně jako státní tajemník.⁴¹³ Jednalo se o velmi důležité oblasti, do nichž K. H. Frank zasahoval zejména po srpnu 1943, kdy se mu ve velkém rozsahu rozrostly kompetence a tím i sféry vlivu.

K. H. Frank zaštiťoval péči o celé protektorátní hospodářství,⁴¹⁴ což plynulo z posledního zkoumaného archivního materiálu, tedy z protokolu jednání zástupců oddělení VI Frankova ministerstva majícího na starost rezort výživy a zemědělství se státním tajemníkem. Německému státnímu ministrovi dne 24. listopadu 1944 popisoval vedoucí příslušného oddělení průběh porady uskutečněné předchozího dne pravděpodobně za účelem vytvoření podkladu k dalším setkáním a archivace. Své závěry shrnul do pěti bodů na pěti stranách textu, kdy mu k dispozici k bádání nebyl

⁴¹² NA Praha, NSM, kart. 90, inv. č. 1097, sign. 110-11/35.

⁴¹³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 75-78.

⁴¹⁴ R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

čtvrtý list. I přesto jsem definoval záležitosti, kterými se zúčastněné osoby zabývaly a co spadalo do jejich povinností. Nejprve sdělil K. H. Frankovi okolnosti své porady se zemským radou v Berlíně dne 8. listopadu a zároveň hovořil o opatření říše, které upravovalo výživu země. Ujednali, že dojde k přemístění prasat do východních oblastí a v budoucnu proběhne jejich omezení. Pro protektorát ovšem žádná změna nenastala. Ve druhém bodu jej informoval, že přiděl obilí zůstal ke dni 31. října 1944 na chleba 25 % a na krmivo 45 %. Zemědělství země stálo za očekáváním a znepokojivá situace byla zejména u olejnin a máku. Mělo dojít rovněž k dosažení říšského odborníka do oddělení VI za účelem zlepšení stavu v česko-moravském prostoru.⁴¹⁵

Na třetí straně protokolu K. H. Frankovi řekl, že nepříznivý výsledek dodávky máku se alespoň částečně vyřeší v budoucnu pěstováním více olejnin. K dosažení vzestupu dodávek byl naplánován zevrubnější dohled nad chovem mláďat a došlo k ustanovení zákazu domácí porážky dobytka určeného pro závody nedodávající mléko. V posledním listu se věnoval otázce přidělů potravin. Ve staré říši byla dohodnuta speciální dávka 250 g trvanlivých masných výrobků, dvě vejce a 125 g sladkostí pro děti a mladistvé. Pro protektorát byl stanoven přiděl 500 g cukru substituující maso a shodně dvě vejčka, avšak distribuce cukrovinek pro nejmladší část populace nebyla ujednána.⁴¹⁶ Z těchto dat vyplynuly odlišné nedostatky v německém a česko-moravském prostředí, neboť mimořádná dodávka měla pomoci právě se scházejícími potravinami. Výrazný byl i rozdílný přístup k Čechům a říšským Němcům, kteří měli logicky lepší výživu než protektorátní občané. Čechy a Morava očividně skutečně disponovaly velkými cukernými zásobami, neboť ho od počátku dodávaly do říše a nyní měl rovněž u domácího obyvatelstva nahradit přiděly masa.⁴¹⁷

Text potvrdil, že vedoucí oddělení K. H. Franka zastupoval na jednáních v Berlíně a hájil zde zájmy protektorátu a následně o výsledcích referoval německému státnímu ministrovi. Rovněž pravidelně sděloval státnímu tajemníkovi výsledky úrody, stavu rostlinné a živočišné výroby, přidělů potravin v konfrontaci s říšskými podmínkami a způsoby, jakým se nedostatky měly vykořenit z protektorátního zemědělství. Zpráva popsala, jak moc vážné byly problémy s výživou a dodávkami potravin v Čechách a na Moravě zejména v období druhé poloviny války. Stejný rozptýl informací mu

⁴¹⁵ NA Praha, NSM, kart. 42, inv. č. 630, sign. 110-4/478.

⁴¹⁶ NA Praha, NSM, kart. 42, inv. č. 630, sign. 110-4/478.

⁴¹⁷ D. BRANDES, *Češi*, s. 375-379.

pravděpodobně sdělovali i ostatní nejvyšší představitelé šesti sektorů německého státního ministerstva.⁴¹⁸

O tři dny dříve před poradou, tedy dne 21. listopadu 1944, byl K. H. Frankovi odeslán dopis od neznámého původce. Dle oslovení za použití hodnosti SS a tématu textu však lze usuzovat, že pocházel shodně od oddělení VI. Jeho autor německému státnímu ministrovi v přiloženém materiálu zasílal směrnice definující zásobování potravinami průmyslové podniky. Tento konkrétní materiál týkající se zájmů oddělení výživy a zemědělství a oddělení věnujícímu se protektorátnímu průmyslu se ovšem pravděpodobně nedochoval, a proto se již u dopisu nenachází.⁴¹⁹

5.5. Shrnutí

Dle prostudovaných archivních materiálů jsem objasnil, že K. H. Frank navazoval písemný styk s R. Heydrichem již od počátku druhé světové války, se kterým projednával záležitosti týkající se nejen protektorátu, ale i župy Sudety. Státní tajemník se na něho často obracel s prosbou, po jejímž vyslyšení by byla pozice Čech a Moravy v říši více upevněna. Sblížili se natolik, že K. H. Frank po jeho smrti dále udržoval přátelský vztah s vdovou L. Heydrich. Oproti tomu skutečně komplikovanější byl pracovní poměr s K. Daluegem. Přestože se z počátku jeho působení snažil o navázání vřelého přístupu, K. H. Frank tomu nejednou škodil. Korespondence následně potvrdila, že W. Frick většinu času pobýval mimo protektorátní území, což německému státnímu ministrovi vyhovovalo, a proto nebylo překážky, aby spolu vycházeli. Pro osobu prvního říšského protektora, K. von Neuratha, se mi téměř žádné dopisy objevit nepodařilo, tudíž jsem jejich pracovní a soukromé pouto nepodrobil hlubší analýze.

V pozici vyššího velitele SS a policie měl K. H. Frank očividně vřelý vztah s E. Weinmannem a W. Jacobim. S šéfy jednotlivých bezpečnostních orgánů řešil nejrůznější agendu týkající se vlastní intervence, potrestání třetí osoby a administrativních změn spojených i s inspekcemi. Povinnosti Frankova sekretáře byly různého charakteru od přímých tajemníkovým jménem ve prospěch jiné osoby po vyhotovení situačních zpráv, organizaci úředních porad a distribuci peněžitých příspěvků.

⁴¹⁸ NA Praha, NSM, kart. 42, inv. č. 630, sign. 110-4/478.

⁴¹⁹ NA Praha, NSM, kart. 42, inv. č. 630, sign. 110-4/478.

K. H. Frank rovněž spolupracoval s jednotlivými odděleními úřadu říšského protektora a později německého státního ministerstva. S dílčími sektory pravidelně jednal, aby byl o situaci v Čechách a na Moravě přesně informován. Díky dostupným materiálům jsem potvrdil, že se v otázce přejmenování ulic či objektů obracel na M. Wolfa a s ostatními vedoucími řešil například dary pro české dělníky z Frankovy iniciativy či dělbu pracovních sil v průmyslu a celkové poměry v protektorátním hospodářství. Mimořádného významu dosahovalo zjištění, že jednotliví vedoucí hájili zájmy německého státního ministra a tedy i nastavenou protektorátní politiku, kterou se svými zásahy snažily ústřední říšské orgány napadat opatřeními pro vítězství ve válce.

6. Vztah s úřady územní správy čtyř žup a orgány NSDAP

Po celou druhou světovou válku zasahovali župní vedoucí a orgány NSDAP do mnoha záležitostí protektorátu, k čemuž neměli oprávnění podepřené výnosem či nařízením. Vzepřeli se tak Hessově zákazů vměšování se do politické linie zastřešované říšským protektorem a státním tajemníkem.⁴²⁰ Napjaté vztahy a kompetenční spory vplynuly i z dostupné korespondence, kterou vedl K. H. Frank zejména s představitelem strany M. Bormannem, svým přítelem a bývalým spolupracovníkem z SdP K. Henleinem, který plnil funkci říšského místodržitele, a H. Jurym, jenž zastřešoval správu čtyř sousedních žup.

6.1. Písemné prameny vážící se k osobě M. Bormanna

Korespondenci osobního charakteru v rámci formální administrativy představovaly pouze dva dopisy, které by mohly lépe definovat jejich vztah mimo rámec říšských funkcí. Jednalo se o dvě Frankova blahopřání k narozeninám. Vykazovaly vzájemnou podobnost, kdy se skládala jen z jedné delší věty. Lišily se v oslovení, neboť použil v gratulaci ze dne 17. června 1943 formu „*Sehr verehrter Reichsleiter*“ a v druhém případě ze dne 13. června 1944 jej oslovil „*Sehr verehrter Parteigenosse Bormann*“.⁴²¹ Možnou motivací proměny mohlo být Frankovo jmenování vyšším velitelem SS a policie pro župu Sudety, kdy chtěl zdůraznit, že nyní oba spravovali území pod kuratelou NSDAP. Avšak pravděpodobně správnou domněnkou bylo, že se jednalo o nahodilé užití dvou forem zahájení korespondence, jak alespoň vplynulo z celého vzorku jejich dopisů. Druhý rozdíl dvou takřka identických psaní představovalo datum odeslání, kdy v textu z roku 1943 přál k narozeninám přesně na den, v druhém exempláři o rok později gratuloval s předstihem. Důvodem mohla být proměna přístupu způsobená dílčími konflikty.⁴²²

První mnou doložený písemný styk z úředního hlediska s nejvyšším vedoucím NSDAP jsem doložil ke dni 26. května 1941. K. H. Frank žádal M. Bormanna o poskytnutí informací o jeho rozhovoru s vůdcem o výstavbě zbrojních závodů v protektorátu.⁴²³ Následně dne 14. září 1942 se na předního příslušníka strany obrátil v souvislosti

⁴²⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

⁴²¹ V překladu „*vážený říšský vedoucí*“; „*vážený stranický kolego Bormanne*“.

⁴²² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 151, inv. č. 2388, sign. 109-12/33.

⁴²³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

s popravou Matěje Pavlíka (1879-1942), jenž byl znám pod jménem Gorazd a jenž ukrýval Heydrichovy atentátníky.⁴²⁴ V reakci na jeho proces přiložil článek o něm a kopii situační zprávy vyhotovené K. H. Frankem pro H. Lammerse. Dále by státní tajemník uvítal, kdyby M. Bormann pro něho a K. Daluegeho domluvil audienci u A. Hitlera, aby s ním mohli projednat možnosti nasazení českých dělníků v říši. V těchto dvou případech poskytoval M. Bormannovi informace o situaci v zemi, projednával s ním důležité otázky týkající se Čech a Moravy a žádal o kontakty s vůdcem.⁴²⁵ Přestože NSDAP mělo řešit zejména potřeby Němců žijících v tomto prostoru, její vedoucí se zabýval i hospodářskými otázkami, které se jeho jurisdikce dotýkaly jen minimálně.⁴²⁶

Dokladem častého styku K. H. Franka s M. Bormannem za přímé, či nepřímé účasti vůdce zastupovaného H. Lammersem byl protokol porady těchto tří vysokých říšských úředníků ze dne 24. července 1943. Písemný záznam obsahoval sedm stran textu, proto lze usuzovat, že rozhovor trval dlouhý časový úsek. Projednávali spolu čistě vnitřní záležitosti protektorátu, které rozdělili do pěti okruhů. Na samém začátku setkání si K. H. Frank stěžoval na H. Juryho a z části i na K. Henleina, že jej označovali „*Čechofilem*“.⁴²⁷ O tomto pojmu pro jeho osobu později sám vypovídal u Mimořádného lidového soudu.⁴²⁸ Byl si jistý, že v zemi mohla být uplatňována jen protektorova politická linie, která nesměla být omezována orgány žup. Dle protokolu s jeho stanoviskem v zásadě H. Lammers a M. Bormann souhlasili. Ovšem vedoucí hlavní kanceláře NSDAP hájil své a stranické zájmy a uvedl, že situace nebyla tak dramatická a tyto spory by si měl především K. H. Frank urovnat s H. Jurym. Další záležitost jednání vyřešili velice rychle, neboť se usnesli, že nový výnos pro protektorát neplánují.⁴²⁹

Další rozhovory se týkaly Frankova postavení v Čechách a na Moravě, neboť se jednalo o zastupování nemocného K. Daluegeho. Tato záležitost byla velice aktuální, neboť jen o necelý měsíc později sám odstoupil kvůli srdečním problémům a vůdce jmenoval

⁴²⁴ P. CROWHURST, *Hitler*, s. 141-147.

⁴²⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 34, inv. č. 680, sign. 109-4/428.

⁴²⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

⁴²⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1900, sign. 109-5/128.

⁴²⁸ *Lidová demokracie*, 10. 4. 1946.

⁴²⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1900, sign. 109-5/128.

K. H. Franka německým státním ministrem.⁴³⁰ H. Lammers zastával názor, že jej státní tajemník de facto již zastupoval a že klíčové by bylo najít Daluegeho plnohodnotnou náhradu. Zde se naskytlo několik možností, kdo by jej mohl nahradit. Uvažovalo se o statu quo, kdy by se situace nezměnila a K. von Neurath by stále působil jako říšský protektor, i když by jeho skutkovou podstatu nevykonával. Frankovu pozici by zcela změnila druhá varianta, kdy by se on sám stal zastupujícím říšským protektorem místo K. von Neuratha. Další řešení představovalo jisté bezvládní, či dosazení úplně nové osoby. K. H. Frank považoval možnosti protektorátu bez čelního vedení a stávajícího úřadování K. von Neuratha za snesitelné, což bylo pochopitelné, neboť na jeho pozici by se nic nezměnilo a stále by byl faktickým nejmocnějším protektorátním funkcionářem. O této záležitosti měli v budoucnu všichni tři zúčastnění hovořit osobně s A. Hitlerem, kterého nyní zastupoval vedoucí říšské kanceláře.⁴³¹

Závěr protokolu vyjmenovával otázky, kterým se dále věnovali, ale již bez bližšího komentáře. Společně hledali nástupce E. Háchy v případě jeho úmrtí, zabývali se možnostmi českých studentů a jejich vzdělávání se v říši, tvorbou řádu za zásluhy v protektorátu, mzdovou reformou českých úředníků, dalším využitím státního podtajemníka K. von Burgsdorffa a nucenou správou zámku Hodkov.⁴³² Těmto záležitostem byla následně skutečně věnována pozornost, neboť česká mládež již po dobu dvou let studovala na německých univerzitách a její početní zastoupení mělo vzestupnou tendenci.⁴³³ Na konci roku 1943 také proběhla novelizace platového ohodnocení úředníků za účelem jejich většího přimknutí k systému a loajality k Třetí říši.⁴³⁴ K. von Burgsdorff v budoucnosti zastupoval K. H. Franka jako státního tajemníka⁴³⁵ a nová ocenění za výkon ve prospěch německého vítězství ve válce se v budoucnosti rovněž objevily. V tomto případě bylo cíleno na rozsáhlý byrokratický aparát podobně jako u platové úpravy a na policisty, kteří měli významné postavení v zemi.⁴³⁶ V otázce nového státního prezidenta se E. Hácha o několik týdnů později

⁴³⁰ *Český deník*, 26. 8. 1943.

⁴³¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1900, sign. 109-5/128.

⁴³² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 106, inv. č. 1900, sign. 109-5/128.

⁴³³ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 539-550.

⁴³⁴ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 73-81.

⁴³⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 584, sign. 109-4/331.

⁴³⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 280.

od zaznamenané debaty sám rozhodl ve své politickém testamentu pro předsedu vlády J. Krejčího a ministra zemědělství A. Hrubého.⁴³⁷

K. H. Frank měl mnoho sporů s H. Jurym, jejichž smírčím musel být často právě M. Bormann. Takovým případem byla i porada těchto tří funkcionářů plánovaná na přelom července a srpna 1943, kdy jejich konflikty měl uklidnit vedoucí hlavní kanceláře NSDAP. Jednalo se s největší pravděpodobností o poradu, kterou M. Bormann navrhl na jeho již zmíněném setkání s K. H. Frankem a H. Lammersem. Tyto informace potvrzoval dopis státního tajemníka M. Bormannovi ze dne 26. července 1943, kdy jej žádal o účast na jednání konaném na Pražském hradě, jenž byl již po několikáté prostudovanou korespondencí ověřen jako místo rozhovorů vysokých říšských úředníků.⁴³⁸

V kapitole věnující se Praze v období okupace jsem na základě odborné literatury uvedl, že K. H. Frank měl zabránit uvedení R. Junga do pozice pražského primátora.⁴³⁹ Ovšem z tajemníkovy dopisu M. Bormannovi ze dne 6. srpna 1943 vyplýval pravý opak. K. H. Frank mu sdělil, že dle jeho názoru by měla být pozice primátora obsazena Němcem, neboť tento úřad plnil důležité úkoly a hlavní město protektorátu nutně potřebovalo německé vedení, což by bylo využito i k propagandistickým účelům. Tento krok byl nezbytný i přesto, že by to mělo negativní vliv na českou morálku. Sám uvedl jako možného kandidáta R. Junga, který by do funkce mohl nastoupit již ke dni 1. října 1943. Závěrem žádal o Bormannovo brzké stanovisko, protože v té době dokonce R. Jung pobýval v Praze. I přes Frankovu iniciativu ovšem nikdy německý státní příslušník nezastával úřad pražského primátora po dobu trvání druhé světové války.⁴⁴⁰

Dne 5. února 1944 se na K. H. Franka obrátil Friedrich Bürger (1899-1972), vedoucí kraje Varnsdorf ležícího v župě Sudety. Z oslovení „*Lieber Karl Hermann*“⁴⁴¹ lze vyvodit, že spolu měli vztah mimo rámec úředních povinností, neboť užil dokonce křestního jména. Obrátil se na K. H. Franka v době, kdy do jeho jurisdikce ještě nespádalo území Sudet, proto lze skutečně uvažovat o Bürgerově přátelské vazbě.

⁴³⁷ Tamtéž, s. 344-345.

⁴³⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 176, inv. č. 2725, sign. 109-14/21.

⁴³⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 327.

⁴⁴⁰ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁴⁴¹ V překladu „*milý Karle Hermanne*“.

Německému státnímu ministrovi zaslal výtah z dopisů vojáků a jejich zpráv z dovolené. Tento materiál ovšem K. H. Frank poskytl M. Bormannovi až dne 12. července 1944. Nebylo možné zjistit, proč rozbor dopisů odeslal až o téměř půl roku později,⁴⁴² avšak vedoucímu hlavní kanceláře NSDAP jistě mohl posloužit k analýze postojů Němců bojujících za Třetí říši, o které měla strana povinnost pečovat.⁴⁴³

Posledním prostudovaným dopisem tomuto adresátovi byl Frankův text ze dne 7. března 1944, kterým vedoucího hlavní kanceláře NSDAP informoval o přijetí Henleinova návrhu, jímž se měla župa Sudety od 15. února zodpovídat právě vyššímu veliteli SS a policie. M. Bormannovi tuto skutečnost sdělil kvůli jeho pozici v této oblasti a za účelem zabránění dalším možným střetům zájmů. Frankova a Henleinova kolegiálnost vykazovala skutečně mimořádnou úroveň, neboť i po Frankově vzestupu po roce 1938 a zastínění svého spolupracovníka z SdP zůstali přáteli, kdy mu říšský místodržitel pomohl k dosažení dalších kompetencí.⁴⁴⁴

6.2. Spolupráce s K. Henleinem

Důkaz, že oba nezapomněli na spolupráci v Sudetoněmecké straně a společný podíl na rozvratu první republiky,⁴⁴⁵ představovalo Henleinovo blahopřání zaslané K. H. Frankovi dne 30. září 1943 k pátému výročí odtržení a osvobození území Sudet. Jejich mimořádný vztah doložilo i Frankovo označení jako „*meinen treuen Gefährten und Mitkämpfer*“ a skutečnost, že si stále společně tykali, přestože již nebyli v denním kontaktu. Státní tajemník mu odpověděl hned druhého dne ve stejně přátelském duchu s oslovením za použití křestního jména „*Lieber Konrad*“, loučením „*dein*“⁴⁴⁶ s podpisem a tykáním. Srdečně K. Henleinovi poděkoval za gratulaci k jejich práci a připomněl několik výsledků jejich předválečného úsilí a provolával slávu sudetoněmeckému lidu. Zde bylo patrné, že K. H. Frank stále cítil svou příslušnost ke sudetoněmeckému etniku, kdy se z něho ani za okupace ve vlastních myšlenkách nestal právoplatný říšský Němec.⁴⁴⁷

⁴⁴² NA Praha, NSM, kart. 72, inv. č. 935, sign. 110-8/7.

⁴⁴³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

⁴⁴⁴ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁴⁴⁵ *Rundschau*, 16. 1. 1937.

⁴⁴⁶ V překladu „*mému věrnému příteli a spolubojovníkovi*“; „*milý Konrade*“; „*tvůj*“.

⁴⁴⁷ NA Praha, NSM, kart. 49, inv. č. 700, sign. 110-4/553.

Jejich vzájemné přátelské vazby rovněž potvrdila Henleinova gratulace k narození Frankovy dcery Eddy. Blahopřání představované jednou větou bylo vyhotoveno dne 3. září 1941 a zakončeno stejným způsobem za pomoci familiárního přivlastňovacího zájmena „*dein*“. Obdobně stručně státní tajemník poděkoval za jeho dopis již druhého dne.⁴⁴⁸

Ve stejné formě a totožném stylu pokračovali i při řešení úředních záležitostí. Dne 19. února 1944 odeslal K. H. Frank říšskému místodržícímu fotokopii nařízení, na základě něhož se mu zodpovídala župa Sudety a tedy i K. Henlein. Chtěl se s ním proto sejit, kdy mu dokonce nabídl volbu času a místa jednání. Takové gesto jsem při kontaktu s jiným Frankovi se zodpovídajícím se úředníkem nenašel. O pět dní později německý státní tajemník opět psal K. Henleinovi v souvislosti s jeho předchozím již zmíněným dopisem. Sděloval mu v rámci chystaných změn, že Walter Opländer (1906-?) se měl stát vedoucím Frankova štábu vyššího velitele SS a policie. Dále mu citoval dvě formy zprávy pro H. Himmlera, z nichž vyplývalo, že Frankovo jmenování skutečně vzešlo z Henleinova návrhu, jak již potvrdila Bormannova korespondence. K. H. Frank sám zvolil Liberec jako místo jejich setkání, nyní ovšem žádal K. Henleina pouze o zvolení času jejich schůzky.⁴⁴⁹

Dne 29. února 1944 sdělil německý státní ministr, že měl ode dne 2. března do dne 4. března téhož roku v plánu uskutečnit cestu Sudety, tedy územím, které nově spadalo do jeho jurisdikce. Trasa obsahovala zastávky ve Frankově rodišti, Liberci a Opavě. V každém zmíněném městě chtěl od K. Henleina zařídit rozhovor se správními prezidenty na 12:00 hodin. Po této cestě dne 7. března 1944 K. H. Frank děkoval říšskému místodržiteli za peněžitý příspěvek, pohostinnost a úspěch samotné inspekce. Byl spokojen se všemi aspekty nové organizace a poprosil K. Henleina o možnou zpětnou vazbu v podobě návrhů či žádostí. V tomto vláknu komunikace jsem nenalezl žádnou Henleinovu odpověď, což lze vysvětlit neuskutečněnou archivací, jejím nedochováním a případně neexistující iniciativou než Henleinovým ignorováním německého státního ministra. Říšský místodržitel měl při Frankově návštěvě zajistit její

⁴⁴⁸ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

⁴⁴⁹ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

organizační záležitosti,⁴⁵⁰ oba si tedy vyměnili své role, které měli v období posledních let první republiky.⁴⁵¹

Jejich korespondence z ledna 1945 potvrdila, že K. H. Frank se dostával s mnoha představiteli čtyř žup do sporů o kompetence.⁴⁵² Výjimku nepředstavoval ani jeho přítel K. Henlein, jenž dne 3. ledna 1945 informoval německého státního ministra o vlastním nařízení o opravě zničených dopravních zařízení. Z této samotné podstaty dopisu bylo patrné, že K. Henlein vydával právní normy pro území župy Sudety, které měl na starost K. H. Frank, a proto mu psal o svém záměru. Německý státní ministr ovšem nebyl jediným adresátem, text se měl dostat rovněž k veliteli SD v Liberci, předsedovi zbrojní komise a veliteli bezpečnostní policie a SD. Sděloval to tedy přidruženým bezpečnostním orgánům, s nimiž měl obdobné úkoly. S reakcí na nařízení přišel státní tajemník dne 9. ledna 1945. Projevil nesouhlas, neboť takový úkol měl příslušet jemu samotnému a jemu podřízeným orgánům. Plánovaná mobilizace by se tedy měla týkat jen Němců, za které zodpovídala NSDAP, což by ovšem nebylo praktické. Proto žádal o odvolání nařízení a o nápravu. I přes tento konflikt nezměnil formu, kdy stále K. Henleinovi tykal a oslovoval jej stejným způsobem.⁴⁵³

Říšský místodržitel se dne 15. ledna 1945 omluvil a osvětlil mu, že jeho záměrem nebylo zasahovat do Frankových kompetencí, a proto své nařízení zrušil. Dále sdělil, že jeho právní akt do jeho jurisdikce skutečně nezasahoval, neboť se týkal jen německých příslušníků. Doufal, že K. H. Frank přivítá pomoc strany, proto, aby nedošlo ke komplikacím, informoval německého státního ministra o svém právním úkonu za účelem vyřešení problému. Nyní žádal o úpravu svého nařízení, aby mohlo vejít v platnost. Přestože se jednalo o poněkud malicherný konflikt, byl K. H. Frank na podobné pokusy o znejistění svého postavení župními vedoucími natolik háklivý, že reagoval při sebemenším pocitu ohrožení. Ke sporu ani nemuselo dojít, neboť K. Henlein dle svých slov skutečně jednal v rámci svých pravomocí. K. H. Frank ovšem neustoupil ani v případě, kdy se záležitost týkala jeho přítele v župních službách. Přesto

⁴⁵⁰ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁴⁵¹ *Rundschau*, 16. 1. 1937.

⁴⁵² R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

⁴⁵³ NA Praha, NSM, kart. 32, inv. č. 473, sign. 110-4/321.

zde byl patrný rozdíl v přístupu v porovnání s H. Jurym a jinými přímými konkurenty.⁴⁵⁴

6.3. Korespondence s H. Jurym a s jinými župními vedoucími a jiné prameny

H. Jury představoval subjekt župní správy, se kterým měl K. H. Frank nejčastěji spory o sféru jejich vlivu a míru jejich kompetencí.⁴⁵⁵ Vše vyústilo v dohodu mezi těmito dvěma funkcionáři o spolupráci protektorátní správy s NSDAP. Tento dokument oba podepsali a obsahoval sedm bodů. Nebyl ovšem datován, ale dle vnitřních usnesení jsem určil, že úmluvu ujednali v období dvou posledních let války,⁴⁵⁶ kdy K. H. Frank rozhodoval o všem podstatném v zemi a role říšského protektora představovala spíše jen symbol.⁴⁵⁷

Společně smluvili, že říšský protektor se bude společně s vedoucím kontaktního úřadu NSDAP podílet na vydávání výnosů a nařízení, dále že všechny záležitosti týkající se Němců v Čechách a na Moravě bude H. Jury projednávat s orgány říšské správy protektorátu. Před vydáním stranického nařízení či výnosu, jenž by zasahoval do zájmu protektorátu, měl nejprve H. Jury informovat říšského protektora.⁴⁵⁸ Tyto body vždy hovořily o W. Frickovi, který zastával v té době funkci říšského protektora, a H. Jurym. Ovšem ten se v Čechách prakticky vůbec nevyskytoval a de facto veškerá moc se nacházela v rukou K. H. Franka, jenž tento dokument signoval a ne W. Frick. Proto lze tyto body ujednání považovat za Frankovy, nikoliv Frickovy.⁴⁵⁹

V další části smlouvy byl však německý státní ministr zmiňován přímo. Koordinace součinnosti krajských vedoucích a oberlandrátů neměla být narušována nařízením ze dne 23. června 1943. Následně se on i H. Jury zavázali informováním oberelandrátů a krajských vedoucích v otázkách společného zájmu. Klíčovým pro ně bylo poslední ustanovení, kdy se domluvili, že budou ve společném kontaktu a alespoň jednou měsíčně se měli osobně setkávat. Dílčí body potvrdily, že jejich oboustranná

⁴⁵⁴ NA Praha, NSM, kart. 32, inv. č. 473, sign. 110-4/321.

⁴⁵⁵ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

⁴⁵⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 175, inv. č. 2718, sign. 109-14/20.

⁴⁵⁷ R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

⁴⁵⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 175, inv. č. 2718, sign. 109-14/20.

⁴⁵⁹ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 31-33.

konkurence je ohrožovala. Proto došlo k této dohodě, v níž bylo na všech úrovních správy dosaženo vzájemné kontroly a poskytování informací, tudíž měli být oba stále instruováni. Ke sporům ovšem dále docházelo, jak vyplynulo z archivního materiálu. Rovněž bylo možné, že tento pakt byl výsledkem již zmíněné porady K. H. Franka a H. Juryho za účasti M. Bormanna na konci července 1943.⁴⁶⁰ Výzkum zákonů a nařízení protektorátu Čechy a Morava objasnil, že uvedená právní norma z června 1943 nepocházela z legislativní činnosti vládního kabinetu, nýbrž z iniciativy říšského protektora nebo německého státního ministra. Tuto tezi potvrdil jen samotný zásah do nižších stupňů německé správy, jehož fungování neovlivňoval český protějšek.⁴⁶¹

Posledním informačním zdrojem, který se nacházel v prostudované korespondenci, byly Frankovy dopisy adresované župním úředníkům v období krátce po jeho jmenování vyšším velitelem SS a policie pro území župy Sudety. Všechny oslovil „*Lieber Kamerad*“,⁴⁶² což patrně představovalo gesto vstřícnosti nového vedoucího oblasti, kam spadala i jejich jurisdikce.⁴⁶³

Dne 29. února 1944 se obrátil na tři představitele župní správy a jejich okolí. Nejprve se obrátil na Hanse Krebse (1888-1947), správního prezidenta v Ústí nad Labem, s nímž se znal již z období společného působení v DNSAP⁴⁶⁴ a kterému poděkoval za blahopřání k nově získaným pravomocem. Podobně jako s K. Henleinem si i s ním tykal a chtěl se s ním osobně setkat, což prokazovalo jejich mimořádný vztah. Už jen samotná Krebsova gratulace to potvrdila. K. H. Frank svoje psaní zakončil s „*dein*“.⁴⁶⁵ Dále napsal generálu policie Bennu Martinovi (1893-1975) do Norimberku, kterému potvrdil vlastní vyrozumění s převzetím SS pro jeho oblast. Dále jej požádal, aby mu zajistil prostory pro setkání se správním prezidentem v Karlových Varech, pravděpodobně u příležitosti Frankovy inspekční cesty, jež byla dle prostudované korespondence plánovaná na první polovinu března 1944. Posledním adresátem toho dne byl další generál policie Ernst Heinrich Schmauser (1890-1945) z polské Vratislavi. Jejich chystaný rozhovor musel K. H. Frank vzhledem k politické situaci přeložit

⁴⁶⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 175, inv. č. 2718, sign. 109-14/20.

⁴⁶¹ *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1943*, Praha 1943, s. 683-707.

⁴⁶² V překladu „*milý kamaráde*“.

⁴⁶³ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁴⁶⁴ M. KÁRNÝ – J. MILOTOVÁ – M. KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika*, s. 105.

⁴⁶⁵ V překladu „*tvůj*“.

ze dne 11. března na navrhovaný den 4. března 1944.⁴⁶⁶ Rušivým elementem s nejvyšší pravděpodobností byly šířené zprávy o blížícím se vylodění spojenců ve Francii společně s fotografiemi jejich velitelů z počátku března 1944.⁴⁶⁷

Následujícího dne odepsal dalším dvěma poručíkům policie, kterých se dotýkala změna správy župy Sudety. Do Drážďan napsal Hermannu von Alvenslebenovi (1901-1970) zprávu obsahující podrobnosti o organizaci jejich osobního setkání a do Berlína odeslal dopis Maxmilianu von Herffovi (1893-1945), kterému sděloval, že dne 28. února 1944 hovořil s W. Opländerem. Všechny zmíněných příjemců Frankových textů se týkaly osobní či zprostředkovaná jednání s novým vyšším velitelem SS a policie pro Sudety. Hlavním tématem těchto pohovorů byly pravděpodobně nové pořádky zavedené v této župě a zřejmě i přímé setkání z očí do očí, kdy se měli jednotliví funkcionáři sblížit a vyjasnit si fungování jejich úřadů.⁴⁶⁸

6.4. Shrnutí

Prostudovaný archivní materiál skutečně potvrdil, že se K. H. Frank dostával do kompetenčních sporů s župními vedoucími a NSDAP. S jejím nejvyšším představitelem se této otázce často věnoval, kdy měl M. Bormann snahu situaci uklidnit, přestože se zjevně stavěl za stranu a zájmy dílčích žup. Společně ovšem řešili i vnitřní záležitosti, jež se netýkaly přímo NSDAP, například hospodářské aspekty, intervence ve prospěch třetí osoby a pozici říšského protektora. Někdy tomu bylo i v součinnosti s H. Lammersem, se kterým probírali i možnou Dalugeho náhradu K. H. Frankem. Nejzrozsáhlejší konflikty měl německý státní ministr s H. Jurem, jejichž vyústěním byla právně ukotvená dohoda definující jejich sféru vlivu. Tyto spory se nevyhnuly ani K. Henleinovi, se kterým měl i v době války K. H. Frank vřelý a přátelský vztah.

⁴⁶⁶ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁴⁶⁷ D. TOMÁŠEK – R. KVAČEK, *Causa*, s. 187.

⁴⁶⁸ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

7. Vztah s představiteli správy Třetí říše působících mimo území protektorátu a čtyř sousedních žup

V této kapitole jsem se věnoval nejvyšším představitelům Třetí říše působícím mimo česko-moravský prostor a jeho nejbližší okolí. Největší zřetel jsem bral na říšské orgány sídlící v Berlíně, kterým se K. H. Frank musel zodpovídat a s nimiž řešil otázky týkající se jeho úřadu. V této souvislosti jsem rozdělil jeho působnost na dva okruhy a spolu s tím vysoce postavené funkcionáře, kteří spadali do dané problematiky. Nejprve jsem se věnoval Frankovu úřadování v pozici státního tajemníka a německého státního ministra, kdy vystupoval zejména jako reprezentant českého hospodářství, které bylo využíváno Třetí říší za účelem vítězství ve válce. Proto jednal především s H. Lammersem, jenž zprostředkoval jeho styk s A. Hitlerem, a s osobami A. Speera, F. Sauckela, W. Stuckarta a Karla Saura (1902-1966), které se věnovaly tomuto sektoru. Jako vyšší velitel SS a policie podléhal H. Himmlerovi a v rámci svého úřadu jednal rovněž s Ernstem Kaltenbrunnerem (1903-1946).

7.1. Korespondenční styk s H. Lammersem

Vedoucí říšské kanceláře představoval především prostředníka mezi A. Hitlerem a K. H. Frankem. Stanoviska a výsledky dílčích porad sděloval státnímu tajemníkovi skrze svůj úřad, kterým zastupoval vůdce. Totožným způsobem byl informován i A. Hitler o podstatném dění v protektorátu.⁴⁶⁹ K. H. Frank jej oslovoval „*Sehr verehrter Herr Reichsminister*“ a naopak H. Lammers užíval „*Sehr verehrter Parteigenosse Frank*“⁴⁷⁰ pro označení státního tajemníka. Německý státní ministr zvolil formulaci pomocí pozice ve vládě, přestože se jednalo o funkci říšského ministra bez portfeje. Naopak šéf říšské kanceláře volil Frankovu příslušnost ke straně namísto jeho titulu v protektorátní správě. Drželi se tak přísného úzu říšské korespondence, neboť stejným způsobem oslovoval K. H. Frank všechny členy vlády Třetí říše, pokud neměli další významnou funkci. Většina ministrů pak zdůrazňovala tajemníkovu příslušnost k NSDAP, kdy jeho pozice v protektorátním systému byla vzpomínána především jinými subjekty, které v ní rovněž fungovaly. Jejich dopisy postrádaly jakýkoliv náznak neprofesionálnosti či opuštění jistého odstupu mezi nimi. Všechna dochovaná

⁴⁶⁹ D. BRANDES, *Češi*, s. 40.

⁴⁷⁰ V překladu „*drahý pane říšský ministře*“; „*vážený stranický kolego Franku*“.

komunikace mezi nimi působí jako vzorové texty pro oficiální úřední korespondenci vysoce postavených funkcionářů Třetí říše, což je logické, protože ve Frankově případě nebyla příležitost opustit čistě profesní rovinu a v zásadě jednal se samotným vůdcem. Proto jejich vztah nezaznamenal žádné výrazné proměny v průběhu války.

Součástí jejich písemného styku byla rovněž každodenní administrativa, do níž spadaly především gratulace. Tento jev potvrdil Lammersův dík za Frankův a rovněž Háchův blahopřejný telegram u příležitosti šestého výročí vzniku protektorátu Čechy a Morava. Datum vzniku potvrdilo, že i tato běžná rutina byla dodržována až do samého závěru války a že se s ní šéf říšské kanceláře pravděpodobně velmi často setkával, proto nižším stupňům správy odpovídal se značným zpožděním. V tomto případě se jednalo o více než dva týdny. Kvůli velkému množství obdobných textů zahrnul státního prezidenta do děkovného dopisu, čímž byla zjednodušena Lammersova agenda.⁴⁷¹

Frankův častý zájem překračující protektorátní hranice doložil jeho dopis ze dne 28. října 1942. Zabýval se otázkou vnímání Německa v okolních státech Třetí říše. Konkrétně se věnoval problematice plánované konference s balkánskými státy, jež se dle jedné varianty měla konat mimo starou říši. V jeho očích by takový krok znamenal zahanbení, neboť by se svět mohl domnívat, že důvodem takového kroku by byl nedostatek některého zboží a potravin na rozdíl od okolních oblastí. Proto žádal, aby se příslušné orgány, zejména A. Hitler, zamyslely nad možností stálé organizace podobných shromáždění striktně na německém území, čímž by si vydobylo větší respekt. Podnět sepsání Frankova textu pravděpodobně představovalo prokázání vlastní iniciativy a aktivity vůdci v takové míře, aby si zachoval svůj úřad a případně dosáhl dalšího povýšení. Tajemníkovská ctižádostivost takového druhu u něho nebyla ničím výjimečným a většinou nepřinesla toužený ohlas.⁴⁷²

Odpověď zaslal Lammersův úřad s odpovídající prodlevou dne 9. listopadu 1942. Frankův návrh nepřijal kvůli nepraktičnosti, neboť by Třetí říše musela odmítnout zahraniční hostitelská města s vidinou negativního ohlasu a pozornosti kvůli možné urážce. Rovněž se objevila tendence omezit počet pozvaných neněmeckých politiků a regulovat události uspořádat jen na staroříšském území. Proto H. Lammers vyjádřil

⁴⁷¹ NA Praha, NSM, kart. 49, inv. č. 702, sign. 110-4/553.

⁴⁷² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 146, inv. č. 2334, sign. 109-11/136.

názor, že by se neměly konat rozhovory s představiteli Balkánu. Frankova připomínka tak přestala být aktuální.⁴⁷³

Podstatnou otázkou, kterou se společně zabývali, byla válka a produkce klíčového průmyslu. Jejich spolupráci a poskytování cenných informací potvrdil Lammersův dopis ze dne 17. prosince 1943 týkající se vůdcova výnosu o koncentraci válečného hospodářství ze dne 2. září 1943.⁴⁷⁴ Státní tajemník zprostředkoval svou korespondenci s A. Speerem a vedoucí říšské kanceláře mu zaslal v příloze kopii dopisu státního sekretáře ministerstva hospodářství, jehož obsah je bohužel neznámý. Za to mu K. H. Frank poděkoval se značným zpožděním dne 11. ledna 1944 a žádal objasnění Lammersova stanoviska k věci. Odpověď šéfa říšské kanceláře se bohužel nedochovala, nebo vůbec neexistuje. K dané záležitosti se německý státní ministr vrátil dne 23. března 1944, kdy prosil o podporu ve sporu s A. Speerem, jehož návrh nechtěl přijmout. Závažnost problematiky dokázala Frankova prosba o jejich schůzi.⁴⁷⁵ Touha po Lammersově intervenci doložila tajemníkovy konflikty s říšským ministrem zbrojení a municie týkající se maximálního využití protektorátu Třetí říše, jež ne vždy končily shodou názorů.⁴⁷⁶

Komplikace v součinnosti A. Speera a K. H. Franka doložil tajemníkův dopis ze dne 23. září 1944, který představoval okamžitou reakci na Lammersův text zasláný předešlého dne, jenž se bohužel nedochoval. Záležitost se týkala personální unie v oblasti zbrojního průmyslu. Jádrem dopisu byla Speerova citace, podle níž měl s říšským ministrem hospodářství Walterem Funkem (1890-1960) projednat návrh zřízení centrálního úřadu pro válečné hospodářství a zbrojní průmysl pro protektorátní území. K. H. Frank měl dle říšského ministra pro zbrojení a municie počkat na jejich dohodu, což zjevně neudělal vzhledem ke komunikaci s vedoucím říšské kanceláře.⁴⁷⁷ Od těchto centralistických pokusů bylo pravděpodobně prozatím upuštěno, neboť německé vedení zůstalo u zbrojní inspekce a *Ústředního svazu průmyslu pro Čechy a Moravu*. Jednalo se však o další Speerův zásah do protektorátního hospodářského

⁴⁷³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 146, inv. č. 2334, sign. 109-11/136.

⁴⁷⁴ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 77.

⁴⁷⁵ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁷⁶ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-370.

⁴⁷⁷ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

sektoru, kterým by získal větší kontrolu nad ním, což bylo v rozporu s Frankovými zájmy.⁴⁷⁸

Téhož dne H. Lammers uklidnil státního tajemníka s tím, že již před několika dny žádal A. Speera o vyjádření stanoviska k návrhu. Zároveň slíbil, že až mu říšský ministr odepíše, bude K. H. Franka informovat. Dochované vlákno doložilo v otázce maximálního hospodářského využití protektorátu Třetí říši Frankovu citlivost na jednotlivé zásahy. Státní tajemník se snažil vůči nim ohrazovat, což ne vždy přineslo úspěch. Za tímto účelem se obracel na vůdcova prostředníka.⁴⁷⁹ Tuto skutečnost ostatně potvrdila i odborná literatura.⁴⁸⁰

K jejich další písemné interakci došlo na popud K. H. Franka s touhou po prosazení vlastních zájmů, aby mohl demonstrovat svou jistou pozici. Dne 2. února 1944 jej informoval o záměru označit vozy svého úřadu tabulkou se zkratkou *DStM*⁴⁸¹ podobně, jako tak v minulosti činili říšští protektoři a oberlandráti. O dva týdny později vedoucí říšské kanceláře jeho plán označil za nežádoucí kvůli jeho náročnosti a zbytečnosti. Proto K. H. Franka požádal, aby prozatím k tomuto opatření nepřikročil. Státní tajemník projevil zklamání více než v náznacích ve své odpovědi zaslané zcela výjimečně s více než třítýdenním zpožděním dne 7. března 1944. Nespokojenost demonstroval rovněž samotnou strukturou textu, jenž se skládal z pouhé jedné souhlasné věty. Pro komparaci, jeho dopisy určené H. Lammersovi byly vždy v rozsahu alespoň jedné strany.⁴⁸²

S Hitlerovým prostředníkem jednal K. H. Frank i při záležitostech, jež se nejevily závažnými v takové míře jako jiné otázky. Zástupcem tohoto druhu povinností je jejich korespondence z dubna 1944. Německý státní ministr zaslal H. Lammersovi pro vůdce mapy od *Pošty Protektorátu Čechy a Morava*, které si patrně sám vyžádal. Tomu nasvědčuje i odpověď vedoucího říšské kanceláře zaslaná jen o čtyři dny později, prostřednictvím které A. Hitler děkoval státnímu tajemníkovi i poště za mapy opatřené

⁴⁷⁸ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

⁴⁷⁹ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁸⁰ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-370.

⁴⁸¹ Německá zkratka *DStM* definovala Frankovu pozici německého státního ministra pro Čechy a Moravu.

⁴⁸² NA Praha, NSM, kart. 2, inv. č. 13, sign. 110-1/15.

novými ceninami. Zjevně tak plnil pro vůdce i tyto drobné úkoly, jež nespadaly do primárního okruhu jeho povinností.⁴⁸³

7.2. Písemná komunikace se subjekty spadajícími do hospodářského rezortu

Analýza dostupné korespondence potvrdila, že K. H. Frank si začal budovat vztah s A. Speerem od roku 1943, kdy byl jmenován říšským ministrem pro zbrojení a municí. Od té doby začal ovlivňovat protektorátní území a jeho řízení hospodářství, zejména pak zbrojního a těžkého průmyslu. Česko-moravská oblast byla důležitým dodavatelem potřebného materiálu pro vedení války Třetí říši, z čehož se odvíjely i nemalé Speerovy nároky, jež se snažil německý státní ministr všemi způsoby omezovat.⁴⁸⁴

Samostatnému rozboru jsem podrobil sedmistránkový protokol jednání dne 24. května 1943, kterého se vedle A. Speera a K. H. Franka zúčastnili rovněž zastupující říšský protektor K. Daluge, protektorátní ministr práce a hospodářství W. Bertsch a předseda zbrojní komise K. Hernekamp. Na straně říšského ministra stál především jeho státní tajemník K. Saur a vedoucí Speerovy zbrojní kanceláře Walter Schieber (1896-1960). Na poslední chvíli účast na setkání odřekl F. Sauckel z neznámých důvodů. Porada uskutečněná v hlavním městě Třetí říše v sídle říšského ministerstva pro zbrojení a municí a jednání mezi předními představiteli říšského a protektorátního hospodářského sektoru doložilo, že se společně měli zabývat klíčovými problémy ekonomické oblasti, o jejichž osudu mělo být nyní rozhodnuto. Dílčím otázkám se obvykle věnoval jen K. H. Frank s jedním představitelem německého protějšku, proto se lze domnívat, že proběhnutý rozhovor byl komplexnější a významnější. Jako první hovořil W. Bertsch o přílišných požadavcích zbrojní komise, jež si nárokovala roční začlenění 100.000 pracovníků v protektorátním zbrojním průmyslu, odvodu dělníků do staré říše, nedostatečných výsledcích uzavření obchodů a totálního nasazení a dalších opatření v hospodářství, zejména pak v hornictví. Všechny tyto plánované kroky hodnotil jako neproveditelné.⁴⁸⁵ Praxe byla skutečně taková, že Čechy a Morava nestíhaly plnit úkoly zadávané Třetí říši, neboť i přes maximální úsilí a orientaci na válečné

⁴⁸³ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1190, sign. 110-12/16.

⁴⁸⁴ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-370.

⁴⁸⁵ NA Praha, ÚRP-ST, kart. 85, inv. č. 1626, sign. 109-4/1381.

hospodářství vykazovaly závody včetně protektorátního obyvatelstva vyčerpanost způsobenou náročností a nedostatečnými přiděly potravin. Nejednalo se tak o neopodstatněné argumenty.⁴⁸⁶

Poté se slova ujal A. Speer, jenž vyžadoval okamžité a trvalé zefektivnění českého hospodářství ve stejném duchu, jako to bylo praktikováno do této doby. Pokyny zbrojní komise měly být i nadále směrodatnými. Vůbec tak nebral v potaz věcné připomínky protektorátního ministra, který znal omezené možnosti Čech a Moravy lépe než jeho říšský protějšek. K. Saur následně deklaroval vyslání padesáti až šedesáti odborníků do protektorátu, které zaúkoloval realizací Speerova opatření, což mělo vést k úsporám pracovní síly v hodnotě 6.000 dělníků měsíčně. Ti by následně mohli být vysláni do Německa, případně přemístěni do klíčových závodů. Organizace celé záležitosti by spadala pod F. Sauckela, který byl obecně touto problematikou pověřen, a K. Daluegeho.⁴⁸⁷ Přesto je jen z uvedeného čísla pracovníků patrné, že v komparaci s Bertschovým údajem mělo skutečně dojít ke snížení odvodu, o což se ve většině případů zasloužil německý státní ministr, jenž byl přítomen i na této poradě. Speerovy nároky však byly i nadále rozsáhlé a dlouhodobě neproveditelné.⁴⁸⁸

Rovněž rozhodli o nemožnosti využití válečných zajatců a zahraničních pracovníků na území protektorátu, k čemuž bylo skutečně v nejbližší době přikročeno.⁴⁸⁹ K dílčí shodě na tomto jednání došlo mezi A. Speerem a K. H. Frankem, neboť společně uplatnili zákaz povolání Němců žijících v protektorátu na frontu, čímž by došlo k oslabení česko-moravské produkce. Ovšem K. Hernekamp měl odhalit takové jedince, kteří by nepracovali v klíčových závodech, a mohli by tak přejít pod wehrmacht. Následně předseda zbrojní komise poukazyval na nedostatečnou vlakovou přepravu dělníků, proto by tato doprava měla být rozšířena o autobusovou a tramvajovou. Její výstavbu však komplikovala potřeba oceli a zemního plynu, jenž by měl být v budoucnu veden do Čech a Moravy nově zbudovaným potrubím. Nedostatekový hliník a ocel plánovalo říšské vedení obstarat demontováním sta kusů elektrického vedení mezi Otrokovicemi a Uherským Hradištěm. Pozastavené závody se měly dle A. Speera

⁴⁸⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 282-287.

⁴⁸⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 85, inv. č. 1626, sign. 109-4/1381.

⁴⁸⁸ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 202-203.

⁴⁸⁹ Tamtéž, s. 575.

pronajímat, aby byly i nadále využívány.⁴⁹⁰ Důvodem vyčerpání nerostného bohatství bylo válečné navýšení produkce těchto podniků, které ho zpracovávaly. Akutnost těchto surovin demonstrovalo skutečně nouzové řešení v podobě rozebrání elektrického spojení, kdy všechny potřeby byly podvoleny válce.⁴⁹¹

Nejstarším doloženým dopisem mezi A. Speerem a K. H. Frankem byl tajemníkův text ze dne 16. října 1943, prostřednictvím kterého mu poskytoval shrnutí jejich společné rozmluvy z předchozího týdne pravděpodobně za účelem podkladu pro další šetření a možnost odkazu na ni. Na poradě se shodli, že se státní tajemník zapojí do ministryvy agendy v reakci na vůdcův výnos o koncentraci válečného hospodářství ze dne 2. září 1943. Úřední styk mezi říšským a protektorátním subjektem měl být napříště veden výlučně prostřednictvím jich dvou, čímž měla být zajištěna maximální shoda v dílčích záležitostech. Z běžného jednání tak mělo být vyčleněno autonomní ministerstvo práce a hospodářství a zbrojní komise. Pro uvedení A. Speera do kontextu česko-moravského průmyslu měl K. Saur navštívit Prahu.⁴⁹² Hlavním smyslem jejich porady bylo usnesení o vzájemné spolupráci v rámci hospodářského sektoru v zájmu vítězství ve válce. Většina jednání měla být vedena jen mezi nimi bez účasti dalších subjektů, tudíž pro něho K. H. Frank představoval nejvyššího protektorátního reprezentanta. V praxi se těchto zásad později drželi. Saurova návštěva doložila jeho zastupování A. Speera v Praze nejen nyní, ale i v budoucnosti.⁴⁹³

O úpravě stávajících poměrů a systémů hovořil rovněž Frankův dopis ze dne 29. června 1944, jenž definoval nařízení s centralistickými tendencemi, o němž jednal státní tajemník i s H. Lammersem. Koncepce právní normy se skrývala pod zřízením hlavního úřadu pro zbrojní průmysl a válečné hospodářství. Rovněž mělo dojít k regulaci agendy autonomního ministerstva práce a hospodářství. Odkazoval na vedoucího říšské kanceláře, čímž dával jasně najevo své spojení s ním, aby prosadil jmenování W. Bertsche předsedou zbrojní komise,⁴⁹⁴ k čemuž nakonec nedošlo.⁴⁹⁵ K. H. Frank se očividně pokoušel o hájení své pozice v soustavě, jež rozhodovala o klíčových hospodářských otázkách ve vztahu Čech a Moravy k Třetí říši. S touhou

⁴⁹⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 85, inv. č. 1626, sign. 109-4/1381.

⁴⁹¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

⁴⁹² NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁹³ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-370.

⁴⁹⁴ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁹⁵ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

po rychlém prosazení svých zájmů si vyžádal Speerovo stanovisko, které se bohužel nepodařilo dohledat, ale zjevně nedošlo k dohodě vzhledem k neexistujícímu naplnění jejich plánů.⁴⁹⁶

Totožné otázky se věnovali i v září 1944, kdy stále nebylo dokončeno právní podchycení centralizace. Vyplývalo to zejména ze Speerova dopisu ze dne 21. září 1944, kterým státního tajemníka prosil o trpělivost, neboť se teprve plánovala další schůze věnující se i protektorátnímu hospodářství. Podkladem k ní by měla být i Frankova situační zpráva prezentovaná u A. Hitlera. Za tento text mu již druhého dne K. H. Frank poděkoval a projevil radost nad totožnými názory. Jednalo se pouze o prázdnou frázi, neboť, jak jsem již prokázal, se jejich záměry zcela odlišovaly. Rovněž mu bylo líto, že jeho situační zprávu musel H. Lammers předložit vůdci, ale bohužel neměl jiné možnosti. I toto sebepokání bylo pravděpodobně pouhým gestem, neboť se často obracel právě na velitele říšské kanceláře o podporu. Řešení tohoto problému ústředního orgánu se zjevně skutečně prodlužovalo, což v zásadě německému státnímu ministrovi vyhovovalo, neboť alespoň prozatím platil stav věcí, za který bojoval.⁴⁹⁷

Dne 30. srpna 1944 A. Speer informoval K. H. Franka o schválení nařízení o přemístění závodů do protektorátu, což měla v budoucnu Třetí říše financovat. O více než týden později německý státní ministr kvitoval toto rozhodnutí pro jeho zjevné výhody. Patrně se znovu jednalo jen o přetvářku, neboť i přes částečnou podporu toto opatření dále vyčerpávalo česko-moravský prostor. Definitivně se vzdal odporu v této dílčí záležitosti a soustředil se na jiné otázky, které více ovlivňovaly protektorát. Tomu nasvědčovala i jeho odpověď zasláná až dne 8. září 1944.⁴⁹⁸ K odklonu některých říšských podniků do Čech a na Moravu opravdu v následujících měsících došlo, neboť proběhla rychlá dohoda o aplikaci nařízení. Zvolení prostoru střední Evropy bylo motivováno jejím strategickým umístěním a relativní bezpečností, neboť sem nepřátelské útoky dosud zasahovaly jen v menším měřítku oproti jinému říšskému území. Avšak i to se na přelomu let 1944 a 1945 změnilo.⁴⁹⁹

⁴⁹⁶ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁹⁷ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 579, sign. 110-4/427.

⁴⁹⁸ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 586, sign. 110-4/434.

⁴⁹⁹ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 202-203.

Samotný protokol, ale i analýza jeho korespondence prokázaly, že říšský ministr pro zbrojení a municie společně s německým státním ministrem písemně i osobně jednali pouze o dílčích otázkách hospodářského využití Čech a Moravy Třetí říší. V žádném doloženém případě nebylo upuštěno od této roviny, kterou by narušila žádost o intervenci ani gratulace k nějakému výročí, jak tomu bylo u většiny vysoce postavených říšských funkcionářů. Zásadně si vykali a oslovovali „*Sehr verehrter Herr Reichsminister*“ a „*Lieber Parteigenosse Frank*“,⁵⁰⁰ což bylo přesně dle zásad úředního styku mezi říšským ministrem a K. H. Frankem, u něhož byla zmiňována především jeho příslušnost k NSDAP. K odkazu na stranické členství se v ojedinělých případech odhodlal i státní tajemník, ale pravděpodobně tak jednal po vzoru A. Speera využívajícího tuto vřelejší formu a nikoliv na vlastní popud. Je nutno zdůraznit, že se pro takový krok rozhodl při jejich souhlasu s diskutovanou otázkou, tudíž se mohlo jednat o projevení spokojenosti s výsledkem debaty. Jejich vztah de facto neprošel žádným vývojem od jmenování A. Speera říšským ministrem pro zbrojení a municie roku 1943, kdy započal jejich písemný styk.⁵⁰¹

Speerovy zájmy často hájil K. Saur, státní tajemník říšského ministra pro zbrojení a municie, jenž jej zastupoval při jednáních.⁵⁰² Tuto skutečnost potvrdil nejen protokol z berlínského setkání dne 24. května 1943,⁵⁰³ ale rovněž záznam porady mezi K. Saurem a K. H. Frankem uspořádané dne 29. července 1944. Speerův zástupce jej informoval o pozdržení podzemní výroby letadel, možnosti navrácení ročníku 1924 a neuspokojivé správě přemístěných podniků do protektorátu, což by vyřešilo možné spojení některých závodů jako *Baťa* a *Škoda* formou dceřiných společností pod záštitou *brněnské Zbrojovky*. Jednalo se o iniciativu říšského ministra podporovanou jeho státním tajemníkem, jež se nesečkala s plným souhlasem K. H. Franka, a proto byly naplánovány další rozhovory i s řediteli dílčích závodů.⁵⁰⁴

Písemný záznam prokázal, že s K. Saurem bylo pravděpodobně skutečně jednáno především prostřednictvím osobních setkání, díky nimž tlumočil dílčí Speerova stanoviska českému protějšku, a že se v protektorátu přesunula některá průmyslová výroba do podzemí, kde byla ušetřena náletů nepřátelských letadel. Tento krok však

⁵⁰⁰ V překladu „*drahý pane říšský ministře*“; „*milý stranický kolego Franku*“.

⁵⁰¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-370.

⁵⁰² Albert SPEER, *Inside the Third Reich*, London 1997, s. 333.

⁵⁰³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 85, inv. č. 1626, sign. 109-4/1381.

⁵⁰⁴ NA Praha, NSM, kart. 39, inv. č. 586, sign. 110-4/434.

nebyl snadno realizován, jak je patrné i ze Saurových slov. Vedle toho přemístili na území protektorátu některé další závody, neboť Čechy a Moravu prozatím ušetřily spojenecké výpady. I přes Frankův a Bertschův nesouhlas byl v minulosti odveden do staré říše ročník 1924 v rámci pracovního nasazení. Předchozí neshody mezi německým státním, autonomním a říšským ministrem měly být nyní urovnány návratem těchto dělníků.⁵⁰⁵ Otázka sloučení podniků zůstala pravděpodobně otevřena až do konce války. Toto opatření bylo pouze vyústěním německých snah maximálně využít *brněnskou Zbrojovku* pro wehrmacht. Od nástupu A. Speera došlo v jejích závodech k rapidnímu nárůstu nevyřízených objednávek, urychlení celkového procesu a rozsáhlému studiu dílčích kroků výroby za účelem pracovních a časových úspor.⁵⁰⁶

Další subjekt představoval státní tajemník říšského ministerstva vnitra W. Stuckart, jenž především působil jako vedoucí *Ústředny pro Čechy a Moravu*, což bylo podstatnější ve vztahu k protektorátní správě.⁵⁰⁷ Přestože hlavním reprezentantem česko-moravského prostoru byl v prvních čtyřech a půl letech říšský protektor, komunikoval od samého počátku s K. H. Frankem. Jejich vztah byl již od roku 1939 vřelý, což je patrné z jejich oslovování „*Lieber Kamerad Frank*“, respektive „*Lieber Kamerad Stuckart*“, a loučení formulací „*mit kameradschaftlichen Grüßen*“.⁵⁰⁸ Jejich spolupráce byla kombinací korespondence a osobních porad, které byly úzkého i širšího personálního vymezení. Společně jednali především o záležitostech jejich jurisdikce. V několika případech se K. H. Frank odhodlal hájit své zájmy a kariéru svého kolegy, k čemuž přikročil až po několika letech jejich spolupráce. Proto se nabízí stanovisko, že se k takovým krokům uchýlil až po větším prohloubení jejich vztahu a delší kooperaci v protektorátu.⁵⁰⁹

Již dne 13. listopadu 1939 se W. Stuckart obrátil na K. H. Franka se záměrem nastavení německé linie v protektorátu v otázce výživy, správy lesů, dřevozpracujícího průmyslu a osidlování. Za tímto účelem se měli společně sejít dne 22. listopadu v 11:00 hodin na říšském ministerstvu vnitra v jeho pracovně. Z místa debaty lze potvrdit, že W. Stuckart svůj úřad řídil z Berlína, což znemožňovalo jeho úplné sepětí se

⁵⁰⁵ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 202-203.

⁵⁰⁶ Otakar FRANĚK, *Dějiny koncernu brněnské Zbrojovky III. Koncern brněnské Zbrojovky v letech 1939/1945*, Brno 1973, s. 60-65.

⁵⁰⁷ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 49.

⁵⁰⁸ V překladu „*milý kamaráde Franku*“; „*milý kamaráde Stuckarte*“; „*s přátelským pozdravem*“.

⁵⁰⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 262, sign. 109-4/4.

středoevropským regionem. Jeho žádost, aby K. H. Frank přijel bez svých referentů napověděla, že se probírané záležitosti dotýkaly primárních cílů Třetí říše v rámci Čech a Moravy, a proto spolu měli jednat v soukromí. O pět dní později však státního tajemníka informoval o odložení této porady kvůli mimořádné situaci v zemi,⁵¹⁰ pravděpodobně v reakci na proběhnuvší demonstrace a dočasné uzavření českých vysokých škol.⁵¹¹ Nový termín byl stanoven na den 6. prosince v 11:30, ovšem dva dny před schůzkou bylo setkání opět zrušeno, tentokrát na základě protektorovy volby. K. von Neurath se zřejmě měl důležitého setkání zúčastnit, ale kvůli své indispozici ho přesunul na neznámý den. Je ovšem pravděpodobné, že se mělo jednat o jinou poradou, neboť se měla týkat politiky a autonomie, tedy z části zcela jiných témat. Z protektorova vstupu je patrné, že ne vždy hovořili státní tajemník a vedoucí *Ústředny pro Čechy a Moravu* osamoceně.⁵¹²

K. H. Frank a W. Stuckart spolu zřejmě řešili i otázky týkající se organizační stránky správy, což podložil Stuckartův dopis ze dne 14. února 1940. V něm vyjadřoval souhlas s možností zřízení pozice správních koncipientů. Uvědomoval si rovněž rozdílnost protektorátního a říšského území, neboť zdůrazňoval individuální a specifický přístup k tomuto úřadu. Zřejmě tak po necelém roce existence protektorátu Čechy a Morava pochopil jeho odlišnosti a svébytnost. Jednotliví referenti se dále měli vyznačovat spolehlivostí a vzdělávat se šest měsíců, u oberlandrátů tuto dobu zkrátili o dva měsíce.⁵¹³ Pravděpodobně proto, že byl při jejich volbě kladen důraz na jejich předpoklady v oblasti znalosti regionu a jazyka.⁵¹⁴ Tato úprava měla být regulací Frankova návrhu, a proto žádal jeho vyjádření. Svůj názor státní tajemník upřesnil až dne 2. března 1940. S připomínkami v zásadě souhlasil a nyní prosil o právní ukotvení úpravy státní správy, tudíž lze usuzovat, že změny proběhly jen v menším měřítku. Z této skutečnosti bylo patrné, že K. H. Frank v tomto období opravdu nemohl svévolně vydávat dílčí nařízení a potřeboval pro normotvornou činnost příslušného

⁵¹⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 262, sign. 109-4/4.

⁵¹¹ *Lidová demokracie*, 4. 4. 1946.

⁵¹² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 262, sign. 109-4/4.

⁵¹³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 262, sign. 109-4/4.

⁵¹⁴ Stanislav ŠISLER, *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*, in: Stanislav Šisler (ed.), *Sborník archivních prací*, Praha 1972, s. 184-187.

funkcionáře.⁵¹⁵ To se v zásadě změnilo po jeho jmenování německým státním ministrem.⁵¹⁶

V kapitole věnující se Frankově korespondenci s M. Bormannem z léta 1943 jsem doložil, že státní tajemník podporoval svého údajného konkurenta R. Junga v neúspěšném boji o post pražského primátora.⁵¹⁷ Tento SS-Gruppenführer působil od března 1942 ve Sauckelově štábu pro pracovní nasazení, tedy od počátku existence tohoto úřadu. Samotnou motivací Frankovy pomoci pravděpodobně bylo jejich partnerství již od počátku meziválečného období, kdy se společně zasloužili o vznik první pobočky DNSAP ve Vítkovicích. Na tehdy velice vlivného politika K. H. Frank zjevně nezapomněl, a proto se mu nyní chtěl odvděčit za předchozí spolupráci.⁵¹⁸

Státní tajemník intervenoval v Jungův prospěch již na jaře 1943, kdy se v jeho případě obrátil rovněž na W. Stuckarta. Dne 11. března 1943 usiloval o jeho prosazení jako primátora hlavního města Praha. Ze zjištěných skutečností bylo patrné, že se mu tento cíl nedařilo splnit již od samého počátku, a proto se později uchýlil k žádosti u nejvyššího představitele NSDAP. Německé vedení tohoto orgánu měl spolu s ním představovat jeho nový náměstek Hans von Watter (1903-1945), do té doby pražský oberlandrát. Dle K. H. Franka by takové řešení bylo tím nejideálnějším.⁵¹⁹ Očividně tak nespolehal na práci J. Pfitznera, jenž tento úřad do té doby zastupoval a zastával ho až do samého konce války. Tato zjištěná skutečnost byla o to překvapující, že státnímu tajemníkovi podával všechny interní informace a prosazoval jeho politiku v Praze i přes překážku v podobě českého primátora.⁵²⁰

Přestože mu vedoucí *Ústředny pro Čechy a Moravu* odpověděl až posledního březnového dne, projevil souhlas s Frankovým návrhem a vyjádřil mu podporu. Rovněž chtěl být v budoucnu informován o dalším vývoji. Jejich vzájemnou opožděnou odezvu na vlastní korespondenci doložil Frankův dopis ze dne 24. dubna 1943, kterým mu potvrdil, že H. Himmler i F. Sauckel již věděli o jeho úmyslu nového pražského vedení.

⁵¹⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 262, sign. 109-4/4.

⁵¹⁶ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 106-107.

⁵¹⁷ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵¹⁸ E. HRUŠKA, *Pán*, s. 10.

⁵¹⁹ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵²⁰ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 53-55.

K. H. Frank měl obrovský zájem na prosazení R. Junga, což doložilo jeho enormní úsilí a množství vysoce postavených osob, na které se s touto záležitostí obracel.⁵²¹

Od konce března 1942 se musel říšský protektor nově podvolovat pokynům F. Sauckela, jenž určoval rozmístění dělníků pro válečné účely jako generální zmocněnec pro pracovní nasazení.⁵²² Stejně podřízené postavení měl i K. H. Frank po jeho jmenování německým státním ministrem, kdy převzal výraznou část protektorovy agendy.⁵²³ Jejich vztah byl zřejmě relativně bezkonfliktní, čemuž nasvědčovalo Frankovo oslovování „*Lieber Parteigenosse Sauckel*“ a rozloučení „*mit herzlichen Grüßen*“.⁵²⁴ Formulace s použitím Sauckelovy příslušnosti k NSDAP odpovídala všeobecným pravidlům písemné komunikace s nečleny říšské vlády, kdy mohla být rovněž použita hodnost v SS.⁵²⁵

Rekonstrukce celkové podoby jejich úředního poměru a záležitostí, kterým se společně věnovali, znemožňoval malý soubor jejich korespondence. Doložitelné je pouze jejich písemné vlákno z jara 1944. K. H. Frank se na něho obrátil dne 13. dubna 1944 se záměrem ponechat R. Junga v pozici Sauckelova zmocněnce pro protektorátní území v otázkách pracovního nasazení, pokud nastoupí do další pozice, konkrétně by se měl stát generálním ředitelem *Sparkasse Prag*. Sám proti tomu neměl žádné námitky a poukazoval na jeho kvality při jeho předsednictví Heydrichovy nadace.⁵²⁶ Odpovědi se však nedočkal, proto generálnímu zmocněnci napsal znovu dne 10. května 1944, neboť R. Jung měl v příštích dnech převzít svou funkci ve *Sparkasse Prag*. Opět zmínil svůj souhlasný názor. Tato záležitost sice spadala do organizačních záležitostí Sauckelova úřadu, avšak spíše by se na ní mělo nahlížet jako na Frankovu intervenci ve prospěch třetí osoby, k níž často přistupoval v případě, že se jednalo o někoho jemu blízkého. U R. Junga tak činil znovu po jeho podpoře u F. Stuckarta, H. Himmlera, M. Bormanna a H. Lammerse předchozího roku.⁵²⁷ Přestože další část jejich korespondence se nedochovala, je dnes známo, že do vysoké funkce ve *Sparkasse Prag* skutečně nastoupil dne 1. května 1944, jak K. H. Frank avizoval, tudíž bylo konečně vyhověno jeho záměrům v Jungově zastupování.

⁵²¹ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵²² P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 52.

⁵²³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

⁵²⁴ V překladu „*milý stranický kolego Sauckele*“; „*se srdečným pozdravem*“.

⁵²⁵ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵²⁶ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵²⁷ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

7.3. Spolupráce s H. Himmlerem

K. H. Frank představoval v protektorátu v policejních a bezpečnostních záležitostech hegemon, neboť se pouze jemu zodpovídaly příslušné orgány a on se podřizoval pokynům H. Himmlera, nikoliv říšského protektora ani A. Hitlera.⁵²⁸ H. Himmler je často označován jako druhý muž Třetí říše, neboť zastával pozici říšského vůdce SS, velitele gestapa a měl za úkol vyřešit tzv. židovskou otázku.⁵²⁹ Frankova nejrozsáhlejší dochovaná úřední korespondence se týká právě osoby H. Himmlera, s nímž řešil nejrůznější záležitosti, jež ne vždy spadaly do jejich jurisdikce. Společný písemný styk vedli po celou dobu existence protektorátu Čechy a Morava, tudíž jsem mohl podrobit analýze jeho podobu, charakter a vývoj. Jejich vztah pouze z hlediska oslovení zaznamenal výrazné proměny. Přestože jej K. H. Frank striktně nazýval „*Reichsführer*“ s odkazem na svého přímého nadřízeného a vyšší šarži, H. Himmler jej z počátku označoval tradičním slovním spojením „*Lieber Parteigenosse Frank*“. Rovinu pouhých kolegů v odměřené podobě definitivně opustili v roce 1944, kdy byl státní tajemník familiárně oslovován „*Mein lieber Frank*“.⁵³⁰ Tento drobný rozdíl však znamenal velký průlom, kdy jej říšský vůdce SS vnímal zcela odlišněji dle pravidel vedení říšské úřední korespondence. Aktivní písemný styk byl rovněž patrný z poměrně rychlé reakce na záležitosti obou funkcionářů ve většině případů. Kvůli velkému množství archivního materiálu jsem zvolil odlišný přístup než u ostatních kapitol, aby bylo možné se lépe orientovat a vidět kontext dílčích problematik. Proto jsem se vždy zvláště věnoval skupině dopisů, které měly společné vlastnosti a obsah.⁵³¹

Přesah do osobní roviny v rámci formální administrativy byl zjevný již od samého počátku jejich vzájemného působení. Podobně jako R. Heydrich, s nímž K. H. Frank udržoval od vypuknutí války častý písemný kontakt, i v případě H. Himmlera jej státní tajemník informoval o vlastním zranění při lyžování. Podnětem vzniku dopisu bylo sdělení návratu do úřadu během příštího týdne. Přestože mu říšský vůdce SS odpověděl až o osm dní později, jeho mimořádnou péči prokázal Frankův děkovný dopis

⁵²⁸ D. BRANDES, *Češi*, s. 47.

⁵²⁹ Dušan HAMŠÍK, *Heinrich Himmler. Druhý muž Třetí říše*, Praha 1994, s. 412.

⁵³⁰ V překladu „*říšský vůdče*“; „*milý stranický kolego Franku*“; „*můj milý Franku*“.

⁵³¹ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

ze dne 22. ledna 1940 za vyslání Himmlerova osobního lékaře Karla Gebhardta (1897-1948),⁵³² jenž státního tajemníka uzdravil.⁵³³

V souladu s následným prohloubením vztahu mu K. H. Frank jako velikonoční dar zaslal dne 21. března 1940 album s fotkami příslušníků SS zachycených při jejich příchodu do Prahy na konci ledna téhož roku. Tento předmět, jenž záměrně zvolil vzhledem k jejich pozicím ve správě, měl fungovat jako připomínka události. Podstatné je rovněž vzít v úvahu, že dar speciálního charakteru předal u běžné příležitosti jako byly Velikonoce, při nichž se většinou v říšské soustavě volila pouhá gratulace.⁵³⁴ Posílení základny SS bylo pravděpodobně motivováno nestabilitou protektorátu již od října 1939, kdy se nepokoje ne vždy dařilo potlačit v samých počátcích.⁵³⁵ Na státního tajemníka H. Himmler vzpomněl při zaslání podnětné knihy „*Die alte k. k. Militärgrenze*“ od Huga Kerchnaweho (1872-1949), rakouského vojenského historika. Ve své publikaci se věnoval prostoru, jenž odděloval Osmanskou říši od Evropy. Toto území nyní spadalo do sféry zájmu Třetí říše, což byl s největší pravděpodobností důvod jejího předání.⁵³⁶ Příjemcem bylo vedle K. H. Franka dalších jedenáct vysokých hodnostářů SS včetně M. Bormanna. Vzhledem k uvedenému seznamu adresátů lze usuzovat, že se státní tajemník nacházel vysoko na Himmlerově pomyslném žebříčku říšských kolegů.⁵³⁷

Skutečný dar od říšského vůdce získal K. H. Frank o necelý rok později, neboť dne 25. února 1941 H. Himmlerovi děkoval za blíže nespecifikovaný předmět.⁵³⁸ Z archivního materiálu nebylo možné zjistit ani záminku, jež jej vedla k jeho zaslání. Zjevné však je, že se nejednalo o Frankovy narozeniny, jmeniny ani žádný církevní či světský svátek.⁵³⁹

Velice podstatnou součástí Frankových úkolů ve vztahu k říšskému vůdci SS bylo informování o situaci v protektorátu Čechy a Morava, vlastním působení v zemi a zastížení jeho osoby v případě potřeby. Tuto část své agendy plnil po celou dobu svého úřadování jako vyšší velitel SS a policie, což plyne z dochované korespondence.

⁵³² A. SPEER, *Inside The Third Reich*, s. 486.

⁵³³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵³⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵³⁵ D. BRANDES, *Češi*, s. 101-108.

⁵³⁶ Hugo KERCHNAWE, *Die alte k. k. Militärgrenze. Ein Schutzwall Europas*, Wien 1939, s. 5-18.

⁵³⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵³⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 12, inv. č. 220, sign. 109-2/121.

⁵³⁹ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 9-10.

Znalost momentálního dění v zemi byla pro H. Himmlera klíčová, aby mohl v případě jakéhokoliv ohrožení říšských zájmů adekvátně zakročit. K. H. Frank jako jeho přímý podřízený mu musel být přirozeně neustále k dispozici, a proto mu sděloval každou příležitost, při níž opouštěl svou kancelář.

Klíčovým pro říšského vůdce SS byly Frankovy situační zprávy, jež představovaly zpravidla dvě až tři strany textu a o jejichž obdržení státního tajemníka alespoň v první fázi německé okupace informoval. Tuto skutečnost doložil Himmlerův dopis ze dne 10. července 1939. V tomto případě materiál dále předal M. Bormannovi, z čehož bylo patrné, že Frankovy vývody se dostávaly do povědomí i u jiných říšských funkcionářů. Říšskému vůdci SS objasňoval všechny podstatné poznatky, nejen pouze ty, které se týkaly protektorátní bezpečnosti. Dne 12. prosince 1939 mu napsal, že E. Hácha se zřekl úmyslu složit slib věrnosti Třetí říši, což mohlo vyvolat nechtěný ohlas u obyvatelstva. O tři dny později mu odeslal znění své řeči prezentované na Staroměstském náměstí, kterou dne 19. prosince 1939 shledal H. Himmler velice cennou. Přestože se mohlo jednat o pouhé formální gesto, společně se zabývali i faktory, které ovlivňovaly české rozpoložení a možnost dalších demonstrací,⁵⁴⁰ zejména v souvislosti s podzimními nepokoji. Po nich výjimečně veřejně vystoupil K. H. Frank a předznamenal rázné zakročení proti všem nepřátelům Třetí říše. Tento jeho projev je často vzpomínán odbornou literaturou, což jen dokresluje jeho význam.⁵⁴¹ Za podobným účelem zpravil říšského vůdce SS dne 9. ledna 1940 o rozhlasu v Toulouse šířícím tvrzení, jež byla dle Frankova názoru v rozporu se skutečným stavem věcí v protektorátu. Přestože se tato záležitost týkala spíše Goebbelsových kompetencí, řekl o hrozbě zahraniční propagandy svému přímému nadřízenému. Důvodem mohl být obsah hlášení, ale ten bohužel nebylo možné zjistit na základě literatury ani archivního materiálu.⁵⁴²

Dne 30. července 1943 mu státní tajemník sdělil, že i přes neuznání protektorátu jako partyzánského území jej bude i nadále informovat o útocích v česko-moravském prostoru. V budoucnu však upustí od obrácení se za stejným účelem na vedoucího oddělení věnujícímu se boji s partyzány. Jejich činnost hodnotil jako neorganizovanou a hlavní hrozbu viděl v komunistickém odboji, jenž byl

⁵⁴⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁴¹ D. BRANDES, *Češi*, s. 118.

⁵⁴² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

likvidován bezpečnostní službou.⁵⁴³ I přes pro něho nesprávnou klasifikaci situace považoval partyzány za nebezpečí, proto se dokonce v listopadu 1944 osobně zúčastnil jedné neúspěšné operace namířené proti jejím představitelům.⁵⁴⁴ Soustavné komunistické ohrožování se přičilo i ostatním reprezentantům německé linie v protektorátu, což potvrdila neustálá decimace odboje po většinu okupace.⁵⁴⁵

S partyzánskými výpady souviselo Slovenské národní povstání, které umožnilo jejich rozšíření.⁵⁴⁶ V těchto záležitostech se na H. Himmlera obracel ve své situační zprávě ze dne 3. září 1944. Útoky se objevily zejména v pohraničí a na Moravě a bylo nutné jim okamžitě vzdorovat. Možnou podporu ve slovenské vládě rázně odmítal kvůli její zrádnosti a vzhledem k neodkladnosti celé otázky žádal o osobní setkání s říšským vůdcem SS. O pět dní později mu K. H. Frank popsal stále se více vyostřující poměry na Slovensku, odkud se mělo infiltrovat až 40.000 partyzánů do česko-moravského prostoru. Za účelem zamezení jejich průchodu nechal hranice posílit dostatečným množstvím mužů z SD a bezpečnostní policie. Dne 13. září 1944, tedy opět po pěti dnech, což nasvědčovalo pevně danému intervalu vyhotovení situační zprávy, H. Himmlerovi napsal o zaskočení německého vyslanectví celou situací. Proto žádal o přidělení odborníka a nasazení dalších jednotek. Německý státní ministr navrhoval Ottu Wächtera (1901-1949), což mohlo představovat další z řady Frankových intervencí. V téže době působil v Itálii jako zmocněnec wehrmachtu, tudíž byl v minulosti v kontaktu s generálem R. Toussaintem, na něhož byl napojen státní tajemník. Důležitým poznatkem byla rovněž tajemníková prosba uvádět jeho kritiku jako Ribbentropovu. Důvodem mohly být jeho obavy z možného dopadu jeho negativního hodnocení nebo víra v rozsáhlejší důsledky při použití jména říšského ministra pro zbrojení a municí.⁵⁴⁷ Skutečně vážnou situaci doložilo Frankovo rozhodnutí ze dne 15. září téhož roku uzavřít protektorátní východní hranice a jejich překročení trestat okamžitou popravou.⁵⁴⁸ Himmlerovu nedůvěru vůči slovenskému národu zapříčinilo jeho vystřízlivění z možné německé světové nadvlády po řadě výrazných porážek. Slováci ne zcela přimknuli k novému režimu kvůli vstupu do války,

⁵⁴³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 50, inv. č. 1105, sign. 109-4/859.

⁵⁴⁴ L. TUNYS, *K. H. Frank*, s. 129-130.

⁵⁴⁵ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 134-138.

⁵⁴⁶ M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 47-48.

⁵⁴⁷ NA Praha, NSM, kart. 96, inv. č. 1166, sign. 110-11/104.

⁵⁴⁸ M. GLETTLER – L'. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 47-48.

loajalitě vůči Čechům, zesilujícímu odboji a perzekuci části jeho obyvatelstva. Jejich nevole vyústila v již zmiňované povstání v srpnu 1944.⁵⁴⁹

Frankovu neustálou schopnost být říšskému vůdci SS k dispozici doložily jeho zprávy o vlastních služebních cestách zasílané až do samého závěru války. Od ledna do dubna 1945 zaslal H. Himmlerovi deset dopisů, v nichž krátce sděloval dobu indispozice, místo výskytu a samotné sídlo úřadu, u kterého byl k zastížení. Ve většině případů se jednalo o sídlo gestapa a městem, ve kterém řešil danou záležitost, byla Moravská Ostrava pravděpodobně s ohledem na blížící se Rudou armádu. Zřejmě projednával otázku obrany protektorátního území. Mimořádnou cenností se vyznačuje jeho text ze dne 3. dubna 1945, kterým oznamoval svou návštěvu Berlína následujícího dne a možnost komunikace skrze sídlo RSHA.⁵⁵⁰ Velitelem tohoto úřadu byl E. Kaltenbrunner, s nímž udržoval písemný kontakt a navázal relativně přátelský vztah v rámci úřední administrativy.⁵⁵¹ Význam zprávy je možné spatřovat především ve skutečnosti, že ohlašoval poslední návštěvu A. Hitlera, díky níž se částečně smířil s blížícím se porážkou Třetí říše ve válce.⁵⁵²

Další sférou, které se K. H. Frank a H. Himmler věnovali, byla oblast vydávání speciálních nařízení a výnosů a jejich vzájemná konzultace. Dne 13. února 1940 se státní tajemník obrátil na říšského vůdce SS ohledně vládního vojska, které chtěl nasadit do staré říše, čímž by jeho vliv úplně zlikvidoval. H. Himmlera však jeho záměr příliš neoslovil, což bylo patrné jen z dvoutýdenní časové prodlevy vyhotovení odpovědi. Pouze potvrdil obdržení a přečtení Frankova dopisu, aniž by sdělil své stanovisko, jež bylo podle všeho zamítavé.⁵⁵³ Tajemníkovy snahy o oslabení českého elementu v protektorátní správě, která měla omezené možnosti a jejíž jedinou armádní složkou bylo právě vládní vojsko, nenašly v tomto případě úspěchu. Tento drobný oddíl byl z velké části nasazen do Itálie v květnu 1944, čímž byla de facto uzavřena jeho působnost na území Čech a Moravy.⁵⁵⁴

Za účelem vydání právního opatření, které by omezovalo vliv protektorátní vlády, se obrátil státní tajemník na H. Himmlera dne 11. dubna 1941. Stejný záměr měl i říšský

⁵⁴⁹ Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 511-513.

⁵⁵⁰ NA Praha, NSM, kart. 50, inv. č. 721, sign. 110-5/10.

⁵⁵¹ Klaus TOFAHRN, *Das Dritte Reich und der Holocaust*, Frankfurt am Main 2008, s. 132-133.

⁵⁵² L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 205.

⁵⁵³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁵⁴ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 86.

protektor, a proto jemu a H. Lammersovi, jenž zprostředkoval styk s A. Hitlerem, byla odeslána situační zpráva vyhotovená K. H. Frankem. K tomuto kroku se odhodlal na základě vojenských událostí na jihovýchodě a odbojných postojů české přední vrstvy. Pro reálnou analýzu názorů především české inteligence zprostředkoval⁵⁵⁵ Karl Gregory, vedoucí oddělení IV úřadu říšského protektora,⁵⁵⁶ a Vladimír Krychtálek (1903-1947), šéfredaktor *Večeru*, rozhovor s představiteli autonomní vlády J. Ježkem, J. Krejčím a J. Havelkou. O krátkém interview věděl J. Goebbels, jenž chtěl získané rozhovory propagandisticky využít v tisku, i premiér A. Eliáš.⁵⁵⁷ Zmíněného publicistu zvolili záměrně pro jeho loajalitu novému systému v česko-moravském prostoru a ochotu spolupracovat s Němci.⁵⁵⁸ Děním v jihovýchodní části Evropy myslel K. H. Frank aktuální útok Třetí říše namířený proti Řecku a Jugoslávii, ke kterému se schylovalo již od podzimu předešlého roku, kdy tyto země projevíly nesouhlas s německou rozpínavou politikou, které nechtěly padnout za oběť, ani se na ní podílet. V důsledku německého ataku však zaznamenaly těžké ztráty.⁵⁵⁹

Žurnalista jim položil, pravděpodobně písemnou formou, dvě otázky. Chtěl vědět jejich hodnocení Háchova rozhodnutí z března 1939, kdy byl zřízen protektorát Čechy a Morava. Dále toužil po jejich objasnění negativního stanoviska Řecka a Jugoslávie vůči „*nové Evropě*“. Nikdo z nich však šéfredaktorovi neodpověděl pod Havelkovou záminkou, že se měl V. Krychtálek nejprve spojit se státním prezidentem a že jeho otázky jsou příliš naivní. Po uplynutí lhůty je V. Krychtálek vyrozuměl, že žádost o jejich odezvu již není aktuální. Až po Frankově zhodnocení ministrových postojů jako nelojálních a protiríšských obdržel alespoň odpověď na první otázku. Tazatelé se shodně postavili za prezidentovo rozhodnutí, čímž jemu, ale i Třetí říši otevřeně vyjádřili podporu.⁵⁶⁰ Jejich jednání demonstrovalo rozpoložení většiny českého národa, jenž svou nespokojenost projevoval již od počátku okupace. Na nepokojích se podílela především inteligence, která byla následně německým systémem perzekuována. Takže

⁵⁵⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

⁵⁵⁶ M. KÁRNÝ – J. MILOTOVÁ – M. KÁRNÁ (edd.), *Protektorátní politika*, s. 158.

⁵⁵⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

⁵⁵⁸ *Rudé právo*, 23. 4. 1947.

⁵⁵⁹ Jan GERHARD – Julian LIDER – Tadeusz RAWSKI – Stanislav ZALESKI, *Druhá světová válka 1939-1945. Malá encyklopedie*, Praha 1966, s. 43-48.

⁵⁶⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

v zásadě J. Goebbels i další vysoce postavení říšští funkcionáři dostali odpověď na svou otázku.⁵⁶¹

Frankova jasná nedůvěra autonomní vládě vyústila v jeho tři horlivé a zbrklé návrhy řešení situaci. První představovala demise těchto tří ministrů, druhé odvolání celého kabinetu spolu s vybudováním nové vlády a třetí její regulaci na pouhé čtyři ministerské rezorty, které budou ovládány německými komisaři spolu s jednotlivými vedoucími oddělení úřadu říšského protektora. Odlišně viděl celou záležitost H. Himmler i A. Hitler, neboť státnímu tajemníkovi sdělili až dne 22. dubna 1941, že se na současném uspořádání nic měnit nebude. Časová prodleva doložila jednání dvou předních mužů Třetí říše a zároveň směřování jejich pozornosti na důležitější problémy.⁵⁶² Vhodnou dobou na změnu byl zjevně počátek roku 1942, kdy byla v upravené verzi realizována Frankova třetí varianta v podobě reorganizace vlády. Takovému řešení patrně napomohl příchod R. Heydricha, s nímž měl státní tajemník velice podobnou vizi vedení protektorátu.⁵⁶³

H. Himmler informoval dne 11. března 1944 K. H. Franka o vlastním obeznámení se s přiřčením župy Sudety do Frankovy jurisdikce vyššího velitele SS a policie. Tímto právním krokem bylo rozšířeno nejen pole působnosti státního tajemníka, ale rovněž se rozrostlo území, které z tohoto hlediska ovládal a v němž reprezentoval Himmlerovu osobu. Říšský vůdce SS mu navíc o čtyři dny později zaslal přesné znění opatření, jímž podchytil celý právní krok.⁵⁶⁴ Při této příležitosti rovněž poprvé zvolil osobitější oslovení, takže tento moment lze hodnotit jako dovršení vývoje jejich profesního vztahu. Sám H. Himmler realizoval tajemníkovu uvedení do úřadu jako jeho přímý nadřízený. Výrazné opoždění od Frankova jmenování o měsíc dříve bylo způsobeno faktický převzetím ozbrojených složek SS pod jeho kontrolu v březnu 1944.⁵⁶⁵

Svých kompetencí vyššího velitele SS a policie výrazně využil při odzbrojení protektorátního četnictva a policie v reakci na slovenské demonstrace. Navíc měl v plánu ozbrojit německé civilní základny. O celém svém úmyslu informoval říšského vůdce SS jako svého nadřízeného dne 5. září 1944. Frankovo jednání H. Himmler

⁵⁶¹ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 120.

⁵⁶² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 96, inv. č. 1780, sign. 109-5/8.

⁵⁶³ R. KÜPPER, *Karl*, s. 231-237.

⁵⁶⁴ NA Praha, NSM, kart. 11, inv. č. 151, sign. 110-3/91.

⁵⁶⁵ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 84.

odsouhlasil již o tři dny později kvůli závažnosti situace a stejnému úsudku, což bylo poměrně očekávatelné z jeho předchozí hodnocení slovenského národa. Čechy označil za nebezpečné, avšak domníval se, že by pro ně mohla být událost ve Varšavě výstrahou.⁵⁶⁶ Oba shodně projevovali totožnou nedůvěru vůči českému obyvatelstvu a jejich hodnocení umocnilo Slovenské národní povstání, jež mělo v protektorátních příslušnících evokovat vzpuru a odhodlání čelit říšskému systému.⁵⁶⁷ Ve stejné době proběhlo povstání ve Varšavě, které mělo být dle říšského vůdce SS odstrašujícím příkladem pro své tvrdé potlačení, kdy odborná literatura vyčísluje počet obětí na téměř čtvrt milionu.⁵⁶⁸

Vedle této agendy se zabývali dílčími organizačními úkoly, které spadaly do jejich společné policejně-bezpečnostní jurisdikce. Po přezkoumání záležitosti o jejím osudu vždy rozhodoval H. Himmler, jenž vyřizoval nejrůznější Frankovy otázky v rámci svých kompetencí. Z jednotlivých dopisů bylo patrné, že orgán SS a další bezpečnostní složky nefungovaly odděleně od svého berlínského vedení. Dne 29. srpna 1939 se státní tajemník obrátil na říšského vůdce kvůli Himmlerově příkazu umístit v nejbližším roce osm specializovaných příslušníků SS do vedení protektorátního hospodářství. Volby začlenění spolehlivých německých příslušníků do klíčového sektoru K. H. Frank kvitoval, neboť se jeho úsudku ani náznakem nevzpouzel a vyžádal si jejich životopisy, aby je mohl co nejlépe využít. Text prokázal Himmlerův široký kompetenční záběr, kdy rozhodoval o nasazení svých podřízených do sfér, jež byly v zájmu jiných říšských funkcionářů.⁵⁶⁹ K. H. Frank měl později k těmto účelům své oddělení při úřadu německého státního ministra pro Čechy a Moravu, a proto byl pro podobné záležitosti tím nejpovolanějším v protektorátu.⁵⁷⁰

Himmlerovu přízeň si zřejmě pro další společná jednání chtěl K. H. Frank získat pojmenováním tehdejší Pelléovy ulice po říšském vůdci SS. Místo nezvolil náhodně, neboť se zde nacházelo sídlo pořádkové policie, bezpečnostní policie a bezpečnostní služby. Jeho cílem bylo podtrhnout význam SS. O této možnosti si s H. Himmlerem chtěl sám promluvit. Součástí rozhovoru mohla být i Frankova intervence ve prospěch

⁵⁶⁶ NA Praha, NSM, kart. 82, inv. č. 1030, sign. 110-10/34.

⁵⁶⁷ M. GLETTLER – L. LIPTÁK – A. MÍŠKOVÁ, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei*, s. 47-48.

⁵⁶⁸ Kol., *Druhá světová válka*, s. 366-367.

⁵⁶⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁷⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 261-262.

třetí osoby, neboť se v té době snažil prosadit povýšení některých příslušníků SS.⁵⁷¹ Zajímavé rovněž je, že se ulice nacházela v pražské části Bubeneč, v níž se nacházela tajemníkova vila. Motivací tedy mohl být i Frankův osobní záměr, neboť i on by mohl pociťovat upřímnou radost z pobytu blízko ulice, která nesla jméno jeho přímého nadřízeného. Úprava tedy mohla představovat v tajemníkově případě i legitimizační funkci.⁵⁷²

Na H. Himmlera se státní tajemník obracel i ve fiskálních otázkách. Jinak tomu nebylo ani dne 15. ledna 1940, kdy žádal o uhrazení mimořádných výdajů spojených s nasazením útvarů SS při studentských nepokojích. Frankův úřad neměl mít prostředky na zaplacení požadované částky a nechtěl se spoléhat na finanční možnosti úřadu říšského protektora.⁵⁷³ Tajemníkovo jednání ozřejmilo omezený rozpočet úseku SS pro protektorát Čechy a Morava, izolaci Frankovy pozice vyššího velitele SS a policie od Neurathovy sféry působnosti a neočekávaný rozsah podzimních demonstrací minulého roku.⁵⁷⁴ Obdobným případem byla i o pět dní později projednávaná otázka financování německého kasina. Tím byl pravděpodobně zamýšlen tehdejší *Deutsches Haus* a dnešní *Slovanský dům*, který již od poslední čtvrtiny 19. století sloužil potřebám a společenskému životu Němců žijících v českém prostoru.⁵⁷⁵ Pokud by se nedohodli, byla by jeho existence ohrožena, čemuž by nezabránil ani respekt SS v protektorátu. Těmito cílenými argumenty vyvíjel tlak na H. Himmlera, aby splnil své povinnosti. Cestu naléhání zvolil i přesto, že jednal se svým přímým nadřízeným a vysoce postaveným představitelem Třetí říše a že v této době ještě nedosáhl jejich profesní vztah takového prolnutí jako v posledních válečných letech.⁵⁷⁶

Poslední doložená záležitost tohoto charakteru spadala přímo do bezpečnostních kompetencí K. H. Franka a H. Himmlera, kterému státní tajemník psal dne 15. května 1940 o zajištění jižního křídla Pražského hradu státní policií a jednotkami SS. Celá akce měla být usnadněna kontrolou legitimací. Tento případ doložil spolupráci dílčích bezpečnostních složek nacházejících se na území protektorátu Čechy a Morava. Nyní jejich kooperaci umožňovalo využití sídla českých králů a

⁵⁷¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁷² K. VYKUSA (ed.), *Zpověď*, s. 11.

⁵⁷³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁷⁴ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Velké dějiny*, s. 338-343.

⁵⁷⁵ J. KAPLAN – C. MACDONALD, *Praha*, s. 5.

⁵⁷⁶ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

prezidentů autonomními i německými orgány. Záminku k tomuto opatření lze hledat v plánovaném setkání, kterého by se s jistotou zúčastnil i představitel Třetí říše, nebo v samotném zajištění Pražského hradu denním potřebám, jež se týkaly i okupační moci.⁵⁷⁷

Již v předchozích kapitolách jsem se věnoval Frankově podpoře R. Junga, s nímž v minulosti spolupracoval v rámci DNSAP.⁵⁷⁸ Analýza Himmlerovy korespondence prokázala tajemníkovu pomoc tomuto členu Reichstagu již od počátku svého uvedení do úřadu. K. H. Frank se na říšského vůdce SS obrátil dne 19. srpna 1939, kdy jej žádal o další jednání ohledně Jungovy záležitosti.⁵⁷⁹ O jeho prosazení se de facto pokoušel po celé válečné období. H. Himmlera později prosil o jeho stanovisko v otázce Jungova jmenování pražským primátorem. Za svého přítele se přimlouval v duchu jeho schopností a potřebného německého vedení Prahy. H. Himmler byl dle K. H. Franka mimořádně vlivnou osobou i v porovnání s jinými vysoce postavenými říšskými funkcionáři, neboť říšský vůdce SS byl prvním, s kým státní tajemník projednával tuto otázku. Celé Frankovo snažení bylo zbytečné, neboť se mu nepodařilo uspět s přimluvou za R. Junga.⁵⁸⁰

Na H. Himmlera se obracel i kvůli jiným intervencím ve prospěch jiné osoby. Jeho odpovědi se nedochovaly, avšak vzhledem k Jungově pozdější záležitosti je pravděpodobné, že bylo alespoň ve většině případů státnímu tajemníkovu vyhověno. Dne 11. ledna 1940 se K. H. Frank postavil za profesora Alfreda Buntrua (1887-1974), jenž právě nastoupil do svého úřadu rektora německé vysoké školy technické v Praze. Státní tajemník žádal, aby byl povýšen na SS-Standartenführera, tedy aby dosahoval stejné hodnosti jako jeho protějšek u německé Karlovy univerzity. Frankovu urgenci H. Himmler pravděpodobně vyslyšel vzhledem k tomu, že A. Buntru zmíněné pozice v blízké budoucnosti skutečně dosáhl. Státní tajemník se za něho přimlouval zejména kvůli jeho spolupráci s SD, ale lze se přiklonit i k tezi, že měl v záměru opravdu zrovnoprávnit postavení obou rektorů především kvůli okamžité potřebě absolventů této vysoké školy.⁵⁸¹

⁵⁷⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁷⁸ E. HRUŠKA, *Pán*, s. 10.

⁵⁷⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸⁰ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

⁵⁸¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

S obdobným úmyslem oslovil H. Himmlera dne 9. března 1940. Podporoval dosazení krajského vedoucího Hanse Westena (1891-1947) se sídlem v Českých Budějovicích do hodnosti SS-Untersturmführera. V tomto případě však byla velice reálná těsnější vazba mezi ním a státním tajemníkem kvůli Frankovu výčtu významných milníků ve Westenově životě⁵⁸² a společnému působení v SdP. I nyní říšský vůdce SS tajemníkovu záměru vyhověl.⁵⁸³ Dále dne 4. dubna 1940 žádal K. H. Frank o povýšení kladského starosty Gottharda Schuberta (1913-?) na SS-Obersturmbannführera. Svůj úmysl umocnil zmíněním jeho čestného titulu a současného přidělení k zemskému viceprezidentovi. Reálný podnět k jeho podpoře se mi nepodařilo naleznout, avšak i u G. Schuberta svolil H. Himmler k jeho postupu v soustavě SS.⁵⁸⁴

Všechny záležitosti se týkaly povýšení v rámci SS, které spadalo do Himmlerovy kurately. Z tohoto důvodu se na říšského vůdce SS obracel státní tajemník, kterému bylo pravděpodobně ve většině urgencí vyhověno i s ohledem na skutečnost, že se jednalo o významné funkcionáře, kteří si vysoké ocenění mohli zasloužit. Frankův osobní zájem jsem doložil jen u některých osob, u jiných byla motivace odlišná, nebo vůbec neexistovala. Tajemníkovy snahy se každopádně datovaly jen do prvních válečných let.⁵⁸⁵

Komplikovanou situaci měl J. Ježek, jenž působil jako ministr vnitra až do reorganizace vlády v lednu 1942. Příčinnou odvolání byla především jeho pasivní rezistence a odmítání spolupráce s Němci.⁵⁸⁶ Jeho osoba byla znevažována a vyšetřována K. H. Frankem již od počátku jeho působení v autonomní vládě. Dne 24. srpna 1939 informoval státní tajemník H. Himmlera o článku ze začátku měsíce uveřejněném v *Pariser Tageblatt*, v němž byl zmíněn soukromý rozhovor mezi říšským vůdcem SS a českým ministrem. K. H. Frank Ježkovo počínání hodnotil jako nedůvěryhodné, nediskrétní a neopatrné, a proto si o tom s ním chtěl promluvit. Výsledek pohovoru by následně H. Himmlerovi sdělil. Vysoce postavený říšský funkcionář mu odpověděl záhy o čtyři dny později zjevně za účelem, aby celá záležitost nepřerostla do nekontrolovaných rozměrů a nezpůsobila větší ohlas, než který by chtěli. H. Himmler hodnotil celý incident střízlivěji a bez přílišného osočování. Rozhovor mezi

⁵⁸² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸³ Jeremy KING, *Budweisers into Czechs and Germans*, Princeton 2005, s. 177.

⁵⁸⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸⁶ R. KÜPPER, *Karl*, s. 231-237.

státním tajemníkem a ministrem vnitra schválil a vyžádal si, aby J. Ježkovi řekl jeho vlastní stanovisko, dle kterého se nejednalo o zlý úmysl a podle něhož si nerozumně zvolil lidi, s nimiž spolupracoval a kteří jej obklopovali.⁵⁸⁷

O výsledku porady jej K. H. Frank informoval až dne 27. září 1939, z čehož lze usuzovat, že nebyl zcela spokojený s výsledným rozhodnutím, a proto se věci nezabýval s takovou horlivostí jako na počátku. Ministr vnitra vypověděl, že o rozhovoru s H. Himmlerem hovořil se svým nadřízeným, tedy buď se státním prezidentem E. Háchou, nebo s předsedou vlády A. Eliášem. Celé nedorozumění pro něho bylo nepříjemné a omluvil se za to. Z dopisu vyplynulo, že Himmlerovy a Ježkovy vývody byly publikovány rovněž v *New York Nachrichten*. Přestože se jednalo o nechtěné uveřejnění interních informací, ministrovo další stíhání je velice nepravděpodobné. Do vyšetřování se výrazně pomítnula Frankova nedůvěra vůči celé autonomní vládě,⁵⁸⁸ kterou pocíťoval až do ledna 1942, kdy si přes Háchův nesouhlas prosadil ministry W. Bertsche a E. Moravce.⁵⁸⁹

7.4. Úřední písemný styk s E. Kaltenbrunnerem

Dochovaná korespondence se vztahuje pouze k období posledních dvou let druhé světové války. Důvod lze pravděpodobně spatřovat v jejich bližším úředním sepětí a tedy i častějším písemném styku od roku 1942, kdy E. Kaltenbrunner převzal pozici vedoucího RSHA po zesnulém R. Heydrichovi. Tuto tezi potvrdila velmi frekventovaná písemná komunikace mezi státním tajemníkem a právě bývalým zastupujícím říšským protektorem z období, kdy měl na starost RSHA.⁵⁹⁰ Po roce 1943 byl jejich vztah více než vřelý, což dokázala jejich rozsáhlá korespondence nejen ohledně záležitostí týkajících se oblasti jejich jurisdikce, ale i vzájemné tykání⁵⁹¹ společně s formou rozloučení „*dein*“ a jejich velice kolegiální oslovení „*Lieber Frank*“ a „*Lieber Kaltenbrunner*“ někdy doplněné o slovo „*Kamerad*“.⁵⁹² Tuto vazbu umožnila i jejich

⁵⁸⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 28, inv. č. 578, sign. 109-4/325.

⁵⁸⁹ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 243-247.

⁵⁹⁰ K. TOFAHRN, *Das Dritte Reich*, s. 132-133.

⁵⁹¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 156, inv. č. 2447, sign. 109-12/92.

⁵⁹² V překladu „*tvůj*“; „*milý Franku*“; „*milý Kaltenbrunnere*“; „*kamarád*“.

stejná hodnota v soustavě SS, kdy spolu alespoň z tohoto hlediska jednali jako rovný s rovným.⁵⁹³

Do jejich písemného styku spadala rovněž formální agenda, jež se netýkala žádné profesní záležitosti. Dne 19. června 1943 mu státní tajemník pogratuloval k povýšení na SS-Obergruppenführera a generála policie. Za toto přání mu o týden později vřele poděkoval slovy „mit herzlichen Grüßen“ a nazval jej dokonce „Lieber Freund“;⁵⁹⁴ což potvrdilo jejich mimořádné vazby ve státní správě. Stejně formulace ostatně užil i K. H. Frank v svém blahopřání k zisku rytířského kříže válečného kříže s meči o dva týdny později. Slovní spojení zvolil i s ohledem na skutečnost, že již věděl, že ho mohl opravdu použít bez hrozby přílišné familiárnosti a nedostatku respektu. Doložené prameny však potvrdily pouze jednosměrné gratulace,⁵⁹⁵ kdy například E. Kaltenbrunner nevzpomněl Frankovo povýšení rovněž na SS-Obergruppenführera dne 30. června 1943. Jednalo se tedy o stejné období jako v jeho případě. Otázkou tedy je, zda se takové blahopřání nedochovalo, nebo zda velitel RSHA vnímal K. H. Franka odlišně než jeho protějšek jeho.⁵⁹⁶

V E. Kaltenbrunnerovi viděl státní tajemník možného spojence při svých kompetenčních sporech s NSDAP a jejími orgány, což potvrdila jejich korespondence z léta 1943. Velitel RSHA se na K. H. Franka obrátil dne 31. července 1943 v souvislosti s tajemnickovým písemným vláknem vedeným s K. Daluegem a W. Stuckartem, jež mu pravděpodobně poskytl sám v příloze dopisu. Oba o tom s největší pravděpodobností věděli a shodovali se v názorech, jinak by K. H. Frank riskoval své postavení. E. Kaltenbrunner měl v úmyslu se se státním tajemníkem sejít, jenž by mu popsal svůj spor s H. Jurym,⁵⁹⁷ s nímž se dostával často do střetu zájmů.⁵⁹⁸ Za účelem vyslechnutí obou stran konfliktu uspořádal velitel RSHA poradu s M. Bormannem, jenž NSDAP zaštiťoval. Očividně měl skutečně zájem o vlastní zásah do celé věci, která v protektorátu trvala již několik let a jež ztěžovala působení státního

⁵⁹³ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 40.

⁵⁹⁴ V překladu „se srdečným pozdravem“; „milý příteli“.

⁵⁹⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 156, inv. č. 2447, sign. 109-12/92.

⁵⁹⁶ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 40.

⁵⁹⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 176, inv. č. 2725, sign. 109-14/21.

⁵⁹⁸ R. KÜPPER, *Karl*, s. 139-141.

tajemníka v česko-moravském prostoru. K. H. Frankovi chtěl proto vyjádřit podporu, ovšem nehodlal tak učinit bez znalosti všech skutečností.⁵⁹⁹

Státní tajemník Kaltenbrunnerovu vyžádanou pomoc jistě uvítal, proto mu dne 7. srpna 1943 vyjádřil radost z jejich brzkého setkání v Praze. Pro nastínění kontextu mu K. H. Frank na třech stranách textu napsal, že neshody s H. Jurym se datují již od jara 1939, tedy od zřízení protektorátu, a že situaci nepomohla ani jeho podpora Neurathových kroků. Tímto zcela jasně podkopával politiku říšského protektora, jenž byl o dva týdny později s definitivní platností odvolán, o čemž K. H. Frank zřejmě dopředu věděl, nebo jeho návrat správně považoval za zcela nereálný.⁶⁰⁰ H. Jury chtěl ovládat celou Moravu se sídlem v Brně. Státní tajemník si byl proto vědom nemožné spolupráce a se vznikem dalších konfliktů se obrátil na H. Himmlera. Říšský vůdce SS odkázal na M. Bormanna, s nímž měl K. H. Frank celou záležitost projednat. Následně popsal poradu s ním a s H. Lammersem, které jsem se již blíže věnoval v podkapitole hovořící o orgánech NSDAP v součinnosti se státním tajemníkem a jejíž výsledky K. H. Frank uvedl v příloze tohoto dopisu. Závěrem popsal H. Juryho jako impulzivního, odporujícího a mařícího plnění úkolů, přestože k tomu nemá pravomoci. Jeho kritikou demonstroval vyostřené vztahy mezi nimi. Rovněž si u E. Kaltenbrunnera vyžádal shrnutí jeho pohovoru s M. Bormannem a H. Himmlerem. Státní tajemník nemohl situaci definitivně stabilizovat sám, proto se obracel na vysoké říšské funkcionáře a zjišťoval si jejich stanoviska, aby mohl důrazněji zakročit. Většina jich však K. H. Franka poslala za M. Bormannem, jenž měl jako nejvíce povoláná osoba vyřešit celý spor. NSDAP a její složky tajemníkovu pozici výrazně ohrožovaly, což dokázalo především postavení významných funkcionářů, na něž se K. H. Frank obrátil ve svízelné situaci.⁶⁰¹

Na velitele RSHA se státní tajemník obrátil rovněž se záležitostí, jež přímo spadala do jeho rezortu policejně-bezpečnostního aparátu. Dne 18. srpna 1943 vyžadoval po E. Kaltenbrunnerovi nápravu pozastavení jmenování E. Weinmanna plukovníkem policie. Jeho dosazení do této hodnosti K. H. Frank zcela schvaloval. Proto toužil po zaslání všech podkladů, na základě nichž mělo být bráněno dokončení administrativní změny. Velitel RSHA se následně dne 7. září 1943 zavázal, že

⁵⁹⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 176, inv. č. 2725, sign. 109-14/21.

⁶⁰⁰ *Národní práce*, 27. 8. 1943.

⁶⁰¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 176, inv. č. 2725, sign. 109-14/21.

E. Weinmannovo jmenování osobně prosadí. To mělo proběhnout již dne 20. dubna téhož roku, avšak muselo být odloženo kvůli nesouhlasu šéfa říšského kancléřství,⁶⁰² tedy H. Lammerse.⁶⁰³ Důvody takového rozhodnutí nebylo možné odhalit.

E. Kaltenbrunner měl v úmyslu znovu vyjít vstříc zájmům státního tajemníka, které se však dle jeho dopisu ze dne 3. dubna 1944 změnily. V něm ho žádal, aby E. Weinmanna přeložil k RSHA, tedy pod velení E. Kaltenbrunnera. V souvislosti s Frankovým následným popisem složité situace v protektorátu lze usuzovat, že tajemníkovým cílem bylo prosazení spolehlivého funkcionáře, jakým dle jeho názoru E. Weinmann skutečně byl. V Berlíně u RSHA by hájil Frankovy záměry s česko-moravským prostorem, možná i v souvislosti s kompetenčními spory s H. Jurym. Zároveň prosil o rychlou odpověď, což dokázalo nejen nestabilitu v zemi, ale i Frankovu touhu po okamžitém vyřešení záležitosti. Jako hrozby střední Evropy zmiňoval blížící se Rudou armádu, nasazení zahraničních agentů, odpor obyvatelstva a partyzánskou aktivitu, čímž dokreslil blížící se porážku Třetí říše ve válce.⁶⁰⁴

Frankově urgenci však tentokrát E. Kaltenbrunner nevyhověl, neboť mu již o tři dny později oznámil, že E. Weinmanna ponechal v jeho původní pozici v Praze. Jen ze samotného data odeslání se jevílo, že o celé věci rychle rozhodl. S nadsázkou argumentoval tím, že dle K. H. Franka měl být protektorát Čechy a Morava poklidným územím, kde se rozvíjely všechny formy umění, ale když se blížilo nebezpečí, tak by vše mělo záviset na osobě E. Weinmanna. Takové hodnocení velitel RSHA jasně odmítal, přesto uvedl, že by chtěl i nadále pokračovat v jejich spolupráci. Na vyrozumění státní tajemník zareagoval již dne 11. dubna 1944, z čehož vyplynulo, že se skutečně jednalo o podstatnou otázku. Za Kaltenbrunnerovu volbu mu poděkoval a navrhl jejich setkání kvůli projednání důležitého rozhodnutí v Praze, nebo v místě nacházejícím se mezi Berlínem a hlavním protektorátním městem, aby oba museli cestovat stejnou vzdáleností. K. H. Frank se zjevně nechtěl vzdát svého záměru Weinmannova převelení, a proto chtěl u E. Kaltenbrunnera orodovat osobně. S velitelem RSHA navíc opravdu jednal jako se sobě rovným, neboť bylo

⁶⁰² NA Praha, NSM, kart. 22, inv. č. 311, sign. 110-4/157.

⁶⁰³ D. BRANDES, *Češi*, s. 40.

⁶⁰⁴ NA Praha, NSM, kart. 22, inv. č. 311, sign. 110-4/157.

nepředstavitelné, že by některým jiným vysoce postaveným říšským funkcionářům sám dával na výběr z míst konání debaty, aby za nimi nemusel cestovat až do Berlína.⁶⁰⁵

Tato záležitost se však obešla bez újmy na cti a hrdosti, neboť již o dva dny později rozhodl o jejich rozhovoru v Drážďanech ve služebně bezpečnostní policii a SD během nejbližší soboty v 17:00 hodin. K. H. Frankovi datum, čas i místo vyhovovalo, což potvrdil hned druhého dne. Rovněž veliteli RSHA sdělil svůj záměr vrátit se večer do Prahy, tudíž se skutečně mělo jednat o čistě profesní setkání, jež nemělo být doplněno uvolněnějším programem, jak by se dalo čekat u kolegů, kteří osobně tolik nehovořili a měli bližší až přátelské pouto. Státní tajemník však myslel čistě pragmaticky.⁶⁰⁶ Weinmannova převelení však nedosáhl.⁶⁰⁷

Poslední doložené vlákno jejich písemného kontaktu pochází z léta 1944. K. H. Frank se dne 6. července 1944 obrátil na E. Kaltenbrunnera ohledně L. Baarové. Jak sám státní tajemník v dopisu uvedl, její osobou se již v minulosti společně zabývali. Přestože by toto téma měl řešit především s J. Goebbelsem, do jehož rezortu spadaly veškeré způsoby propagandy včetně filmové produkce, hovořil s velitelem RSHA. Důvodem pravděpodobně byla ministrova nechvalně známá aféra s českou herečkou, a proto se rozhodl jej do této otázky nezačleňovat kvůli diskrétnosti. E. Kaltenbrunnera zřejmě zvolil i pro jejich dobré vztahy. Před objasněním problematiky nejprve K. H. Frank popsal na pěti stranách textu osud a kariéru L. Baarové. Ze svého podrobného líčení zcela vynechal J. Goebbelse. Pouze uvedl, že mu před dvěma lety osobně potvrdil své povolení k hereččinu dalšímu působení v Německu, přestože se na ní v minulosti vztahoval zákaz k dalšímu natáčení. To představovalo jistou formu ministrovy náklonosti ke zmíněné herečce. Momentálně se měla L. Baarová nacházet v Praze s možností hrát ve filmech společnosti *Prag-Film*. K tomu jí dal souhlas i státní tajemník říšského ministerstva pro lidovou osvětu Werner Naumann (1909-1982), pravděpodobně opět s odkazem na rozhodnutí J. Goebbelse. Pro německého státního ministra však takové řešení bylo nevyhovující, protože by její filmy v budoucnu stejně zakázali. Proto se přimlouval za její odchod do staré říše, kde by byla součástí schválených německých filmů. Celou věc považoval za politickou otázku, proto jej žádal o jeho rozhodnutí. Zcela záměrně měl být vynechán z rozhovorů J. Goebbels,

⁶⁰⁵ NA Praha, NSM, kart. 22, inv. č. 311, sign. 110-4/157.

⁶⁰⁶ NA Praha, NSM, kart. 22, inv. č. 311, sign. 110-4/157.

⁶⁰⁷ R. KÜPPER, *Karl*, s. 300.

neboť jeho intervence by mohla způsobit nežádáný ohlas.⁶⁰⁸ K. H. Frank chtěl zjevně dosáhnout odchodu české herečky do Německa, kde by její vliv na protektorátní obyvatelstvo dosahoval minimální hodnoty. Ve své biografii se L. Baarová tomuto momentu života podrobněji nevěnovala, proto jsem nemohl výrazněji využít jejího svědectví. Jak sama vypověděla, v závěru války pracovala v některých závodech podobně jako jiní herci, a proto její nová filmová produkce neexistovala.⁶⁰⁹

E. Kaltenbrunner však na tajemníkovu urgenci vůbec nezareagoval, pravděpodobně i proto, že se záležitost netýkala okruhu jeho primárních povinností a ani neměl zájem na hereččině působení. Proto se na něho K. H. Frank znovu obrátil dne 23. října 1944, neboť spor očividně stále řešil. Kaltenbrunnerovu odpověď ani následnou další iniciativu německého státního ministra se mi nepodařilo odhalit, neboť se v dochovaném archivním materiálu nenachází. Proto lze usuzovat, že K. H. Frank upustil od dalšího šetření ve spolupráci s velitelem RSHA, jenž se touto otázkou zjevně nechtěl zabývat.⁶¹⁰

7.5. Korespondence s ostatními představiteli správy Třetí říše

Dochovaná korespondence se zbývajícími subjekty říšské správy měla do jisté míry omezené interpretační možnosti. Důvodem byla její torzovitost, neúplnost a charakter. Proto ve většině případů nebylo možné definovat Frankův vztah s danou osobou a jeho proměny. Zde jsem se věnoval představitelům nejvyšších úřadů na celém říšském území obklopujícím protektorát a okolní župy. Jádrem mého výzkumu byli zejména samotní jedinci, s nimiž udržoval písemný kontakt, dále jejich role v systému a záležitosti, kterými se společně zabývali, a proč se jim věnovali. V první řadě jsem se soustředil na úřady sídlící v Berlíně a následně na ty, co sídlily v jiných centrech Třetí říše.

Dostupný archivní materiál vyvrátil možnost rozsáhlé písemné úřední komunikace mezi K. H. Frankem a J. von Ribbentropem, říšským ministrem zahraničních věcí. Jediný moment styku představovala podobně jako u některých jiných vysoce postavených říšských funkcionářů tajemníkova gratulace k narozeninám, v tomto případě ze dne 30. dubna 1944. Na blahopřání mu J. von Ribbentrop odpověděl stručným nedatovaným dopisem. Jeho charakter podtrhl jejich neexistující bližší

⁶⁰⁸ NA Praha, NSM, kart. 43, inv. č. 642, sign. 110-4/490.

⁶⁰⁹ Lída BAAROVÁ, *Života sladké hořkosti*, Ostrava 1991, s. 154-158.

⁶¹⁰ NA Praha, NSM, kart. 43, inv. č. 642, sign. 110-4/490.

profesní pouto.⁶¹¹ S říšským ministrem tak neprojednával žádné otázky spjaté s jejich sférou působnosti. Protektorát byl zjevně považován za pevnou součást Třetí říše, přestože jeho vládě vůdce deklaroval na samém počátku autonomii. Říšská správa tak působila ve vztahu k Čechám a Moravě jako k vlastnímu regionu, nikoliv k zahraničí. Tento přístup byl i přes příslibené výsady, které byly postupně v době války omezovány, poněkud rozporuplný. Zvláště pokud porovnáme postavení česko-moravského prostoru jako autonomního území se státy, které byly napevno přičleněny k Německu.⁶¹²

Přestože měl H. Göring jako pověřenec pro čtyřletý plán předpoklady, aby byl v častém písemném kontaktu s představiteli systémů dílčích území, která Třetí říše získala rozpínavou zahraniční politikou na sklonku 30. let minulého století a v průběhu druhé světové války, nebylo tomu tak.⁶¹³ Důsledná analýza Frankovy dostupné korespondence nasvědčila tomu, že pokud spolu projednávali nějakou otázku, šlo o osobní setkání a o případné nařízení, které bylo státnímu tajemníkovi předloženo. Činil tak často prostřednictvím říšského hospodářského rezortu a jeho příslušných orgánů. Skutečný faktický důkaz jejich písemného styku představovala běžná formální administrativní komunikace. Podařilo se mi odhalit dva takové exempláře. V obou případech K. H. Frank přál H. Göringovi k narozeninám, a to dne 11. ledna 1944, respektive 1945. Z data vyplynulo, že i do samého závěru války systém lpěl na připomínání si nepodstatných milníků jako byly narozeniny vysoce postaveného říšského funkcionáře. Proto německý státní ministr stále plnil tuto část své každodenní povinnosti. Podobně jako K. H. Frank odepisoval se značným zpožděním na blahopřání zaslaná představitelem nižšího stupně správy, tak stejně jednal i H. Göring. Na základě rozsahu a formulace přání bylo možné spatřit jisté odlišnosti v tajemníkovu přístupu zejména v souvislosti s blížící se německou porážkou. První gratulace se vyznačovala výrazným náznakem Frankova jednání s nadřízeným. Oproti tomu o rok později užil pouze stručného vyhotovení. Zjevně se tak vzdal přílišné vlídnosti a náklonosti.⁶¹⁴ Pro potřebný kontext Frankova myšlení je nutné zmínit, jak sám po válce uvedl, že byl již od počátku dubna 1945 smířen s osudem Třetí říše, tedy o necelý půl druhý měsíc

⁶¹¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 134, inv. č. 2193, sign. 109-9/17.

⁶¹² Wolfgang BENZ, *Geschichte des Dritten Reiches*, München 2000, s. 163-184.

⁶¹³ David IRVING, *Göring*, Brno 1996, s. 417-419.

⁶¹⁴ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1217, sign. 110-12/43.

později. To bylo pravděpodobně motivací omezení jeho výřečnosti při pro něho zbytečných příležitostech a rezignace na vznešené formulace.⁶¹⁵

V podobně málo častém kontaktu byl státní tajemník i s J. Goebbelsem, říšským ministrem propagandy, se kterým očividně řešil otázky vážící se k jeho úřadu i pro protektorátní území.⁶¹⁶ Příčinu takové skutečnosti jsem spatřoval v odhaleném torzu jejich korespondence. Dle jeho studia společně jednali při osobních setkáních. To doložil mimo jiné program jejich schůze v Berlíně dne 6. července 1943, jenž se skládal ze čtyř záležitostí, jejichž řešení vzešlo z Goebbelsovy iniciativy. Nejprve chtěl ministr projednat tzv. krátkovlnnou akci,⁶¹⁷ což s největší pravděpodobností představovalo naplnění povinného zničení všech radiopřijímačů nebo případného odstranění krátkovlnných zařízení z nich na základě tajemníkovy nařízení z března 1943. Zřejmě chtěli zhodnotit výsledky a se zřetelem na jejich analýzu případně přikročit k úpravě této právní normy. O aplikace takových kroků rozhodli společně, a proto se i nyní ve vzájemné spolupráci dál zabývali otázkou, jež se týkala jejich pole působnosti s ohledem na česko-moravský prostor a negativní propagandu šířenou rozhlasem.⁶¹⁸ Další téma bylo velice blízké předchozímu námětu rozhovorů, neboť společně řešili záměr navrácení vysílače v Moravské Ostravě. Proto se domnívám, že alespoň v období první poloviny roku 1943 věnovali velkou pozornost problematice zahraniční propagandy.

Následující dvě záležitosti rovněž spadaly do sféry zájmu obou funkcionářů. Společně se měli zabývat plánovanou výpovědí Oskara Wallecka (1890-1976), správce německého divadla v Praze, ke dni 31. července 1944.⁶¹⁹ Důvodem k tomuto kroku zřejmě nebyla nespokojenost s jeho působením, nýbrž ukončení činnosti všech kulturních institucí stejného charakteru ke dni 1. září 1944.⁶²⁰ Poslední bod jednání se týkal produkce *Prag-Film*, pravděpodobně ve vztahu k ovlivňování názorů a smýšlení protektorátního obyvatelstva.⁶²¹ Nabízí se ovšem také varianta, kdy by se jádrem jednání stala osoba L. Baarové. Goebbelsovo citové pouto k ní je všeobecně známé, avšak aktuální bylo zejména na počátku války. Ve zkoumané době tedy pozbývalo

⁶¹⁵ L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 205.

⁶¹⁶ John BRADLEY, *Dějiny třetí říše. Německo v období nacismu*, Praha 1995, s. 53.

⁶¹⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 93, inv. č. 1739, sign. 109-4/1494.

⁶¹⁸ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 40.

⁶¹⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 93, inv. č. 1739, sign. 109-4/1494.

⁶²⁰ R. KÜPPER, *Karl*, s. 295-299.

⁶²¹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 93, inv. č. 1739, sign. 109-4/1494.

intenzity a částečně relevance, a proto není jisté, zda skutečně i v létě 1943 ministr reflektoval její osobu.⁶²² Státní tajemník se o její osud a kariéru rovněž zajímal, jak doložila Kaltenbrunnerova korespondence. Samotná herečka měla ve stejném období nabídku k natáčení filmového snímku právě od *Prag-Film*, jak K. H. Frank ve svém dopisu ze dne 6. července 1944 doložil. Proto je v konečném součtu nejpravděpodobnější varianta, že i ona zřejmě spadala do tematického okruhu jednání.⁶²³

Obecně lze konstatovat, že při řešení otázek spadajících do jejich jurisdikce, se věnovali zásadně problematice, jež se týkala česko-moravského prostoru a jeho ovlivňování prostřednictvím českého a německého zábavního průmyslu v koexistenci s domácí i zahraniční propagandou. Do okruhu témat, která zřejmě projednávali zásadně při osobním setkání, se mohly dostávat rovněž osobní zájmy jako například v případě L. Baarové.⁶²⁴

Myšlenku převládajících osobních jednání jako prostředku vzájemné komunikace potvrdil Frankův dopis ze dne 15. ledna 1945. Jeho prostřednictvím zrušil domluvenou večeři s J. Goebbelsem. Státní tajemník uvedl, že do hlavního města Třetí říše neodcestuje kvůli odvolání Ribbentropovy přednášky. Výzkum archivního materiálu dokázal, že jejich setkání se konala převážně v Berlíně, kam za říšským ministrem cestoval, nikoliv v Praze, kde sídlil tajemníkův úřad. K. H. Frank se rovněž zajímal o dění v Německu, a proto využíval možnosti některých osvětových událostí jako byl referát říšského ministra zahraničí.⁶²⁵

Frankův a Goebbelsovův vztah se vyznačoval i plněním společenských konvencí v rámci jejich úřadu, což doložila Goebbelsova gratulace k tajemníkovu dalšímu potomkovi. Přestože mu blahopřál s téměř dvoutýdenním zpožděním, K. H. Frank mu okamžitě ještě téhož dne poděkoval, tedy dle zásady, kterou uplatňoval při tomto druhu komunikace s vysoce postavenými představiteli říšské správy. Jejich korespondence byla velice stručného provedení, kdy zřejmě jen chtěli dostát svým povinnostem. Významným poznatkem ovšem bylo Goebbelsovo oslovení za pomoci doktorského titulu, kterým ovšem státní tajemník nedisponoval. Proto lze usuzovat, že si

⁶²² L. BAAROVÁ, *Života*, s. 144.

⁶²³ NA Praha, NSM, kart. 43, inv. č. 642, sign. 110-4/490.

⁶²⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 93, inv. č. 1739, sign. 109-4/1494.

⁶²⁵ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1212, sign. 110-12/38.

K. H. Franka spletl s jeho jmenovcem Hansem Frankem (1900-1946), jenž působil v okupovaném Polsku a který tuto titulaturu skutečně a především oprávněně užíval. Zmíněný omyl potvrdil tezi, že oba spolu jen výjimečně písemně komunikovali, tudíž mohlo dojít k takové chybě.⁶²⁶

Dostupná rozsáhlá korespondence chybí i pro Frankovu komunikaci s Baldurem von Schirachem (1907-1974) působícím jako Reichsjugendführer. Pod jeho vedením fungovaly všechny mládežnické organizace NSDAP včetně všeobecně nejznámější *Hitlerjugend*. Pod jeho záštitou se rovněž realizoval projekt *KLV*. Svůj úřad vedl a složky pod něho spadající organizoval od roku 1940 z Vídně. Z analýzy dvou vláken jejich komunikace je zjevné, že Schirachovou působností bylo celé říšské území, tedy i to protektorátní. NSDAP měla v Čechách a na Moravě pečovat o potřeby německého obyvatelstva, Reichsjugendführer se v tomto případě staral o její nejmladší část. Schirachův vliv v protektorátu po jeho zřízení dokázala jeho návštěva země již v prosinci 1939, za kterou mu dne 18. prosince téhož roku K. H. Frank poděkoval, jenž jej oslovoval jeho pozicí. Držel se tedy přesně daného úzu říšské komunikace. Pravděpodobně se jednalo o inspekční, či reprezentativní cestu, při jejíž příležitosti předal státnímu tajemníkovi zlaté ocenění *Hitlerjugend*. Podnětem k jeho udělení bylo zřejmě i propagandistické využití, neboť se do té doby K. H. Frank nijak výrazně nepodílel na podpoře mládeže, spíše naopak s ohledem na 17. listopad 1939. Zmíněný dopis rovněž využil k popřání Veselých Vánoc a šťastného Nového roku, čímž zároveň splnil tuto formální povinnost.⁶²⁷

Dne 9. srpna 1944 žádal B. von Schirach německého státního ministra o přijetí svého dlouholetého přítele Hanse Steinhoffa (1882-1945), německého režiséra.⁶²⁸ K tomu K. H. Frank se zájmem svolil ještě téhož dne. Reichsjugendführer jej zvolil záměrně ke splnění tohoto úkolu, neboť v něm viděl reprezentanta celého protektorátu a neboť měl splnit všechny Steinhoffovy požadavky.⁶²⁹ S největší pravděpodobností se totiž jednalo o cílený pobyt za účelem natočení nového filmu „*Shiva und die Galgenblume*“, na němž se podíleli i Češi a jenž nebyl dokončen kvůli blížícím se spojeneckým vojskům. Reálnou motivací byla rovněž jen pouhá návštěva Prahy. Ovšem skutečně

⁶²⁶ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

⁶²⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 30, inv. č. 606, sign. 109-4/353.

⁶²⁸ Joe HEMBUS – Christa BANDMANN, *Klassiker des deutschen Tonfilms. 1930-1960*, München 1980, s. 86.

⁶²⁹ NA Praha, NSM, kart. 47, inv. č. 686, sign. 110-4/537.

možnou druhou variantou bylo jeho využití k natočení propagandistického snímku o fungování *KLV*, respektive nějaké mládežnické organizace v protektorátu, neboť se tento režisér věnoval i takové tvorbě. Tudíž by se jednalo o další provázání Schirachovy a Frankovy spolupráce v rámci jejich úřadů říšské soustavy.⁶³⁰

Dalším významným subjektem ve správě, s nímž K. H. Frank přišel alespoň jednou do styku, byl H. Frank, generální guvernér okupované části Polska nazývané Generální gouvernement.⁶³¹ Zjištěné skutečnosti přinesly tezi, že společně příliš mnoho nejednali, a proto zůstal polský a česko-moravský prostor vzájemně izolovaný v komparaci s reflexí říšských území, jež obklopovala protektorát. Jedinou dochovanou interakci představoval Frankův blahopřejný telegram k narození dcery Eddy, která byla prvním dívčím potomkem K. H. Franka.⁶³² Gratulace tvořila pouze formální splnění povinností, které byly každodenní součástí jejich administrativy. Vzájemnou nezávislost podložilo blahopřání zasláné s více než dvoutýdenní zpožděním od Eddynina narození, jež se skládalo z pouhých čtyř slov. Strohý styl pouze podepřel závěr o jejich neexistující spolupráci. Státní tajemník odpověděl poněkud delším textem již o dva dny později. Při této příležitosti okamžitě odpovídal jen nejvyšším představitelům Třetí říše, za kterého očividně H. Franka považoval na rozdíl od něho.⁶³³

Posledním zkoumaným subjektem byla osoba R. Toussainta. Od listopadu 1941 zastával funkci zmocněnce wehrmachtu v Praze. O necelé dva roky později byl povolán do Říma, kde působil jako generál. Po úspěších spojenců v Itálii byl v červenci 1944 opět povolán do hlavního města protektorátu Čechy a Morava, kde navázal na svou předchozí pozici de facto až do konce války.⁶³⁴ První doložené vlákno jeho a Frankovy korespondence pochází z doby, kdy již byl R. Toussaint u wehrmachtu v Itálii. Z předchozího působení v Praze se bohužel žádné jejich dopisy nedochovaly, pouze ve formě dílčích okrajových případů, kterým jsem se věnoval v jiné kapitole. Nejprve mu dne 2. května 1943 přál státní tajemník k narozeninám. Blahopřání se vyznačovalo výraznou odlišností, protože autor hovořil nejen svým jménem, ale rovněž za svou manželku. To nasvědčuje skutečnosti, že se jejich rodiny znaly a že spolu dobře

⁶³⁰ J. HEMBUS – CH. BANDMANN, *Klassiker*, s. 86.

⁶³¹ K. TOFAHRN, *Das Dritte Reich*, s. 114.

⁶³² K. VYKUSA (ed.), *Zpověď*, s. 10.

⁶³³ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

⁶³⁴ Jürgen KLÖCKLER, *Verhinderter Archivalienraub in Italien. Theodor Mayer und die Abteilung „Archivschutz“ bei der Militärverwaltung in Verona 1943 – 1945*, in: Alexander Koller (ed.), *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Tübingen 2006, s. 503.

vycházely. Generálova vděčnost se nacházela v jeho odpovědi, která byla dokonce rozsáhlejší než tajemníkův dopis. Jejich vztah ovšem nevykazoval takové úrovně jako například u E. Kaltenbrunnera. Stále si totiž vykali a oslovovali se v rámci říšského úzu pro oficiální korespondenci.⁶³⁵

Další písemný kontakt přišel jen za tři dny později, když R. Toussaint vyhověl Frankově žádosti o propuštění ze služby pro vojáka Helmuta Zuberu. Pravděpodobně se jednalo o tajemníka blízkého či příbuzného, neboť mu zřejmě šlo o jeho bezpečí, což je patrné z jeho přesunutí do obranné jednotky IV v Drážďanech. Ve staré říši byla menší pravděpodobnost, že zahyne při výkonu služby než na frontě. Ojedinělou úřední záležitostí, které se společně věnovali, představovala intervence v souladu s tajemníkovými zájmy. Je tedy zřejmé, že se R. Toussaint přesunem do Říma zcela vyprostil ze spolupráce v rámci své funkce s K. H. Frankem.⁶³⁶

Toussaintův kariérní posun a stálost vřelého vztahu s německým státním ministrem doložila Frankova gratulace ze dne 4. září 1943 k jeho povýšení na generála. I v tomto případě hovořil za celý manželský pár, což bylo v tomto typu korespondence neobvyklé. Přesto se stále jednalo o běžný exemplář formální administrativy, tudíž jeho role v analýze je omezená. Následný Frankův dopis ze dne 12. října 1943 prokázal Toussaintův dočasný přesun do Mnichova. Jednalo se zřejmě o vyřízení jisté otázky, neboť jeho oblast působnosti byl stále italský prostor. V příloze mu zaslal blíže nespecifikované fotokopie, jež se nemusely nutně týkat úředních záležitostí, neboť generál neměl žádné profesní vazby na protektorátní území a státní tajemník zase na Itálii. Tomu nasvědčoval i závěr textu, prostřednictvím kterého zdravil K. H. Frank svého kolegu a doufal, že se mu v jeho funkci daří.⁶³⁷ Přesto zde byla problematika, jež neležela ve středu zájmu obou funkcionářů. V květnu 1944 proběhlo převelení převážné části vládního vojska na Apeninský poloostrov a právě jeho převedení mohl realizovat R. Toussaint, jenž zde měl výraznou pozici u německé armády.⁶³⁸

Skutečnost, že Toussaintův pobyt ve staré říši nebyl permanentního rázu, potvrdila ministrova gratulace ze dne 27. července 1944. Opět se na něho obracel jako na generála wehrmachtu do Itálie, tudíž se R. Toussaint vrátil ke svému úřadu

⁶³⁵ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 341, sign. 110-4/187.

⁶³⁶ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 341, sign. 110-4/187.

⁶³⁷ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 341, sign. 110-4/187.

⁶³⁸ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 86.

v Římě po svém bavorském pobytu. Dopis především předznamenal jeho návrat do Prahy, kde mu měl K. H. Frank v úmyslu poblahopřát osobně. Zcela výjimečně použil přátelského oslovení „*Lieber Toussaint*“.⁶³⁹ Tuto formulaci záměrně zvolil k projevu radosti ze znovushledání a součinnosti obou funkcionářů.⁶⁴⁰ Z obsahu dopisu vyplynulo, že byl sepsán v souvislosti s generálovým převelením do protektorátu, kde měl opět působit jako zplnomocněnec wehrmachtu a kde mělo být navázáno na jejich předešlou spolupráci. R. Toussaint v této funkci setrval až do května 1945.⁶⁴¹

Svým charakterem se na okraji celé této kapitoly nachází soubor Frankových oznámení o jeho polární cestě trvající ode dne 6. července do dne 5. srpna 1939. Jejich adresáty byli vysoce postavení říšští funkcionáři H. Lammers, H. Himmler, M. Bormann, R. Heydrich, K. Daluge, K. Henlein a H. Jury. Tento materiál jsem záměrně umístil až do této části mé kvalifikační práce po definování jejich vztahu se státním tajemníkem. Se všemi zmíněnými přicházel do písemného styku při řešení své agendy nebo se jejich pozice dotýkala jeho úřadu. Mezi zkoumanými dopisy se ovšem nenacházel žádný, který by zaslal K. von Neurathovi, což potvrdilo teze o jejich zvláštním vztahu a specifickém způsobu komunikace. Nabízí se ovšem i možnost, že informaci K. H. Frank sdělil říšskému protektorovi osobně, neboť jejich úřad sídlil shodně v Praze.⁶⁴²

Tato krátká sdělení byla téměř totožná, lišila se pouze způsobem oslovení, kdy všechny až na M. Bormanna častoval jejich pozicí ve správě, respektive jejich hodností v rámci SS. Dopis pro hlavního představitele NSDAP začal jeho jménem. Proč tak činil, je neznámé, protože to bylo zcela v rozporu s Frankovými pravidly. Každého příjemce informoval o důvodu své nepřítomnosti, o době své indispozice, o možné komunikaci prostřednictvím radiotelegramu a o skutečnosti, že tuto dovolenou obdržel od A. Hitlera, čímž se zjevně pyšnil. M. Bormanna navíc požádal o vyřízení díky za dar vůdci, což je poněkud zvláštní, neboť pro vyřízení tohoto vzkazu byl způsobilější H. Lammers jako vedoucí říšské kanceláře.⁶⁴³

⁶³⁹ V překladu „*milý Toussaint*“.

⁶⁴⁰ NA Praha, NSM, kart. 24, inv. č. 341, sign. 110-4/187.

⁶⁴¹ Jürgen KLÖCKLER, *Verhinderter Archivalienraub in Italien. Theodor Mayer und die Abteilung „Archivschutz“ bei der Militärverwaltung in Verona 1943 – 1945*, in: Alexander Koller (ed.), *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Tübingen 2006, s. 503.

⁶⁴² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 12, inv. č. 206, sign. 109-2/107.

⁶⁴³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 12, inv. č. 206, sign. 109-2/107.

Zvláště specifickým pramenem je itinerář svatby K. H. Franka se svou druhou ženou K. Blaschek dne 14. dubna 1940. Události se zúčastnilo deset příslušníků SS, mezi nimiž byli například W. Opländer, H. Böhme a R. Gies. Jmenný seznam potvrdil, že se s některými kolegy skutečně sblížil a opustil alespoň částečně rovinu profesního života. Přesto žádný z nich až na Hanse Weibgena (1904-1986) nebyl přímo u civilního sňatku přítomen. H. Weibgen však měl za úkol zajistit, aby se před radnicí neshromažďovali kolemjdoucí, což vyvrací možnost jeho mimořádného postavení ve Frankově rodině. Následně v 15:00 hodin měla být z tajemnickova bytu vyvěšena vlajka SS, tedy před příjezdem novomanželů. O dvě hodiny později měla proběhnout gratulace deseti pozvaných příslušníků SS. Vrchol večera představoval tři čtvrtě hodiny trvající koncert na Frankově zahradě. Program ceremoniálu prokázal uzavřenost a kultivovanost celé slavnosti, jež byla provázána výraznými odkazy na příslušnost k SS.⁶⁴⁴

7.6. Shrnutí

Výzkum dochované korespondence přinesl závěr, že se K. H. Frank společně s vedoucím říšské kanceláře, který při písemném styku zastupoval A. Hitlera, věnovali především otázkám týkajících se válečného hospodářství. Vstupoval tak do jednání státního tajemníka s představiteli hospodářského sektoru Třetí říše. Vedle toho se na H. Lammerse německý státní ministr obracel se záležitostmi nacházejícími se v jeho zájmu a prosbami o jeho podporu, kterou hledal u více říšských funkcionářů. Okrajovou formální agendou byly různé gratulace a předávání vyžádaných materiálů. Jejich vztah se jevil jako čistě profesní a striktně seriózní, a proto za dobu války neprošel žádným vývojem a reprezentoval úřední vazbu dvou orgánů.

Frankův a Himmlerův vztah prodělal za celé válečné období podstatné změny. Záležitosti, kterým se věnovali, a vzájemné oslovování prokázaly, že postupně došlo k jejich sblížení v rámci úřední korespondence. Přesto bylo z její analýzy zjevné, že státní tajemník jednal se svým přímým nadřízeným, jemuž se zodpovídal jako vyšší velitel SS a policie. Frekvence jejich písemného styku záležela na závažnosti konkrétní otázky, jež se zvyšovala při řešení věci spadající přímo do jejich jurisdikce a ovlivňující povědomí obyvatelstva a fungování systému. Záběr jejich písemné komunikace byl

⁶⁴⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 31, inv. č. 620, sign. 109-4367.

relativně pestrý, neboť do něho spadala formální administrativa s drobným přesahem do osobní sféry, dále Frankovy situační zprávy a informace o jeho služebních cestách, tajemníkovy intervence ve prospěch třetí osoby, jejíž osud mohl právě H. Himmler změnit, diskuze nad dílčími nařízeními a jinými právními normami a jejich policejně-bezpečnostní agenda.

Frankův a Kaltenbrunnerův vztah se od jeho jmenování velitelem RSHA pravděpodobně velice prohloubil v úřední, ale i osobní rovině. Společně si tykali i oslovovali v přátelském duchu. Analýza jejich korespondence potvrdila, že s ním německý státní ministr často jednal jako se sobě rovným a nikoliv jako s vysoce postaveným říšským funkcionářem sídlícím v Berlíně. Tomu napomáhaly i jejich totožné hodnosti v rámci soustavy SS. Státní tajemník se na něho minimálně v posledních dvou letech války často obracel s žádostí o podporu v záležitostech, jež se ne vždy zcela týkaly jejich primární jurisdikce jako v případě české herečky L. Baarové a sporů s H. Jurym. Frekvence jejich písemného styku se zvyšovala, pokud řešili podstatné otázky spadající do jejich kompetencí.

A. Speer, F. Sauckel, H. Göring a W. Stuckart zatěžovali protektorát svými požadavky maximálního využití českého hospodářství ve prospěch vítězství Třetí říše ve válce. Své nepřiměřené nároky realizovali díky svým úřadům, které směřovaly materiální a výrobní zakázky na české závody. Také díky pochopení rozličné oblasti K. H. Frank alespoň částečně snižoval i za Lammersovy pomoci jejich opatření. Často se ale musel podvolit rozkazům. Vedle těchto otázek rovněž spolupracoval s B. von Schirachem v rámci protektorátních mládežnických organizací, při osobních setkáních se zabýval s J. Goebbelsem vlivem šířené propagandy, jednal s R. Toussaintem jakožto zplnomocněncem wehrmachtu v Praze a torzovitě komunikoval s H. Frankem a J. von Ribentropem.

8. Ostatní prameny související s osobou K. H. Franka

V závěrečné kapitole jsem pracoval s písemnou korespondencí spjatou s osobou státního tajemníka, která se ve většině případů svým obsahem, charakterem a podnětem vzniku přímo netýkala záležitostí říšské a autonomní správy. Proto jsem na jejím základě nemohl definovat Frankovu pozici v rámci systému protektorátu a Třetí říše. Tyto prameny spíše dokreslují okruh jeho povinností v zemi a vnímání jeho osoby českými a německými příslušníky. Ve zkoumaných dopisech takřka vůbec nepřicházel do styku s nejvyššími funkcionáři, nýbrž jednal přímo či zprostředkovaně s nižšími úředníky a také občany. Kvůli odlišnému archivnímu materiálu jsem musel přistupovat k jeho analýze poněkud rozdílně, neboť ve většině exemplářů jsem se nemohl zabývat proměnami vztahu s danou osobou a následnými reakcemi na některou korespondenci. Kvůli nízkému interpretačnímu potenciálu jsem některé kategorie výzkumu záměrně vynechal a soustředil se jen na ty, jejichž bližší studium mohlo přinést relevantní závěry. Výsledkem mého bádání byly čtyři podkapitoly seřazené dle přirozené a logické návaznosti v rámci této části mé kvalifikační práce. Z počátku jsem se věnoval korespondenci s osobami pracujícími v nižším stupni správy, jež mohla alespoň doplnit studium jeho role v rámci nejen Čech a Moravy, ale i celé Třetí říše. Následně má pozornost směřovala k různým typům písemného styku formální administrativy, který nespadal do sféry skutečného plnění rozkazů a povinností. Kvůli specifickému charakteru subjektů nebylo vždy možné zjistit osud konkrétního jedince či jen jeho celé jméno. Samotný závěr práce se tedy skládá z výzkumu cenných, neobvyklých a zajímavých pramenů, jež se týkají nejen okrajových otázek, kterými se Frankův úřad musel zabývat, ale v některých případech i jeho soukromého života.

8.1. Korespondence úředního charakteru s nižším stupněm říšské správy a jinými subjekty

Se skutečně nižšími články říšské správy jednal K. H. Frank při své hmotné podpoře vojáků wehrmachtu. Jeho materiální pomoc v podobě neuvedeného množství radiopřijímačů doložil poměrně stručný děkovný dopis zasláný jistým inspektorem přímo K. H. Frankovi dne 6. února 1943.⁶⁴⁵ Sdělnější a tedy významnější byla tajemníkovou korespondencí ze sklonku roku 1941 a z první poloviny následujícího

⁶⁴⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 117, inv. č. 2019, sign. 109-7/26.

roku, jež vypovídala o zásobování nedostatkovým zbožím příslušníky franko-sudetoněmecké 46. pěší divize bojující na východní frontě. Samotný příjemce doložil, že K. H. Frank chtěl etnikum, do něhož od narození patřil, i po Mnichovské dohodě stále podporovat. Nejprve mu dne 23. prosince 1941 Rudolf Staffen, oblastní šéf NSDAP, sdělil, že mu dal k dispozici 10.000 kusů dopisních papírů, jež poskytl papírenský průmysl protektorátu a čtyř okolních žup, a nabídl distribuci materiálu. O čtyři dny později mu státní tajemník poděkoval s tím, že vojákům papír rozdělí zmocněnec wehrmachtu. Tímto záměrem se chtěl pravděpodobně ujistit, že zásilku skutečně obdrží zvolená divize.

Zdánlivě uzavřená záležitost se zkomplikovala dle Staffeného dopisu zaslaném R. Gieseimu dne 6. ledna 1942, kdy se dodávka potřebného materiálu zpozdila kvůli nedostatku uhlí v příslušných závodech, jež měly jejich výrobu na starost.⁶⁴⁶ Tato skutečnost potvrdila komplikace v těžbě, kdy hornictví představovalo klíčovou oblast pro vedení války a došlo k jeho rozšíření na česko-moravském území, což doprovázel významný pokles výkonu.⁶⁴⁷ V reakci na Staffeného text mu K. H. Frank napsal se značným časovým odstupem dne 31. března téhož roku a sdělil mu, že mezitím proběhl sběr dopisních papírů a že se s ním chce osobně sejit. Z korespondence je patrné, že státní tajemník problém vyřešil sám, čímž chtěl zamezit nesnázím svých soukmenovců, a že zásilka pro 46. divizi zajištěná sběrem, nebo výrobou byla připravena. V polovině dubna totiž R. Staffen žádal Frankova adjutanta o možnost odeslat materiál. Navíc pravděpodobně na Frankovu žádost zjistil, ve kterých divizích se nacházeli další sudetoněmečtí vojáci. To napovědělo tomu, že měl státní tajemník skutečně zájem o pomoc osobám pocházejícím ze stejné oblasti jako on. Za tímto účelem požádal posledního dubnového dne roku 1942 nadporučíka Ernsta von Bressendorfa (1917-1994) o distribuci dopisních papírů společně s R. Staffenem.⁶⁴⁸

Celou otázku uzavřel až dne 6. července 1942, kdy K. H. Frank nabídl generálmajoru u 46. divize Faccioví splnění dalších potřeb jeho „*sudetendeutschen Kameraden*“.⁶⁴⁹ Jednal tak v souvislosti dopisu z předešlého dne, kdy mu zmocněnec wehrmachtu

⁶⁴⁶ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁴⁷ D. BRANDES, *Češi*, s. 361-365.

⁶⁴⁸ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁴⁹ V překladu „*sudetoněmečtí přátelé*“.

tlumočil Facciův dík. O necelé dva týdny později proto žádal pro svou divizi knihy, toaletní potřeby, další dopisní papír a kuřivo. Jeho přání K. H. Frank splnil v porovnání s předešlým jednáním mnohem rychleji, neboť opatření další zásilky pro vojáky pravděpodobně nic nekomplikovalo. Z toho lze usuzovat vyřešení komplikací s uhelnými dodávkami pro jednotlivé závody. Dne 11. srpna 1942 žádal R. Gies příslušný úřad o zmíněné zboží Frankovým jménem, jenž za něj nechtěl platit, neboť se mělo jednat o sbírku pro vojáky. Pouze o tři dny později tajemníkův adjutant obdržel odpověď, dle níž bylo vyčleněno pro 46. divizi 12.000 cigaret, 8.000 dopisních papírů, 2.200 knih nakladatelství *Volk und Reich* a nespécifikované množství toaletních potřeb.⁶⁵⁰

V tomto případě K. H. Frank skutečně maximálně využil svého vlivu a svých kompetencí, za což mohl cítit vlastní uznání, neboť obdarovaná divize možná i díky zlepšené morálce pomohla osvobodit Krym, kde dosáhla úspěchu u Sevastopole. Aby realizoval své zájmy, nejednal s dílčími vojáky, ale s představitelem zmíněného pěšího oddílu, zmocněncem wehrmachtu v Praze a příslušnými osobami, které uskutečnily poskytnutí nedostatkového zboží.⁶⁵¹ Zmíněná akce potvrdila operování wehrmachtu v tomto prostoru okamžitě po vyhlášení plánu *Barbarossa*.⁶⁵²

Podobně pomáhal i jednotlivcům, ke kterým ho vázalo pravděpodobně osobní pouto a společný původ, neboť na jejich užitku neměl dle korespondence vlastní prospěch. Státní tajemník úspěšně dojednal pro jistého Kaizla povolení k provozu vlastní živnosti *Mariatherma-Apotheke* v Mariánských Lázních. Ze začátku za K. H. Franka záležitost vyřizoval jeho adjutant, podobně jako u zmíněných dvou intervencích v kapitole o R. Giesovi, když jednal s lékařským radou Wagnerem působícím v Liberci. Napsal mu dne 25. srpna 1939 v reakci na Frankův předchozí dopis, na který ovšem rada nezareagoval. Odpovědi se státní tajemník dočkal dne 5. září 1939, kdy mu bylo sděleno, že Wagner o záležitosti nic nevěděl, a proto ji postoupil příslušnému orgánu do Karlových Varů. Na zdejšího správního prezidenta Wilhelma Sebekovského (1906-1981) se proto obrátil již o tři dny později a celou záležitost mu vylíčil. S tím se pravděpodobně znal, čemuž napovědělo jeho tykání, familiární oslovení

⁶⁵⁰ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁵¹ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁵² Kol., *Druhá světová válka*, s. 113-114.

„*Lieber Willi*“⁶⁵³ a skutečnost, že působil ve Frankově rodišti. Následná písemná korespondence v archivním fondu chyběla až do tajemníkovy dopisu ze dne 16. října 1939 určeném W. Sebekovskému, jímž reagoval na jeho text ze dne 19. září 1939. Sděloval mu, že Kaizl obdržel povolení a nyní by se s ním chtěl sejít, aby mohla být záležitost uzavřena.⁶⁵⁴

I přes komplikace prosadil K. H. Frank své zájmy a zařídil oprávnění pro Kaizla, jenž byl pravděpodobně jeho přítelem a oba se nejspíš znali i z toho důvodu, že se Mariánské Lázně nacházejí nedaleko Karlových Varů. Důvodem Frankovy pomoci byl zřejmě jeho původ a tajemníkovy konexe v rámci župy Sudety, kde pravděpodobně jednal s osobami, jež znal. Státní tajemník ovšem neměl kompetence vydat sám Kaizlovi příslušný dokument, a proto využil svých kontaktů a vlivu. Poněkud překvapivý krok zvolil lékařský rada Wagner, jenž se pomoci zřekl, přestože se jednalo o zájmy státního tajemníka.⁶⁵⁵

Obdobný případ představovala i jeho intervence z jara a léta 1940. Dne 29. března 1940 napsal K. H. Frankovi jeho bývalý spolupracovník z SdP Herbert Müller (1896-1979) o pomoc pro sebe a svého bratra během finančního vyrovnání s firmou *Tatra-Ringhoffer*. Aby mu bylo vyhověno, zvolil důkladně promyšlenou strategii, kdy zmínil své působení v Sudetoněmecké straně, státnímu tajemníkovi tykal a oslovil jej „*Werter Kamerad*“⁶⁵⁶ a uvedl, že jeho otec byl antisemita. K. H. Frank si jej ovšem nepamatoval, což vyplynulo z dopisu z poloviny dubna 1940, v němž mu příslušník SD potvrdil Müllerovu minulost spjatou s SdP a poté s NSDAP. Následně již mohl využít svého postavení a pomoci svému soukmenovci. R. Gies dne 1. srpna 1940 oznámil H. Müllerovi, že právní spor byl uzavřen a podnik *Tatra-Ringhoffer* se smluvně zavázal k odškodnění jeho rodiny. Nejednalo se však o sumu, kterou sourozenci Müllerovi vymáhali. Pomoc jim byla poskytnuta zejména na základě jejich původu, na který státní tajemník kladl důraz i po roce 1939.⁶⁵⁷

Do poslední zkoumané oblasti v tomto okruhu spadalo zdlouhavé disciplinární řízení vedené s J. Halfmannem, K. Wippertem a H. Tannem. Celou záležitost ozřejmil dopis

⁶⁵³ V překladu „*milý Willi*“.

⁶⁵⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 139, inv. č. 2230, sign. 109-11/31.

⁶⁵⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 139, inv. č. 2230, sign. 109-11/31.

⁶⁵⁶ V překladu „*drahý příteli*“.

⁶⁵⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 139, inv. č. 2230, sign. 109-11/31.

Reissera působícího u karlovarského finančního prezidia, kterým se dne 21. ledna 1941 obracel na K. H. Franka. Státní tajemník si dne 3. července 1940 stěžoval na tři zmíněné celní úředníky. O pět dní dříve totiž došlo k momentu, jenž vyvolal Frankovu nevoli. J. Halfmann měl být neupravený, státního tajemníka nepozdravil a zdlouhavě legitimizoval cestující včetně K. H. Franka, k čemuž dle něho nebyl důvod, neboť měl na sobě uniformu SS-Gruppenführera. K. Wippert se provinil opožděným zdvižením závory. Záminka Tanneho stíhání se v textu nenacházela. Nebylo rovněž možné ozřejmit, proč právní spor trval tak dlouhou dobu, neboť korespondence z předchozího půlroku se nedochovala, nebo neexistovala.⁶⁵⁸

Situaci zkomplikovalo Reisserovo úmrtí, což Frankovu adjutantovi sdělil jeho nástupce Lehmann-Hankel dne 5. ledna 1942. Z data vyplynulo, že disciplinární řízení se stále protahovalo. Samotný proces vyústil ve Wippertovo a Halfmannovo omilostnění. Kárné řízení vůči H. Tannemu ale zjevně neskončilo, neboť přislíbil odeslání jeho obžalovacího spisu. Frankova důstojnost a ego však patrně opravdu utrpělo, neboť stále toužil po odvetě za jejich nepřístojnosti. K tomu mu měla posloužit i jeho jistá pozice, kterou si chtěl prosadit svůj názor. Dne 12. února 1942 se proto R. Gies obrátil na finančního prezidenta, aby státnímu tajemníkovi poskytl podklady pro zproštění viny dvou celních úředníků a znovu si vyžádal Tanneho spis. Bohužel následná korespondence se nedochovala, přesto Frankovo jednání opět doložilo jeho ješitnost a zároveň neústupnost, neboť se snažil prosadit vyšší trest pro provinilé, než jaký měl v záměru uplatnit jejich nadřízený. K. H. Frank tak možná činil i proto, že záležitost územně spadala do župy Sudety. On tak chtěl demonstrovat své silné postavení mezi lidmi, kteří jej po většinu života obklopovali. Zdoluhavost kárného řízení rovněž ozřejmila některé nedostatky správního systému na střední úrovni, jehož fungování mohly negativně ovlivnit různé komplikace.⁶⁵⁹

⁶⁵⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 40, inv. č. 801, sign. 109-4/552.

⁶⁵⁹ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 40, inv. č. 801, sign. 109-4/552.

8.2. Archivní materiál dokládající Frankovo mimořádné postavení v politickém aparátu protektorátu Čechy a Morava

8.2.1. Žádosti o audienci u K. H. Franka a jeho podepsanou fotografií

Některým říšským funkcionářům však pouhá písemná korespondence s německým státním ministrem nevyhovovala a nestačila, proto jej požádali o možnost audience v jeho kanceláři. K. H. Frank ve většině případů vyhovoval jejich prosbám a svolil k jejich setkání. Tuto skutečnost potvrdily dvě záležitosti z května 1944. Nejprve dne 4. května 1944 projevil oberlandrát Rudolf Wenzel (1904-1984) zájem o patnáctiminutovou osobní schůzku, k níž německý státní ministr svolil o týden později a její termín stanovil na den 17. května v pravé poledne. Dopis byl sepsán ve třetí osobě, což z nabytých zkušeností napovědělo, že odpověď vypracoval jeho úřad. O Frankovo přijetí prosil rovněž Franz Breithaupt (1880-1945) vysoké hodnosti SS-Obergruppenführera dne 8. května téhož roku. Pravděpodobně se jednalo o ministrova blízkého kolegu, neboť tento příslušník SS obdržel již o dva dny později kladnou odpověď, jež byla sepsána v první osobě a začínala oslovením „*Lieber Kamerad*“.⁶⁶⁰

Podobná Frankova ochota se projevovala i u prosby ze dne 6. března 1944 zaslané Herbertem Davidem (1900-1985), jenž měl nižší hodnost SS než adresát dopisu, ve kterém uváděl čtyři možné termíny schůzky. K jejich rozhovoru patrně došlo, neboť se K. H. Frank dne 4. července 1944 s poněkud větším zpožděním přimlouval u H. Himmlera a dokládal vlastní několikaletou známost s H. Davidem. Přesně na konci měsíce se dočkal Himmlerovy kladné reakce, když povolil tazatelův odchod na frontu.⁶⁶¹ Poslední zkoumanou žádostí o audienci pocházející od říšského funkcionáře byla od Oskara Dinorta (1901-1965), nového velitele divize německého vojska, sepsaná dne 4. října 1944. Měl za úkol rozmístit jednotlivé oddíly wehrmachtu po říšském území, proto lze usuzovat, že i s ním tuto důležitou záležitost K. H. Frank osobně projednal, přestože důkaz o takovém jednání nebyl ve fondu uložen.⁶⁶²

⁶⁶⁰ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1323, sign. 110-12/149.

⁶⁶¹ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1321, sign. 110-12/147.

⁶⁶² NA Praha, NSM, kart. 107, inv. č. 1329, sign. 110-12/155.

Státní tajemník dle prozkoumaných skutečností běžně přijímal své kolegy ve své kanceláři po předchozí domluvě. Předmětem schůzky byla obvykle podstatná záležitost, které se společně věnovali. Nejednalo se tedy o zdvořilostní návštěvy, ale o plnění svých povinností.⁶⁶³ Audience se vždy konala v Černínském paláci, kde měl K. H. Frank kancelář,⁶⁶⁴ nikoliv v restauračních zařízeních či reprezentačních prostorách.

Výzkum totožných pramenů pocházejících od běžného protektorátního a německého obyvatelstva přinesl shodně pevně dané závěry. Jejich odesílatelé je adresovali rovněž německému státnímu ministrovi a obvykle obdrželi zamítavé odpovědi, jež byly vyhotoveny ve třetí osobě a zpravidla se značným časovým odstupem. Prvním doloženým případem byla Helene Oliva a její prosba o jeho podporu v její těžké situaci ze dne 17. března 1944. Zřejmě se jednalo o Češku, jež uvedla německou podobu svého jména, čímž chtěla zvýšit pravděpodobnost pozitivní odpovědi. Za stejným účelem rovněž napsala svůj text v německém jazyce. I přesto jí zaslal o deset dní později odmítavou odpověď.⁶⁶⁵ Výjimečnou byla německy ručně psaná žádost Dagmar Ooppel, třináctileté žačky, odeslaná dne 2. května 1944. Popisovala svůj těžký osud, když bydlela společně se svojí matkou v nouzi a nedostatku, a proto by se u něho chtěla se svým strýcem zastavit. O deset dní později K. H. Frank schválil tuto možnost. Činil tak nejspíš pro její nízký věk a německý původ, ať již její život byl sebetragičtější.⁶⁶⁶

Rozdílné stanovisko zastával ministr k případu Margarity Dyckhoff, jež toužila po několika minutách setkání. Audience jí byla zamítnuta dne 8. října 1944, tedy s prodlevou tří týdnů, přestože se jednalo o Němku vzhledem k německy psané žádosti a germánskému jménu. Zčásti jí ovšem vyhověl, neboť její záležitost postoupil příslušnému úřadu oberlandráta.⁶⁶⁷

Závěrem dostupného materiálu se dne 30. října 1944 na něho obrátil s úmyslem o osobní přijetí jistý Höhnl. Odpověď úřadu německého státního ministra odeslaná s o více než měsíčním zpožděním však jeho prosbu zamítla kvůli Frankově

⁶⁶³ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1321, sign. 110-12/147.

⁶⁶⁴ M. MOULIS – D. TOMÁŠEK, *K. H. Frank*, s. 178.

⁶⁶⁵ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1321, sign. 110-12/147.

⁶⁶⁶ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1323, sign. 110-12/149.

⁶⁶⁷ NA Praha, NSM, kart. 107, inv. č. 1329, sign. 110-12/155.

zaneprázdněnosti. Přesto se mu naskytla možnost dodání dokumentu popisujícího jeho záležitost, jenž by byl následně předán ministrovi.⁶⁶⁸

Všechny zaslané odpovědi žadatelům ze střední a nižší společenské vrstvy byly sepsány ve třetí osobě opatřené Frankovou parafou. Demonstrovaly odlišné postavení Čechů a Němců a rozdílný přístup k nim nacistickým systémem, neboť ochota úřadu poskytnout pomoc byla vyšší u německých příslušníků. Podstatný poznatek rovněž představovala jen samotná touha po osobním setkáním, kdy měl být K. H. Frank pravou osobou, jež by jim poskytla pomoc a porozumění. Státního tajemníka tak rozhodně nevnímali jen jako zlo a hrozbu.⁶⁶⁹

Zkoumaný okruh tvořilo devět žádostí o Frankův autogram odeslaných v období ode dne 22. května 1943 do dne 22. června 1944. Z toho vyplynulo, že se povědomí o tajemníkově silné pozici nezrodilo až po jeho jmenování německým státním ministrem v srpnu 1943.⁶⁷⁰ Žadatelé byly osoby z běžného života, což doložilo ohlas jeho působení mezi obyvatelstvem.⁶⁷¹

Na základě adresy odesílatele jsem z části zmapoval oblasti pozitivního ohlasu na Frankovu osobu. Přestože je archivní materiál tohoto charakteru dochován v malém množství, lze alespoň velice obecně konstatovat, že ministrova obliba byla především v severních oblastech česko-moravského prostoru. Pomyslné popularity K. H. Frank dosahoval rovněž v zahraničí, což podložily prosby zaslané z Berlína, Lipska a Weilerbachu.⁶⁷²

Všechny žádosti napsali vlastní rukou a v německém jazyce. V sedmi z devíti exemplářů existuje dochována ministrova odpověď, která byla pravděpodobně vyhotovena jeho sekretariátem a byla až na jednu výjimku zamítavá s odkazem na přetížení distribuce podepsaných fotografií a trvání světového konfliktu. Z toho plyne, že o autogramy předních funkcionářů Třetí říše panoval opravdový zájem a do jisté míry na ně lze nahlížet i jako na populární osoby veřejného života podobně jako na herce ve filmovém průmyslu. Tento neobvyklý pramen potvrdil Frankovu silnou pozici, kterou si uvědomovalo i obyvatelstvo středoevropského prostoru. Ovšem

⁶⁶⁸ NA Praha, NSM, kart. 107, inv. č. 1329, sign. 110-12/155.

⁶⁶⁹ NA Praha, NSM, kart. 106, inv. č. 1321, sign. 110-12/147.

⁶⁷⁰ *Národní práce*, 27. 8. 1943.

⁶⁷¹ NA Praha, NSM, kart. 100, inv. č. 1239, sign. 110-12/65.

⁶⁷² NA Praha, NSM, kart. 100, inv. č. 1239, sign. 110-12/65.

z hlediska jeho působení v politickém aparátu má tento materiál zanedbatelný význam.⁶⁷³

8.2.2. Ministrový kondolence a vánoční blahopřání pozůstalým

Studované kondolence vydané Frankovým úřadem byly určeny rodičům, jejichž dítě zemřelo v táboře spadajícím pod *KLV*. Soustrastné dopisy, s nimiž jsem pracoval, se rozprostíraly do období ode dne 21. září 1943 do dne 28. listopadu 1944. Z data prvního dochovaného pramene tohoto druhu se lze přiklonit k závěru, že Frankova výsada zasílat pozůstalým kondolence mu byla dána v souvislosti s jeho jmenováním německým státním ministrem. S tím souvisí skutečnost, že jeho pozice v říšské správě a jeho respekt a autorita jako taková byla takové úrovně, že od něho pocházející slova měla být dostatečně uspokojivá pro rodiče zemřelého dítěte. Proto nemohl být v česko-moravském prostoru vnímán pouze negativně, jinak by jeho projevy soucitu vyznívaly urážlivě. Pracoval jsem s 31 soustrastnými dopisy, což je poměrně vysoké a pravděpodobně ne konečné číslo zemřelých pod patronací *KLV*.⁶⁷⁴

Formální stránka soustrastných dopisů byla stabilní a pevně dána. Jejich podoba se vyznačovala německým textem psaným na stroji, který doplnila Frankova parafa. Pod ní se nacházela jeho hodnost v rámci soustavy SS a funkce v protektorátě „*Staatsminister*“, jež záměrně upřednostnil před „*Staatssekretär*“.⁶⁷⁵ Tato na první pohled drobnost dokázala, který titul byl pro říšský systém cennější. Němčinu uplatňoval i přesto, že adresáty byly zřejmě i osoby, které německý jazyk neovládaly. Některé dopisy se lišily od jiných pouze kosmetickou úpravou zvoleného sousloví k projevení soustrasti. Dne 25. dubna 1944 došlo k významné proměně, kdy bylo poprvé uvedeno i jméno rodiny. Patrně se jednalo o reformu utváření kondolencí. Jednotvárnost dopisů potvrdila tajemníkovu minimální účast na jejich vyhotovení.⁶⁷⁶

K. H. Frank odeslal dne 18. září téhož roku zcela výjimečný soustrastný dopis, jehož rozsah byl třikrát větší než ostatních exemplářů. Další odlišnost představovalo zmínění jména zemřelého dítěte a příčiny jeho smrti. V rozloučení byla použita jeho pozice pověřence *KLV* místo tajemníkovy titulu. Bohužel podnět k této jednorázové úpravě

⁶⁷³ NA Praha, NSM, kart. 100, inv. č. 1239, sign. 110-12/65.

⁶⁷⁴ NA Praha, NSM, kart. 33, inv. č. 493, sign. 110-4/341.

⁶⁷⁵ V překladu „*státní ministr*“; „*státní tajemník*“.

⁶⁷⁶ NA Praha, NSM, kart. 33, inv. č. 493, sign. 110-4/341.

není možné dohledat, proto se lze přiklánět k pravděpodobné osobní vazbě k rodině zemřelého, přestože tuto tezi literatura nepotvrdila.⁶⁷⁷

Obdobným pramenem byla rovněž Frankova novoroční blahopřání manželkám a otcům padlých vojáků, jejichž součástí tvořil šek na 250 RM. Podoba sedmi gratulací byla zcela totožná, shodovala se svou formulací, vyhotovením na stroji, sepsáním v německém jazyce, uvedením jména adresáta a odesláním dne 1. ledna 1944. I zde byl interpretační potenciál minimální, tyto prameny především rozšířily Frankovu sféru působnosti založenou na výzkumu archivního materiálu. Skutečnost významná především pro genderová studia je ta, že dopis se obracel v první řadě na manželky zemřelých. V případě, že voják disponoval rodinným stavem svobodný nebo vdovec, gratulace byla zaslána otci padlého. Říšský systém tedy zohledňoval především nárok vdovy na finanční náhradu. Podstatnější ovšem je, že u neoženěných jedinců šek odesílali otcí, hlavně rodiny a mužskému zástupci rodinné linie. V tomto případě stát nezohledňoval rodinu jako instituci, ale bral v potaz pouze mužského rodiče.⁶⁷⁸

8.2.3. Dary, blahopřání a pozvání na společenské akce pro státního tajemníka a od něho pocházející

Prostřednictvím hmotných darů ve spojení s K. H. Frankem bylo možné definovat jeho vztah s jinou osobou, jež ne vždy spadala do říšského systému jako on. Tohoto tématu jsem se již několikrát dotkl v předchozích kapitolách, ale pouze okrajově, neboť se pokaždé jednalo o součást rekonstrukce jeho úředních styků se subjekty říšské a autonomní správy. Spíše než tajemníkovu roli a jeho postavení skrze tento archivní materiál jsem sledoval samotnou vazbu, jež nemusela značit pouze přátelství mezi nimi. Výzkum rovněž doplnil definici tajemníkovu vlivu a dosahu.

Do častého písemného styku se K. H. Frank dostával v této spojitosti s Hansem Febransem (1908-1965), jenž během okupace působil jako ředitel *Omnipolu* spadajícího pod koncern *Škoda* jako dceřiná společnost a který rovněž příslušel k SD. Korespondence doložila jejich vazbu alespoň pro období od konce roku 1943 do jarních měsíců následujícího roku. První dochovaný kontakt představoval Febransův vánoční dar 240 litrů červeného vína, jenž byl distribuován úředníkům německého státního

⁶⁷⁷ NA Praha, NSM, kart. 34, inv. č. 511, sign. 110-4/358.

⁶⁷⁸ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 124, inv. č. 2073, sign. 109-7/80.

ministerstva dle Frankova rozhodnutí. Cestou úřední, nikoliv soukromé korespondence šlo o cílenou podporu K. H. Franka jako funkcionáře v říšské správě. Proto se nabízí myšlenka, že se k těmto krokům uchýlil kvůli ministrově podpoře v hospodářském sektoru protektorátu, který byl u obou v centru zájmu.⁶⁷⁹ H. Febrans se po svém nástupu do pozice německého vedení *Omnipolu* pokoušel o emancipaci od českého protějšku a o dosažení co největšího vlivu. Proto pravděpodobně usoudil, že si k realizaci svých cílů potřeboval získat mocného spojence v říšské správě, kterým měl být očividně státní tajemník.⁶⁸⁰

Frankova korespondence z období první třetiny roku 1944 s Tauno Jalantim (1903-1992), finským ministrem zahraničí, potvrdila Febransovu další angažovanost. T. Jalanti absolvoval pobyt v Praze, kde se rovněž sešel s K. H. Frankem. Jako dík za přijetí mu zaslal stavebnici pro jeho děti. Její doručení ovšem komplikovala probíhající druhá světová válka. Proto se do záležitosti vložil ředitel *Omnipolu*, jenž zrealizoval předání hračky.⁶⁸¹ Zkoumané vlákno doložilo začlenění Finska roku 1942 do mocenského paktu, v jehož středu stálo vedle Třetí říše rovněž Japonsko a Itálie. Frankova oficiální interakce s představitelem finské vlády vedená v přátelském duchu prokázala aktivní snahu o provázání obou zemí na všech úrovních. Nejpravděpodobnějším důvodem Jalantiho návštěvy hlavního města protektorátu bylo upevňování vztahů i možná hlubší spolupráce s česko-moravským prostorem nejspíše v ekonomickém sektoru.⁶⁸²

Febransův poslední doložený dar určený K. H. Frankovi představoval dne 2. května 1944 zasláný blíže nepopsaný suvenýr z Rumunska. Státní tajemník mu za upomínku z jeho cesty poděkoval již za dva dny, z čehož lze usuzovat, že ředitelova snaha byla alespoň z části úspěšná. Další cesta do zahraničí rovněž potvrdila jeho možnost pohybu po severním a jihovýchodním evropském prostoru, který ovládala Třetí říše a její spojenci.⁶⁸³

Německý státní ministr nebyl pouze příjemcem, nýbrž i on předával hmotné předměty k demonstraci přátelství v rámci říšské soustavy. Doložil to jeho dopis

⁶⁷⁹ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁸⁰ Karel PACNER, *Nevšední doteky dějin. Historické příběhy ve spirále 20. století*, Praha 2014, s. 72.

⁶⁸¹ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁸² W. HILGEMANN – H. KINDER, *Encyklopedický atlas*, s. 475.

⁶⁸³ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

ze dne 19. prosince 1943 komisaři B. Kriegerovi, kterého dokonce oslovil „*Sehr geehrter Kamerad Krieger*“.⁶⁸⁴ Podnětem k jeho napsání bylo komisařovo zranění a dar představovala jistá kniha. Podstatné je, že na realizaci této záležitosti se podílel Frankův adjutant R. Gies, což spadalo do jeho úředních povinností.⁶⁸⁵

Třetím objeveným dárce byla německá společnost *Bavaria-Filmkunst*, jež německému státnímu ministrovi zaslala dne 12. července 1944 filmový snímek „*Deutsche Kunstausstellung*“. Patrně se však nejednalo o dar v pravém slova smyslu, neboť je vysoce pravděpodobné, že si tento krátký dokument K. H. Frank sám vyžádal pro vlastní obohacení. Tomu napověděl už jen písemný styk prostřednictvím oficiální úřední korespondence. I přes tuto skutečnost poděkoval až o měsíc později.⁶⁸⁶

Gratulace tvořily poměrně široké spektrum a spadaly do oficiální korespondence, přestože měly významný přesah do soukromého sektoru. Z velkého množství archivního materiálu vyplynulo, že blahopřejné dopisy byly všední součástí úředního písemného styku, prostřednictvím kterých subjekty plnily společenské konvence v rámci správní soustavy na všech úrovních. Studovaná rozsáhlá síť blahopřejných dopisů potvrdila, že K. H. Frank měl v protektorátu zcela mimořádnou roli, jež se vymezovala i vůči nejvzdálenějším částem Třetí říše.

Gratulace měly i určitou funkci propagandy v rámci vnitřního systému. Pro česko-moravský prostor se jednalo zejména o připomínání významných výročí, zde především památky dne 15. března 1939.⁶⁸⁷ Tento den byl připomínán až do konce války, což doložila dvě blahopřání z roku 1945 určená K. H. Frankovi. Napsali mu je osoby aktivní v protektorátní správě a v soustavě SA. Jednalo se o Wilhelma Heinze (1894-?), krajského vedoucího se sídlem v Moravské Ostravě,⁶⁸⁸ a Franze Maye (1903-1969) majícího stejně vysokou hodnost jako německý státní ministr v oddílu SA Sudeten.⁶⁸⁹ Pravděpodobně se jednalo o osoby, s nimiž K. H. Frank

⁶⁸⁴ V překladu „*vážený kamaráde Krieger*“.

⁶⁸⁵ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1191, sign. 110-12/17.

⁶⁸⁶ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1192, sign. 110-12/18.

⁶⁸⁷ Den 15. března 1939 je považován za počátek existence protektorátu Čechy a Morava, přestože byl vůdcem jeho vznik právně ukotven v mezinárodním systému až o den později.

⁶⁸⁸ NA Praha, NSM, kart. 49, inv. č. 702, sign. 110-4/553.

⁶⁸⁹ Joachim LILLA – Martin DÖRING, *Statisten in Uniform. Die Mitglieder des Reichstags 1933-1945*, Düsseldorf 2004, s. 688.

udržoval profesní přátelské vazby, neboť oběma odpověděl téhož dne v první osobě a tykal jim.

Nejvýraznější překročení profesní roviny v rámci úřední korespondence představovaly gratulace k narození Frankovy dcery Eddy dne 16. srpna 1941.⁶⁹⁰ Přesto se stále vyznačovaly příslušností k běžné formální administrativě. Analyzoval jsem celkem dvacet dílčích gratulací k novému potomkovi. Ve všech případech šlo o velice stručné dopisy, které se skládaly většinou z jedné věty obsahující tradiční frázi. Pokud pomínu nejvyšší funkcionáře, jejichž blahopřání jsem zahrnul do jejich korespondence jako celku v předešlých kapitolách, jednalo se o gratulanty působící ve středním stupni správy. Odesílateli byli především příslušníci SS a jednotliví oberlandráti. Je pravděpodobné, že pouze plnili svou povinnost a jejich dopisy nepředstavovaly přání osobnějšiho charakteru. K. H. Frank hodnotil celou záležitost obdobně a okamžitě odpovídal jen představitelům nejvyšších úřadů, ostatním odepsal i s více než týdenním zpožděním. Samotné texty byly odeslány i několik týdnů po narození dcery, což doložilo ne vždy okamžitou reflexi. V případě dopisu velitele pražské vojenské nemocnice bylo možné vidět odlišný přístup, neboť se prostřednictvím oficiální korespondence s K. H. Frankem obracel jen na jeho manželku Karolu a jeho samotného v textu nezmiňoval. Přesto je zřejmé, že se nejednalo o neúctu vůči státnímu tajemníkovi, ale o přání matce dalšího dítěte skrze jejího muže jako adresáta.⁶⁹¹ Korespondence a Frankův poválečný výslech potvrdily někdy mylné označení dcery jménem Erika.⁶⁹²

Blahopřání zaslali i blízké osoby tajemníkovy úřadu, se kterými hojně komunikoval, například jeho adjutant R. Gies a J. Pfitzner, náměstek pražského primátora, který zaslal nejrozsáhlejší text.⁶⁹³ I toto jeho gesto potvrdilo, že se snažil s K. H. Frankem dobře vycházet, neboť se na něho často obracel a zasílal mu informace o svém úřadu.⁶⁹⁴

Státnímu tajemníkovi rovněž gratulovali k jeho vlastním narozeninám, jak jsem již prokázal v předchozích kapitolách. Mimo administrativní rovinu písemné komunikace mu v den jeho 46. narozenin samostatně popřály nakladatelství *Volk und Reich Verlag* a

⁶⁹⁰ K. VYKUSA (ed.), *Zpověď*, s. 10.

⁶⁹¹ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

⁶⁹² L. BEER, *Hitlerovi Češi*, s. 217.

⁶⁹³ NA Praha, NSM, kart. 103, inv. č. 1279, sign. 110-12/105.

⁶⁹⁴ Vojtěch ŠUSTEK, *Josef Pfitzner a protektorátní Praha v letech 1939-1945 II. Měsíční situační zprávy Josefa Pfitznera*, Praha 2001, s. 7-11.

Buchhandlung Andree, s nimiž byl německý státní ministr částečně spjatý se svou spisovatelskou tvorbou a pokusy stát se podnikatelem v téže oblasti v meziválečném období.⁶⁹⁵ Na obě pravděpodobně odpověděl R. Gies s týdenním zpožděním, jehož dopisy K. H. Frank stvrdil parafou. Tento vzorek představoval každodenní korespondenci, se kterou se státní tajemník a jeho adjutant běžně setkávali.⁶⁹⁶

Další příležitostí k písemnému kontaktu za obdobným účelem byly světské a církevní svátky. Příklad takové komunikace tvořilo novoroční blahopřání *Německého jezdeckého spolku v Čechách a na Moravě*⁶⁹⁷ a velikonoční gratulace od příslušníka SS. Na obě reagoval strohou formou s několikanásobným zpožděním pravděpodobně opět prostřednictvím svého sekretáře, jenž se obdobnými záležitostmi zabýval.⁶⁹⁸

Poslední zkoumanou záležitostí byly výlučně Frankovy dopisy, kterými sám přál k dílčím úspěchům či výročím. V tomto případě se jednalo o poměrně pestrý soubor archivního materiálu, který adresoval do různých částí světa a neomezoval se pouze na protektorátní území. Pravděpodobně raněnému vojákovi blahopřál k zisku ocenění rytířského kříže železného kříže a doufal v jeho rychlé zotavení.⁶⁹⁹ Na svůj rodný region stále pamatoval, což potvrdila jeho gratulace k 90. narozeninám a zároveň k obdržení Goethovy medaile členu NSDAP, jenž nyní pracoval v archivu města Cheb. Rovněž ve třech doložených exemplářích přál k čerstvému sňatku příslušníkům SS do Litoměřic a nizozemského Haagu a dokonce německému vyslanci do brazilského Ria de Janeiro. Cílené adresy ozřejmily širokou síť kontaktů, kterou K. H. Frank disponoval jako státní tajemník, přestože se jednalo pouze o formální korespondenci, jež nenabízela žádná podstatnější zjištění. Přání k novému přírůstku do rodiny pocházela rovněž od státního tajemníka, která lze doložit ve čtyřech případech zaslaných stranickým kolegům a hodnostářům SS. Měla velice obdobný styl a ve všech dopisech zmiňoval jména dcer a synů, což částečně mírnilo přísnou sterilitu dopisu.⁷⁰⁰

Zkoumaný vzorek dílčích pozvání neobsahoval již zmíněné prameny stejného charakteru a účelu uvedené v souvislosti s Frankovým písemným stykem s osobami působícími v říšské a autonomní správě. Výsledkem mého bádání by tudíž měla být

⁶⁹⁵ R. KÜPPER, *Karl*, s. 34-38.

⁶⁹⁶ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1218, sign. 110-12/44.

⁶⁹⁷ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1224, sign. 110-12/50.

⁶⁹⁸ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1218, sign. 110-12/44.

⁶⁹⁹ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1224, sign. 110-12/50.

⁷⁰⁰ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 153, inv. č. 2413, sign. 109-12/58.

definice okolností, subjektů a událostí, kam byl státní tajemník vybízen k účasti. Podstatnou skutečností, jež ovlivnila vnímání zvacích dopisů, bylo to, že jednali s K. H. Frankem jako s článkem administrativního systému protektorátu a Třetí říše, nikoliv jako se soukromou osobou. Z toho vyplýval i charakter jednotlivých akcí, jež ovšem ne vždy spadaly do obvyklého úzu.

První okruh, kterému jsem se blíže věnoval, představovaly společenské akce shodně konané v roce 1944, jež byly těsně spjaty s Frankovým úřadem a na kterých reprezentoval celý systém. NSDAP často tvořila původce pozvání určených pro státního tajemníka, jejichž námětem byla většinou záležitost týkající se strany a Třetí říše. Příkladem takové události bylo shromáždění věnující se rasové politice, jehož se měl zúčastnit i státní tajemník. Ten však podobných možností nevyužíval a tato akce se tomu nevyomykala. Svou přítomnost na zasedání odmítl již tři dny po obdržení pozvánky.⁷⁰¹

Obdobným případem byla pražská vánoční slavnost uspořádaná pro osleplé příslušníky wehrmachtu. Z účasti se vyvázal s tím, že přislíbil dodat vojákům zrnkovou kávu. Možné zklamání z odmítnutí lze vidět v poděkování za Frankův dar s dvoutýdenní prodlevou na samém závěru roku 1944.⁷⁰²

Další subjekt, jenž zval německého státního ministra na svá shromáždění a slavnosti, reprezentovaly německé mládežnické organizace. Pouze u jednoho exempláře se dochovala Frankova odpověď, která byla zamítavá a odeslaná ve stejný den jako pozvánka. Jednalo se o žádost účasti a proslovu na akci pořádané *Hitlerjugend* pro území župy Horní Podunají konané v Českém Krumlově. K. H. Frank odmítl z důvodu aplikace důležitých opatření pro protektorátní území, přestože by mu bylo příjemné být součástí události. Otázkou bez jisté odpovědi je, do jaké míry se jednalo o pravdu a nakolik to byly pouhé fráze a výmluvy. Z pramene vyplynulo, že mohl být součástí událostí týkajících se nejen protektorátního území, ale rovněž jeho okolních oblastí.⁷⁰³

Rovněž jsem studoval dvě další podobná pozvání, u nichž bohužel neexistuje tajemníková reakce. V prvním případě se jednalo o nabídku poslechu koncertu uspořádaného u příležitosti Hitlerových narozenin, které však byly podstatně dříve

⁷⁰¹ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1204, sign. 110-12/30.

⁷⁰² NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1211, sign. 110-12/37.

⁷⁰³ NA Praha, NSM, kart. 62, inv. č. 830, sign. 110-6/23.

než hudební představení. Myšlenkou události konané v pražské Lucerně byla slavnost dobrovolné služby německé mládeže. Ta nepředstavovala jen pouhá propagandistická hesla, neboť akci zaštiťovalo *KLV*. Německý projekt ve spolupráci s *Hitlerjugend* později připravil pro významné funkcionáře oslavu válečné dobrovolné služby a válečného nasazení, což se týkalo velkého množství mladých lidí. Menší festival probíhal celý červencový týden na zámku Troja. Podstatné je, že K. H. Frank měl celou akci zahájit, což jen zvýrazňuje jeho skutečně mimořádné postavení v zemi. Vnímali jej tedy jako předního reprezentanta německého systému v Čechách a na Moravě.⁷⁰⁴

Mezi tato pozvání nespádaly tři dílčí návrhy zaslané subjektem, jenž nepatřil do předchozího okruhu. Hudební skladatel Egmont Koch (1872-1970) nabídl německému státnímu ministrovi účast na svém hudební představení. Samotný dopis vyhotovil v ručně psané podobě, z čehož lze vyvozovat osobnější ráz jejich vztahu. Možnou přátelskou vazbu prokázala rovněž tajemníková odpověď se slovy „*mit freundlichen Grüßen*“.⁷⁰⁵ Pravděpodobně se však jednalo o zdvořilostní frázi. Akceptování pozvání zaslané jen o tři dny později⁷⁰⁶ mohlo být motivováno rovněž Frankovou zjevnou oblibou tvorby hudebního skladatele Richarda Wagnera (1813-1883), což dokázala analýza následujícího pramene. Samotný E. Koch se na inscenaci jeho oper podílel.⁷⁰⁷

Podobným představením se K. H. Frank většinou nevyhýbal. Pravdivost této teze potvrdilo uvedení Wagnerova „*Lohengrin*“, jehož poslech mu nabídla opera v Duisburgu. Jejich pozvání přijal již o dva dny později a zahrnul do něho i svou manželku. Na kulturní akci se zřejmě dobře bavil, neboť hlavním zpěvákům předal květiny za jejich výkony. Za to mu opera později poděkovala, což doložilo její spokojenost s přítomností německého státního ministra. Pravděpodobnou motivací nabídky účasti na představení byla i skutečnost, že R. Wagner tuto operetu tvořil v Mariánských Lázních, tedy v regionu, ze kterého pocházel i K. H. Frank.⁷⁰⁸

Tajemníkovu vybíravost, kdy zjevně často volil jen ty události, kterých se chtěl sám skutečně zúčastnit, demonstrovalo pozvání podniku *Letov*. Firma toužila po jeho

⁷⁰⁴ NA Praha, NSM, kart. 62, inv. č. 830, sign. 110-6/23.

⁷⁰⁵ V překladu „*s přátelským pozdravem*“.

⁷⁰⁶ NA Praha, NSM, kart. 99, inv. č. 1203, sign. 110-12/29.

⁷⁰⁷ Kochův aktivní podíl na reprodukci Wagnerových oper potvrdil například jeho výstup na *Bayreuth Festival* dne 21. července 1942, na kterém zazněla hudební tvorba R. Wagnera.

⁷⁰⁸ Jan Pavel KUČERA, *Drama zrozené hudbou. Richard Wagner*, Litomyšl 1995, s. 93-97.

přítomnosti na své slavnosti 25. výročí založení. K. H. Frank však preferoval akce s kvalitním kulturním programem, a proto nabídku odmítl podobně jako v případě většiny oslav a shromáždění pořádaných říšskými organizacemi.⁷⁰⁹

8.2.4. Projevy odporu i podpory adresované K. H. Frankovi

Podnět k reakci na Frankovo působení v protektorátě představoval jeho propagandistický článek, jenž byl publikován dne 12. ledna 1941 na přední straně *Der Neue Tag*. Prostřednictvím něho šířil svá stanoviska vůči působení legionářů. Hodnotil je jako kreatury uvnitř českého národa, se kterým je ovšem odmítal ztotožňovat. Za cíl si kladl oslabení této organizace a její vykořenění ze společnosti.⁷¹⁰

Samotná odezva občanů byla dvojího charakteru, tedy pozitivní i negativní v kvantitativním poměru 13:16. Všechny dopisy byly adresovány přímo státnímu tajemníkovi za účelem jeho skutečného seznámení se s postoji protektorátního obyvatelstva. K. H. Frank na jejich ohlasy nereagoval, tudíž není možné dohledat případný dopad na tajemníkovu jednání a osudy autorů dopisů. Jisté ovšem je, že na jeho odmítavém postoji vůči legionářům se nic nezměnilo. Pokud mu byly předloženy a on je skutečně prostudoval, přečetl si několik hanlivých oslovení jako „zvíře“, „bestie hitlerovská“, „kurva německá“, „homolka“, „boží hovado“, „svině“, „vrah“, „netvor v lidské podobě“, „paranoik“ a „boží hovado“.⁷¹¹

Všechny písemné reakce Čechů i Němců postrádaly racionální vysvětlení vlastních postojů. Většina byla napsána v emocích a pomocí citově zabarvených označení. Vnější odlišnosti však byly velice rozsáhlé. Odesílatelé vyhotovili své dopisy vlastní rukou i na stroji, v německém i českém jazyce, prostřednictvím několika vět i rozsáhlého textu, anonymně i s uvedením svého jména. Při zobecnění pravidel pro vytvoření dílčích exemplářů lze dojít k zásadě, že u pozitivních ohlasů volili češtinu bez zmínění vlastní totožnosti. Jejich reakce byla sdělována přímo s odkazem na zmíněný článek, kdy své myšlenky šířili v průběhu následujícího měsíce. Předmětem dopisu byla demonstrace vlastních pocitů a odmítání nejen Frankových názorů, ale celé jeho podstaty a působení v česko-moravském prostoru. Často předvíдали německou zkázu a poukazovali na české hodnoty a osobnosti jako první dva československé prezidenty a otce národa Františka

⁷⁰⁹ NA Praha, NSM, kart. 98, inv. č. 1201, sign. 110-12/27.

⁷¹⁰ *Der Neue Tag*, 12. 1. 1941.

⁷¹¹ NA Praha, ÚRP-ST, kart. 116, inv. č. 1997, sign. 109-7/4.

Palackého (1798-1876). Ve výjimečných případech občan zvolil odlišnou strategii, kdy s K. H. Frankem jednal s pokorou a bez útoků jej žádal o smířlivé kroky.⁷¹²

Písemná podpora tajemníkovy působení v zemi se vyznačovala větší přímocarostí a rozsáhlejším časovým horizontem svého vzniku, neboť jejich původ sahal až do dubna 1942. Poněkud očekávatelně byly ve většině případů sepsány v německém jazyce a rovněž opustily anonymitu, kdy se jejich odesílatelé nemuseli obávat případných postihů. Z těchto důvodů se lze přiklánět k pravděpodobnému závěru, že autory byli Němci žijící v protektorátu a alespoň na základě těchto pramenů se ztotožňovali s Frankovou politickou linií. Tato zásada platila i pro některé české příslušníky, což je patrné ze skutečnosti, že hovořili za některá uskupení jako *Národní árijská kulturní jednota*, *Český svaz pro spolupráci s Němci* a *Vlajka*. Všichni shodně schvalovali Frankova opatření vůči legionářům, a proto s ním jednali velice slušně, což podepřela oslovení jako „pan“, „velevážený“, „vážený“, „velectěný“, „víc než obyčejný smrtelník“. Ve třech případech jej častovali pomocí ustáleného slovního spojení, jež bylo typické pro říšský systém, což dokázalo jejich obeznámení se s těmito pravidly. Naopak na legionáře cílili jako na „ulejváky“, „švejky“, „hloupé a líné“, čímž jasně podtrhli svou averzi k nim.⁷¹³

Stranou stál negativní ohlas vyhotovený dne 10. prosince 1941, tedy před uveřejněním Frankova článku. Jeho autor tak nereagoval na jeho slova namířená proti legionářům, nýbrž na stávající politický směr zavedený v zemi. Předpovídal konec Třetí říše a její nadvlády v Čechách a na Moravě. Ke svému dopisu zaslanému státnímu tajemníkovi, v němž viděl hlavního představitele režimu, přiložil rovněž Masarykovu fotografii, čímž odkazoval podobně jako jiné záporné písemné reakce na české hodnoty. Tento dopis potvrdil, že Frankova osoba byla v nelibosti již dříve a jeho článek nebyl jejím počátkem.⁷¹⁴

Vedle této korespondence zde stál rovněž jednostránkový dopis *Národní obce fašistické*, jenž sice spadal svým datem vzniku do zkoumaného období, ovšem do této kapitoly jsem jej zařadil z jiného důvodu. Toto uskupení slibovalo věrnost Třetí říši a předjímalu vzájemnou spolupráci Čechů a Němců u příležitosti druhého výročí zřízení protektorátu.

⁷¹² NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 116, inv. č. 1997, sign. 109-7/4.

⁷¹³ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 14, inv. č. 272, sign. 109-4/14.

⁷¹⁴ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 116, inv. č. 1997, sign. 109-7/4.

Jejich motivací byla demonstrace náklonosti k německé politické linii uplatňované v protektorátu, ale pravděpodobně i touha po podpoře ze strany státního tajemníka.⁷¹⁵ Zřejmě se chtěli vyvarovat osudu organizace *Vlajka*, jež ne vždy dobře vycházela s K. H. Frankem, což vedlo k jejímu dočasnému zákazu.⁷¹⁶

Zmíněný soubor pramenů především ozřejmil, že tajemníkova osoba byla v protektorátu vnímána kladně i záporně. Jeho odpůrci a přívrženci mu svá stanoviska otevřeně sdělili, tudíž mohl být s názory občanů srozuměn, přestože na jejich aktivitu nereagoval. Jejich záměrem bylo projevit souhlas či nesouhlas a s nejvyšší pravděpodobností od svých slov neočekávali výraznější důsledek. Tento archivní materiál dokázal, že působnost státního tajemníka v zemi nebyla jejím obyvatelům lhostejná a že jej považovali alespoň za rovnocenného partnera K. von Neuratha. Mezi zkoumané dopisy jsem zahrnul i některé nedatované, jež však svým obsahem a charakterem s jistotou spadaly do studované problematiky.⁷¹⁷ Samotný výzkum mimo jiné potvrdil Frankovu propagandistickou činnost, k níž využíval rovněž protektorátní tisk.⁷¹⁸

Mimořádně cenný pramen představovalo udání adresované přímo K. H. Frankovi. Neobsahovalo datum vzniku, a proto nebylo jeho časové určení možné. Tuto skutečnost nemohl objasnit ani obsah, který neposkytoval žádnou bližší indicii. Přínosné je zejména díky své samotné podstatě. Odeslal ho jistý Schönfeld, jenž toužil po trestu pro udávané osoby zřejmě ze zášti, což lze odvodit z textu dopisu. Proto se obrátil přímo na státního tajemníka, který se měl sám postarat o nápravu, a nikoliv na pobočku gestapa či jiné bezpečnostní složky. Pravděpodobně viděl, že policejní aparát proti nim nezasáhl, tudíž se rozhodl pro tento krok. Dopis byl vyhotoven v českém jazyce i přesto, že se obracel na říšský orgán a samotný K. H. Frank česky neuměl. Proto je možné usuzovat, že pravděpodobný kolaborant německý jazyk neovládal. Tento velice stručný text hovořil o B. Šoralové žijící v Praze a přechovávající cizince a o A. Šoralovi, milionáři podporujícím nepřátele. Chybějící údaje o věku, přesném bydlišti a celém jménu osob a datu odeslání udání znemožnily jakoukoliv možnost reálné rekonstrukce jejich osudu.⁷¹⁹

⁷¹⁵ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 24, inv. č. 482, sign. 109-4/228.

⁷¹⁶ P. MARŠÁLEK, *Protektorát*, s. 115.

⁷¹⁷ NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 116, inv. č. 1997, sign. 109-7/4.

⁷¹⁸ *Der Neue Tag*, 12. 1. 1941.

⁷¹⁹ NA Praha, NSM, kart. 21, inv. č. 305, sign. 110-4/151.

8.3. Shrnutí

V celé kapitole jsem pracoval s archivním materiálem, jenž je většinou historiky opomíjen pro svůj malý interpretační potenciál. Věřím však, že i přes tuto výtku jsem jej maximálně využil k prokázání Frankova mimořádného postavení v rámci celé říšské soustavy a ostatně samotného protektorátu Čechy a Morava spolu s jeho vystupováním jako nejvyšší představitel německého systému v rámci středoevropského regionu. Tuto skutečnost si uvědomovali i jeho korespondenti, což dokazuje prestiž některých společenských akcí, kam jej zvali. Přestože se ve většině dochovaných případů jedná o běžnou formální korespondenci, dokázala tajemníkovu rozsáhlou soustavu kontaktů, jež byly součástí jeho každodenní administrativy. K. H. Frank spolupracoval s obrovským množstvím vysokých i nižších funkcionářů, tudíž prameny svůj nedostatek významu předčily svým širokým záběrem. Tento typ komunikace byl rovněž někdy využíván k posílení vlastního postavení, jak jsem například dokázal u H. Febranse. Na základě rozličných pramenů jsem ozřejmil některé zajímavé skutečnosti jako například Frankovu oblibu vážné hudby a silný ohlas na tajemníkovy negativní slova vůči legionářům. Jeho pomyslnou popularitu také doložily žádosti o audienci v jeho pracovně a prosby o jeho podepsanou fotografii.

Závěr

Ve správě protektorátu Čechy a Morava představoval K. H. Frank dva subjekty. Jako státní tajemník byl v pozici druhé nejvýše postavené osoby německé linie. Spolupracoval s říšským protektorem, jehož úřad zastupovali čtyři různí funkcionáři. On sám však vedl svou funkci po celou dobu okupace. Role říšského protektora byla postupně oslabována. Dne 20. srpna 1943 byl K. H. Frank jmenován německým státním ministrem pro Čechy a Moravu a převzal část jeho agendy. Od té doby působil jako faktický hegemon v tomto prostoru.

Především na základě zevrubné analýzy Frankovy úřední korespondence jsem zjistil, že v rámci autonomní správy často jednal se státním prezidentem. S ním řešil záležitosti spadající do jeho jurisdikce vedení českého národa, vládního vojska a *Národního souručenství*. E. Hácha využíval svého zastoupení v osobě A. Popelky, vedoucího prezidentovy kanceláře. Zejména kvůli svému celkovému vyčerpání se věnoval i osobním otázkám, podobně jako ministři J. Krejčí a E. Moravec. S ministrem lidové osvěty projednával především vnitřní a zahraniční propagandu a výchovu českého národa k německé myšlence, jak tomu napovídala jeho pozice. Stejný závěr platil i pro ministerského předsedu. Oba se účastnili rozhovorů s K. H. Frankem, kdy reprezentovali vládní kabinet. V některých případech podkopávali prezidentovu autoritu, což umocňoval Háchův zhoršující se zdravotní stav. Státní tajemník s všeobecnou platností autonomní vládě nedůvěřoval vyjma E. Moravce, W. Bertsche a z části J. Krejčího, což dával výrazně najevo při svém písemném styku.

Za K. H. Franka řešil jeho adjutant R. Gies každodenně různou a zejména jednodušší agendu. Z hlediska německé správy písemně komunikoval především s říšským protektorem. Nejkomplexnější vztah si vybudoval s R. Heydrichem, neboť si společně psali již od období jeho velení RSHA. Prohloubení jejich vazeb doložil rovněž Frankův písemný styk s Heydrichovo vdovou udržovaný do konce války. Komplikovanější kooperace byla s jeho následovníkem K. Daluegem, s nímž jednal odtažitěji a nepřímou projevováním neochotu s ním spolupracovat. Poslední dva roky byly pro Frankovo mocenské postavení ideální, neboť W. Frick podstatu svého úřadu de facto nenaplňoval a pobýval mimo protektorátní území. Z tohoto důvodu se vyznačovala jejich korespondence pouze formální administrativou tvořenou různými gratulacemi.

K. H. Frank rovněž jednal s dílčími odděleními úřadu říšského protektora a německého státního ministra. Každý úsek se soustředil na určitý sektor ekonomiky a kultury protektorátu. Zejména v pozdějším období s nimi často hovořil v pozici nadřízeného, jehož zájmy každý vedoucí oddělení hájil i na celoříšské úrovni.

Již od počátku existence protektorátu musel K. H. Frank čelit kompetenčním sporům s úřady územní správy čtyř okolních žup a orgány NSDAP, jejichž fungování obhajoval M. Bormann. Nejvyšší představitel strany většinou rozhodoval v tajemníkův neprospěch, čímž ohrožoval Frankovy zájmy, přestože k tomu neměl kompetence. Státní tajemník si otevřeně stěžoval především na H. Juryho, což vedlo k sepsání dohody o jejich spolupráci, ale ani to konflikty zcela nevyřešilo. V tomto ohledu jednal i s K. Henleinem, s nímž navázal na skutečně přátelský vztah z meziválečného období.

České hospodářské možnosti výrazně omezovali svými nepřiměřenými požadavky ve prospěch říšského vítězství ve válce A. Speer, F. Sauckel, H. Göring a W. Stuckart. Rovněž díky částečnému pochopení odlišností prostoru K. H. Frank alespoň snižoval jejich nároky i za pomoci intervence u H. Lammerse. Často se však musel podvolit jejich rozkazům. Vedle těchto záležitostí komunikoval v malém měřítku také s B. von Schirachem ohledně mládežnických organizací, při osobních poradách s J. Goebbelsem o vlivu propagandy, torzovitě i s J. von Ribentropem a H. Frankem.

Frankovou druhou významnou funkcí bylo zaštiťování všech bezpečnostních a policejních složek v protektorátu v roli vyššího velitele SS a policie. Působil zcela samostatně, neboť se nepodvoloval vůli říšského protektora, nýbrž jeho jediným a nejvyšším nadřízeným byl H. Himmler. Prostor, v němž K. H. Frank operoval, se rozšířil dne 15. února 1944 o župu Sudety. Na konci války byl zadržen v Rokycanech a následně na jaře 1946 souzen Mimořádným lidovým soudem v Praze. Po prokázání viny byl popraven dne 22. května 1946 na Pankráci.

V rámci svých kompetencí komunikoval především s nejvyššími představiteli bezpečnostních složek, jmenovitě s velitelem SD v Praze W. Jacobim a velitelem bezpečnostní policie a SD E. Weinmannem. S oběma si zjevně vytvořil bezkonfliktní prostředí, neboť vedle úřední agendy došlo i k jistému prolnutí v osobní rovině. Vedle nich zde byla rovněž osoba H. Böhmeho zastupujícího bezpečnostní policii a gestapo. Na něho se K. H. Frank obracel v případech potřeby kárného řízení.

H. Himmler představoval Frankova přímého nadřízeného, a proto spolu udržovali písemný styk po celou dobu války a společně řešili nejrůznější agendu tvořenou Frankovými situačními zprávami, dílčími opatřeními a nařízeními, policejně-bezpečnostní problematikou, tajemníkovými intervencemi a zčásti i osobními záležitostmi, neboť v době okupace se jejich vztah výrazně prohloubil. Rovněž s E. Kaltenbrunnerem často komunikoval od jeho jmenování velitelem RSHA roku 1942 podobně jako v Heydrichově případě. Společného tykání a souznění K. H. Frank často využíval k prosazení vlastních zájmů. Jejich pomyslnou rovnost umožnila totožná hodnota v rámci soustavy SS.

Pro komplexní definici Frankova kompetenčního rozsahu a vnímání jeho osoby v zemi jsem se věnoval v závěrečné kapitole dílčím pramenům, jež se vymezovaly svým charakterem. Vedle častých intervencí ve prospěch třetí osoby vytvářel kondolence pozůstalým rodičům a vdovám, přijímal a sepisoval gratulace, dostával pozvání na společenské události a různé dary. Blahopřání byla motivována narozeninami a církevními svátky jako Velikonoce a Vánoce, což lze odůvodnit silnou křesťanskou vírou a zejména její katolickou konfesí v Německu. Dle přímého ohlasu protektorátních občanů byl K. H. Frank v zemi oblíbený, ale i nenáviděný. Důvod jeho nepopularity, ale zároveň přízně, představovala jeho tvrdá opatření, zejména ta namířená proti legionářům. Podporu ze strany obyvatelstva doložily žádosti o audienci a o Frankův autogram.

Výzkum jsem vedl na základě znalosti české i zahraniční odborné literatury, dobového i současného tisku, vydaných sbírek zákonů a nařízení v česko-moravském prostoru pro studované období a archivního materiálu zpřístupněného ve dvou fondech NA Praha. Prameny jsem analyzoval z hlediska povahy, vnitřních odlišností, obsahu, kontextu souvisejících událostí a témat, frekventovanosti a adresáta společně se zaměřením na možné proměny a vývoj vztahu s ním spolu s definováním jeho pozice v systému.

Na mou kvalifikační práci by mohlo být navázáno dalším výzkumem, jenž by se skládal z dílčích příspěvků. Dochovaná korespondence Frankových dvou úřadů je zpřístupněna v takovém rozsahu, že by bylo reálné sledovat působení i jiných subjektů v říšské, ale i autonomní správě. Jejich případná podstata by se však omezovala právě jejich fungováním ve vztahu ke státnímu tajemníkovi a německému státnímu ministrovi, na což by musel být brán zřetel.

Seznam použitých pramenů a dalších zdrojů

Archivní prameny

Národní archiv Praha, Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM).

Národní archiv Praha, Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP-ST).

Státní oblastní archiv Plzeň, Státní okresní archiv Rokycany, Městský národní výbor Rokycany (MěNV Rokycany), inv. č. 376.

Vydané prameny

KÁRNÝ, Miroslav – MILOTOVÁ, Jaroslava – KÁRNÁ, Margita (edd.), *Protektorátní politika Reinharda Heydricha*, Praha 1991.

MÍŠKOVÁ, Alena – ŠUSTEK, Vojtěch (edd.), *Josef Pfitzner a protektorátní Praha v letech 1939-1945 I. Deník Josefa Pfitznera, úřední korespondence Josefa Pfitznera s Karlem Hermannem Frankem*, Praha 2000.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1939, Praha 1939.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1940, Praha 1940.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1941, Praha 1941.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1942, Praha 1942.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1943, Praha 1943.

Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Ročník 1944, Praha 1944.

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Ročník 1945, Praha 1945.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého. Ročník 1938, Praha 1938.

ŠUSTEK, Vojtěch (ed.), *Josef Pfitzner a protektorátní Praha v letech 1939-1945 II. Měsíční situační zprávy Josefa Pfitznera*, Praha 2001.

VYKUSA, Karel (ed.), *Zpověď K. H. Franka*, Praha 1946.

ZAJÍČEK, Karel (ed.), *Český národ soudí K. H. Franka*, Praha 1947.

Tisk

Český deník, 26. 8. 1943.

Der Neue Tag, 12. 1. 1943.

Lidová demokracie, 1946.

Mittelbayerische Zeitung, 24. 5. 1946.

Národní práce, 27. 8. 1943.

Passauer Neue Presse, 30. 4. 1946.

Plzeňský deník, 25. 5. 2000.

Plzeňský deník, 9. 5. 2005.

Plzeňský deník, 9. 11. 2007.

Právo, 28. 12. 1996.

Právo, 5. 5. 2001.

Právo, 24. 5. 2003.

Rudé právo, 1946.

Rudé právo, 23. 4. 1947.

Rundschau, 16. 1. 1937.

Svobodné Československo, 1946.

Filmy

Semena nenávisti, 1979.

Literatura

BAAROVÁ, Lída, *Života sladké hořkosti*, Ostrava 1991.

BEER, Lukáš, *Hitlerovi Češi*, Brno 2014.

BENZ, Wolfgang, *Geschichte des Dritten Reiches*, München 2000.

BĚLINA, Pavel, *Dějiny země Koruny české II. Od nástupu osvícenství po naši dobu*, Praha 1992.

BRADLEY, John, *Dějiny třetí říše. Německo v období nacismu*, Praha 1995.

BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*, Praha 1999.

CONNELLY, John, *Nazis and Slavs. From Racial Theory to Racist Practice*, Central European History 32, 1999, s. 1-33.

CROWHURST, Patrick, *Hitler and Czechoslovakia in World War II. Domination and Retaliation*, London 2013.

DIVIŠOVÁ, Jana, *Vzestup a pád K. H. Franka aneb Příběh pilného knihkupce*, Praha 2010.

DVORAK, Helge, *Biographisches Lexikon der Deutschen Burschenschaft. Band I Teilband III I-L*, Heidelberg 1999.

FRANĚK, Otakar, *Dějiny koncernu brněnské Zbrojovky III. Koncern brněnské Zbrojovky v letech 1939/1945*, Brno 1973.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny země Koruny české. Svazek XV. a, 1938-1945*, Praha 2006.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. b, 1938-1945*, Praha 2007.

GERHARD, Jan – LIDER, Julian – RAWSKI, Tadeusz – ZALESKI, Stanislaw, *Druhá světová válka 1939-1945. Malá encyklopedie*, Praha 1966.

GLETTLER, Monika – LIPTÁK, L'ubomír – MÍŠKOVÁ, Alena, *Geteilt, besetzt, beherrscht. Die Tschechoslowakei 1938-1945: Reichsgau Sudetenland, Protektorat Böhmen und Mähren, Slowakei*, Essen 2004.

HAMŠÍK, Dušan, *Heinrich Himmler. Druhý muž Třetí říše*, Praha 1994.

HEMBUS, Joe – BANDMANN, Christa, *Klassiker des deutschen Tonfilms. 1930-1960*, München 1980.

HILGEMANN, Werner – KINDER, Hermann, *Encyklopedický atlas světových dějin. Mapy a chronologický přehled*, Praha 1999.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

HRUŠKA, Emil, *Pán protektorátu. K. H. Frank známý a neznámý*, Praha 2015.

IRVING, David, *Göring*, Brno 1996.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, Praha 1989.

KAPLAN, Jan – MACDONALD, Callum, *Praha ve stínu hákového kříže. Pravda o německé okupaci 1939-1945*, Praha 1995.

KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky I (1918-1938). Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2003.

KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky II (1918-1938). O přežití a o život (1936-1938)*, Praha 2003.

KERCHNAWE, Hugo, *Die alte k. k. Militärgrenze. Ein Schutzwahl Europas*, Wien 1939.

- KING, Jeremy, *Budweisers into Czechs and Germans*, Princeton 2005.
- KLEE, Ernst, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich. Wer war was vor und nach 1945*, Frankfurt am Main 2011.
- KLÖCKLER, Jürgen, *Verhinderter Archivalienraub in Italien. Theodor Mayer und die Abteilung „Archivschutz“ bei der Militärverwaltung in Verona 1943 – 1945*, in: Alexander Koller (ed.), *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken*, Tübingen 2006, s. 491-537.
- Kolektiv, *Druhá světová válka. Stručné dějiny*, Praha 1985.
- KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.
- KUČERA, Jan Pavel, *Drama zrozené hudbou. Richard Wagner*, Litomyšl 1995.
- KÜPPER, René, *Karl Hermann Frank (1898–1946). Politische Biographie eines sudetendeutschen Nationalsozialisten*, München 2010.
- KVAČEK, Robert – TOMÁŠEK, Dušan, *Obžalována je vláda*, Praha 1999.
- KYNCL, Vojtěch, *Bez výčitek.... Genocida Čechů po atentátu na Reinharda Heydricha*, Praha 2012.
- LILLA, Joachim – DÖRING, Martin, *Statisten in Uniform. Die Mitglieder des Reichstags 1933-1945*, Düsseldorf 2004.
- LONGERICH, Peter, *Holocaust. The Nazi Persecution and Murder of the Jews*, New York 2010.
- MARŠÁLEK, Pavel, *Protektorát Čechy a Morava. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945*, Praha 2002.
- MĚCHÝŘ, Jan, *Slovensko v Československu. Slovensko-české vztahy 1918-1991: dokumenty, názory, komentáře*, Praha 1991.
- MOULIS, Miloslav – TOMÁŠEK, Dušan, *K. H. Frank. Vzestup a pád karlovarského knihkupce*, Praha 2003.

MUŽÍK, Lukáš, *Osud K. H. Franka po skončení druhé světové války*, České Budějovice 2016 (=Bakalářská práce).

NÁLEVKA, Vladimír, *Světová politika ve 20. století. První díl*, Praha 2000.

OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2000.

PACNER, Karel, *Nevšední doteky dějin. Historické příběhy ve spirále 20. století*, Praha 2014.

SPEER, Albert, *Inside the Third Reich*, London 1997.

ŠISLER, Stanislav, *Studie o organizaci a působnosti nacistické okupační správy v českých zemích v letech 1939-1945*, in: Stanislav Šisler (ed.), *Sborník archivních prací*, Praha 1972, s. 183-219.

ŠTOLLEOVÁ, Barbora, *Pod kuratelou Německé říše. Zemědělství Protektorátu Čechy a Morava*, Praha 2014.

TOFAHRN, Klaus, *Das Dritte Reich und der Holocaust*, Frankfurt am Main 2008.

TOMÁŠEK, Dušan – KVAČEK, Robert, *Causa Emil Hácha*, Praha 1995.

TUNYS, Ladislav, *K. H. Frank. Noc před popravou*, Praha 2010.

UHLÍŘ, Jan Boris, *Karl H. Frank 1939-1946. Obrazový životopis kata českého národa*, Praha 2016.

UHLÍŘ, Jan Boris, *Protektorát Čechy a Morava v obrazech*, Praha 2008.

WEYR, František, *Paměti III. Za okupace a po ní (1939-1951)*, Brno 2004.

Seznam obrazových příloh

Obrázek 1: Portrét K. H. Franka.	179
Obrázek 2: Článek hovořící o jmenování K. H. Franka Henleinovým zástupcem v Sudetoněmecké straně.....	180
Obrázek 3: Dobře se bavící K. H. Frank (vlevo).	181
Obrázek 4: Vznik Frankovy busty podle živého modelu (K. H. Frank v pozadí).	182
Obrázek 5: R. Heydrich (vlevo) a K. H. Frank (napravo od něho) spolu s členy protektorátní vlády R. Bienertem, J. Krejčím a J. Kalfusem (zleva doprava).	183
Obrázek 6: Poslední společná chvíle K. H. Franka a R. Heydricha (třetí a pátá osoba zleva) před atentátem na jeho osobu při hudebním představení ve Valdštejnském paláci dne 26. května 1942.	184
Obrázek 7: K. H. Frank (vlevo) a E. Hácha (vpravo).	185
Obrázek 8: K. H. Frank (uprostřed) při návštěvě tábora <i>KLV</i> v Jílovišti.	186
Obrázek 9: K. Franková (vlevo) s dvouletým synem Johannesem (uprostřed) a půlroční dcerou Eddou (vpravo), foto datované k listopadu 1941.	187
Obrázek 10: Výhružný dopis protektorátního příslušníka adresovaný K. H. Frankovi ze dne 16. prosince 1940.	188
Obrázek 11: Dopis vyhotovený <i>Národní obcí fašistickou</i> a adresovaný K. H. Frankovi, ve kterém mu slibuje loajalitu vůči Třetí říši při příležitosti druhého výročí zřízení protektorátu Čechy a Morava.	189
Obrázek 12: Itinerář návštěvy Lán K. H. Frankem dne 28. července 1943.....	190
Obrázek 13: Frankův dopis adresovaný H. Himmlerovi ze dne 5. září 1944, ve kterém mu sděluje, že odejmul protektorátnímu četnictvu a policii pušky s municí z důvodu hrozby šíření Slovenského národního povstání.	191
Obrázek 14: Seznam velitelů SS v protektorátu a župě Sudety zodpovídajících se K. H. Frankovi datovaný ke dni 18. září 1944.	192
Obrázek 15: Psaná podoba Frankova projevu předneseného při události zřízení Výboru pro osvobození národů Ruska v Praze dne 14. listopadu 1944.	193
Obrázek 16: Plná moc vystavená dne 5. května 1945 R. Toussaintem a K. H. Frankem za účelem jednání s vrchním velitelem 3. americké obrněné armády pro W. Bertsche a M. Ziervogela.....	194

Obrazové přílohy

Obrázek 1: Portrét K. H. Franka.

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 162, inv. č. 2525, sign. 109-12/172.

Obrázek 2: Článek hovořící o jmenování K. H. Franka Henleinovým zástupcem v Sudetoněmecké straně.

K. H. Frank – Stellvertreter Konrad Henleins

Konrad Henlein hat den Kameraden Abgeordneten Karl Hermann Frank zu seinem Stellvertreter in der Führung der Sudetendeutschen Partei bestellt. Kamerad Abgeordneter Karl Hermann Frank hat gleichzeitig von Konrad Henlein alle zur Ausübung seiner Funktion notwendigen Vollmachten erhalten.

Abgeordneter Karl Hermann Frank schilderte uns sein Leben:

Ich bin am 24. Jänner 1898 als zweites Kind des Volksschullehrers Heinrich Frank, in der alten Badesstadt Karlsbad geboren worden. Meine Ahnen väterlicherseits waren seit der Wende des neunzehnten Jahrhunderts als Handwerkerfamilie in Karlsbad ansässig. Mein Großvater ist aus Bayern eingewandert, meine Mutter entstammte einem alten Karlsbader Bürgerhause, das in mehreren Generationen zuerst das Handwerk der Wagenschmiede und Büchsenmacher ausübte. Wir waren insgesamt drei Söhne. Meine Jugend verlebte ich bis zum achtzehnten Lebensjahr in meiner Heimatstadt, und da das Haus, in dem wir wohnten, am Waldestrand lag, verbrachte ich meine ganze freie Zeit auf Wander- und Forschungsfahrten.

In Karlsbad besuchte ich die Volksschule und das humanistische Gymnasium, an dem ich im Jahre 1916 die Reifeprüfung ablegte. Die vollständige Erblindung des rechten Auges, die Folge einer Verletzung, machte mich militärdienstuntauglich, trotzdem meldete ich mich während des Krieges viermal freiwillig.

Im Winter 1912/13 wurde ich Begründer des Wandervogels, dessen Karlsbader Ortsgruppe ich in den nächsten Jahren leitete. Gleichzeitig arbeitete ich in den Kriegsjahren als freiwilliger Landeshefeler bei den Egerländer Bauern. Nach der Matura inskribierte ich an der Juridischen Fakultät der Prager Universität, aber nach vier Semestern zwang mich — ich hatte inzwischen auch den Abiturientenfurs an der Prager Handelsakademie absolviert — die schwere finanzielle Lage zur Stellensuche. Es gelang mir schließlich auch, eine Anstellung beim Witoschauer Eisenwerk zu finden.

Die Jahre in Witoschau, wo ich in engster Kampfgenossenschaft den Schicksalsweg der völkischen Arbeiterbewegung miterlebte, gehören zu den entscheidendsten meines Lebens. Hier erfuhr ich die Hartung meiner Weltanschauung und nahm am Ringen der nationalen Arbeiterschaft durch eigenes Erleben unmittelbaren Anteil; hier war es auch, wo ich die Weisheit der nationalen und sozialen Kämpfer der völkischen Arbeiterbewegung am tiefsten erlebte.

Ende 1921 trat ich in die Dienste der Gewerkschaft der Dux-Bodenbacher Eisenbahn, Karlsbad. Zu Beginn des Jahres 1924 trat ich als Beihilfener dem großen Leipziger Verlag Erich Matthes bei. Nach einjähriger Lehrzeit wurde ich Verlagsgehilfe und übernahm wenige Wochen später die Verlags-

leitung der Zentralabteilung in Gartenstein. Im Jänner 1925 heiratete ich. Zum Jahresende übersiedelten wir in das alte Burgstädtchen Elbogen, wo ich zusammen mit dem heutigen Verleger Adam Kraft eine neugeistliche Buchhandlung gründete, die ich nach dem Austritt Adam Krafts noch bis zum Jahre 1932 weiterführte. Damals betätigte ich mich bereits als Sportturner und Diener in der Turnbewegung. 1932 übersiedelte ich nach Karlsbad, wo ich meine Buchhandlung weiterführte.

Als am 1. Oktober 1933 Konrad Henlein zur Gründung der Sudetendeutschen Heimatsfront aufrief, wurde ich Kreisvertrauensmann und organisierte in Zusammenarbeit mit den Kameraden in Eger die ersten Arbeiten. Am 4. Oktober konnte ich in Karlsbad die erste Ortsgruppe der Bewegung gründen und am 1. Jänner 1934 berief mich Konrad Henlein in die Hauptleitung der Bewegung. Ich übernahm neben organisatorischen Aufgaben die Schriftleitung der „Rundschau“, die ich bis zum 1. Mai 1934 behielt. Nachdem ich kurze Zeit die Leitung der Pressestelle innehatte, wurde mir von Konrad Henlein das Amt des Propaganda- und Werbeleiters der Bewegung übertragen. Am 19. Mai wurde ich als Abgeordneter des Wahlkreises Karlsbad ins Parlament gewählt, wo ich Vorsitzender des gemeinsamen parlamentarischen Ausschusses der Abgeordneten und Senatoren der Sudetendeutschen Partei wurde. Seit Sommer des Jahres 1935 arbeitete ich als Dauerleitungsmitglied, später als Mitglied des Führungsrates und wurde nun von Konrad Henlein mit seiner Stellvertretung betraut.

Zdroj: *Rundschau*, 16. 1. 1937.

Obrázek 3: Dobře se bavící K. H. Frank (vlevo).

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 184, inv. č. 2775, sign. 109-1/81.

Obrázek 4: Vznik Frankovy busty podle živého modelu (K. H. Frank v pozadí).

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 165, inv. č. 2560, sign. 109-12/207.

Obrázek 5: R. Heydrich (vlevo) a K. H. Frank (napravo od něho) spolu s členy protektorátní vlády R. Bienertem, J. Krejčím a J. Kalfusem (zleva doprava).

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 23, inv. č. 458, sign. 109-4/203.

Obrázek 6: Poslední společná chvíle K. H. Franka a R. Heydricha (třetí a pátá osoba zleva) před atentátem na jeho osobu při hudebním představení ve Valdštejnském paláci dne 26. května 1942.

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 184, inv. č. 2778, sign. 109-1/84.

Obrázek 7: K. H. Frank (vlevo) a E. Hácha (vpravo).

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 159, inv. č. 2485, sign. 109-12/132.

Obrázek 8: K. H. Frank (uprostřed) při návštěvě tábora *KL V* v Jílovišti.

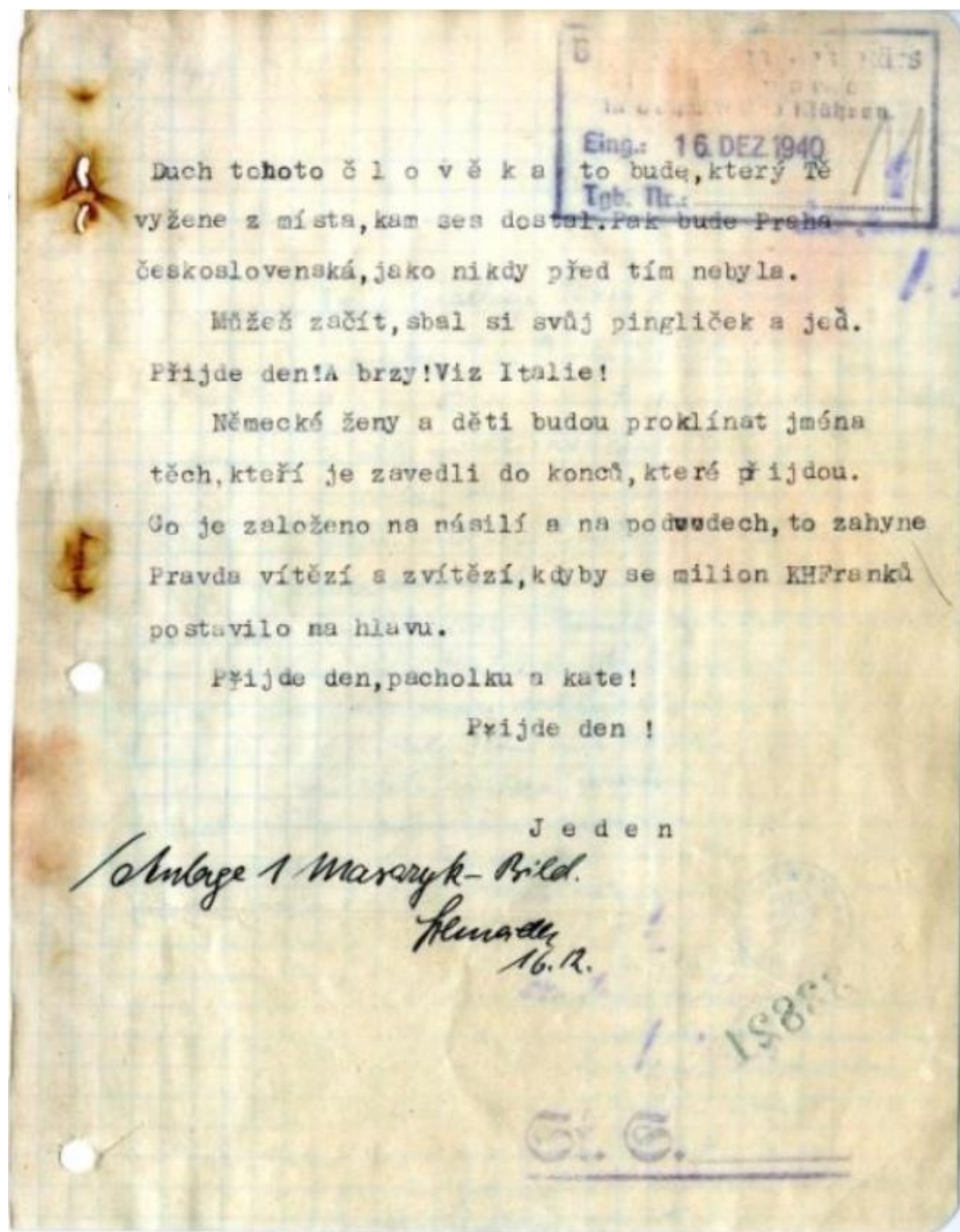
Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 184, inv. č. 2778, sign. 109-1/84.

Obrázek 9: K. Franková (vlevo) s dvouletým synem Johannesem (uprostřed) a půlroční dcerou Eddou (vpravo), foto datované k listopadu 1941.

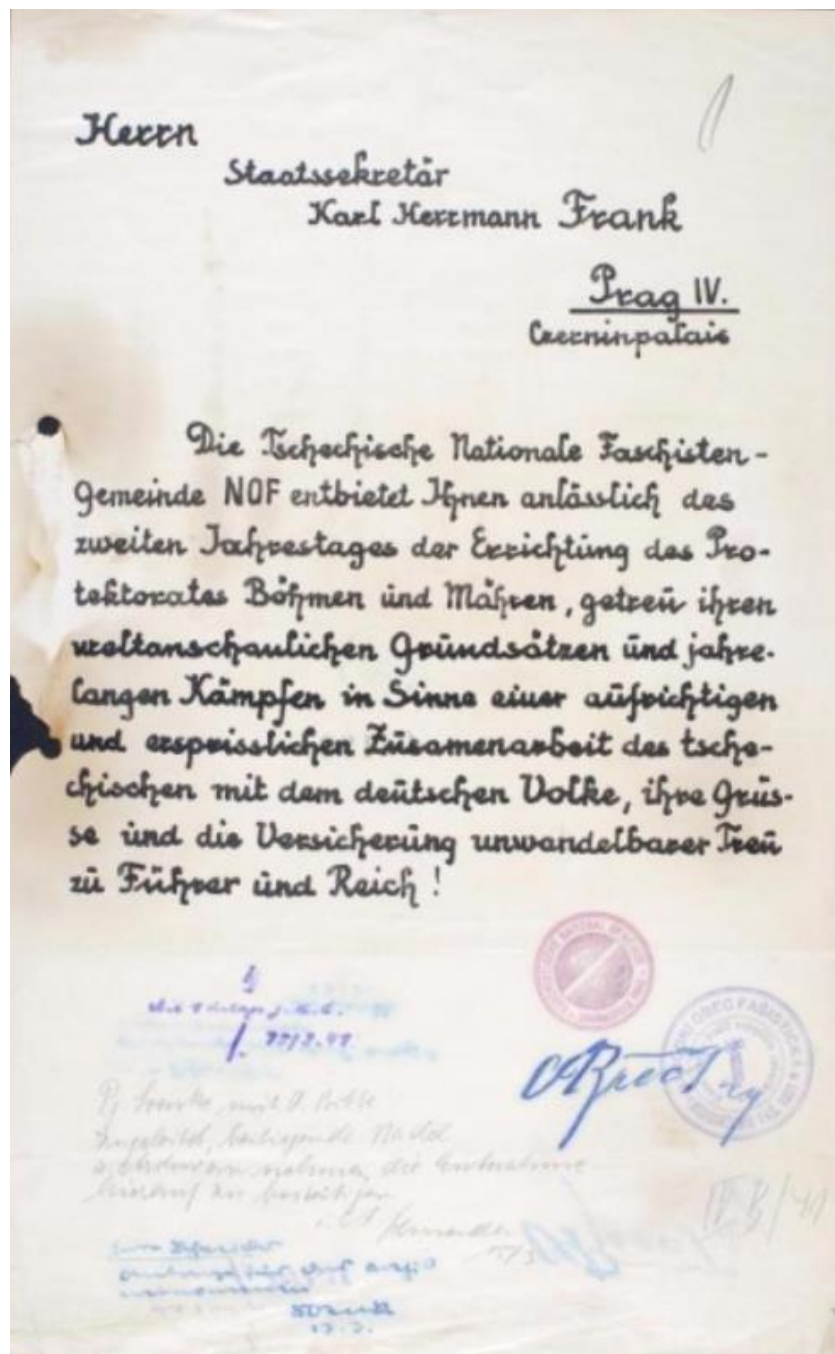
Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 161, inv. č. 1508, sign. 109-12/155.

Obrázek 10: Výhružný dopis protektorátního příslušníka adresovaný K. H. Frankovi ze dne 16. prosince 1940.

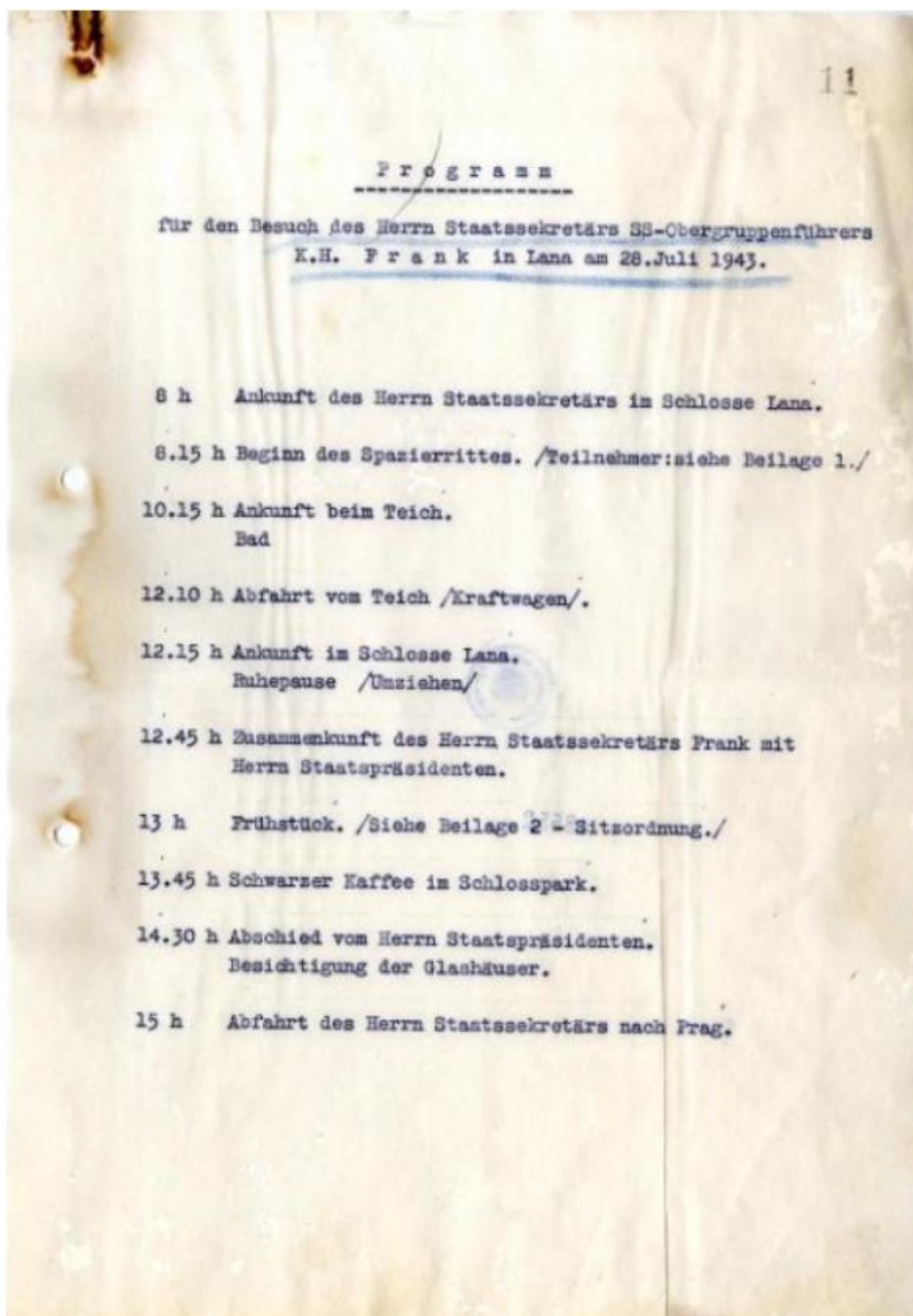
Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 116, inv. č. 1997, sign. 109-7/4.

Obrázek 11: Dopis vyhotovený *Národní obcí fašistickou* a adresovaný K. H. Frankovi, ve kterém mu slibuje loajalitu vůči Třetí říši při příležitosti druhého výročí zřízení protektorátu Čechy a Morava.

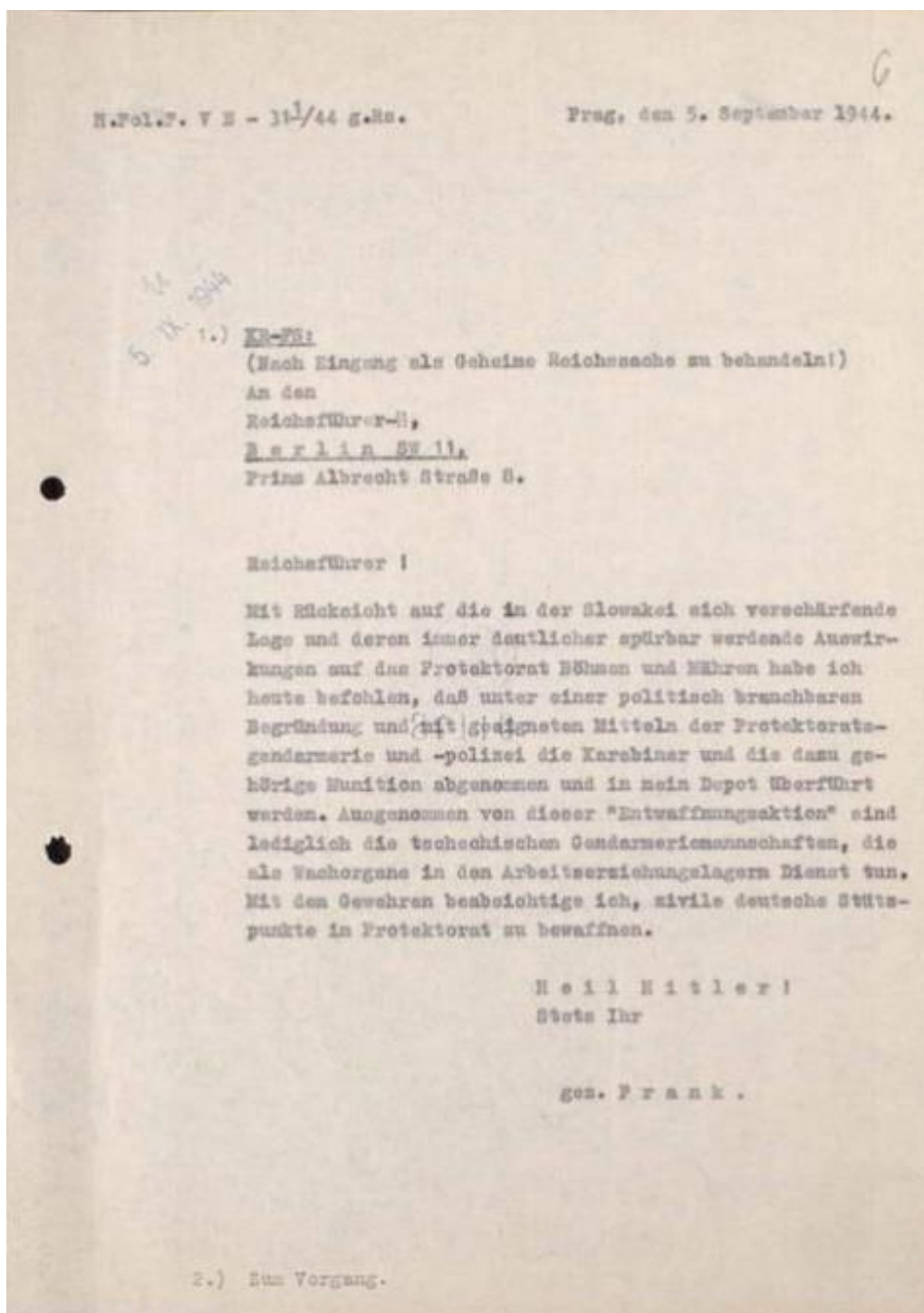
Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 24, inv. č. 482, sign. 109-4/228.

Obrázek 12: Itinerář návštěvy Lán K. H. Frankem dne 28. července 1943.

Zdroj: NA Praha, ÚŘP-ST, kart. 133, inv. č. 2186, sign. 109-9/10.

Obrázek 13: Frankův dopis adresovaný H. Himmlerovi ze dne 5. září 1944, ve kterém mu sděluje, že odejmul protektorátnímu četnictvu a policii pušky s municí z důvodu hrozby šíření Slovenského národního povstání.

Zdroj: NA Praha, NSM, kart. 82, inv. č. 1030, sign. 110-10/34.

Obrázek 14: Seznam velitelů SS v protektorátu a župě Sudety zodpovídajících se K. H. Frankovi datovaný ke dni 18. září 1944.

H.Pol.P. VI C - 30a/44. Prag, den 18. September 1944.

18. IX. 1944
 M.
 7.)

PSI
 An
 H-Obergruppenführer und
 General der Waffen-SS v.Herrf,
 Chef des H-Personalhauptamtes,
B e r l i n .

Betr.: H-Führer im Reichsgau Sudetenland und in Böhmen
 und Mähren.
YORK: Dort. PS von 14.9.44. - Nr. 1165.

Folgende höhere H-Führer - von H-Standartenführer an auf-
 wärts - befinden sich in meinem Befehlsbereich:

H-Standartenführer	Attenberger	Georg
"	Beehren	Paul
"	Boening	Hans
"	Dr. Dunin	Alfred
"	Fischer	Ferdinand
"	Germer	Heinrich
"	Dr. Gies	Robert
"	Hellriegel	Kurt
"	Jaegy	Franz
"	Joerchel	Wolfgang
"	Kalkofen	Fritz
"	Klein	Emil
"	Dr. Lochner	Gamillo
"	Ludwig	Horst
"	Dr. Marquart	Walter
"	Müller	Ernst
"	Neurath	Heinrich
"	Dr. Rutschorn	Gustav
"	Pögel	Verner
"	Schickelans	Rudolf
"	Schmidt	Gerhard
"	Schubert	Leo
"	Dr. Schwabe	Karl

- 2 -

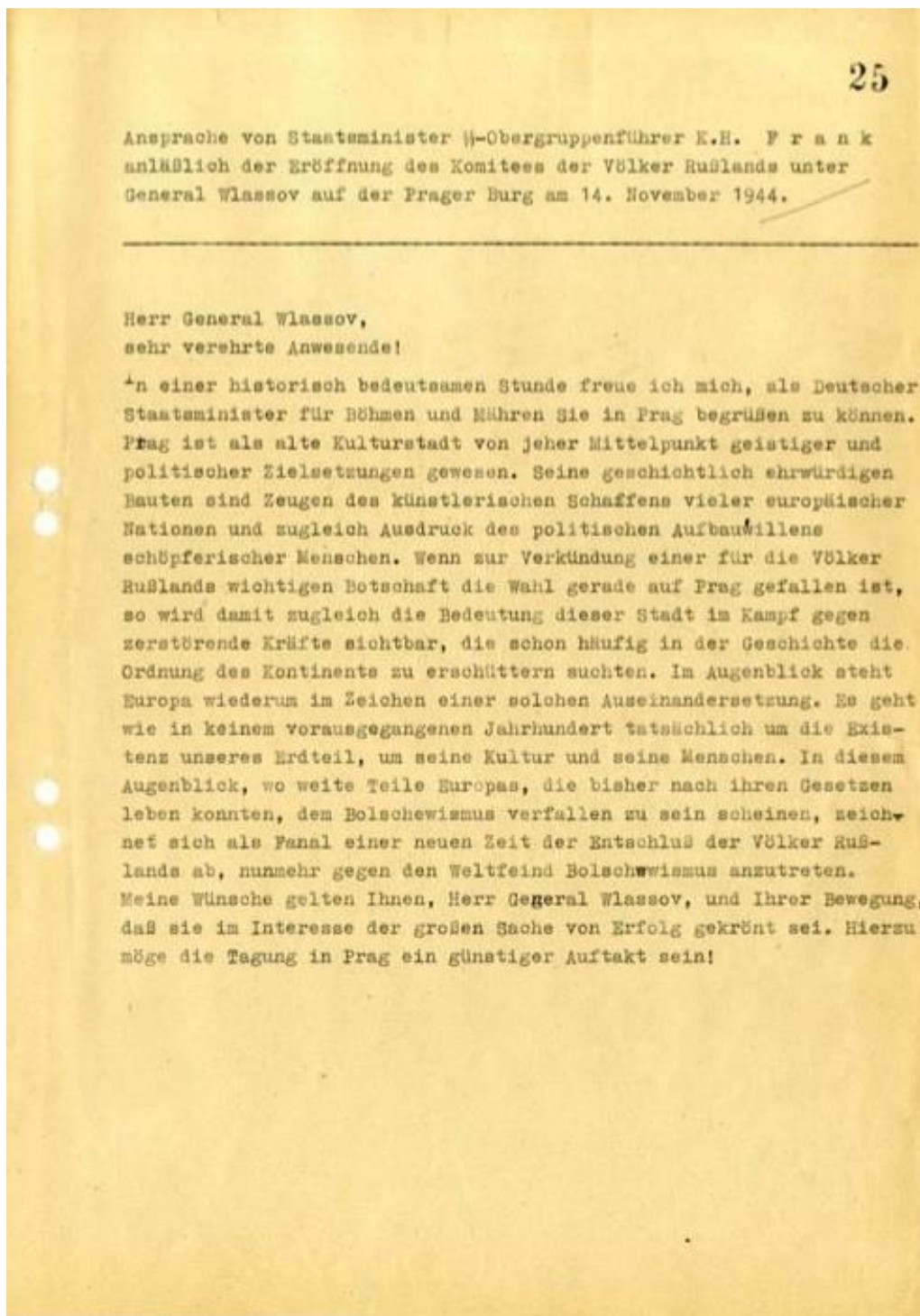
H-Standartenführer	Singer	Josef
"	Sladek	Emmel
"	Sova	Friedrich
"	Tittelbach	Franz
"	Uhlig	Albert
"	Dr. Weimann	Erwin
"	Wiese	Hiel Otto
"	Zimmermann	Artur
H-Oberführer	Dr. Bertsch	Walter
"	Dr. David	Herbert
"	Dr. Donnsvert	Richard
"	Leffler	Paul
"	v. Petersen	Walter
H-Brigadeführer	Biler v. d. Planitz	Carl-Ferdinand
"	Gürtner	Heinrich
"	Herrf	Eberhard
"	Karrasch	Alfred
"	Krebs	Hans
"	Dr. Kreisel	Anton
"	Opländer	Walter
"	Schissler	Wilhelm
"	Weidemann	Willi
H-Gruppenführer	v. d. Goltz	Friedrich
"	Hitzegrad	Ernst
"	v. Oelhafen	Otto
"	Graf v. Plockler-Burghausen	Carl Friedrich
"	Riese	Paul.

ges. F r a n k .

H-Obergruppenführer,
 Höherer H- und Polizeiführer für Böhmen
 und Mähren zugleich als Höherer H- und
 Polizeiführer im Reichsgau Sudetenland.

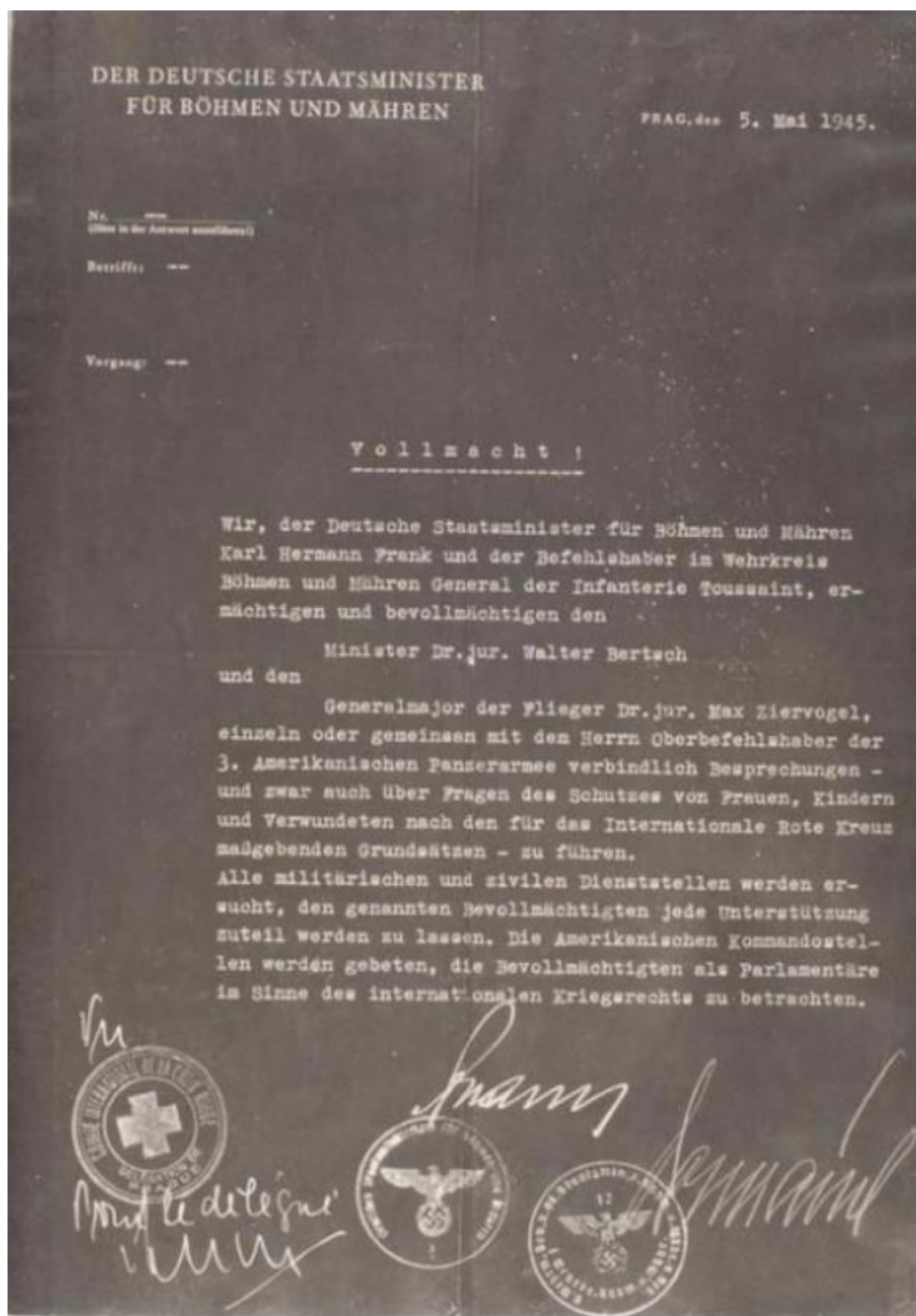
Zdroj: NA Praha, NSM, kart. 62, inv. č. 836, sign. 110-6/29.

Obrázek 15: Psaná podoba Frankova projevu předneseného při události zřízení Výboru pro osvobození národů Ruska v Praze dne 14. listopadu 1944.

Zdroj: NA Praha, NSM, kart. 79, inv. č. 996, sign. 110-9/12.

Obrázek 16: Plná moc vystavená dne 5. května 1945 R. Toussaintem a K. H. Frankem za účelem jednání s vrchním velitelem 3. americké obrněné armády pro W. Bertsche a M. Ziervogela.

Zdroj: NA Praha, NSM, kart. 109, inv. č. 1370, sign. 110-13/11.